DOCUMENT RESUME

ED 203 996 PS 012 219

AUTHOR Gronhoj, Bodil
TITLE Smaborns Dagpasning: Et Problem for Foraeldre og Kommuner. (Day-Care of Pre-School Children: A Problem to Parents and Local Authorities. With an English Summary). Publication No. 103.
INSTITUTION Institute of Social Research, Copenhagen (Denmark).
PUB DATE 81
NOTE 426p.
LANGUAGE Danish

EDRS PRICE MF01/PC18 Plus Postage.
DESCRIPTORS Academic Achievement; *Day Care; Early Childhood Education; Educational Assessment; *Employment; *Family Environment; Foreign Countries; *Labor Force Nonparticipants; *Parent Attitudes; Rural Urban Differences; Socioeconomic Status; Surveys; *Urbanization
IDENTIFIERS *Denmark

ABSTRACT

Survey data were collected for the purposes of describing and comparing various forms of day care provision for preschool children within Danish municipalities with different day care provision and different degrees of urbanization. Information concerning the family background of subjects, parental assessment of different aspects of day care and family wishes for a change of the type of care used also was gathered. Questionnaires were returned by the parents of 3,754 children. In selecting the children, a distinction was made between two age groups in accordance with the traditional division of public provision of creches and day nurseries. Thus, the survey covers two age groups: 4-month through 2-year-olds and 3- through 5-year-olds. In the case of the younger age group, the survey represents 51% of all Danish municipalities, corresponding to 70% of all 0- through 2-year-olds; for the 3- through 5-year-olds, the survey represents 56% of the municipalities, corresponding to 66% of all 3- through 5-year-olds. Main results are discussed in terms of (1) the families' attachment to the labor market, (2) how the young children are cared for, (3) who uses public day care, (4) parents' wishes for public day care, (5) parents' satisfaction with the day care used, and (6) parents' satisfaction with their employment situation. (Author/RH)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

ED203996

Socialforskningsinstituttet

publikation
103

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION
EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION
CENTER (ERIC)

☐ This document has been reproduced as received from the person or organization originating it.

X Minor changes have been made to improve reproduction quality.

• Points of view or opinions stated in this document do not necessarily represent official NIE position or policy.

Bodil Grønhøj

"PERMISSION TO REPRODUCE THIS MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY

Jacob Vedel-Petersen

TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)."

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS SKRIFTER

Socialforskningsinstituttet publicerer sine resultater i fem skriftserier:

Publikationer
Serien er instituttets hovedrække. Skrifterne tilsigter på problemorienteret måde at fremlægge undersøgelsesresultater og analyser heraf.

Studier
Serien omfatter undersøgelsesrapporter, i hvilke vægten er lagt på metodologiske problemer, og sigter primært på videnskabeligt interesserede.

Meddelelser
Serien omfatter hovedsagelig foreløbige undersøgelsesrapporter samt mindre arbejder af selvstændig karakter.

Pjecer
Serien sigter på at orientere større kredse om instituttets arbejder og bidrage til almen debat.

Småtryk
Serien omfatter særtryk af medarbejdernes artikler i videnskabelige tidsskrifter samt oplæg til videnskabelige kongresser mv. i det omfang, de formodes at være af interesse for bredere kredse.

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET
The Danish National Institute of Social Research
PUBLIKATION 103

BODIL GRØNHØJ

SMÅBØRNS DAGPASNING

Et problem for forældre og kommuner

DAY-CARE OF PRE-SCHOOL CHILDREN

A PROBLEM TO PARENTS AND LOCAL AUTHORITIES

With an English Summary

PS 012219

I KOMMISSION HOS
TEKNISK FORLAG KØBENHAVN
1981

Socialforskningsinstituttets skrifter kan frit citeres, dog med tydelig angivelse af kilden. Publikationer, der omtaler, anmelder, henviser til, gør uddrag af eller gengiver dele af socialforskningsinstituttets skrifter, bedes tilsendt instituttet.

The reports of the Danish National Institute of Social Research may be freely quoted, however with an explicit indication of the source. Any publication mentioning, reviewing, referring to, making extracts from, or reproducing parts of the writings of the Danish National Institute of Social Research, will kindly be requested by the Institute.

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET
Borgergade 28, 1300 København K. Danmark
Tlf.: (01) 13 98 11

REPROSET
SO 19-321
ISBN 87-7487-190-0

FORORD

Børn under skolealderen passes i dagtimerne i stigende omfang af andre end forældrene. I løbet af de senere år har antallet af pladser i daginstitutioner og kommunal dagpleje været i stadig stigning, men der er ikke hidtil her i landet lavet større undersøgelser over, hvorledes disse pasningsformer imødekommer familiernes behov, og hvordan familierne i øvrigt klarer pasningsproblemerne.

Den foreliggende undersøgelse, som socialforskningsinstituttet påbegyndte i 1975, har til formål at belyse småbørnsfamiliernes ønsker om daginstitution og kommunal dagpleje, brugen af andre pasningsformer og forældrenes tilfredshed med den dagpasning, de benytter. Undersøgelsen omfatter såvel børn i daginstitutioner og kommunal dagpleje som børn, der passes privat eller hjemme af forældrene. Man har lagt hovedvægten på at analysere, hvorvidt børnenes pasning og forældrenes ønsker om offentlig pasning har sammenhæng med familiernes sociale og erhvervsmæssige situation og med dækningen med offentlig dagpasning i kommunen. Undersøgelsen er derfor ikke landsdækkende, idet forholdene er belyst i kommuner udvalgt med henholdsvis høj og lav offentlig dækningsprocent og med forskellig urbaniseringsgrad. Stikprøven repræsenterer dog størsteparten af de 0-5-årige børn i landet.

Undersøgelsen er delvis finansieret af midler stillet til rådighed af den af socialstyrelsen bestyrede konto for tilskud til forskning inden for børne- og ungdomsforsorgen og af Københavns kommune.

Undersøgelsen er gennemført af forskningsassistent cand. psych. *Bodil Grønhøj*, som også har forfattet denne publikation.

Ved undersøgelsen har desuden medvirket stud. stat. *Karen Margrethe Jarmer*, stud. psych. – nu cand. psych. – *Stig Meincke* og stud. mag. scient. soc. *Sidney Flower*. Sekretærarbejdet er udført af assistent *Alice Thomsen*.

Undersøgelsen er gennemført under ledelse af forskningsleder – nu direktør – *Jacob Vedel-Petersen*.

November 1980

Jacob Vedel-Petersen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord 5
Indholdsfortegnelse 7

KAPITEL 1. HISTORISK OVERSIGT 11
A. Den før-industrielle familie 11
B. Pædagogiske ideer i det 18. århundrede 13
C. Den tidlige industrialisme 15
a. Asyler 16
b. Børnehaver 18
c. Folkebørnehaver 22
D. 1919 og fremefter 23

KAPITEL 2. PROBLEMSTILLING OG FORMÅL 26
A. De offentlige dagpasningstilbud 28
a. Oversigt 28
b. Lovgrundlag 29
c. Udvikling på området 30
B. Undersøgelsens formål 31
C. Oversigt over kapitlernes indhold 32

KAPITEL 3. UDBREDELSEN AF DE KOMMUNALE DAGPASNINGSTILBUD 34
A. De 0-2-årige børn 35
B. De 3-5-årige børn 42

KAPITEL 4. UDVÆLGELSE OG MATERIALE 47
A. Udvælgelse 47
a. Børnenes alder 47
b. Udvælgelse af kommuner 47
c. Udvælgelse af børn 53
c.1. Udvælgelse af børn inden for de offentlige pasningsformer 53
c.2. Udvælgelse af børn passet uden for de offentlige pasningsformer 54

B. Undersøgelsens materiale 56
C. Sammenfatning 59

KAPITEL 5. SMÅBØRNSFAMILIERNES ERHVERVSSITUATION 61
A. Forældrenes erhvervssituation 61
a. Fædrenes erhvervstilknytning og arbejdstider 62
b. Mødrenes erhvervstilknytning og arbejdstider 64
B. Mødrenes erhvervssituation og børnenes pasning 74
C. Oversigt over børnenes pasning 88

KAPITEL 6. FORSKELLIGE FAMILIETYPER 90
A. Børnenes forældresituation 90
B. Familiestørrelsen 105

KAPITEL 7. SOCIO-ØKONOMISKE FORHOLD I – ERHVERVSAKTIVE MØDRE 109
A. Indtægtsforhold 110
B. Socialgruppe 120
C. Mødrenes skoleuddannelse 125
D. Mødrenes arbejdsstilling 131
E. Sammenfatning 139

KAPITEL 8. SOCIO-ØKONOMISKE FORHOLD II – HJEMMEARBEJDENDE MØDRE 141
A. De socio-økonomiske forhold for familier med hjemmearbejdende mødre 141
a. Indtægtsforhold 143
b. Fædrenes socialgruppe 144
c. Mødrenes skoleuddannelse 144
d. Beboelsestæthed 147
B. Brugen af børnehave i forskellige socio-økonomiske grupper 151
C. Sammenfatning af socio-økonomiske forhold I + II 153
D. Diskussion 155

KAPITEL 9. FORÆLDRENES ØNSKER OM OFFENTLIG PASNING 161
A. Børn med erhvervsarbejdende mødre 161
B. Børn med hjemmearbejdende mødre 177
C. Samlede ønsker om offentlig pasning 183

9

KAPITEL 10. FORÆLDRENES TILFREDSHED MED BARNETS NUVÆRENDE PASNING 187
A. Erhvervsarbejdende familier med børnene i udepasning .. 187
a. Barnets situation i udepasningsmiljøet 188
a.1. Barnets trivsel 188
a.2. Opsyn og omsorg 191
a.3. Syn på børneopdragelse 193
a.4. Barnets opholdstid 195
b. Udepasningen som service for forældrene 198
b.1. Forældrebetalingen for pasningen 198
b.2. Behov for yderligere pasningstid 201
b.3. Pasningsproblemer ved barnets sygdom 203
B. Børn, der passes i deres eget hjem 209
a. Hjemmebørnenes trivsel og beskæftigelse 210
b. Legemuligheder i og ved boligen 215

KAPITEL 11. FORÆLDRENES TILFREDSHED MED FAMILIESITUATIONEN 219
A. Tilfredshed og ønsker med hensyn til erhvervssituationen . 220
a. Mødrenes synspunkter på virkningerne af deres erhvervsstatus 221
a.1. Mødrenes personlige tilfredshed og trivsel 222
a.2. Forholdet til børnene 225
a.3. Fædrenes deltagelse i pasningen af børnene 227
a.4. Familiens økonomi 228
b. Ønsker om ændret erhvervssituation 229
b.1. De hjemmearbejdende mødres ønsker om erhvervsarbejde 229
b.2. De erhvervsarbejdende mødres ønsker om ændret erhvervsstatus eller arbejdstid 237
b.3. Fædrenes ønsker om ændret erhvervsstatus eller arbejdstid 241
b.4. Sammenfatning af afsnit A 247
B. Hvad er bedst for barnet? 249

SAMMENFATNING 253
A. Formål 253
B. Metode 254
C. Hovedresultater 256
a. Familiernes forhold til arbejdsmarkedet 256
b. Hvordan passes småbørnene? 258
c. Hvem bruger den offentlige dagpasning? 259

d. Forældrenes ønsker om offentlig dagpasning 262
e. Forældrenes tilfredshed med den dagpasning, de benytter 264
f. Forældrenes tilfredshed med erhvervssituationen 265

Referat 267
Abstract 268
English Summary 269
Bilag A. De fem socialgruppers sammensætning 287
Bilag B. Fripladsgrænser 288
Spørgeskemaet 289
Bilagstabeller 347
Bilagsfigurer 357
Tabelfortegnelse 372
Figurfortegnelse 387
Translation of Tables 390
Translation of Figures 421
Translation of Appendixes 426
Litteraturliste 427
Stikordsregister 429
Socialforskningsinstituttets skrifter 432

KAPITEL 1

HISTORISK OVERSIGT

A. Den før-industrielle familie

Udviklingen i samfundets omsorg og forpligtelse for småbørns pasning og opdragelse hører først og fremmest dette århundrede til.

Før industrialiseringen af samfundet var småbørnene stort set udelukkende en privatsag inden for familiens rammer. Under de dårligt udviklede produktionsforhold blev de nødvendige næringsmidler og brugsgenstande produceret i mindre enheder, og for mange bønder og håndværkerfamilier foregik de væsentligste arbejdsfunktioner i og omkring hjemmet. Også i de talrige familier, som arbejdede for andre – daglejere, hoveribønder mv. – var der ofte tale om en vis fællesproduktion i hjemmet, så familien kunne være mere eller mindre selvforsynende.

Begge ægtefæller deltog i lige høj grad i produktionslivet med hver deres adskilte arbejdsfunktioner, som var lige nødvendige for familiens materielle grundlag. Døde den ene, måtte vedkommende som regel meget hurtigt erstattes, hvis familien skulle overleve.

I det feudale samfund genspejles uligheden som princip til dels i familiens magt- og rollestruktur. Den patriarkalske husfader havde den uindskrænkede magt juridisk og økonomisk, hustruen var personlig og juridisk umyndig. Nederst i magthierarkiet kom tyende, lærlinge og børnene, som var helt underordnet de voksne og skulle være ubetinget lydige og undergivne.

Det, der vævede de forskellige arbejdsverdener og magthierarkier sammen, var det fælles altoverskyggende mål, at skaffe familien det daglige brød, eftersom alle familiens medlemmer var underordnet dette mål, og måtte bidrage hver på sin plads. Fattigdom og nød var en realitet og et grundvilkår for flertallet, ikke blot på grund af magtens og godernes stærkt ulige fordeling, men også uløseligt forbundet med de dårligt udviklede tekniske hjælpemidler og de primitive traditionsbundne produk-

tionsforhold. For de fleste var et dagligt hårdt slid med tidkrævende arbejdsopgaver nødvendigt for at skaffe det nødtørftige udkomme, og man var som nævnt gensidigt afhængig af hinandens arbejdsindsats, også af børnenes deltagelse fra en tidlig alder. Det sidste var muligt dengang pga. de mange relativt enkle og overskuelige arbejdsfunktioner og af forældrenes eller andre voksnes nærvær og overvågning.

Problemet med pasning og opsyn af de helt små blev som regel løst sideløbende med arbejdsfunktionerne, ofte blev de lidt større børn sat til at passe de mindre. En meget anvendt metode for børn op til 1 år var at svøbe spædbarnet ind fra top til tå, så det ikke kunne bevæge sig. På den måde holdt man det varmt og forhindrede, at det kom til skade, mens forældrene passede deres arbejde. De lidt større børn søgte man at værne mod ulykker ved brønde, vandløb og andre farlige steder ved bl.a. at fortælle dem skrækindjagende historier om trolde, varulve, spøgelser og andre frygtelige væsner.

Børnenes arbejdstilværelse startede ofte allerede i 4-5 års alderen. Pigerne gik moderen til hånde i hendes arbejdsverden, mens drengene hjalp faderen i marken eller ved håndværksarbejdet. Mange fattige børn var kun hjemme i meget kort tid, inden de kom ud at tjene hos fremmede – ofte allerede i 6-7 års alderen.

I dette totale, relativt statiske og overskuelige, opvækstmiljø var opdragelsen af børnene for de brede lag en proces, der foregik naturligt i dagligdagen, nærmest af sig selv, uden specielle uddannelsesforanstaltninger. Selve opdragelsens indhold var givet i og med det miljø, som omgav børnene. De kunne direkte opleve de voksnes forhold til hinanden, til deres arbejde og til tilværelsen, og de blev på denne måde naturligt indført i de kulturelle og moralske normer og i samfundslivet, som stort set var ét med dagliglivet. Børnene kom automatisk i berøring med mange færdigheder og fik i familiesammenhængen mange af de oplevelser og indtryk, som de havde direkte brug for i deres voksenliv, og som de behøvede til deres udvikling, fordi det dannede grundlaget for samfundets liv.

Helt fra ganske lille har barnet altså været omgivet af en arbejds- og pligtatmosfære, og har tidligt været vendt mod den voksnes verden. I den slidsomme hverdag har der sikkert sjældent været tid eller overskud til megen direkte beskæftigelse med småbørnene som børn eller til mere

nuanceret følelsesmæssig udveksling og afslappet ubekymret samvær mellem voksne og børn uden umiddelbar nytteværdi, som vi kender det i dag.

En egentlig barndom således som vi opfatter den i dag, som et selvstændigt livsafsnit med særegne forudsætninger og behov forskelligt fra den voksnes verden, eksisterede vel knap nok. Man skelnede ikke mellem børn og voksne på samme måde som i dag. Det lille barn blev betragtet og behandlet som en lille ufuldkommen voksen, der skulle rettes ind efter de voksnes ønsker og normer og tidligt blev målt med den voksnes målestok for nytteværdi og produktive arbejdsydelser. Der var ikke forståelse for, tid og råd til at give barnet særstatus som barn, og børnene blev ofte behandlet hårdt med legemlig afstraffelse, selv for småforseelser.

B. Pædagogiske ideer i det 18. århundrede

I forbindelse med oprøret mod det herskende feudale samfundssystem begynder et nyt syn på barnealderen at spire frem rundt om i Europa. Rousseaus opdragelsesroman Émile udkom i 1762, få år før den franske revolution. Hans revolutionerende ideer om barnets naturlige opdragelse og hans krav om barnets ret til leg og til et meningsfyldt liv ud fra dets egne behov og interesser var en stærk protest mod den undertrykkende feudale samfundsorden med dens tvang, unatur og legemlige straffe. »Naturen«, skrev han, »vil, at børn skal være børn, før de bliver voksne. Hvis vi laver om på denne orden, vil vi frembringe for tidlige frugter, som hverken har modenhed eller smag og som snart fordærves . . . Barnet har sin egen måde at se, tænke og føle på, som er særegen for barnealderen«[1].

Nu begyndte barnealderen at få en særlig betydning som livsperiode. I det stærkt fremvoksende borgerskabs oprør mod de snærende bånd i det gældende samfundssystem opdagede man det lille barn og begyndte at interessere sig for dets opdragelse på en ny måde, ikke som før ud fra dets nytteværdi med henblik på arbejdsydelser, men som et redskab, en mulighed for at ændre samfundet fra grunden. I kampen for lighed og frihed og for at få en ny fornuftig generation frem, måtte man begynde så tidligt som muligt, dér hvor den naturlige lighed var størst, hos det lille uskyldige

1) Jean Jacques Rousseau: Émile. Bd. I, s. 85. København 1962.

barn. Mange af oplysningsfilosofferne og de filantropiske pædagoger i det 18. århundredes sidste halvdel havde den samme optimistiske holdning til opdragelsens betydning som Rosseau og troede på, at man gennem opdragelsen kunne ændre samfundet fra grunden.

Man begyndte for første gang at udforske de forskellige udviklingstrin i barnealderen. Legen blev anset for det vigtigste opdragelsesmiddel og forskellig slags pædagogisk legetøj blev opfundet til de forskellige udviklingstrin. Gennem pædagogiske, oplysende skrifter vendte man sig først mod forældrene og familielivet for at forbedre hjemmets opdragelse, men samtidig blev betydningen af ikke at opdrage barnet i isolation fra samfundslivet stadig understreget.

På linje med Rousseaus tanker om en almen og offentlig fællesopdragelse af børn under skolealderen, så de tidligt blev vænnet til orden, lighed og broderskab, opstod hos en del pædagoger tanken om offentlige legepladser, hvor børn fra alle sociale lag skulle lege sammen under opsyn af pædagoger. Man finder altså allerede her spirer til tanken om en pædagogisk fællesopdragelse af alle børn uden for hjemmet. Grundtanken bag disse ideer var i denne periode at vække følelsen af lighed hos børnene gennem de foreslåede fælleslege for på denne måde tidligt at forberede dem på tilværelsen i den nye frie kapitalistiske samfundsorden, man stræbte efter, hvor alle borgerne skulle have lige rettigheder. Derimod møder man kun hos få af de borgerlige pædagoger (fx hos Pestalozzi) en egentlig socialpolitisk forståelse og realistisk erkendelse af de sociale misforhold og nøden hos de fattige børn.

Den nye måde at se på barnet på, som var spiret frem i denne periode, forblev idealer og visioner hos enkeltstående pædagoger. De samfundsøkonomiske forhold og det politiske og kulturelle klima på den tid har ikke dannet grobund for, at ideerne kunne trænge igennem i bredere målestok og omsættes i praksis for større befolkningsgrupper. Men tankerne har utvivlsomt dannet inspiration for mange privates praktiske forsøg i det følgende århundrede på at klare de nye sociale og opdragelsesmæssige problemer for småbørnene; problemer, som dukkede op i stadigt stigende omfang med den tiltagende industrialisering af samfundet.

C. Den tidlige industrialisme

De store samfundsomvæltninger, vi med et rummeligt begreb kalder industrialiseringen, medførte også gennemgribende ændringer i familiens og børnenes situation. Det er vigtigt at understrege, at der her er tale om gradvise processer, som slår forskelligt igennem også tidsmæssigt i forskellige befolkningsgrupper, og som endnu i dag langt fra er afsluttet.

Et karakteristisk træk ved den ændrede situation er, at arbejdslivet i stadigt stigende omfang adskilles fra familielivet i de hastigt voksende byer. Arbejdspladserne lå nu ofte langt fra hjemmet i fabrikker og kontorer, og flere og flere måtte bort fra hjemmet til lønarbejde.

Denne udvikling havde bl.a. konsekvenser for børnenes opdragelse. For det første kunne de nu ikke mere direkte i den familiemæssige sammenhæng opleve menneskers forhold til deres arbejde og til hinanden og voksede ikke mere op i et miljø, hvor de naturligt fik oplevelser og indtryk i nær forbindelse med arbejdsliv og samfundsliv, fordi disse områder efterhånden i flere og flere tilfælde var flyttet uden for barnets hjemmemiljø.

En anden – og måske væsentligere – følge af de sociale, økonomiske og teknologiske samfundsændringer var, at opdragelsens mål efterhånden fortonede sig og blev uklart og modsætningsfyldt. Den fremadskridende tekniske udvikling, forandringerne i produktionssfæren, i arbejdets art gjorde det nu sværere at overskue, hvilken opdragelse, hvilke indtryk og oplevelsesmuligheder barnet egentlig havde brug for som forberedelse til sin voksensituation, bl.a. fordi indholdet af arbejdsliv og samfundsliv stadig undergik ændringer og blev mere komplekst og uoverskueligt for den enkelte.

Konsekvenserne for familien af de sociale og økonomiske samfundsændringer var forskellige i forskellige sociale lag. I de borgerlige kredse, hvor mandens løn og eventuelle formue kunne give tilstrækkelig forsørgelse af familien, udviklede man som konsekvens af de ændrede samfundsforhold et familiemønster, som senere skulle blive den eftertræbelsesværdige målsætning og idealmodel for arbejderklassen. Det er den såkaldte traditionelle familiemodel, som vi også kender den i dag: faderen forsvinder ud af hjemmet størstedelen af dagen på arbejde og er alene om at erhverve det økonomiske grundlag for familiens eksistens, mens mode-

ren bliver tilbage i hjemmet med omsorgs- og serviceopgaver for mand og børn, samtidig med at hendes økonomiske funktioner efterhånden forsvinder mere og mere, og dermed det faste grundlag for hendes position. Manden får nu i praksis den helt dominerende magtstilling, som den der skaffer de nødvendige penge. Moderen og faderen kom på denne måde til at leve i adskilte verdener med forskelligt indhold og funktioner og med skarp rolledeling med hensyn til ansvarsområder. Det er fra denne periode, forestillinger om det intime og nære mor-barn forhold og om hjemmets varme og tryghed, hvor andre værdier råder end i den kolde konkurrenceverden udenfor, begynder at få udbredelse.

I de mere velhavende kredse blev størstedelen af de arbejdsopgaver, der var tilbage i hjemmet, såsom husførelse og pasning og opdragelse af børnene for en stor del overladt til tjenestefolk.

For den voksende arbejderklasse i byerne var der i den tidlige industrielle fase ikke eksistensbetingelser til at udvikle et sådant familiemønster. Her gik mange steder både mor og far og børn fra 6-7 års alderen ud af hjemmet til lønarbejde fra tidlig morgen til sen aften, mens de helt små børn blev tilbage i de elendige boligkvarterer uden opsyn og omsorg. Forældrene var nødt til at arrangere sig, som de bedst kunne. Der var ingen pasningsmuligheder, og man havde heller ikke råd til at betale for nogen pasning. De lidt større børn strejfede om på gader og stræder, mens de helt små var spærret inde, blev bundet fast for ikke at komme noget til, eller man overlod dem til kun lidt ældre søskendes pasning. For disse børn manglede de helt elementære betingelser for en sund og normal udvikling. Mange af dem døde, før de havde nået deres første leveår. Fra 1870'erne er der herhjemme opgørelser, der viser, at 23 pct. af alle børn i København døde inden det fyldte første år. Disse misforhold sprang i øjnene som et påtrængende socialt problem, der krævede en løsning.

a. Asyler

De mange praktiske forsøg i denne periode på at møde det påtrængende og voksende behov for at få mange småbørn passet var udelukkende på privat basis og var henvist til velhavende borgeres frivillige velgørende bidrag.

Man søgte at løse problemet på forskellige måder. Den institutions-

form, der fik størst udbredelse, var asylet, hvis forbilleder var småbørnsskolerne stiftet af Oberlin i Elsass og Robert Owen i England.

Asylbevægelsen kom også relativt tidligt til Danmark, som fik sit første asyl i 1828 i København. Det var bl.a. efter tilskyndelse af den senere dronning Caroline Amalie, som fik tilnavnet »asylernes moder«. Hun var også medvirkende til stiftelsen af »De københavnske Asylselskaber« i 1835, der hurtigt fik sat flere asyler i gang. Omkring 1885 var der asyler i de fleste større byer. Der var i alt oprettet 60 asyler, heraf 16 i København. Antallet af asylbørn var samme år anslået til ca. 5.000. Ved århundredets slutning spores en nedgang i interessen for småbørnsasylerne. I 1905 var der omkring 120 asyler, heraf 22 i København. Antallet af asylbørn var ca. 7.000[2].

Selv om industrialiseringen i Danmark først slog rigtigt igennem i sidste halvdel af det 19. århundrede, havde begge forældrene i mange af de fattigste familier længe været nødt til at arbejde for fremmede, i manufakturerne, ved rengøring, gadesalg o.l. Især i hovedstaden og de større byer var der i visse bydele næsten ingen voksne i dagtimerne, og mange fattige småbørn har været overladt til sig selv og strejfet om på gaden og tigget.

At lette adgangen til for fattige forældre at søge arbejde uden for hjemmet og samtidig drage børnene fra gadeløben og give dem undervisning og moralsk opdragelse var de hovedformål, der fremgår af mange asylers formålsbestemmelser. Fx var Nyborg Asylselskabets formål »ved Medborgeres frivillige Bidrag at skabe den fattige Almuemands Barn et Ly, saa det under aarvaagen Opsigt og belærende Veiledning fra det tredie til det ottende Aar, tidligt kan vænnes til Renlighed, Orden, Lærvillighed og Lydighed, medens det gjøres muligt for Forældrene uhindret at kunde gaa til deres daglige Gjerning. At skaffe Børnene Føde og Klæder ligger udenfor Selskabets Øjemed«[3].

I den opdragende undervisning anvendte man den tids metoder og opdragelsesidealer med stillesidden, lytten til bibelhistorie, mekanisk udenadslæren og disciplin.

Asylbestyrerinden eller asylmoderen, som hun blev kaldt, stod for det daglige arbejde i asylet. Hun skulle være en skikkelig, ældre, from kvinde,

---

2) Sofus Bagger: Oversigt over Asylvirksomheden i Danmark. København 1905.

3) Nyborg børnehave og vuggestue 1861–1961, s. 1. Nyborg 1961.

men der krævedes ingen uddannelse, ingen speciel viden om børn. Hun fik en lav løn.

Dronning Caroline Amalie har udtalt følgende om asylmoderens opgave: »... Der ligger i Navnet et Ideal, en Ledestjerne over Gerningen i stort og smaat, der ligger deri et Program, at som en god Moder ikke kan slaa sig til Ro med, at Børnene faar den ydre Pasning, den Renlighed, Mad og Underholdning, som deres Tarv kræver, men vil spørge, om de ogsaa faar den aandelige Paavirkning og Opdragelse de behøver, saadan kan ej heller Asylet lade sig nøje med mindre end det, et godt kristent Hjem vil være for de Børn, Gud har betroet det«[4].

De praktiske rammer gav ikke mulighederne for at virkeliggøre de høje mål. Det var stort set opbevaringsfunktionen, asylerne var præget af, selv om det ikke var deres eneste motivering. Pladsen var meget snæver og midlerne små. Der var som regel ikke i asylernes vedtægter fastsat nogen grænse for antallet af de børn, der kunne modtages. Fra »Love for Asylet i Holbæk« hedder det fx i § 5: »Foreningen ønsker vel det størst mulige Antal Børn gjort deelagtige i de Goder, som Asylet frembyder, men paa den anden side bør stedse varetages, at Lokalet ikke overfyldes til Skade for Børnenes Sundhed og til Besvær for Underviisningen. Da Underviisningsstuen i sin nuværende Størrelse blot indeholder omtrent 3375 Kubikfod Luft, fastsættes den Regel, at Dørfløjene skulde holdes aabne ind til Naboværelset, naar over 60 Asylsøgende ere til Stede«. Ofte var 80–100 børn stuvet sammen i solfattige lokaler.

Opholdstiden var lang, der blev lukket op før klokken 6 om morgenen, og klokken var som regel langt over 18 om aftenen, før man kunne lukke.

Asylerne havde uundgåeligt nødhjælpskarakter, for det første på grund af de ydre rammer, for det andet på grund af asylmoderens manglende uddannelse og pædagogiske viden om småbørn, hvilket der heller ikke var sans for betydningen af. Som forholdene var, gav disse foranstaltninger trods alt småbørnene forbedrede eksistensbetingelser og opfyldte et påtrængende opbevaringsbehov.

b. Børnehaver

Tanken om børnehaven havde et helt andet udspring. Den voksede frem

4) Et Fristed igennem 100 Aar. Valby Børne-asyl 1843–1943, s. 32. København 1944.

af nogle pædagogiske ideer om børns opdragelse, som brød med de tidligere og samtidige former for strenge og autoritære opdragelsesprincipper, der var af påfyldende, prægende disciplinerende art med formaliseret træning, moralsk formaning og straf. Frøbel, som oprettede den første børnehave i Tyskland i 1837, ville i stedet med sin børnehave udvikle barnet indefra som planterne i en have gennem en virksomhed, der svarede til barnets hele væsen og udviklingstrin. Opdragelsen så han mere som en forløsende, fremmende opgave. Idémæssigt var han påvirket af Rosseaus og Pestalozzis tanker om, at opdragelsen altid måtte harmonere med barnets natur, og at barnet er noget andet end den voksne.

Nogle af de vigtigste principper i Frøbels pædagogik var, at legen var barnets retmæssige form for virksomhed, og at det var barnets selvvirksomhed, der skulle ligge til grund. Desuden tillagde han kammeratopdragelsen i børnehaven stor værdi.

Hans andet hovedformål med børnehaven var, at den skulle tjene til at undervise unge mennesker af begge køn i den rette ledelse og beskæftigelse af børn og give familierne bedre opdragere. Børnene skulle ganske vist i børnehaven vokse op og udvikle sig frit som planterne i en have, men under ledelse af en dygtig pædagog. Den tanke, at det kræver uddannelse og viden at have med børn at gøre, var noget nyt på den tid, hvor den opfattelse var fremherskende, at moderen instinktivt gennem sin kærlighed til barnet vidste, hvad der var bedst for barnet.

Modsat den almindeligt udbredte forestilling, at fællesopdragelse af småbørn kun var at betragte som en nødløsning, når børnene ikke kunne passes i hjemmet, er Frøbel talsmand for de rent pædagogiske synspunkter på fællesopdragelsen som et positivt gode for alle børn, uanset hvilke sociale og forsorgsmæssige behov der ellers kunne være. Han mente, at småbørnsopdragelsen i almindelighed ikke udelukkende kunne foretages hjemme af moderen. Hans synspunkter på fællesopdragelsens funktion over for familiens funktion er beskrevet i et skrift fra 1871 af N. Juel Hansen. Her diskuteres det spørgsmål, om barnet får sin fyldigste og bedste udvikling i eller uden for hjemmet. Frøbel vil netop have disse to ekstremer bragt i forbindelse. Familieopdragelsen opdrager væsentlig kun til familieliv, derfor må opdragelsen til samfundsliv finde sted gennem andre og større kredse. Frøbel ser idealet i en inderlig forbindelse og vekselvirkning mellem opdragelsen i hjemmet og en offentlig opdragelse,

idet barnet gennem denne forening kommer til at leve sig ind i alle livsforhold:« . . . en opdragelse i hjemmet uden nogen jævnsides dermed gaaende offentlig er ligesaa fordærvelig som denne er uden hin«[5]

Frøbels børnehaveidé fængede, i modsætning til det forrige århundredes tanker om fællesopdragelse. Grobunden var nu en anden. Frøbels ideer passede ind i strømninger i tiden, hvor holdningen til småbørn var ved at ændre sig, og modsvarede samtidig et voksende samfundsmæssigt behov i første omgang hos det fremvoksende borgerskab for at finde nye veje i småbørnsopdragelsen. De skyldte selv deres nye status en kombination af kapital og uddannelse og lagde derfor stigende vægt på at kunne give deres småbørn en god skoleforberedelse. Samtidig var der som nævnt sket det, at man var begyndt at tænke anderledes omkring børn, og derfor vandt Frøbels mere »bløde« opdragelsesteori gehør. Det var en romantisk bevægelses reaktion mod rationalisme og nyttefilosofi, der bl.a. gav sig udtryk i et romantisk sentimentaliserende og idylliserende billede af den tidlige barndom og en dyrkelse af barnets fantasi og rige sind.

Dickens, Elliot, og herhjemme H. C. Andersen, Ingemann o.a. er udtryk for denne nye interesse for barndommens værdier.

Det er betegnende for den jordbund, der var i tiden for Frøbels tanker om småbørnsopdragelsen, at flere pædagogiske reformskrifter herhjemme var inde på lignende tanker uden kendskab til Frøbel. Fx udsendte dr. phil. N. B. Krarup i 1842 et lille skrift »Om Oprettelse af Elysier eller Asyler for formuende Folks Børn«. Heri skriver han bl.a., at de fleste hjem ville vinde ved at afstå børnene indtil 6 timer daglig, navnlig fremhæver han, at intet barn bør savne fri bevægelse og samvær med jævnaldrende kammerater.

I 1854 udsendte den fynske skolemand Søren Sørensen en pjece med titlen: »Lege- og Forberedelsesskoler eller smaa Børns første Undervisning indtil det fyldte ottende Aar. Helliget Forældre, Opdragere og Lærere«. Den indeholder lignende tanker, han har næppe heller kendt Frøbels ideer. Han kritiserer den tids sædvanlige småbørnsundervisning og fremsætter forslag om at oprette lege- og forberedelsesskoler, hvor fantasien, følelsen, legen og en rationel udvikling af børnenes sanser er det væsentlige, al egentlig undervisning bandlyses. Han fremhæver lige-

5) N. Juel Hansen: Den Fröbelske Børnehave, dens Maal og Indretning, s. 12. København 1871.

som Frøbel ganske særligt betydningen af uddannelse for de voksne, der skal have med børnene at gøre. »Disse Legeskoler«, skriver han, »kunne desuden, fra et andet pædagogisk Synspunkt betragtet, blive af særdeles Vigtighed for den opvoxende qvindelige Ungdom, som derved tilbydes en fortræffelig Lejlighed til praktisk at øves i den for enhver Moder uendelig vigtige Kunst, *dannende at omgaaes med og behandle smaa Børn;* thi denne Kunst er formentlig det egentlige Maal og Middelpunkt for Qvindens sande Dannelse, saavel i de højere som lavere Stænder«.

Man kan altså sige, at det åndelige klima for udbredelsen af Frøbels børnehavetanke var til stede, selv om samfundsforholdene ikke tillod, at disse synspunkter på børns opdragelse og på barndommen kunne få praktisk betydning for den store klasse af arbejderbørn før langt senere.

I 1870 fik Danmark sin første børnehave, oprettet af skolebestyrer Juel Hansen og hans hustru, og i perioden op mod århundredskiftet blev der oprettet flere børnehaver. I 1880 åbnede ægteparret Bagger deres børnehave, og begyndte senere en uddannelse af børnehavelærerinder. Børnehaverne var for de velhavende folks børn, de var kun åbne 2–3 timer daglig og var afhængige af forældrenes betaling.

Disse to institutionsformer, asylet og børnehaven, udviklede sig således parallelt og med forskellige funktioner og med forskelligt indhold til op mod århundredskiftet.

Man kan måske undre sig over, at Frøbels ideer om småbørnsopdragelsen ikke trængte ind i asylerne – hans hensigt var jo, at de var for alle børn og også skulle anvendes her. Men rent bortset fra, at asylernes stiftere gennemgående havde en anden ideologisk baggrund udspringende fra de religiøse og filantropiske strømninger i tiden, ligesom asylernes ydre rammer umuliggjorde det, må det fremhæves, at Frøbels ideer helt var præget af middelklassenormer og -behov. Hans tanker forudsatte det gode velfungerende hjem og familieliv og byggede ikke på en analyse af de reelle, sociale misforhold og nødtilstande, hvor institutionerne også måtte overtage mange omsorgs- og forsorgsopgaver, som ellers hørte til familielivet. Det almenmenneskelige og idealistiske i hans ideer i et samfund, der var stærkt klassedelt, medførte således, at det indhold han gav børnehaven ikke kunne være tilstrækkeligt tilbud til alle børn, som det var hans hensigt, dertil mødte børn fra de forskellige klasser på den tid med alt for forskellige behov.

c. Folkebørnehaver

I årene op mod år 1900 opstod nu i Danmark en bevægelse for oprettelse af folkebørnehaver, som skulle forene asylernes sociale forsorgsopgave og børnehavens pædagogiske idé. En sådan institutionsform skulle tage sigte på børn fra alle samfundsgrupper. 1899 stiftedes Dansk Frøbelforening, der skulle bringe frøbelideerne ud til videre kredse, og som samtidig skulle arbejde for oprettelse af folkebørnehaver.

Tanken om folkebørnehaven kom fra Tyskland, hvor der i begyndelsen af 1870'erne var oprettet en folkebørnehave, der var åben hele dagen, i Berlin. I tilknytning til denne var oprettet en uddannelsesinstitution Pestalozzi-Frøbel-Haus, hvorfra en uddanelsesvirksomhed spredte sig også til mange danske børnehavefolk. Institutionen var ikke udelukkende baseret på Frøbels pædagogik, men indeholdt også sociale omsorgsprincipper, specielt over for fattige børn. Der var bl.a. indført mere livsnære opgaver og blev lagt stor vægt på, at børnene ikke bare legede, men også deltog i praktisk arbejde med rengøring og madlavning, omsorg for dyr og planter, havearbejde o.l. Folkebørnehaverne bredte sig til andre større industribyer i Tyskland og fik også stor indflydelse herhjemme.

Arbejderne var op mod århundredskiftet ved at organisere sig og få mere politisk magt. Samtidig med at have opnået større politisk bevidsthed var de begyndt at interessere sig for at stille krav til deres børns opdragelse. De socialdemokratiske partier diskuterede nu opdragelsesspørgsmål, som hidtil havde været et anliggende for snævrere kredse. De færreste ville godvilligt benytte asylerne, som der klæbede et velgørenhedspræg og noget fattighjælpsagtigt ved. Børnehaverne kunne de heller ikke bruge på grund af deres åbningstid og den relativt høje betaling.

Den første folkebørnehave blev anlagt i forbindelse med Folkets hus på Enghavevej, som resultat af et samarbejde mellem Dansk Frøbelforening og arbejdernes tillidsmænd.

Dansk Frøbelforening søgte samarbejde med asylerne, men samarbejdet lykkedes ikke særlig godt, og folkebørnehaverne indrettede sig efterhånden på også at kunne tage børnene hele dagen og i højere grad fungere som en erstatning for hjemmet. Mere hjemlige omgivelser, beskæftigelser, der minder om hjemmets, udvidelse af barnets forestillingskreds kommer med i folkebørnehavens indhold. Hedevig Bagger siger herom:

»...Manglerne ved Frøbels System ligger for største Delen heri, at han udfører en i og for sig rigtig Tanke saaledes, at Fremgangsmaaden bliver unaturlig. Hjemmet er Barnets lille Verden, og da Børnehaven just for en Tid af Dagen skal erstatte Hjemmet, maa dens Hovedopgave blive: at ligne det gode Hjem saa meget som muligt«[6].

Lignende synspunkter træffer man hos Anna Wulff, som havde stor betydning for folkebørnehavernes udbredelse og for at udbrede forståelsen for den forebyggende børneforsorgs betydning i perioden op mod 1919. I 1915 begyndte de første menighedsbørnehaver at dukke op, på foranledning af lægen dr. Kjer Petersen.

Kravene til folkebørnehaverne måtte være anderledes end til asylerne, både med hensyn til børneantal, beskæftigelsesmateriale og uddannet personale. Men det kneb med bidragene, økonomien var dårlig, og i årene op mod 1919 var arbejdet ved at gå i stå mange steder, og flere folkebørnehaver måtte nedlægges af mangel på penge.

D. 1919 og fremefter

Ved lov af 30. juni 1919 om tilskud til fremme af forebyggende børneforsorg åbnedes der mulighed for at kommuner og private kunne få tilskud til oprettelse og drift af vuggestuer, småbørnsasyler, børnehaver mv. En forudsætning for at opnå tilskud var, at institutionen blev anerkendt og blev underkastet tilsyn. I praksis svarede tilskuddet kun til ca. 28 pct. af driftsudgifterne, men der var tale om en hårdt tiltrængt opmuntring og nødhjælp til at opretholde de eksisterende institutioner.

Denne lovgivning betød et afgørende vendepunkt i det politiske klima på dette område og var begyndelsen til en ny socialpolitisk udviklingslinje i retning af, at det offentlige i stigende grad erkendte sin forpligtelse til også at betragte dette område som et samfundsanliggende. Navnet forebyggende børneforsorg, som for første gang anvendtes, markerede begyndelsen til en principiel ændring i betragtningsmåden bort fra nødhjælps- og forsorgssynspunktet i retning af det mere alment sociale. Den livlige agitation i årene op til lovgivningen fra børnehavefolks side og i folketingsmand P. Sabroes artikler om de små har sikkert bidraget til at

6) Hedevig Bagger: Den danske Børnehave, en Haandbog, s. 14. København 1891.

vække forståelse for småbørnenes elendige forhold. Det samfundsøkonomiske hensyn at beskytte børnene, som jo var den fremtidige voksne arbejdskraft og at hindre, at de senere faldt til byrde for samfundet, har været væsentligt.

En forebyggelse af dette var den væsentligste begrundelse for loven af 1919, mens der endnu ikke var plads for principielle synspunkter om foranstaltningernes mere generelle socialpolitiske og pædagogiske værdi. Således begrundede undervisningsministeren (Keiser-Nielsen) sit forslag til denne lov med, at opdragelsesanstalter og fængsler i de senere år var blevet mere og mere overfyldte af sådanne børn og unge personer, der har forset sig mod loven. »Den Tanke er da opstaaet hos mange, at der vistnok foretages for lidt af de saakaldte forebyggende Foranstaltninger for at hindre denne stærke Tilgang til Opdragelsesanstalter og Fængsler. Man har i saa Henseende særlig peget paa de uheldige Forhold, der var tilstede for Børn af fattige Forældre eller Børn af Enker eller Børn, hvis Fader og Moder var nødte til at være ude paa Arbejde hele Dagen, medens Børnene var overladte enten til sig selv eller til ældre Søskendes Omsorg«[7].

Socialreformen af 1933 gav intet væsentligt nyt til dette område, men gav grundlag for mere omfattende ydelser end tidligere. Der måtte dog under krigen ydes stadigt stigende krisetilskud. Situationen blev afgørende ændret ved lov af 27. juli 1945, hvorefter staten fremtidig ydede 40 pct. af samtlige driftsudgifter, hvis den pågældende kommune ydede 30 pct.

Som et nyt, vigtigt led påbegyndtes i 1938 en familiepolitisk lovgivning på baggrund af debatten i trediverne om befolkningsproblemet. Fødselshyppigheden havde været stærkt dalende. Alva og Gunnar Myrdals bog »Kris i befolkningsfrågan« 1934 var et stærkt indslag i debatten. I 1935 blev befolkningskommissionen nedsat, som skulle komme med forslag til imødegåelse af affolkningstendenserne ved ordninger, der skulle skabe bedre levevilkår for familien.

Det familiepolitiske lovgivningsarbejde, der blev startet i 1938, på grundlag af kommissionens tre betænkninger, fortsattes i et vist omfang efter krigen, selv om den befolkningspolitiske problemstilling nu var en

---

7) Forslag til Lov om Tilskud til Fremme af forebyggende Børneforsorg. Uddrag af Rigsdagstidende for 1918–19, tillæg A, spalte 5759. København 1919.

helt anden. Dels indførtes en række nye ydelser såsom kontante børnetilskud, huslejetilskud for børnerige familier, husmoderafløsning mv. Samtidig udbyggedes foranstaltninger, der blev indført sidst i trediverne til fordel for familier med børn, som fx sundhedsplejerskeordninger, oprettelse af vuggestuer og børnehaver mv.

Denne udvikling må hovedsagelig ses ud fra arbejdsmarkedspolitiske motiver. Krigen og efterkrigstiden havde et stort behov for arbejdskraft, som bl.a. udsprang af den intensiverede industrialisering, og som efterhånden i stigende grad måtte dækkes af gifte kvinder, heraf mange med børn. Denne udvikling tog rigtig fart i 60'erne, hvor der perioden igennem var et stort behov for arbejdskraft, i årtiets sidste halvdel især til de offentlige aktiviteter og tjenesteydelser, som beskæftigede et stort antal kvinder. Med den gode beskæftigelsessituation blev deltidsarbejdet også mere almindeligt.

Ved børne- og ungdomsforsorgsloven af 1964 ændredes betegnelsen fra intitutioner for forebyggende børneforsorg til daginstitutioner, for at understrege det mere alment socialpædagogiske sigte. Denne lovgivning må ses som afslutningen på en udvikling væk fra det kun forebyggende i retning af en mere generel social service. Daginstitutionernes pædagogiske betydning blev nu almindelig anerkendt. Dette ses bl.a. også af, at daginstitutionerne udskiltes fra den øvrige sociale forsorg og blev gjort tilskudsberettigede, uanset om de modtager børn af mindrebemidlede eller ej.

Der sker samtidig i perioden en kvalitetsforbedring af daginstitutionerne, ligesom der efter byggestoppets ophævelse i marts 1966 sker en voldsom stigning i antallet af daginstitutioner. I tidsrummet 1966–70 oprettes 175 vuggestuer og 700 børnehaver.

I kapitel 2 redegøres for den seneste udvikling på området, samt for denne undersøgelses problemstillinger og formål.

KAPITEL 2

PROBLEMSTILLING OG FORMÅL

Undersøgelsens hovedemne vedrører spørgsmål i forbindelse med dagpasning af børn i alderen 0–5 år. Begrebet dagpasning er her anvendt i vid betydning og omfatter såvel de offentlige dagpasningstilbud: daginstitutioner og kommunal dagpleje som privat arrangerede pasningsformer og pasning udelukkende hjemme af forældrene selv.

Baggrunden for at tage problemkredse inden for dette emneområde op må ses i lyset af de seneste 10–15 års samfundsudvikling, som bl.a. har medført kraftige ændringer i familiestrukturen og i familiernes – og dermed småbørnenes – levevilkår. Et markant træk i denne udvikling er, at mødrene i stadigt stigende omfang er gået ud på arbejdsmarkedet. Mens det for bare 20 år siden hørte til randforekomsterne i samfundsbilledet, at småbørnsmødre havde udearbejde, har i dag størsteparten af familier med små børn udearbejde for begge forældres vedkommende.

En side af denne situation vedrører nødvendigheden af, at andre tager sig af småbørnene, mens forældrene er på arbejde. Et stort antal mindreårige børn har til hverdag erfaringer af ophold i forskellige udepasningsmiljøer, men der er ikke hidtil lavet undersøgelser i større målestok over, hvordan familierne klarer pasningsproblemerne, og hvor tilfredsstillende de forskellige pasningsformer fungerer for barn og familie efter forældrenes mening.

Samtidig med udviklingen i mødrenes erhvervsfrekvens har der været en stærk udvikling af pladstallet i de *offentlige* dagpasningstilbud: daginstitutioner og kommunal dagpleje gennem de sidste 15 år. Udbudet dækker dog langt fra pasningsbehovet, som udtrykt ved småbørnsmødrenes erhvervsfrekvens lå på omkring 80 pct. i 1978. I samme år havde 21 pct. af de 0-2-årige plads i enten daginstitution eller kommunal dagpleje, mens det drejede sig om 37 pct. af de 3-6-årige børn.

De offentlige dagpasningstilbud er ud fra ventelisterne at dømme eftertragtede af familierne. Til brug for planlægningen af det offentlige børne-

27[illegible]

pasningsområde mangler man imidlertid i udstrakt grad viden om, hvilke motiver forældrene har til at ønske offentlig dagpasning, og hvilke forhold familiernes ønsker er afhængige af.

Mange af de familier, der benytter disse tilbud, er i en tvangssituation og nødt til at bruge dem, hvis de ikke har andre muligheder. Man ved imidlertid meget lidt om i bredere målestok, hvad brugerne egentlig mener om de offentlige tilbud, og hvilke problemer der er med at benytte dem. Det gælder fx spørgsmål om åbningstider og betaling, og det gælder forældrenes tilfredshed med omsorg og opdragelse i pasningen.

Et tredje spørgsmål i denne forbindelse, som hidtil kun er ringe belyst, er spørgsmålet om, hvad der karakteriserer de familier, der fortrinsvis bruger daginstitution og kommunal dagpleje. De offentlige pasningsressourcer er et knapt gode, og det er derfor et væsentligt socialpolitisk spørgsmål, hvilke familier der i en knaphedssituation først og fremmest har gavn af de offentlige ressourcer, der stilles til rådighed på dette område, herunder hvilke familier der er udelukket fra tilbudene på grund af pris, åbningstider eller andre hindringer.

Disse spørgsmål har dannet et centralt udgangspunkt for den foreliggende undersøgelse, som først og fremmest har til hensigt at belyse, hvilke familier der fortrinsvis udnytter de offentlige tilbud, og hvordan disse tilbud imødekommer brugernes behov efter forældrenes mening. Desuden ønskes belyst, hvilke forhold familiernes efterspørgsel er afhængig af, og hvordan familierne i øvrigt klarer deres pasningsproblemer.

En anden vigtig side af småbørnenes situation vedrører spørgsmålet om deres behov for nær kontakt med forældrene. Det har været en grundantagelse ved undersøgelsens tilrettelæggelse, at et pasningsmiljøs kvalitet for barnet, og de krav, man i et mere langsigtet perspektiv må stille til børnenes pasningssituation, må ses i snævert samspil med deres samlede livssituation og de bidrag til børnenes tilværelse, som familielivet kan give hjemme. Spørgsmålet om, hvordan forældrene selv trives med deres livssituation, har her været anset for betydningsfuld, og man har derfor i undersøgelsen yderligere interesseret sig for at belyse forældrenes tilfredshed med deres erhvervssituation og deres ønsker om ændring af denne som et groft mål for familiens samlede trivsel og belastning.

A. De offentlige dagpasningstilbud

a. Oversigt

De offentlige dagpasningstilbud for de 0-5-årige omfatter vuggestuer, børnehaver, aldersintegrerede institutioner og kommunal dagpleje.

Vuggestuer tager sigte på de 0-2-årige børn. Vuggestuen er normalt opdelt i grupper med 10 børn og 2 voksne, hvoraf den ene har pædagogisk uddannelse. Den daglige åbningstid er gennemsnitlig 10–11 timer. Kun få har åbent om lørdagen. Der findes ikke halvdagsvuggestuer, men enkelte institutioner modtager halvdagsbørn.

Indtil ca. 1950 blev vuggestuernes formål overvejende betragtet som det at give børnene den bedst mulige sundhedsmæssige pasning og pleje. I de senere år er der imidlertid lagt stadig mere vægt på den pædagogiske og udviklingsmæssige side, hvilket også afspejles i personalets uddannelse, som i 1964 blev ændret til en pædagogisk uddannelse og i 1974 blev treårig.

Børnehaver henvender sig primært til aldersgruppen 3–6 år. Nogle institutioner modtager dog børn fra 2 år. Der findes mange variationer af børnehaver, både med hensyn til åbningstidens længde og institutionens størrelse. De fleste børnehavers åbningstid er 10–11 timer dagligt, men der findes en del havldagsbørnehaver såvel som blandede halv- og heldagsbørnehaver. Kun ganske få har åbent om lørdagen. Børnehaven er normalt opdelt i grupper på 20 børn og to voksne pr. gruppe, hvoraf den ene har pædagoguddannelse.

Aldersintegrerede institutioner kan anvendes over for aldersmæssigt skiftende behov, idet de omfatter aldersgruppen 0–13 år, i praksis anvendes de dog især af børn fra ca. 1 år til 10–11 år. Aldersintegrerede institutioner er bygget op omkring enheder af familie- eller hjemmegrupper, hvor der er børn i forskellige aldre, og hvortil der er knyttet faste voksne. Børnetallet i familiegruppen er normalt 16 børn, med 3–4 børn under 3 år, 6 børn i børnehavealderen og 6 børn i skolealderen.

Disse institutioner er udviklet på baggrund af den kritik, der fra flere sider var rejst mod især vuggestuerne[1]. Under indtryk af denne kritik nedsatte det Pædagogiske nævn i 1970 et udvalg, der skulle tage spørgs-

1) Se fx Hedvig Jacoby: Deprivationssyndromet og den psykopatiske udvikling. Nordisk psykiatrisk tidsskrift, bd. 23, 1969.

målet om daginstitutionernes indretning op. I 1972 forelå betænkning nr. 654 om omlægning af daginstitutionernes struktur, som bl.a. påpegede det uheldige i, at de yngste børn blev udskilt i specielle bygninger, hvor de ofte levede en alt for isoleret og steril tilværelse. Betænkningen anbefalede forsøg med en omlægning af daginstitutionernes opgaver, arbejdsform og indretning, således at de kunne modtage børn af alle aldre – evt. søskende – i de samme grupper. Hensigten var at skabe et mere stimulerende miljø for de mindste børn og grupper, der i højere grad havde lighed med en familie.

Siden betænkningen udkom, er de aldersintegrerede institutioner den institutionsform, der procentvis er vokset hurtigst. I januar 1978 fandtes 226 aldersintegrerede institutioner med 14.574 pladser.

Kommunalt formidlet dagpleje i private hjem tager i princippet sigte på 0-13-årige. I praksis benyttes dagplejen imidlertid overvejende til de 0–2-årige.

b. Lovgrundlag

For *daginstitutionsområdet* fastlægges kommunens forpligtelser væsentligst gennem bistandslovens § 69, hvorefter kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på daginstitutioner for børn og unge. Bistandsloven sondrer i modsætning til tidligere lovgivning ikke mellem de ovennævnte daginstitutionstyper, hvorved der i højere grad er skabt mulighed for nydannelser inden for området.

Daginstitutionerne er efter socialministeriets cirkulære af 29. marts 1976 »beregnet til længere eller kortere dagophold for børn og unge og tjener et socialpædagogisk hovedformål ved at være et supplement til hjemmet under børnenes og de unges opvækst og udvikling«. Daginstitutionernes pædagogiske mål opstilles således: »Daginstitutionerne har til opgave i samarbejde med forældrene at skabe et miljø for børnene, der kan supplere hjemmets opdragelse. Der bør stræbes efter, at barnet udvikler sig til et åbent og selvstændigt menneske, der har vilje til samarbejde, og som søger at anvende sin viden til at forbedre egne og andres livsvilkår. Daginstitutionerne må derfor kunne tilbyde børnene tryghed samt give dem mulighed for oplevelser, der stimulerer deres trang til at udforske omgivelserne, således at deres erfaringsområde udvikles og

deres aktivitet fremmes. Denne opgave må søges fremmet under hensyntagen til børnenes forskellige alders- og udviklingstrin«.

Forholdene omkring *dagplejen* er reguleret gennem bistandslovens §§ 63 og 64 samt i socialministeriets cirkulære af 30. september 1975 om dag- og døgnpleje. Det fremgår af § 64, at ingen må modtage mere end 2 børn under 14 år i privat dagpleje mod betaling uden at have tilladelse fra det sociale udvalg. Der kan ikke gives tilladelse til at have mere end 5 børn i privat dagpleje.

Det sociale udvalg kan formidle dagplejepasning enten selv eller ved at overlade dette til en institution. Der stilles ikke nogen særlige krav til dagplejerens uddannelse, men tilladelse kan kun meddeles, hvis det sociale udvalg finder, at forholdene i hjemmet er opdragelsesmæssigt og sundhedsmæssigt forsvarlige.

Ifølge socialministeriets cirkulære af 1975 om dag- og døgnpleje skal dagplejen betragtes som et supplement til daginstitutionerne. I socialstyrelsens cirkulæreskrivelse nr. 581 af 15. juni 1978 om formidlet dagpleje er der formuleret retningslinier for den kommunale dagpleje, og heraf fremgår bl.a., at det er dagplejeformidlingens mål i samarbejde med forældre og dagplejere at give børnene en tryg, harmonisk opvækst, hvor det enkelte barns behov tilgodeses.

c. Udvikling på området

I de sidste 15 år er der sket en stærk udvikling af pladstallet i daginstitutioner og kommunal dagpleje. Eksempelvis var antallet af vuggestuepladser i 1965 4.680, i 1970 var antallet steget til 9.132 og i 1975 var der 17.349 vuggestuepladser. Antallet af børnehavepladser er i samme periode steget fra 32.408 i 1965 til 93.715 i 1975. Ifølge Danmarks Statistiks ressourcetælling i januar 1978 omfattede de offentlige dagpasningsforanstaltninger 17.578 vuggestuepladser, 91.719 børnehavepladser og 14.575 pladser i aldersintegrerede institutioner. I den kommunale dagpleje var indskrevet 40.506 børn, fortrinsvis i alderen 0–2 år.

Som et redskab i kommunernes forvaltning af bestemmelserne i bistandsloven, herunder også om daginstitutioner, skal kommunalbestyrelsen ifølge lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender nu hvert år udarbejde rullende 5-års planer for udbygning af kommunens

sociale og sundhedsmæssige virksomhed i den kommende 5-årsperiode. Derved menes, at planerne årligt tages op til fornyede overvejelser og justeringer, om nødvendigt til omfattende ændringer.

Den senest udkomne redegørelse januar 1979 omfatter de kommunale og amtskommunale udbygningsplaner for 1979–84. Af denne fremgår det bl.a., at udviklingen inden for daginstitutionsområdet er accelererende, idet tilvækstprocenten generelt er højere i planperioden 1979–84 end i planperioden 1978–83. Det gælder især for vuggestuer. Det er bemærkelsesværdigt, at der igennem de seneste år er planlagt ca. 20 pct. flere dagplejepladser end i det foregående år, og for delvis at klare efterspørgselspresset har man været nødsaget til at udbygge allerede i budgetåret inden planperiodens start. Den kommunale dagpleje, især for de 0-2-årige, synes altså at blive anvendt akut som svar på et stort efterspørgselspres.

B. Undersøgelsens formål

Den foreliggende undersøgelse har først og fremmest til formål at belyse de 0-5-årige børns dagpasningssituation. Der er her lagt vægt på at beskrive og sammenligne forskellige pasningsformer med hensyn til socio-økonomisk og erhvervsmæssig familiebaggrund, forældrenes vurdering af, hvordan den aktuelle pasning opfylder børnenes og forældrenes behov, samt hvilke ønsker om ændring af pasningsform familierne har.

Man har her ønsket at kunne sammenligne forholdene under forskellige betingelser for dækning med offentlig dagpasning i kommunen, idet selve udbudet af pladser i daginstitution og kommunal dagpleje antages at have betydning for forældrenes kendskab og tilbøjelighed til at anvende den offentlige dagpasning, og for hvordan familierne i øvrigt klarer pasningsproblemerne, mens de er på arbejde.

Det udbytte, børnene har af opholdet i forskellige pasningsmiljøer, og de krav man i et mere langsigtet perspektiv må stille til børnenes pasningssituation, må imidlertid ses i snæver sammenhæng med deres samlede livssituation, og de bidrag til børnenes tilværelse familielivet kan give hjemme. Forældrenes forhold til arbejdsmarkedet er her anset for at være betydningsfuldt, ikke blot for børnenes dagpasningsvilkår, men også for rammerne og indholdet af familiens liv hjemme, bl.a. gennem er-

hvervssituationens sammenhæng med de socio-økonomiske, psykiske og tidsmæssige ressourcer familierne har at lægge her.

Et delformål med undersøgelsen har derfor yderligere været at belyse forældrenes tilfredshed med deres erhvervssituation og deres ønsker om ændring af denne, som et groft mål for familiens samlede trivsel eller belastning.

C. Oversigt over kapitlernes indhold

Kapitel 3 giver en landsdækkende oversigt over den geografiske fordeling af daginstitutionstilbud og kommunal dagpleje for de to aldersgrupper, denne undersøgelse er afgrænset til: 0-2-årige og 3-5-årige børn. Tallene i opgørelsen stammer fra 1975, idet hensigten først og fremmest har været at give en landsdækkende oversigt som baggrund for denne undersøgelse, hvor der er udvalgt børn i kommuner med forskellige dækningsforhold.

I *kapitel 4* redegøres der for undersøgelsens metode og materiale.

De følgende fire kapitler beskæftiger sig først og fremmest med spørgsmålet om, hvordan den offentlige dagpasningsservice er fordelt mellem forskellige grupper af familier. I *kapitel 5* behandles spørgsmålet om, hvordan børnene passes i familier, der er forskellige med hensyn til mødrenes erhvervsstatus og arbejdstidsforhold. Desuden analyseres mødrenes erhvervstilknytning sammenholdt med børnenes alder og med udbudet af offentlig dagpasning i kommunen. Til slut i kapitlet gives en samlet oversigt over, hvordan børnene passes i undersøgelsens områder. I *kapitel 6* undersøges familieforholdenes indflydelse på småbørnspasningen. Med familieforhold menes her familiestørrelse, og hvorvidt barnet bor sammen med én eller to forældre. Det centrale spørgsmål i *kapitel 7 og 8* er, hvorvidt der er sammenhæng mellem småbørnenes socio-økonomiske baggrund og den måde, de passes på. I kapitel 7 er det familier med erhvervsaktive mødre, der analyseres, mens det i kapitel 8 drejer sig om familier med hjemmearbejdende mødre.

I de følgende tre kapitler er det først og fremmest forældrenes egen mening om situationen, der bliver beskrevet. *Kapitel 9* har som hovedemne spørgsmålet om, hvorvidt forældrenes ønsker om plads i daginstitution eller kommunal dagpleje har sammenhæng med bl.a. mødrenes arbejdssituation og med forskellige socio-økonomiske forhold i familien. Desu-

den analyseres samspillet mellem dækningen med offentlig dagpasning i området og størrelsesordenen af familiernes ønsker. I *kapitel 10* beskrives forældrenes vurdering af en række enkeltaspekter ved den pasning, de benytter til deres barn, aspekter som hver for sig skal bidrage til at belyse, hvor tilfredsstillende pasningen fungerer for brugerne – barn og familie – i det daglige, mens *kapitel 11* behandler forældrenes tilfredshed med deres erhvervssituation og deres ønsker om ændring af deres situation i forhold til arbejdsmarkedet. Endelig gives der til sidst en sammenfatning af undersøgelsens resultater.

KAPITEL 3

UDBREDELSEN AF DE KOMMUNALE DAGPASNINGSTILBUD

Udviklingen i den offentlige dagpasning og den samfundsmæssige baggrund herfor er beskrevet i kapitel 1 og 2. Hovedsigtet med kapitel 3 er at give en landsdækkende oversigt over den geografiske fordeling af daginstitutionstilbud og kommunal dagpleje for den aldersgruppe, denne undersøgelse er afgrænset til: børn under 6 år. De tal, der er bearbejdet til dette formål, stammer fra de enkelte kommuners indberetninger til Socialstyrelsen om antallet af indskrevne børn i daginstitutioner og kommunale dagplejeordninger pr. 19. marts 1975. Befolkningstallene er registerfolketal fra 1.1.1975.

De dagpasningsformer, der er med i dette kapitel, er vuggestuer, børnehaver, aldersintegrerede institutioner og den kommunale dagpleje. Børnene under 6 år vil blive opdelt i to grupper ud fra den traditionelle inddeling af de offentlige tilbud i vuggestuer for børnene op til 3 år, og børnehaver for børnene over denne alder. Det skal dog bemærkes, at visse børnehaver har småbørnsstuer eller indskriver enkelte børn i alderen mellem 2 og 3 år. De aldersintegrerede institutioner og den kommunale dagpleje tilbyder plads til børn i begge aldersgrupper.

I *tabel 3.1* er dækningsprocenten for de nævnte dagpasningsformer beregnet på landsbasis for de 0-2-årige (op til fyldt 3 år) og de 3-5-årige børn (op til fyldt 6 år). Dækningsprocenten angiver her, hvor mange procent af det samlede antal børn inden for de definerede aldersgrupper, der er indskrevet i den pågældende pasningstype.

På landsbasis havde i 1975 ca. 16 pct. af de 0-2-årige børn en offentlig dagpasningsplads. Vuggestue og kommunal dagpleje tegner sig hver for lige store andele af børnene – 7 pct. – mens 2 pct. af børnene er i børnehave og kun 0,4 pct. i aldersintegreret institution.

Det fremgår, at det offentlige dækningsniveau for de 3-5-årige børn ligger væsenlig højere end for den yngste børnegruppe. For landet i alt har

Tabel 3.1. Dækningsprocenten* for de offentlige dagpasningsformer, særskilt for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn i hele landet. Antal og procent. 1975.

[8]0-2-årige			3-5-årige		
	antal	pct.		antal	pct.
[1]Indskrevet i:			Indskrevet i:		
[2]Vuggestue	16.155	7	[8]Hel børnehave	53.892	25
[3]Børnehave	5.083	2	[9]Halv børnehave	18.097	8
[4]Aldersintegreret institution	990	0	Aldersintegreret institution	2.231	1
[5]Kommunal dagpleje	15.950	7	Kommunal dagpleje	5.930	3
[6]I alt offentlig pasning	38.178	16	I alt offentlig pasning	80.150	37
[7]I alt børn 0-2 år	216.110		I alt børn 3-5 år	216.325	

* Dækningsprocenten angiver antal indskrevne børn i den givne pasningsform som procentandel af alle børn i den pågældende aldersgruppe.

Kilde: Antal indskrevne børn pr. 19. marts 1975. Kommunernes indberetninger til Socialstyrelsen.

Befolkningstallene er fra folkeregistertal fra 1975.

i 1975 80.150 3-5-årige børn offentlig plads, svarende til ca. 37 pct. af aldersgruppen. Børnehaven er for denne aldersgruppe den helt dominerende pasningsform, mens den kommunale dagpleje i forhold hertil kun er af ringe betydning i det samlede billede. 5.930 3-5-årige børn er indskrevet i kommunal dagpleje, svarende til ca. 3 pct. af børnene i denne alder.

I de følgende afsnit vil variationen i dækningsprocenterne ud over landet blive analyseret nærmere for de to børnegrupper hver for sig.

A. De 0-2-årige børn

Som nævnt havde ca. 16 pct. af alle 0-2-årige børn i landet plads enten i daginstitution eller kommunal dagpleje. Dette landsgennemsnit dækker over ret store variationer i serviceniveau mellem de enkelte kommuner. Dækningsprocenten varierer fra 0 til 27 pct. for daginstitutioner og fra 0 til ca. 22 pct. for kommunal dagpleje.

Variationen i dækningsprocenter viser klar sammenhæng med kommunens befolkningstæthed, som det fremgår af *tabel 3.2.*

Tabel 3.2. Dækningsprocent for daginstitution* og kommunal dagpleje for de 0-2-årige børn, særskilt for bopælskommunens urbaniseringsgrad**. Procent. 1975.

	[a]København og omegn	[b]Købstæder	[c]Bymæssig bebyggelse	[d]Land-kommuner	[e]Hele landet
[1]Dækningsprocent:					
[2]Daginstitution	23	10	3	2	9
[3]Kommunal dagpleje	7	6	10	9	7
[4]I alt offentlig pasning	30	16	13	11	16
[5]Dagplejens andel af offentlig pasning	23	38	77	82	44
[6]Antal kommuner	21	56	100	98	275
[7]I alt antal børn	47.516	89.996	45.977	32.621	216.110

* Omfatter alle typer daginstitutioner for de 0-2-årige.

** Urbaniseringsprocenten er her defineret ved, hvor stor en andel af kommunens indbyggere, der bor i sammenhængende bebyggelser på 200 personer eller flere.

København og omegn, urbaniseringsprocent = 100.
Købstæder, urbaniseringsprocent = 75-99.
Bymæssige bebyggelser, urbaniseringsprocent = 50-74.
Landkommuner, urbaniseringsprocent = 0-49.

Landets 275 kommuner er her inddelt i fire urbaniseringsgrupper karakteriseret ved, hvor stor en andel af kommunens indbyggere, der bor i sammenhængende bebyggelser på 200 personer eller flere.

Det ses tydeligt, at daginstitutionsdækningen viser meget stærk sammenhæng med kommunens urbaniseringsgrad. Mens kun 2–3 pct. af børnene er i daginstitution i de mere spredt bebyggede områder, stiger dækningen til 10 pct. i købstæderne og 23 pct. i hovedstadsområdet. Derimod viser dagplejeprocenten ikke nogen markant sammenhæng med urbaniseringsvariablen. Der ses dog en vis stigning i anvendelsen fra de mere urbaniserede områder til de mere tyndt befolkede kommuner (variation fra 6 til 10 pct.), men denne stigning kan langt fra modsvare faldet i institutionsdækning, og den samlede offentlige dækningsprocent stiger følgelig med stigende urbanisering. Især er der en niveauforskel mellem hovedstadsområdet og de øvrige urbaniseringsgrupper. Med dette mønster for de to pasningsformer bliver således dagplejens andel af den samlede offentlige pasning stærkt stigende med faldende urbanisering, fra 23 pct. i hovedstadsområdet til 82 pct. i landdistrikterne.

Sammenlignes de fire urbaniseringsgrupper ud fra en mere detaljeret

Tabel 3.3. Landets kommuner samt antal 0-2-Årige børn, der bor i kommunerne, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 0-2-Årige børn. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975.

[1]Dækningsprocent for:	[a]København og omegn		[b]Købstæder		[c]Bymæssig bebyggelse		[d]Landkommuner		[e]Hele landet	
	[f]Kommuner	[g]0-2-Årige	Kommuner	0-2-Årige	Kommuner	0-2-Årige	Kommuner	0-2-Årige	Kommuner	0-2-Årige
[2]Daginstitution:										
0	-	-	5	1	36	32	48	45	31	14
1-4	-	-	11	6	46	46	41	41	34	18
5-9	5	3	41	41	15	19	11	14	18	24
[3]10 og derover	95	97	43	52	3	4	-	-	17	44
[4]I alt	100	100	100	100	100	101	100	100	100	100
[5]Kommunal dagpleje:										
0	-	-	23	12	23	16	28	26	23	13
1-9	76	85	48	73	30	38	28	31	36	62
10-19	24	15	25	13	35	35	43	42	35	22
20 og derover	-	-	4	1	12	11	2	1	6	3
I alt	100	100	100	99	100	100	101	100	100	100

inddeling af kommunerne i 4 dækningskategorier foretaget i *tabel 3.3*, tegner der sig et mere nuanceret billede af variationen i dækning ud over landet for de to pasningstyper hver for sig.

Ser vi først på *daginstitutionsdækningen*, fremgår det, at der i 1975 for hele landet var 65 pct. af landets kommuner med ingen eller meget begrænset adgang til daginstitution for de 0-2-årige børn. Den halvdel af disse kommuner, der har en institutionsdækning (1–4 pct.) er overvejende kommuner uden vuggestuepladser, men med nogle 2-årige børn indskrevet i børnehave. Omvendt er der kun 17 pct. af kommunerne, hvor hvert 10. barn eller derover i 0-2 års alderen har en daginstitutionsplads.

Betragtes imidlertid børnenes fordeling, ses det, at 44 pct. af alle landets 0-2-årige børn bor i de 47 kommuner, der har en daginstitutionsdækning for denne børnegruppe på 10 pct. og derover, mens de 178 kommuner med ingen eller kun ringe daginstitutionsdækning kun rummer knap en tredjedel af alle de 0-2-årige. Dette forhold hænger sammen med, at daginstitutionsdækningen først og fremmest findes i de befolkningstætte områder, der samtidig som helhed er de mest børnerige. 64 pct. af de 0-2-årige børn i landet bor i hovedstadsområdet og købstæderne, mens kun 28 pct. af landets kommuner hører til disse urbaniseringsområder. (jf. tabel 3.2).

Skævheden i daginstitutionsdækningen mellem de tæt befolkede og de tyndere befolkede områder træder meget tydeligt frem, når man sammenligner urbaniseringsgrupperne i tabel 3.3. I hovedstadsområdet er der stort set ingen kommuner med en daginstitutionsdækning på under 10 pct., i købstæderne har 16 pct. af kommunerne under 5 pct. dækning, mens størsteparten af de bymæssige kommuner og landdistrikter har under 5 pct. dækning.

Det bemærkes, at også inden for hver urbaniseringsgruppe synes der at være en vis tendens til stigende institutionsdækning med stigende kommunestørrelse med hensyn til børnetal (0–2 år). Sætter man antal børn i hver dækningsgruppe i relation til antal kommuner, stiger børnetallet pr. kommune fra lav til høj dækningskategori. Tendensen er stærkest i købstæderne, og svagest i de spredt bebyggede områder (jf. bilagstabel 3.I). Det er klart, at man ikke kan slutte for håndfast ud fra sådanne gennemsnitstal, der kan dække over store variationer mellem de enkelte kommuner i dækningskategorierne, men de kan antyde en tendens.

Variationen ud over landet i dækningen med *kommunal dagpleje* for børnene under 3 år viser som ventet et anderledes mønster end daginstitutionsdækningen. Som det fremgår af tabel 3.3, er denne pasningsform for det første noget mere udbredt i landets kommuner end daginstitutionsdækningen for denne børnegruppe. Relativt færre kommuner er helt uden denne type service for de 0-2-årige. Desuden er der forholdsvis flere kommuner med en dagplejedækning på 10 pct. og derover (41 pct. af landets kommuner mod 17 pct. for daginstitutionsdækningens vedkommende).

Tyngdepunktet for de mest børnerige kommuner ligger imidlertid ikke, som for daginstitutionernes vedkommende, i denne dækningskategori, men grupperer sig omkring et mere beskedent mellemniveau, 1–9 pct. 62 pct. af alle de 0-2-årige børn bor i kommuner, der har dagplejeprocenter inden for dette interval. Kommunerne med dette dagplejeniveau udgør derimod kun 36 pct. af samtlige kommuner. Det gennemsnitlige børnetal pr. kommune i yderkategorierne med henholdsvis ingen dagplejetilbud og med dagplejedækning på 10 pct. og derover er i forhold hertil væsentligt mindre (jf. bilagstabel 3.1).

Den systematiske sammenhæng mellem dagplejedækningen og kommunens befolkningstæthed, der fremgår af tabel 3.3 kan give en forklaring på det beskrevne mønster for alle de 0-2-årige børn. Som man kunne vente, stiger andelen af kommuner med et dækningsniveau på 1–9 pct. med stigende urbanisering, fra 28 pct. af landkommunerne til 76 pct. af kommunerne i hovedstadsområdet. Omvendt stiger andelen af kommuner, der tilhører yderkategorierne med faldende befolkningstæthed. Især stiger andelen af kommuner med 10 pct. dagplejedækning og derover, fra 24–29 pct. i hovedstad og købstæder til op mod halvdelen i bymæssige kommuner og på landet.

Yderligere ses det af tabel 3.3 (jf. bilagstabel 3.1), at det samme mønster, der er beskrevet for alle de 0-2-årige, genfindes inden for de enkelte urbaniseringsområder: kommunerne i dækningskategorien 1–9 pct. har et relativt større børnetal i forhold til antal kommuner sammenlignet med ydergrupperne med hensyn til dagplejedækning. Denne tendens er mest markeret i hovedstaden og især i købstæderne, og meget svag i landdistrikterne. De konstaterede, systematiske sammenhænge mellem dagplejedækning og urbaniseringsgrad træder derfor mere markant frem,

når man sammenligner de fire urbaniseringsgrupper ud fra børnenes fordeling på de fire dækningskategorier i stedet for kommunernes fordeling.

Tabel 3.3 kunne give anledning til den hypotese, at der i kommuner med en for aldersgruppen relativt god daginstitutionsdækning var forholdsvis moderate dagplejetilbud, mens der omvendt i mange af kommunerne med lav eller ingen institutionsdækning i relativt højere grad satsedes på dagplejen. Det er vist i tabel 3.2, at det relative forhold mellem de to pasningsformer har stærk sammenhæng med urbaniseringsgraden, når man sammenligner de gennemsnitlige dækningsprocenter for de forskellige urbaniseringsområder. I hovedstadsområdet og købstæderne er daginstitutionen den dominerende pasningsform, og dagplejeprocenten relativt beskeden, mens bymæssige kommuner og landkommunerne med den lave gennemsnitlige institutionsdækning har en noget større anvendelse af dagplejen end de mere urbaniserede områder. Hvorvidt der er tale om en sådan selvstændig sammenhæng mellem de to pasningstyper inden for hver urbaniseringsgruppe, kan undersøges i *tabel 3.4*.

Tabellen støtter klart hypotesen om en stigende anvendelse af kommunal dagpleje med faldende institutionsdækning også inden for hver urbaniseringsgruppe. Samtidig kompenserer den større anvendelse af dagpleje ikke fuldt ud for den lave institutionsdækning. Den samlede offentlige dækningsprocent stiger med stigende institutionsdækning.

Imidlertid dækker disse gennemsnitstal over en stor variation og spredning, først og fremmest i de bymæssige kommuner og landkommuner, der har en daginstitutionsdækning under 5 pct. Forholdet mellem de to pasningstypers anvendelse for de 0-2-årige børn kan derfor snarere tolkes således, at der blandt de kommuner, der ingen eller næsten ingen daginstitutionstilbud har – fortrinsvis kommuner med et relativt ringe antal 0-2-årige pr. kommune – er en del, som i særlig grad satser på dagplejen i stedet, mens andre af disse kommuner hverken har daginstitution eller kommunal dagpleje for denne aldersgruppe. Omvendt hører en for aldersgruppen relativt høj daginstitutionsprocent sædvanligvis sammen med et moderat mellemniveau af dagplejedækning. Disse kommuner, som gennemgående hører til de børnerigeste, har også som hovedregel det relativt højeste samlede offentlige serviceniveau.

Tabel 3.4. Kommunernes gennemsnitlige dækningsprocent for kommunal dagpleje (A) og for offentlig pasning (daginstitution + kommunal dagpleje) (B), samt dagplejens procentandel af offentlig pasning (C), særskilt for kommunernes urbaniseringsgrad og for fire dækningskategorier af daginstitution. Børn 0-2 år. Procent. 1975.

[1]Dækningsprocent for daginstitution	[a]København og omegn			[b]Købstæder			[c]Bymæssig bebyggelse			[d]Landkommuner			[e]Hele landet			[f]Antal kommuner
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	
0	-	-	-	(5)	(5)	(100)	12	12	100	10	10	100	10	10	100	86
1-4	-	-	-	10	12	83	10	13	77	9	11	82	10	12	83	92
5-9	(6)	(15)	(40)	7	14	50	7	13	54	5	13	38	7	13	54	50
[2]10 og derover	7	30	23	5	18	28	(4)	(18)	(22)	-	-	-	6	22	27	47
[3]I alt	7	30	23	6	16	38	10	13	77	9	11	82	7	16	44	
[4]Antal kommuner		21			56			100			98			275		275

Tal i parentes, baseret på fem kommuner eller mindre.

B. De 3-5-årige børn

Som tidligere konstateret er over dobbelt så stor en andel af de 3-5-årige børn i offentlig pasning som den yngste børnegruppe. Det er først og fremmest daginstitutioner, der anvendes for de 3-5-årige. I 1975 havde omkring en tredjedel af de 3-5-årige en daginstitutionsplads, varierende fra 0 til 75 pct. mellem landets kommuner. Derimod er relativt færre blandt de 3-5-årige indskrevet i kommunal dagpleje (3 pct.) sammenlignet med den yngste børnegruppe.

Ligesom for de 0-2-årige børn viser dækningsprocenten for de 3-5-årige en klar sammenhæng med kommunens urbaniseringsgrad, jf. *tabel 3.5.*

Tabel 3.5. Dækningsprocent for daginstitution* og kommunal dagpleje for de 3-5-årige børn, særskilt for bopælskommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975.

[1]Dækningsprocent for:	[a]København og omegn	[b]Købstæder	[c]Bymæssig bebyggelse	[d]Landkommuner	[e]Hele landet
[2]Daginstitution	60	33	24	18	34
[3]Kommunal dagpleje	1	3	4	4	3
[4]I alt offentlig pasning	61	36	28	22	37
[5]Dagplejens andel af offentlig pasning	2	8	14	18	8
[6]Antal kommuner	21	56	100	98	275
[7]I alt antal børn	45.144	89.842	47.114	34.225	216.325

* Omfatter alle daginstitutionsformer for de 3-5-årige børn.

Tabellen viser en stærk stigning i daginstitutionsdækningen fra 18 pct. i landkommunerne til 60 pct. i hovedstadsområdet. Som for den yngste børnegruppe er der størst forskel mellem hovedstadsområdet og de øvrige urbaniseringsområder. Til gengæld er kun 1 pct. af de 3-5-årige i kommunal dagpleje i hovedstadsområdet mod 3–4 pct. i de øvrige områder.

Selv om dagplejens andel af de samlede offentlige tilbud stiger med faldende urbanisering, fra 2 pct. i hovedstadsområdet til 18 pct. i landdistrikterne, er daginstitutionen altså overalt det typiske tilbud for denne aldersgruppe.

En mere nuanceret opdeling af kommunerne på dækningskategorier er vist i *tabel 3.6.*

Tabel 3.6. Landets kommuner samt antal 3-5-årige børn, der bor i kommunerne, fordelt efter dækningsprocent med hensholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 3-5-årige børn. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975.

[1]Dækningsprocent for:	[a]København og omegn		[b]Købstæder		[c]Bymæssig bebyggelse		[d]Landkommuner		[e]Hele landet	
	[f]Kommuner	[g]3-5-årige	Kommuner	3-5-årige	Kommuner	3-5-årige	Kommuner	3-5-årige	Kommuner	3-5-årige
[2]Daginstitution:										
0	-	-	-	-	1	1	8	6	3	1
1-14	-	-	2	0	8	8	31	31	14	7
15-24	-	-	27	22	50	53	44	45	39	28
25-49	38	28	64	75	40	38	16	17	36	48
[3]50 og derover	62	72	7	3	1	1	1	0	7	17
[4]I alt	100	100	100	100	100	101	100	[illegible]	99	101
[5]Kommunal dagpleje:										
0	62	72	30	27	29	23	31	29	32	36
1-9	38	28	66	72	62	68	58	63	60	60
10 og derover	-	-	4	1	9	9	11	9	8	4
I alt	100	100	100	100	100	100	100	101	100	100

Som det ses, er spredningen i daginstitutionsdækningen for de 3-5-årige væsentlig større end for de 0-2-årige, ligesom niveauet gennemgående er langt højere. 65 pct. af landets 3-5-årige børn bor i kommuner med en daginstitutionsdækning på 25 pct. og derover, heraf 17 pct. i kommuner med 50 pct. dækning eller mere. Kun 8 pct. af de 3-5-årige børn bor i kommuner med under 15 pct. dækning med daginstitution.

Ligesom for den yngste børnegruppe ses der for de 3-5-årige en markant skævhed i mønsteret for daginstitutionsdækningen afhængig af kommunens befolkningstæthed. Samtlige kommuner i hovedstadsområdet har en daginstitutionsdækning på 25 pct. og derover, det samme gælder for 71 pct. af købstadskommunerne, 41 pct. af bymæssige kommuner og kun 17 pct. af landkommunerne. Næsten alle kommuner helt uden institutionsdækning for de 3-5-årige er landkommuner. I hovedstadsområdet og købstæderne ses desuden en tendens til stigende børnetal pr. kommune med stigende dækningsprocent. Denne tendens findes derimod ikke i de mere spredt bebyggede områder (jf. bilagstabel 3.II).

Som allerede konstateret er *den kommunale dagpleje* af meget ringe betydning set i forhold til daginstitutionsdækningen for de 3-5-årige børn. Af tabel 3.6 fremgår det, at kun 8 pct. af kommunerne har 10 pct. eller derover af de 3-5-årige børn i kommunal dagpleje. Omkring en tredjedel af landets kommuner anvender slet ikke denne pasningsform for denne aldersgruppe. Kommunal dagpleje anvendes kun i 8 kommuner i hovedstadsområdet. Uden for dette område ses ikke nogen sammenhæng mellem befolkningstæthed og anvendelsen af kommunal dagpleje for denne aldersgruppe. Der bemærkes dog en stigende andel af kommuner med 10 pct. dækning og derover med faldende urbanisering (fra 4 pct. til 11 pct.).

Sættes dækningsprocenterne for kommunal dagpleje og for daginstitution i relation til hinanden, som det er gjort i *tabel 3.7*, viser sig samme forhold som for de 0-2-årige – en stigende anvendelse af dagplejen med faldende institutionsdækning inden for hvert urbaniseringsområde.

Den større anvendelse af dagpleje kan dog langt fra kompensere for den faldende institutionsdækning, og den samlede offentlige dækningsprocent falder derfor stærkt med faldende institutionsdækning inden for hvert urbaniseringsområde – for hele landet fra 60 pct. ned til 11 pct. i kommuner uden institutionsdækning for de 3-5-årige.

Tabel 3.7. Kommunernes gennemsnitlige dækningsprocent for kommunal dagpleje (A) og for offentlig pasning (daginstitution + kommunal dagpleje) (B), samt dagplejens procentandel af offentlig pasning (C), særskilt for kommunernes urbaniseringsgrad og for fem dækningskategorier af daginstitution. Børn 3-5 år. Procent. 1975.

[1]Dækningsprocent for daginstitution	[a]København og omegn			[b]Købstæder			[c]Bymæssig bebyggelse			[d]Landkommuner			[e]Hele landet			[f]Antal kommuner
	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	
0	-	-	-	-	-	-	(31)	(31)	(100)	9	9	100	11	11	100	9
1-14	-	-	-	(0)	(14)	(0)	6	17	35	4	15	27	5	15	33	39
15-24	-	-	-	4	25	16	5	24	21	4	23	17	4	24	17	108
25-49	1	47	2	3	37	8	3	35	9	2	32	6	3	36	8	100
[2]50 og derover	1	62	2	(2)	(56)	(4)	(0)	(56)	(0)	(0)	(53)	(0)	1	60	2	19
[3]I alt	1	61	2	3	36	8	4	28	14	4	22	18	3	37	8	
[4]Antal kommuner		21			56			100			98			275		275

Tal i parentes, baseret på fem kommuner eller mindre.

Sammenfattende om udbredelsen af de kommunale dagpasningstilbud for de 0-5-årige kan det generelt fremhæves, at der er store forskelle i serviceniveau først og fremmest afhængig af, hvor børnene bor i landet, og om de er under 3 år eller er i børnehavealderen.

For begge børnegrupper gælder det, at kommunens befolkningstæthed spiller en væsentlig rolle for børnenes adgang til daginstitution. Hovedstadsområdet ligger her på et markant højere serviceniveau end de øvrige områder, hvor der yderligere ses faldende institutionsdækning med faldende urbanisering.

Der er tendens til en vis stigning i anvendelsen af den kommunale dagpleje med faldende institutionsdækning, de samlede offentlige tilbud er dog stadig størst i områder med en for aldersgruppen god institutionsdækning.

Der er store forskelle mellem de 0-2-årige og de 3-5-årige i adgang til daginstitution, idet niveauet for daginstitutionsdækningen i stort set alle områder er væsentlig højere for de 3-5-årige børn. Samtidig er der en mere udbredt anvendelse af kommunal dagpleje blandt de 0-2-årige børn. Den samlede offentlige dækning er dog stadig dobbelt så stor for de 3-5-årige som for de yngste børn.

Tallene i opgørelsen stammer fra 1975, idet hensigten først og fremmest har været at give en landsdækkende oversigt som baggrund for denne undersøgelse, hvor der er udvalgt børn i kommuner med forskellige dækningsforhold. En redegørelse for den seneste udvikling på dette område findes i kapitel 2.

KAPITEL 4

UDVÆLGELSE OG MATERIALE

A. Udvælgelse

a. Børnenes alder

Undersøgelsen beskæftiger sig med pasningsforholdene for børn under skolealderen. Aldersgruppen er begrænset til børn i alderen fra 4 mdr. op til det fyldte 6. år.

Afgrænsningen nedad er sket for at undgå at få børn med i stikprøven, som forældrene endnu ikke har valgt pasning til. Afgrænsningen opad er motiveret med, at man ikke ønskede de 6-åriges specielle forhold med hensyn til børnehaveklassebrug og tidlig skolebegyndelse inddraget i denne undersøgelse[1].

Undersøgelsens aldersgruppe fra 4 mdr. op til 6 år spænder udviklingsmæssigt over store forskelle. Det har imidlertid kun været praktisk gennemførligt at skelne mellem to aldersgrupper, og man har her anset det for mest hensigtsmæssigt at trække en grænse mellem de mindste børn og børn i børnehavealderen ud fra den traditionelle opdeling af de offentlige tilbud i vuggestuer og børnehaver.

Undersøgelsen omfatter altså to aldersgrupper, som er udvalgt og analyseret særskilt:

1. *De 0-2-årige*, afgrænset som børn, der på udvælgelsestidspunktet i foråret 1975 var i alderen fra 4 mdr. op til det fyldte 3. år.
2. *De 3-5-årige*, defineret som børn, der på udvælgelsestidspunktet var fra 3 år og op til det fyldte 6. år.

b. Udvælgelse af kommuner

Det har været en grundantagelse ved undersøgelsens tilrettelæggelse, at

1) Der henvises til Merete Platz: Velkommen til børnehaveklasserne. Socialforskningsinstituttets publikation 76, 1977. Her er denne aldersgruppe specielt genstand for undersøgelse med hensyn til brug og ikke brug af børnehaveklasse og dagpasningsproblemer i øvrigt.

selve udbudet af pladser i daginstitution og kommunal dagpleje i en kommune har væsentlig selvstændig betydning for forældrenes kendskab og tilbøjelighed til at anvende den offentlige dagpasning, for deres beslutning om selv at passe barnet hjemme, og for hvordan de i øvrigt klarer pasningsproblemerne, mens de er på arbejde.

Man har derfor ikke lagt vægt på at kunne give en landsdækkende beskrivelse af børnenes pasningssituation, men anset det for værende af større værdi for en fremtidig politik på området at kunne bidrage med analyser af forholdene i kommuner, der har relativt mange offentlige pladser sammenlignet med kommuner, der har relativt få eller ingen pladser.

Samtidig har man ønsket at kunne skelne mellem kommuner med forskelligt præg af bymæssighed ud fra den nærliggende tanke, at der vil være karakteristiske forskelle mellem by og land i behovsstruktur, erhvervsforhold og i småbørnsfamiliernes fordeling på socio-økonomiske variabler.

Man har lagt vægt på at kunne afdække eventuelle systematiske forskelle i relation til høje og lave værdier af kommunal dagpasning uafhængigt af den mere eller mindre bymæssige karakter af det miljø, familierne lever i, samtidig med at det er af selvstændig interesse at belyse forholdene i landområder sammenlignet med mere tæt befolkede områder.

Det mål for befolkningens spredning, der her er anvendt, er en urbaniseringsprocent defineret ved, hvor stor en andel af kommunens indbyggere, der bor i sammenhængende bebyggelse på 200 personer eller flere. Der er i udvælgelsen af undersøgelsens kommuner skelnet mellem følgende urbaniseringsgrupper:

København og Omegn: urb. pct. 100
Købstæder: urb. pct. 75–99
Bymæssig bebyggelse: urb. pct. 50–74
Landkommuner: urb. pct. 0–49

Ønsket om at undersøge betydningen af forskelle i dækningsforhold uafhængigt af urbaniseringen støder på den vanskelighed, at den gennemsnitlige dækningsprocent[2] for offentlig dagpasning er størst i de mest

2) Dækningsprocenten er i denne publikation defineret som antal *indskrevne* børn i de pågældende pasningsformer i procent af det samlede antal børn inden for de definerede aldersgrupper.

urbaniserede områder, og falder med faldende befolkningstæthed (jf. kapitel 3). Det er derfor et problem at skaffe tilstrækkelig store grupper i de ønskede ekstreme dækningstyper, især i stærkt urbaniserede områder, hvor en for aldersgruppen lav dækning er sjælden, og i landområder, hvor høj dækning er mindre hyppigt forekommende.

For de 0-2-årige var omfanget af offentlige dagpasningstilbud karakteriseret ved overalt at være på et relativt lavt niveau, når undtages hovedstadsområdet, hvor den gennemsnitlige dækningsprocent kom over 20 pct.

En hel del kommuner i den øvrige del af landet havde hverken vuggestuetilbud eller kommunale dagplejetilbud til de 0-2-årige, det drejede sig især om landkommuner og kommuner med bymæssig bebyggelse. I disse kommunetyper var det desuden meget udbredt kun at have kommunal dagpleje. Derimod var det kun i købstæderne, der fandtes kommuner med kun vuggestuetilbud. De områder i landet, hvor der var både vuggestuetilbud og kommunal dagpleje var karakteriseret ved en for aldersgruppen relativt høj samlet dækning.

I undersøgelsen lod man kommuner uden vuggestue- og dagplejetilbud repræsentere de lave dækningsværdier, mens kommuner med både vuggestuepladser og kommunal dagpleje skulle repræsentere en særlig god situation både med hensyn til samlet offentlig dækning og med hensyn til valgmuligheder mellem de to pasningsformer.

En inddeling af kommunerne efter disse kriterier medførte for bymæssige kommuner og landkommuner, at henholdsvis 45 og 40 pct. af kommunerne blev repræsenteret i undersøgelsen, mens de resterende, karakteriseret ved kun at have kommunal dagpleje, blev udelukket af udvalgsgrundlaget. For købstadskommunernes vedkommende faldt flertallet af kommunerne ind under den valgte definition på høj dækning, mens kommuner med lav dækning var meget atypiske for denne urbaniseringsgruppe. I alt repræsenteredes med de valgte dækningskriterier 75 pct. af kommunerne, svarende til 84 pct. af de 0-2-årige i købstæderne. I hovedstadsområdet faldt alle kommunerne inden for kategorien høj dækning, og dette område er således 100 pct. repræsenteret i undersøgelsen.

I alt 141 af landets kommuner opfyldte undersøgelsens kriterier vedrørende dækning med dagpasningstilbud for de 0–2-årige børn. Disse kommuner omfattede ca. 70 pct. af alle 0-2-årige i landet.

Tabel 4.1. De udvalgte kommuner for de 0-2-årige, samt det antal kommuner og antal 0-2-årige børn de repræsenterer, fordelt på undersøgelsens kommunegrupper. Antal.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder		[d]Bymæssig bebyggelse		[e]Landkommuner		[f]Ialt	I alt
[g]Dækningsgruppe:	[h]Høj	Høj	Høj	[i]Lav	Høj	Lav	Høj	Lav		
[1]Kommuner udvalgt	1	9	19	2	7	5	3	8	54	
[2]Kommuner repræsenteret	1	20	39	3	17	23	5	33	141	
[3]Børn 0-2 år repræsenteret	17.729	20.553	78.778	490	11.793	9.876	2.670	9.850	151.739	
[4]Kommuner ej repræsenteret										134
[5]Kommuner i alt										275
[6]Børn 0-2 år ej repræsenteret										66.396
[7]Børn 0-2 år i alt										210.135

Kilder: Inddelingen af kommunerne i dækningskategorier er baseret på de på udvælgelsestidspunktet tilgængelige tal fra Socialstyrelsen angående antal indskrevne børn i daginstitution og kommunal dagpleje, oktober 1973.

Populationstallene stammer fra Københavns statistiske kontors CPR-indkald pr. 1. januar 1974.

Der blev i alt udvalgt 54 kommuner ved tilfældig udtrækning inden for hver af de kommunegrupper, der skulle repræsenteres i undersøgelsen. *Tabel 4.1* giver en oversigt over antal udvalgte kommuner samt det antal kommuner og antal 0-2-årige børn, de repræsenterer, fordelt på undersøgelsens forskellige kommunegrupper.

For *de 3-5-årige* gælder der væsentligt andre dækningsforhold end for de 0-2-årige børn. Der er stort set overalt et større udbud af offentlig dagpasning, størst i de mest urbaniserede områder. Daginstitutionspasningen er det typiske tilbud for denne aldersgruppe, mens den kommunale dagpleje på landsbasis kun udgjorde ca. 3 pct. af alle de 3-5-årige i 1975 (jf. kapitel 3). Man valgte derfor en afgrænsning af høje og lave dækningsværdier på basis af daginstitutionsdækningen alene. Kommuner med en daginstitutionsdækning på 15 pct. og derunder skulle repræsentere de lave værdier, mens en daginstitutionsdækning på 25 pct. og derover repræsenterede høj dækningsværdi.

I forhold til det øvrige land har hovedstadsområdet særlig høje dækningsprocenter for daginstitutioner, og alle kommuner faldt her ind under definitionen for høj dækning. Uden for hovedstadsområdet omfattede den høje dækningskategori i alt 58 kommuner, den lave værdi 76 kommuner, mens de udelukkede mellemværdier mellem 15 og 25 pct. omfattede 120 kommuner.

I købstæderne var der kun få kommuner, der faldt inden for den lave dækningskategori, mens omvendt relativt få landkommuner var omfattet af den valgte definition på høj dækning. Med den valgte inddeling er ca. 60 pct. af børnene i købstæderne repræsenteret, knap halvdelen i de bymæssige kommuner og 64 pct. af de 3-5-årige i landkommunerne. I alt 155 kommuner var repræsenteret i undersøgelsen, svarende til to tredjedele af alle de 3-5-årige børn i landet.

Selve udvælgelsen af de kommuner, der skulle indgå i undersøgelsen foregik på samme måde som for de 0-2-årige. København blev valgt a priori. Efter at de ikke-ønskede mellemgrupper var taget væk fra stikprøvegrundlaget, blev der inden for hver af de øvrige definerede kommunegrupper valgt et antal kommuner ved tilfældig udtrækning.

I alt blev for de 3-5-årige valgt 51 kommuner, som fordeler sig på de forskellige kommunekategorier som vist i *tabel 4.2*, hvor også fordelingen

Tabel 4.2. De udvalgte kommuner for de 3-5-årige, samt det antal kommuner og antal 3-5-årige børn de repræsenterer, fordelt på undersøgelsens kommunegrupper. Antal.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder		[d]Bymæssig bebyggelse		[e]Land-kommuner		[f]I alt	% alt
[g]Dækningsgruppe:	[h]Høj	Høj	Høj	[i]Lav	Høj	Lav	Høj	Lav		
[1]Kommuner udvalgt	1	9	11	3	6	6	3	12	51	
[2]Kommuner repræsenteret	1	20	24	3	26	22	8	51	155	
[3]Børn 3-5 år repræsenteret	14.752	27.567	46.829	10.154	10.022	10.666	2.315	17.850	140.155	
[4]Kommuner ej repræsenteret										120
[5]Kommuner i alt										275
[6]Børn 3-5 år ej repræsenteret										73.539
[7]Børn 3-5 år i alt										213.694

Kilder: Inddelingen i dækningskategorier er baseret på upublicerede tal fra Socialstyrelsen angående antal indskrevne børn i daginstitution, oktober 1973.

Populationstallene stammer fra Københavns statistiske kontors CPR-indkald pr. 1. januar 1974.

af de repræsenterede kommuner er angivet, samt antal 3-5-årige børn, som er repræsenteret i undersøgelsen.

c. Udvælgelse af børn

I udvælgelsen af børnene har to hensyn været væsentlige. *For det første* at sikre et tilstrækkeligt antal børn i alt inden for hver af de definerede ekstreme grupper med hensyn til dækningsforhold for at kunne analysere forskelle i relation til høj-lav dækning. Der måtte altså udvælges en særlig stor andel af børnene i de mere sjældent forekommende dækningskategorier for at sikre et tilstrækkeligt antal.

For det andet var det centralt for opfyldelsen af undersøgelsens formål at sikre en tilstrækkelig repræsentation af børn både i daginstitutioner, kommunal dagpleje og uden for offentlig pasning inden for hver kommunegruppe for at kunne beskrive og sammenligne børnenes og deres forældres forhold i de forskelllige pasningsformer.

For at sikre dette, uden at stikprøven blev alt for stor og kostbar, var det nødvendigt at udtage særskilte stikprøver inden for hver af de offentlige pasningsformer og for de ikke-offentligt passede børn, og børnene måtte udvælges med forskellig udvalgsprocent inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform for at opnå et tilstrækkeligt antal børn også dér, hvor pasningsformen var ringe udbredt, som fx kommunal dagpleje for de 3-5-årige, 3-5-årige uden for offentlig pasning i København osv.

c.1. Udvælgelse af børn inden for de offentlige pasningsformer

For de 0-2-årige børn har man ønsket særskilte stikprøver for børn i kommunal dagpleje og for børn passet i vuggestue. Heri er ikke inkluderet 0-2-årige børn i børnehave og i aldersintegrerede institutioner, da den præcise aldersfordeling for børnene i disse institutioner ikke var tilgængelig på udvælgelsestidspunktet. Desuden var det ikke hensigten at inddrage de evt. særlige forhold ved pasning i disse institutionstyper i undersøgelsen.

For de 3-5-årige har man ønsket særskilte stikprøver for kommunal dagpleje og desuden for heldagsbørnehave og halvdagsbørnehave hver

for sig, da det er en nærliggende tanke, at de grupper af familier, der anvender de to former vil være indbyrdes forskellige, ligesom der kan være forskelle i forældrenes tilfredshed og ønsker i relation til de to former.

Udvælgelsen af institutionsbørnene er foregået i to trin. Først er der ved tilfældig udtrækning udvalgt et antal institutioner inden for hver af kategorierne vuggestue, halvdagsbørnehave og heldagsbørnehave fra en total liste over institutionerne i de udvalgte kommuner. Derefter er ved manuel udtrækning efter tilfældige tals principper udvalgt et antal børn fra hver udvalgt institution inden for de fastsatte aldersgrænser, således at man så vidt muligt fik det ønskede antal i de forskellige kommunegrupper.

De 0-2-årige og 3-5-årige børn i kommunal dagpleje er udvalgt manuelt ved tilfældig udtrækning fra de totale lister over de indskrevne børn i registrene på de sociale forvaltninger i de udvalgte kommuner.

Antallet af børn udtrukket på denne måde udgjorde i alt 691 0-2-årige, heraf 342 vuggestuebørn og 349 børn i kommunal dagpleje, og 1.451 3-5-årige, heraf 565 børn i heldagsbørnehave, 516 i halvdagsbørnehave og 370 i kommunal dagpleje.

c.2. Udvælgelse af børn passet uden for de offentlige pasningsformer

Udvælgelsen af de børn, der på udvælgelsestidspunktet ikke var passet i nogen af de offentlige pasningsformer skete ved tilfældig udtrækning gennem det offentlige CPR-register[3] i de udvalgte kommuner. Børnene blev udvalgt med forskellig udvalgsprocent i de forskellige kommunegrupper for at opnå det ønskede antal børn i de forskellige delgrupper.

Da man ikke på forhånd kendte det enkelte barns pasningsmåde og kun var interesseret i de børn, der ikke var passet i de offentlige pasningsformer, måtte der udvælges så mange flere børn, som det kunne forventes ville være i offentlig pasning[4]. Det endelige antal børn udtrukket på denne måde udgjorde 1.455 0-2-årige og 1.528 3-5-årige.

3) Københavns statistiske kontors CPR-indkald pr. 1. januar 1974.

4) Skønnet over det forventede antal offentligt passede børn blev foretaget ud fra den på udvælgelsestidspunktet tilgængelige viden om antal indskrevne i offentlig pasning i de enkelte kommuner (upublicerede tal fra oktober 1973 stillet til rådighed af socialstyrelsen).

Fordelingen på kommunegrupper af børnene udtrukket gennem CPR-registret, samt af børnene udtrukket i de offentlige pasningsformer fremgår af *tabel 4.3.*

Tabel 4.3. De udvalgte 0-2-årige og 3-5-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Antal.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder		[d]Bymæssig bebyggelse		[e]Landkommuner		[f]I alt
[g]Dækningsgruppe:	[h]Høj	Høj	Høj	[i]Lav	Høj	Lav	Høj	Lav	
[1]Pasningsform:									
[2]0-2 år:									
[3]Vuggestue	113	46	70	-	67	-	46	-	342
[4]Kommunal dagpleje	104	46	70	-	59	-	70	-	349
[5]Ikke-offentlig pasning[x]	125	261	304	4	190	148	1	171	1.204
[6]I alt 0-2 år	342	353	444	4	316	148	117	171	1.895
3-5 år:									
[7]Hel børnehave	111	46	69	66	70	70	63	70	565
[8]Halv børnehave	106	46	67	31	60	63	70	65	516
Kommunal dagpleje	23	38	69	68	41	63	-	68	370
Ikke-offentlig pasning[x]	74	209	180	17	114	101	29	228	952
I alt 3-5 år	314	339	385	182	293	297	162	431	2.403

x Fratrukket de børn, der gennem spørgeskemaoplysninger og interviewing viste sig at være i offentlig pasning.

Som fordelingen i tabel 4.3 viser, lykkedes det ikke at få udvalgt et tilstrækkeligt antal børn i CPR-registret i ekstremgruppen købstæder med lav dækning. Også i landkommuner med høj dækning blev det udtrukne antal noget mindre end det tilstræbte. I enkelte kombinationer med ringe børneantal er samtlige børn udvalgt. Det gælder fx de 23 3-5-årige børn i kommunal dagpleje i København.

B. Undersøgelsens materiale

Indsamlingen af data strakte sig over en periode fra maj til oktober/ november 1975. I første omgang blev oplysningerne indsamlet ved udsendelse af postspørgeskemaer til forældrene til de i alt 5.125 udvalgte børn. Der blev udsendt tre forskellige skemaer. Et grønt og et blåt skema skulle indsamle oplysninger om børnene i henholdsvis kommunal dagpleje og i daginstitutioner. Til forældrene til den gruppe børn, der var udvalgt gennem CPR-registret, blev der sendt et gult skema. Her var man kun interesseret i, at de børn, der var passet uden for de offentlige pasningsformer enten hjemme af forældrene eller i anden form for privat pasning, deltog i undersøgelsen. Forældrene til dem af børnene i denne gruppe, der var i offentlig pasning, blev bedt om at returnere det gule skema med et kryds og i uudfyldt stand.

Tabel 4.4. Besvarelsesprocenten for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder		[d]Bymæssig bebyggelse		[e]Land-kommuner		[f]I alt
[g]Dækningsgruppe:	[h]Høj	Høj	Høj	[i]Lav	Høj	Lav	Høj	Lav	
[j]Pasningsform:									
[k]0-2 år:									
[l]Vuggestue	89	89	96	-	81	-	89	-	89
[m]Kommunal dagpleje	90	98	96	-	100	-	91	-	94
[n]Ikke-offentlig pasning[x]	71	82	88	75	88	93	67	92	85
[o]I alt 0-2 år	83	85	90	75	89	93	84	92	88
3-5 år:									
[p]Hel børnehave	84	91	91	94	87	87	97	91	90
[q]Halv børnehave	90	91	93	97	96	91	89	91	92
Kommunal dagpleje	91	87	87	96	83	89	-	97	91
Ikke-offentlig pasning[x]	76	79	73	100	70	100	83	87	81
I alt 3-5 år	84	83	82	96	82	93	91	90	87

x Svarprocenten for de ikke-offentligt passede børn er beregnet ud fra antal udsendte gule skemaer, fratrukket både de gule skemaer, der kom tilbage med kryds ved offentlig pasning i postundersøgelsen, og de personer, der gennem interviewingen med det gule skema har oplyst, at barnet var i offentlig pasning.

Besvarelsesprocenten ved postskemaundersøgelsen blev i alt 76 pct., 73 pct. for børnene i ikke-offentlig pasning, 76 pct. for børn i daginstitutioner og 82 pct. for børnene i kommunal dagpleje.

I oktober 1975 blev der foretaget en interviewing af de forældre, der efter to rykkere ikke havde besvaret postspørgeskemaet. Herved kom yderligere ca. 800 besvarelser ind. I alt opnåedes i undersøgelsen en svarprocent på 87. *Tabel 4.4* viser den opnåede svarprocent i de forskellige kombinationer af pasningsformer og kommunetyper.

Det ses, at besvarelsesprocenten for de ikke-offentligt passede børn[5] generelt ligger lidt lavere end for de øvrige pasningsformer. Alt i alt må besvarelsesprocenterne anses for tilfredsstillende, og de indkomne besvarelser kan anses for rimeligt repræsentative for de oprindelige stikprøver.

Imidlertid må der knyttes et par forbehold til stikprøven. For det første lykkedes det, som tidligere nævnt, ikke at etablere en ekstremgruppe i købstæder med lav dækning af en størrelse, der egner sig for analyse ifølge undersøgelsens formål. Det drejer sig især om de ikke-offentligt passede børn i begge aldersgrupper (jf. tabel 4.3). Der må derfor gives afkald på særskilte analyser og sammenligning af forholdene i relation til ekstreme dækningsforhold for denne urbaniseringsgruppe. Derimod kan de udvalgte købstadskommuner hævdes at give et rimeligt dækkende billede af købstadskommunerne som de er flest. Ganske vist er området ikke 100 pct. repræsenteret, som det er tilfældet med hovedstadsområdet, men for de 0-2-årige er de definerede kriterier for høj dækning den typiske dækningstype for denne urbaniseringsgruppe, og de udvalgte købstadskommuner repræsenterer, som vi har set, langt størstedelen af kommunerne og af de 0-2-årige børn i købstadskommunerne. For de 3-5-årige repræsenterer de udvalgte højdækningskommuner i dette område også i vidt omfang den typiske købstadskommune. Den gennemsnitlige dækning i kommunerne inden for dækningskriterierne for høj dækning ligger dog lidt i overkanten af den gennemsnitlige dækning for denne urbaniseringstype. For de 3-5-årige børn må der derfor tages et vist forbehold med

---

5) Besvarelsesprocenten for de ikke-offentligt passede børn er beregnet ud fra antal udsendte gule skemaer fratrukket både de gule skemaer, der kom tilbage med kryds ved offentlig pasning i postundersøgelsen, og de personer, der gennem interviewingen med det gule skema har oplyst, at barnet blev passet i offentlig pasning.

hensyn til at generalisere resultaterne til købstadskommunerne som helhed.

Et andet forbehold gælder de bymæssige kommuner for de 3-5-årige børn, hvor der er udvalgt ekstreme grupper med hensyn til daginstitutionsdækning. Her er de udvalgte dækningsgrupper ikke så ekstreme, som man i undersøgelsen kunne ønske, når man ser på den samlede offentlige dækning, idet den kommunale dagplejeprocent er noget højere i lavdækningskommunerne end i højdækningskommunerne.

Bortset fra de nævnte forbehold må stikprøven alt i alt siges at være brugbar efter hensigten, ligesom svarprocenten inden for de enkelte kombinationer af kommunegruppe og pasningsform som nævnt er tilstrækkelig stor til, at besvarelserne kan betragtes som rimeligt repræsenterende alle børnene inden for de enkelte kombinationer, stikprøverne er udvalgt fra,

Imidlertid er stikprøverne i de i alt 66 forskellige kombinationer udtrukket med forskellig udvalgsprocent for at få et tilstrækkeligt antal til sammenligninger. Da det er nødvendigt og praktisk til de fleste af undersøgelsens problemstillinger at arbejde med procentfordelinger i grupperinger, der går på tværs af de enkelte kombinationer, må besvarelserne vægtes, så de enkelte kombinationer af pasningsform og kommunegruppe indgår i fordelingerne med samme vægt som i det samlede univers, undersøgelsen repræsenterer. På denne måde kan man arbejde med materialet på kryds og tværs inden for det område, undersøgelsen dækker. Alle procentfordelinger i de følgende kapitler bygger på de opvejede tal.

Bilagstabel 4.I og 4.II viser antallet af besvarelser inden for de enkelte kombinationer, samt de opvejede tal for de to aldersgrupper af børn.

Vægtningen af materialet er foretaget på basis af de tal, der var tilgængelige på undersøgelsestidspunktet og som har dannet grundlag for udvælgelsen af børnene (se fx note til tabel 4.1). Der er derfor tale om en tidsforskydning, der medfører visse afvigelser i forhold til tallene fra 1975, som kapitel 3 bygger på. Hovedtendenserne er dog i alt væsentligt de samme.

C. Sammenfatning

Undersøgelsen giver ikke en landsdækkende beskrivelse af udbredelsen af forskellige pasningsformer og af forældrenes efterspørgsel. Hovedinteressen i undersøgelsen har været at undersøge hvilke faktorer, disse forhold havde sammenhæng med. Man har her lagt hovedvægten på at analysere, hvorvidt børnenes pasning og forældrenes ønsker om offentlig pasning havde sammenhæng med forskellige omstændigheder i familien og med forskellige betingelser for dækning med offentlig dagpasning i det område, man bor i.

Et vigtigt krav til stikprøven var derfor at kunne sammenligne forholdene for de forskellige pasningsformer: daginstitutioner, kommunal dagpleje og ikke-offentlig pasning, samt at kunne drage sammenligninger mellem områder med forskellig dækning.

Ønsket om at kunne analysere den selvstændige betydning af høj og lav dækning – uafhængig af befolkningstætheden – støder på den vanskelighed, at dækningen hænger stærkt sammen med områdets urbanisering. Det var derfor ikke muligt at finde kriterier for høj og lav dækning, der rimeligt kunne repræsentere kommuner med alle grader af bebyggelsestæthed. Især er der niveauforskelle mellem hovedstadsområdet og de øvrige urbaniseringsområder.

Man lod derfor hovedstadsområdet indgå som højdækningsområde, og det blev 100 pct. repræsenteret. I de øvrige urbaniseringstyper blev der udvalgt børn inden for kommuner med henholdsvis særlig høj og lav dækning for aldersgruppen.

Ifølge formålet var det yderligere af central betydning at få et tilstrækkeligt antal børn både i daginstitution, i kommunal dagpleje og af børnene uden for offentlig pasning inden for hver af de forskellige områdegrupperinger. Det var her nødvendigt at overrepræsentere børnene i de mere sjældent forekommende kombinationer af område og pasningsform. Man udtog derfor for hver af de to aldersgrupper særskilte stikprøver blandt børnene uden for offentlig pasning samt blandt børnene i henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje inden for hver af de forskellige kommunegrupperinger. Herunder stræbte man efter at få nogenlunde samme antal børn i de forskellige kombinationer, således at stikprøverne egnede sig til sammenligning.

I købstæderne lykkedes det ikke at få tilstrækkelig mange børn i den for dette urbaniseringsområde meget atypiske lavdækningskategori til, at der kan foretages sammenligninger mellem høj og lav dækning inden for denne urbaniseringstype. Det udvalg, der er foretaget i købstæderne, kan dog betragtes som rimeligt repræsentativt for dette område som helhed med et vist forbehold for de 3-5-årige børn. Den selvstændige betydning af forskelle i dækningsforhold kan altså herefter kun analyseres i bymæssige kommuner og landkommuner.

Bortset fra dette forhold lykkedes det at få et antal besvarelser i de forskellige kombinationer af område og pasningsform, der giver tilstrækkeligt grundlag til at foretage sammenligninger af forholdene, og stikprøven må alt i alt betragtes som brugbar til undersøgelsens formål.

Da man har udtrukket børnene med forskellig udvalgsprocent i de forskellige kombinationer, er det nødvendigt at vægte materialet for at kunne lave procentfordelinger på tværs af de enkelte grupperinger. Denne er foretaget således, at besvarelserne i hver enkelt stikprøve er opvejet til det samlede antal børn, som den pågældende kombination af pasningsform og kommunegruppe repræsenterer. Herefter er det muligt at gruppere materialet ud fra andre inddelinger end dem, de enkelte stikprøver er taget af, og materialet kan inden for hver af de to aldersgrupper af børn betragtes som et samlet hele, men kun inden for de områder, som undersøgelsen repræsenterer. Undersøgelsen giver altså som nævnt ikke landsdækkende tal, men denne stikprøve skulle for de samme penge kunne give væsentlig flere oplysninger til en planlægning på området.

KAPITEL 5

SMÅBØRNSFAMILIERNES ERHVERVSSITUATION

Problemstillingerne i dette kapitel drejer sig om småbørnsfamiliernes arbejdssituation og børnenes pasning. Kapitlet har to hovedformål. For det første gives et overblik over forældrenes[1] forhold til arbejdsmarkedet i undersøgelsens forskellige områder. Hovedvægten lægges her på en analyse af mødrenes erhvervstilknytning sammenholdt med børnenes alder og med udbudet af offentlig dagpasning i kommunen.

Den anden hovedproblemstilling vedrører spørgsmålet om, hvordan børnene passes i familier, der er forskellige med hensyn til mødrenes erhvervsstatus og arbejdstidsforhold. Herunder vil man især se på spørgsmålet om, hvordan den offentlige dagpasningsservice er fordelt mellem familierne.

Til slut gives en samlet oversigt over, hvordan børnene passes i undersøgelsens områder.

A. Forældrenes erhvervssituation

Småbørnsforældrenes forhold til arbejdsmarkedet må naturligt ses i relation til den specielle familiesituation, som børn under skolealderen medfører med hensyn til krav om stadig opsyn og omsorg.

Denne særlige familiesituation har to sider, som hver for sig eller i kombination kan virke hæmmende på fuld erhvervsdeltagelse.

For det første kan småbørns behov for nær kontakt med forældrene ikke let forenes med en normal arbejdsdag plus transport. I debatten om dette problem har forældrenes fravær hele dagen været anset for særlig problematisk for de helt små børn, mens det har været mere alment accepteret, at børnene i børnehavealderen måske bedre kunne undvære kontakten til forældrene hele dagen. For børnene i de aldersgrupper

1) Alle analyser i dette kapitel er inkl. enlige forældre.

denne undersøgelse beskæftiger sig med, kunne man således forvente – alt andet lige – at erhvervsdeltagelsens omfang ville være relativt mindre blandt forældrene til den yngste børnegruppe sammenlignet med børnene i børnehavealderen.

Den anden side af situationen vedrører nødvendigheden af, at andre tager sig af småbørnene, mens forældrene er på arbejde. Vanskeligheder med at ordne børnepasningen tilfredsstillende kan for nogle forældre være en hæmsko for erhvervsdeltagelsen. Her er udbudet af pladser i daginstitution og kommunal dagpleje formodentlig blandt de forhold, der kan have betydning for omfanget af udearbejdet. Det kan derfor være af interesse at se nærmere på familiernes forhold til arbejdslivet i områder med forskellige betingelser for offentlige dagpasningsmuligheder.

I det følgende behandles fædrenes og mødrenes forhold til arbejdsmarkedet hver for sig, og man vil som nævnt særligt hæfte sig ved erhvervsniveauet set i relation til serviceniveauet for offentlig dagpasning[2] i de enkelte områder, ligesom der vil lægges vægt på en sammenligning af forholdene mellem de to aldersgrupper af børn.

a. Fædrenes erhvervstilknytning og arbejdstider

Langt størstedelen af de fædre, der indgår i undersøgelsen, er erhvervsmæssigt beskæftiget. For begge aldersgrupper af børn tilhører i alt ca. 97 pct. af fædrene arbejdsstyrken, 1 pct. er under uddannelse, og ca. 2 pct. passer hjemmet. Fædre, som passer hjemmet findes stort set kun i København (ca. 4 pct. i de to børnegrupper). Fædre under uddannelse er også overvejende et storbyfænomen (3–4 pct.). Arbejdsløshedsprocenten varierer for de 0-2-årige børns fædre mellem 2 og 4 pct. og ligger for de 3-5-åriges på 1–2 pct. i de udvalgte områder (tabel ikke medtaget).

Undersøgelsens oplysninger om fædrenes *arbejdstider* er begrænset til en angivelse af, hvornår de daglig tager af sted på arbejde, og hvornår de er tilbage i hjemmet igen fra arbejde – altså deres bruttoarbejdstid. For de fædre, der ikke arbejder inden for samme faste tidsrum daglig som fx skifteholdsarbejde o.l., har man ikke oplysninger om arbejdstidens længde.

2) Udtrykket »*offentlig*« eller »*kommunal dagpasning*« eller »dækningsprocent« omfatter i alle kapitler det samlede udbud af både daginstitution og kommunal dagpleje.

Tabel 5.1. Fædrene til henholdsvis de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter om de har skiftende eller fast arbejdstid, herunder efter deres bruttoarbejdstid i antal timer pr. uge. Særskilt for børnenes pasningsform. Procent.

[1]Fædrenes arbejdstid	[a]0-2-årige						3-5-årige						
	[b]Vuggestue	[c]Kommunal dagpleje	[d]Privat dagpleje	[e]Hjemme, andre	[f]Hjemme, forældre	[g]I alt	[h]Hel børnehave	[i]Halv børnehave	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Hjemme, forældre	I alt
[2]Skiftende	27	22	18	21	33	27	24	26	21	15	35	28	26
[3]Fast	73	78	82	79	67	73	76	74	79	85	65	72	74
[4]I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
[5]Fast arbejdstid:													
[6]1-39 timer	8	9	6	22	7	8	9	7	9	7	10	5	7
40-49 timer	61	63	64	46	65	63	57	57	62	57	47	56	56
[7]50 timer og derover	31	28	30	32	28	29	34	36	29	36	43	39	37
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bruttoarbejdstidens længde pr. uge for de fædre, der arbejder på regelmæssige tider af dagen, samt andelen af fædre med skiftende arbejdstider i døgnet, fremgår af *tabel 5.1*, hvor fædrene samtidig er fordelt inden for de to aldersgrupper af børn og inden for forskellige pasningsformer.

Det fremgår, at mellem en fjerdedel og en tredjedel af fædrene har uregelmæssige eller skiftende arbejdstider. Af de fædre, vi har nøjagtige arbejdstider på, er langt de fleste heldagsarbejdende, en betragtelig del er endda borte fra hjemmet i 10 timer eller mere daglig, altså en ugentlig bruttoarbejdstid på 50 timer og derover. Dette mønster for småbørnsfædrenes arbejdsforhold viser ingen sammenhæng med, hvordan deres barn bliver passet. Der er en svag tendens til, at lidt flere af de børn, der passes hjemme af forældrene eller af andre, har fædre med skiftende arbejdstider, men forskellene er for små til at de kan tillægges større vægt. Også når man sammenligner de forskellige områder af landet, som undersøgelsen dækker, er der forbløffende ringe variation i fædrenes arbejdsforhold (tabel ikke medtaget).

Ud fra de oplysninger, der her er til rådighed, har det store flertal af småbørnsfædre altså fuld arbejdstid eller mere, og de tidsmæssige ressourcer til familieliv og kontakt og omsorg for deres småbørn er, så vidt oplysningerne i undersøgelsen rækker, for størstedelen af fædrene begrænset til få af døgnets timer til hverdag, eller ligger på skiftende tider i døgnet. I kapitel 11 vil man komme nærmere ind på spørgsmålet om, hvor mange af småbørnsfædrene, der ville ønske denne situation ændret, og som evt. ville gå ned i arbejdstid, hvis det var muligt for dem.

b. Mødrenes erhvervstilknytning og arbejdstider

Som ventet stiller situationen sig væsentlig anderledes, når det drejer sig om mødrenes erhvervssituation. Som det fremgår af *tabel 5.2*, er der væsentlig større variation i mødrenes forhold til arbejdsmarkedet end det var tilfældet for fædrenes vedkommende.

Som det ses, gælder dette både med hensyn til den andel, der tilhører arbejdsstyrken, og med hensyn til arbejdstidens længde for dem, der er i erhverv. Mens kun meget få fædre i materialet er hjemmearbejdende, er der en betragtelig del af mødrene (ca. 40 pct. i begge børnegrupper), der passer hjemmet uden anden beskæftigelse.

Tabel 5.2. Mødrene til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter deres erhvervssituation og arbejdstider. Procent.

[1]Mødrenes erhvervssituation	[a]0-2-årige	3-5-årige
[2]Hjemmearbejdende	41	39
[3]Erhvervsarbejdende:	53	56
[4]heraf: 1-20 timer,	15	16
21-30 timer,	13	15
31-40 timer,	20	19
41 timer og derover	5	6
[5]Arbejdsløs	2	3
[6]Under uddannelse	4	3
[7]I alt	100	101
[8]I alt 30 timer og derunder	28	31
[9]I alt 31 timer og derover	25	25
[10]I alt i arbejdsstyrken	55	59

Med hensyn til arbejdstidens længde for de erhvervsarbejdende mødre bemærkes det, at blandt de 53–56 pct. af mødrene, der er i erhverv, arbejder over halvdelen under 31 timer om ugen. Op mod 30 pct. af de erhvervsarbejdende mødre, svarende til 15–16 pct. af alle mødrene, arbejder ikke over 20 timer ugentlig. Dette mønster er stort set ensartet for mødrene til de mindste børn og for mødrene til børnene i børnehavealderen.

Tabel 5.3. Mødrene til de 0-2-årige børn fordelt efter deres erhvervssituation inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssig, høj	[e]Bymæssig, lav	[f]Land, høj	[g]Land, lav	[h]I alt
[i]Dækningsprocent: [x]	21	26	13	11	0	27	0	
[1]Mødrenes erhvervssituation:								
[3]Erhvervsarbejdende	52	59	51	66	43	65	53	53
[5]Arbejdsløs	2	1	1	1	5	3	4	2
[6]Under uddannelse	11	5	3	1	0	2	1	4
[2]Hjemmearbejdende	35	35	45	32	52	30	43	41
[7]I alt	100	100	100	100	100	100	101	100

x Omfatter andelen af børn i daginstitution og kommunal dagpleje.

Tabel 5.4. Mødrene til de 3-5-årige børn fordelt efter deres erhvervssituation inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssig, høj	[e]Bymæssig, lav	[f]Land, høj	[g]Land, lav	[h]I alt
[i]Dækningsprocent:*	77	43	36	29	22	29	13	
[1]Mødrenes erhvervssituation:								
[2]Erhvervsarbejdende	67	59	56	59	54	62	46	56
[3]Arbejdsløs	3	1	6	2	2	1	2	3
[4]Under uddannelse	6	2	3	1	1	0	1	3
[5]Hjemmearbejdende	24	38	35	38	44	38	51	39
[6]I alt	100	100	100	100	101	101	100	101

* Omfatter andelen af børn i daginstitution og kommunal dagpleje.

I *tabel 5.3 og 5.4* omhandlende henholdsvis de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, kan mødrenes forhold til arbejdsmarkedet studeres i undersøgelsens forskellige områder.

Der kan udledes flere hovedresultater af tabellerne. Det bemærkes for det første, at det forholdsvis ensartede mønster for mødrenes erhvervstilknytning i de to børnegrupper genfindes inden for næsten alle undersøgelsens områder. En undtagelse er Københavns kommune, hvor en markant større andel af mødrene til de 3-5-årige børn erhvervsarbejder sammenlignet med de yngste børns mødre (hhv. 67 pct. og 52 pct.). For de øvrige områder er der som nævnt ikke væsentlige forskelle på den andel af mødrene, der er i arbejde, når børnene er under tre år sammenlignet med de 3-5-årige børn.

Læses tabellerne herefter med henblik på at belyse variationen i mødrenes erhvervsfrekvens (her forstået som den andel af mødrene, der er i erhverv) mellem de forskellige områder, er der flere forhold, der træder frem.

For det første er det et hovedindtryk af tabellerne, så vidt det kan belyses ud fra de udvalgte områder, at mødrenes erhvervshyppighed ikke varierer væsentligt mellem de udprægede landområder og de mere stærkt urbaniserede områder. Bortset fra Københavns kommune, hvor der som nævnt er en særlig høj erhvervsfrekvens for mødrene til børnene i børne-

havealderen, varierer andelen af mødre i erhverv for de to aldersgrupper fra 51 pct. til 59 pct. i hovedstadsområdet og købstæderne. For de bymæssige kommuner og landdistrikterne, som i undersøgelsen er udvalgt med ekstreme dækningsværdier, har vi ikke den gennemsnitlige erhvervshyppighed. Erhvervsfrekvensen ligger i lavdækningskommunerne lidt lavere (47–49 pct.) og i højdækningskommunerne forholdsvis højere (61–66 pct.) end gennemsnitligt i de mere urbaniserede områder. Selv om undersøgelsen ikke kan give klart svar på spørgsmålet om betydningen af områdets befolkningstæthed, kan man altså ikke uden videre gå ud fra, at der er forholdsvis flere erhvervsarbejdende blandt mødrene i hovedstaden og købstæderne end i de mere spredt bebyggede områder. Andre forhold end urbaniseringsgraden, som den her er afgrænset, spiller stærkt ind, og ved relativt høje dækningsværdier for offentlig dagpasning på landet findes erhvervsfrekvenser blandt mødrene på højde med eller på et forholdsvis højere niveau end den gennemsnitlige erhvervshyppighed i fx hovedstadsområdet.

Som det fremgår ovenfor, synes mødrenes erhvervsfrekvens derimod til en vis grad at variere med selve udbudet af offentlig dagpasning i de mere spredt bebyggede områder, hvor der var tilstrækkelig spredning i dækningsforholdene til at man i undersøgelsen kan skelne mellem særlig høj henholdsvis lav offentlig dækningsprocent inden for samme urbaniseringsområde.

I de bymæssige kommuner for de 3-5-årige børn udviser de gennemsnitlige dækningsprocenter i de udvalgte høj- og lavdækningskommuner ikke så ekstreme værdier, som man i undersøgelsen havde ønsket (jf. kapitel 4). I disse områder må man altså nøjes med at konstatere, at den relativt lille variation, der her findes i mødrenes erhvervshyppighed mellem højdæknings- og lavdækningskommunerne, stemmer overens med den ringe forskel i dækningsprocent mellem de to dækningsområder og således ikke modsiger den sammenhæng mellem udbud og erhvervsfrekvens, der er fundet i de øvrige udvalgte områder.

Der er altså tale om en vis tilpasning mellem dækningsforholdene og erhvervsfrekvensniveauet i disse områder. Dette betyder nærmere, at der – selv om der i de udvalgte højdækningskommuner sammenlignet med lavdækningskommunerne er tale om en markant bedre offentlig dagpasningsservice, når man anskuer denne service ud fra den andel af alle

børnene i området, der har mulighed for en offentlig plads – tegner sig et noget anderledes billede, hvis man vælger at se serviceudbudet udelukkende i relation til størrelsesordenen af det formodede pasningsbehov i området, her forstået som andelen af børn med erhvervsarbejdende mødre.

Man vil ikke her gå nærmere ind på forholdet mellem dækningsprocent og erhvervsfrekvens i de forskellige områder, dvs. hvor stor en andel af børnene med erhvervsaktiv mor, der principielt har en chance for en offentlig plads. Der henvises her til afsnit B, hvor den faktiske offentlige dækning i familier med erhvervsaktive mødre vil beskrives.

I dette afsnits sammenhæng er hovedinteressen snarere spørgsmålet om, hvordan omfanget af pasningsbehovet varierer med dækningsniveauet, dvs. afstanden mellem serviceniveau (dækningsprocent) og behovsniveau (erhvervsfrekvens) i de udvalgte områder.

For de 3-5-årige børn er der stort set tale om samme afstand mellem serviceniveau og behovsniveau i både højdæknings- og lavdækningskommunerne. Det gælder for alle fire områder, at der, hvis dækningsniveauet skal på linje med behovsniveauet, skal skaffes yderligere pladsmulighed til 30–33 pct. af alle børnene i denne aldersgruppe.

For den yngste aldersgruppe viser en nærmere gennemgang af de udvalgte områder et mere nuanceret billede. De bymæssige kommuner for denne børnegruppe illustrerer en situation, hvor den gennemsnitlige offentlige dækningsprocent i højdækningskommunerne halter langt bagefter mødrenes erhvervsdeltagelsesniveau. 55 pct. af alle mødrene i dette område erhvervsarbejder på trods af manglende principiel mulighed for offentlig plads, mens det tilsvarende tal i lavdækningskommunerne uden offentlige tilbud er 43 pct. Hvis hele pasningsbehovet teoretisk skulle kunne dækkes offentligt i disse områder, skal der altså skaffes yderligere plads til en mindre andel af børnene i lavdækningskommunerne sammenlignet med højdækningskommunerne.

Omvendt er differencen i erhvervsfrekvens i høj- og lavdækningskommunerne på landet for denne aldersgruppe ikke så stor, som man kunne forvente ud fra forskellen i dækningsforhold i de to områder. På trods af manglende mulighed for offentlig dagpasning er dog 53 pct. af mødrene i erhverv i lavdækningskommunerne. Landkommunerne med høj dækning afspejler i modsætning til de bymæssige højdækningskommuner snarere

en gensidig tilpasningsproces mellem en relativt høj erhvervsudvikling for mødrene (65 pct.) og et forholdsvis højt ambitionsniveau for udbygning af kommunal dagpasning for den pågældende aldersgruppe (27 pct.).

Vedrørende bymæssige kommuner og landdistrikter, hvor der er udvalgt områder med henholdsvis høj og lav dækning, kan det opsummeres, at dækningsniveau og behovsniveau til en vis grad følges ad, således at der i højdækningskommunerne også er et relativt større omfang af pasningsbehov på grund af mødrenes erhvervsarbejde. Men samtidig er det bemærkelsesværdigt, at erhvervsfrekvensen varierer på et markant højere niveau end serviceudbudet. Der er altså en væsentlig del af mødrene, der erhvervsarbejder uanset manglende mulighed for daginstitutionspasning eller kommunal dagplejeplads. Dette gælder i særlig grad de yngste børn, som trods samme erhvervsfrekvensniveau som de 3-5-åriges mødre næsten overalt har væsentlig ringere serviceudbud.

Nu består mødrenes arbejdsstyrke af et varieret spektrum af forskellige arbejdssituationer, og det er ikke givet, at alle familier med erhvervsarbejdende mødre er lige afhængige af at få barnet passet af andre. I *tabel 5.5 og 5.6* kan man se nærmere på variationen mellem de udvalgte dækningsområder ud fra en mere nuanceret inddeling af mødrene efter deres erhvervsforhold.

Tabel 5.5. Andelen af mødrene til de 0-2-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejde i hjemmet[x] og erhvervsarbejde uden for hjemmet, samt de udearbejdende mødres ugentlige arbejdstid inden for de udvalgte bymæssige kommuner og landkommuner. Procent.

	[a]Bymæssig bebyggelse, høj	[b]Bymæssig bebyggelse, lav	[c]Landkommuner, høj	[d]Landkommuner, lav
[e]Dækningsprocent:	11	0	27	0
[1]Mødrenes erhvervssituation:				
[2]I erhverv ude	59	39	59	43
[3]heraf: 1-30 timer,	20	23	23	25
31 timer og derover	39	16	36	18
[4]I erhverv hjemme	7	4	6	10
[5]Andet	34	57	35	48
[6]I alt	100	100	100	101

x Inkluderer erhvervsarbejde i hjemmet og medhjælpende hustruer, der arbejder i hjemmet.

Tabel 5.6. Andelen af mødrene til de 3-5-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejde i hjemmet[M] og erhvervsarbejde uden for hjemmet, samt de udearbejdende mødres ugentlige arbejdstid inden for de udvalgte bymæssige kommuner og landkommuner. Procent.

	[a]Bymæssig bebyggelse, høj	[b]Bymæssig bebyggelse, lav	[c]Landkommuner, høj	[d]Landkommuner, lav
[e]Dækningsprocent:	29	22	29	13
[1]Mødrenes erhvervssituation:				
[2]I erhverv ude	43	45	47	30
[3] heraf: 1-30 timer,	24	25	16	17
31 timer og derover	19	20	31	13
[4]I erhverv hjemme	16	9	15	16
[5]Andet	41	47	39	54
[6]I alt	100	101	101	100

M Inkluderer erhvervsarbejde i hjemmet og medhjælpende hustruer, der arbejder i hjemmet.

Det træder klart frem, at det først og fremmest er andelen af mødre, der arbejder *uden for hjemmet*, der varierer mellem højdæknings- og lavdækningskommunerne, mens andelen af mødre, der er medhjælpende hustruer eller har erhvervsarbejde i hjemmet ikke viser nogen sammenhæng med omfang af dækning i kommunen.

Inddrager vi de udearbejdende mødres arbejdstidsforhold, ses det tydeligt, at det udelukkende er andelen af heltidsarbejdende mødre (over 30 timer ugentlig) der varierer mellem de udvalgte dækningstyper. Andelen af heldagsudearbejdende blandt alle mødrene er over dobbelt så stor i de udvalgte højdækningskommuner (31–39 pct. i de to børnegrupper) sammenlignet med lavdækningskommunerne (13–18 pct.). I de udvalgte bymæssige kommuner for de 3-5-årige, hvor der som nævnt ikke er tale om ekstreme dækningsforhold, ligger den tilsvarende andel på omkring en femtedel i begge kommunegrupper.

Læses tabellerne med interesse for spørgsmålet om forskellen i mødrenes erhvervsforhold mellem de to børnegrupper, bemærkes det, at andelen af udearbejdende mødre er markant større for de mindste børn, med undtagelse af bymæssige kommuner med lav dækning. Fx er den i landkommuner med hhv. høj og lav dækning på hhv. 59 pct. og 43 pct. for de

0-2-årige, mens den tilsvarende andel for de 3-5-årige er på hhv. 47 og 30 pct. Noget lignende gælder bymæssige kommuner med høj dækning. Andelen af mødre, der er medhjælpende hustru eller har anden form for erhvervsarbejde i hjemmet, er omvendt på et relativt højere niveau for de 3-5-årige børn sammenlignet med den yngste børnegruppe.

Med hensyn til arbejdstidens længde ligger andelen af heltidstilknyttede mødre i disse områder på linje med eller relativt højere for de yngste børns mødre sammenlignet med de 3-5-årige børn. I omegnskommunerne og købstæderne gælder det samme forhold med hensyn til arbejdstidens længde. Kun i København er andelen af heldagsarbejdende mødre større for den ældste børnegruppes vedkommende, en tredjedel mod godt en fjerdedel for de yngste børn (tabel ikke medtaget).

Bortset fra København er det altså et gennemgående træk i undersøgelsens områder, at de 0-2-årige børns mødre ikke blot med hensyn til erhvervsfrekvens, mens også i grad af erhvervstilknytning holder en erhvervsintensitet på højde med eller visse steder relativt højere end de lidt større børns mødre, på trods af et næsten overalt langt lavere udbud af kommunale børnepasningsmuligheder for de mindste børn. Dette forhold skærper og understreger i høj grad forskellene i kommunernes serviceniveau over for de to aldersgrupper af børn.

Man kan spekulere over årsagerne til dette forhold. Det kunne forventes, at de langt færre kommunale dagpasningstilbud for de mindste børn ville holde flere mødre til denne børnegruppe enten hjemme eller med mindre arbejdstid sammenlignet med mødrene til de lidt større børn. Som tidligere nævnt er det også traditionelt mere alment accepteret, at børnene i børnehavealderen bedre kan undvære kontakten til forældrene hele dagen. Tidligere var et ophold i mødrenes erhvervstilknytning, mens barnet var lille, ret almindeligt.

Flere forhold kan dog tænkes at trække stærkt i modsat retning. For 70–73 pct. af de udvalgte børn i de to aldersgrupper er de enten det eneste barn eller deres familie har kun børn inden for denne aldersgruppe (jf. bilagstabel 5.I). En vis tidsforskydning vil derfor gøre sig gældende i de to grupper af familier. De mindste børns forældre vil for manges vedkommende være yngre og nyetablerede forældre, hvor det måske i højere grad er helt nødvendigt med begges indtægt til en rimelig levestandard.

Udviklingen i de seneste år på arbejdsmarkedet med stigende arbejds-

løshed og økonomisk krise kan tænkes at påvirke de nybagte mødre til en ubrudt fastholden til arbejdslivet også i barnets første leveår, da vejen tilbage efter et par år hjemme sandsynligvis i dag vil være mere eller mindre lukket. Disse forhold vil blive uddybet i kapitel 11, når mødrenes egne ønsker inddrages. Her kan ræsonnementet støttes af *tabel 5.7*, som viser mødrene til alle de 0-5-årige børn, der indgår i undersøgelsen, fordelt efter deres erhvervssituation, særskilt for børnenes alder opdelt i étårsintervaller.

Tabel 5.7. Børnene i ét-års aldersgrupper fordelt efter mødrenes erhvervssituation. Procent.

[1] Mødrenes erhvervssituation	[a] 0-2 år				3-5 år			
	[b] 0 år	1 år	2 år	[c] I alt	3 år	4 år	5 år	I alt
[2] Hjemmearbejdende	38	42	45	41	42	41	36	39
[3] Deltidsarbejdende (1-30 timer)	23	31	29	28	31	28	35	31
[4] Heltidsarbejdende (31 timer og derover)	32	23	22	25	21	25	24	25
[5] Arbejdsløs, under uddannelse	8	5	4	6	7	7	5	6
[6] I alt	101	101	100	100	101	101	100	101

Her ses det tydeligt, at der ikke er flere af de helt små børn op til et år, der har deres mor hjemme, end det er tilfældet blandt de større børn. Selv om forskellene er små, er det tværtimod blandt de mindste børn, man næst efter de 5-6-årige finder den laveste andel med mødrene hjemme, nemlig 38 pct. Samtidig er arbejdstiden for de erhvervsarbejdende mødre til børnene op til et år gennemgående længere end for nogen af de øvrige aldersgrupper. 58 pct. af de erhvervsarbejdende mødre til de helt små børn arbejder heldags, mens det for de øvrige aldersgrupper overalt drejer sig om under halvdelen af de erhvervsarbejdende. Godt en tredjedel af alle mødrene til børn under et år i materialet er altså heldagsarbejdende mod ca. en fjerdedel af mødrene til børnene i de øvrige aldersgrupper. Der gælder samme tendens med hensyn til den yngste aldersgruppe i

alle kommunetyper, i visse områder endda særdeles markant (tabel ikke medtaget).

Sammenfattende angående mødrenes erhvervsforhold kan det for det første fremhæves, at mødrenes fulde erhvervsdeltagelse som ventet langt fra har den selvfølgelige og automatiske karakter som fædrenes. Det er i dette materiale først og fremmest mødrene, der varierer både med hensyn til den andel, der står uden for arbejdslivet, og med hensyn til erhvervsarbejdets tidsmæssige omfang – over halvdelen af de erhvervsarbejdende mødre har deltidsarbejde.

For det andet har det vist sig, at mødrenes erhvervsdeltagelse viser en vis sammenhæng med udbudet af offentlig dagpasning i de bymæssige områder og landdistrikter, hvor der kan skelnes mellem ekstreme dækningsforhold. Det er først og fremmest andelen af heltidsudearbejdende mødre, der varierer mellem dækningstyperne. Der er en markant større andel heltidsarbejdende mødre i højdækningskommunerne sammenlignet med lavdækningskommunerne. Hvorvidt mange mødre i arbejde presser dækningen i vejret eller omvendt, kan ikke afgøres, formodentlig er der tale om en vekselvirkning af faktorer. Spørgsmålet om, hvorvidt den udækkede efterspørgsel efter offentlig pasning er større i lavdækningskommunerne end i højdækningskommunerne vil blive belyst i kapitel 9.

Det må samtidig understreges, at serviceudbudet i alle undersøgelsens områder (undtagen Københavns kommune for de 3-5-årige) er på et væsentlig lavere niveau end erhvervsfrekvensniveauet. Der er altså i de fleste områder en stor andel erhvervsarbejdende mødre, der må klare sig uden offentlig pasning. For begge børnegrupper er dette forhold mest udtalt i de mere spredt bebyggede områder.

Når man sammenligner de to børnegruppers forhold, er der inden for næsten alle undersøgelsens områder tale om et markant lavere serviceniveau set i forhold til erhvervsfrekvensniveauet for den yngste børnegruppe sammenlignet med de 3-5-årige børn. Hyppigheden af udearbejde og omfanget af heltidstilknytning til arbejdsmarkedet er i næsten alle undersøgelsens områder fuldt på højde med de tilsvarende forhold for de 3-5-årige børn på trods af væsentligt ringere serviceudbud for de 0-2-årige børn.

I det følgende afsnit vil der blive redegjort for fordelingen af den offentlige dagpasningsservice mellem forskellige grupper af familier karakteriseret ved mødrenes erhvervsforhold.

B. Mødrenes erhvervssituation og børnenes pasning

I dette afsnit vil man se på, hvorvidt mødrenes arbejdsforhold har sammenhæng med den andel af børnene, der har plads i daginstitution og kommunal dagpleje, samt belyse hvordan pasningsproblemerne i øvrigt klares i forskellige grupper af familier.

I afsnit A har man udelukkende beskæftiget sig med det behov for samfundets støtte til børnepasningen, som udspringer af forældrenes erhvervsarbejde.

I de familier, hvor en af forældrene er hjemme til daglig, er der bortset fra specielle tilfælde, ikke samme behov for pasning, men den almindelige samfundsudvikling har medført, at også småbørnene fra denne familiebaggrund kan have brug for en udvidelse af deres verden gennem et daginstitutionsophold en del af dagen. Der hersker dog større politisk uenighed om, i hvilket omfang samfundet skal tilbyde støtte til disse familier, og fra hvilken alder børnene har brug for det.

Under alle omstændigheder er situationen i praksis den, at kun en mindre del af småbørnene kan få plads i de offentlige dagpasningstilbud, daginstitutioner og kommunal dagpleje, og disse foranstaltninger kan derfor langt fra fungere som et tilbud, alle forældre til små børn kan benytte sig af, hvis de har brug for det, eller hvis de mener, deres barn har godt af det.

Det er derfor et væsentligt socialpolitisk spørgsmål, hvilke familier der i en knaphedssituation først og fremmest har gavn af de offentlige ressourcer, der stilles til rådighed på dette område.

De retningslinjer, der er givet for fordelingen af pladser (Socialministeriets cirkulære af 29. marts 1976), understreger tilbudenes først og fremmest sociale og pasningsmæssige opgave, så længe der er pladsmangel – at gribe ind i særlige sociale nødssituationer og at aflaste og støtte erhvervsarbejdende forældre og den enlige forsørger[3].

3) Som nævnt er enlige forældre inkluderet i dette kapitels analyser. I kapitel 6 bliver enlige forældres pasningsforhold behandlet særskilt. Spørgsmålet om børn med særlige pædagogiske behov ligger uden for denne undersøgelses område.

Det er således sandsynligt, at småbørnenes andel i de offentlige dagpasningstilbud i høj grad er afhængig af mødrenes status som enten hjemmearbejdende[4] eller erhvervsarbejdende. Man vil forvente, at børn af erhvervsarbejdende forældre først og fremmest har andel i de forhåndenværende pladser i kommunal dagpleje og daginstitution, og at børn med hjemmearbejdende mødre bortset fra særlige tilfælde først har en chance for plads i områder, hvor den offentlige dækning af de erhvervsarbejdende familier har nået et vist mætningspunkt.

Tabel 5.8 og 5.9 illustrerer denne problemstilling for de to aldersgrupper af børn. De erhvervsaktive[5] mødre er opdelt efter, om de arbejder deltids (under 31 timer ugentlig) eller heltids (over 30 timer ugentlig).

For børnene under 3 år har det vist sig, at de børn, der har hjemmearbejdende mødre, stort set er ude af billedet med hensyn til benyttelse af vuggestue og kommunal dagpleje. Andelen varierer mellem 0 og 2 pct. mellem de forskellige områder (tallene er udeladt af tabel 5.8). Hvorvidt dette er i overensstemmelse med forældrenes ønsker vil nærmere blive belyst i kapitel 9.

Også for de 3-5-årige børn har de offentlige dagpasningspladser, som det ses, først og fremmest en pasningsfunktion over for familier med erhvervsaktive mødre, mens en væsentlig mindre andel af familier med hjemmearbejdende mødre benytter disse tilbud (tabel 5.9). Det er først og fremmest halvdagsbørnehaven, der bruges af de hjemmearbejdende mødre, andelen af børn fra disse familier, der går i halvdagsbørnehave, varierer mellem 2 og 14 pct. mellem områderne. I København, hvor størstedelen af de erhvervsaktive mødre har børnehaveplads, synes udgangshypotesen at slå til, om at de hjemmearbejdendes børn kommer med, når dækningen af de erhvervsaktives behov har nået en vis mætningsgrad. Som den eneste kommune går her også børn med hjemmearbejdende mødre i heldagsbørnehave i betragteligt omfang (knap en tredjedel), dvs. at 42 pct. af børnene fra denne familietype går i enten halvdags- eller heldagsbørnehave.

Ser man i tabel 5.8 og 5.9 på spørgsmålet om udnyttelsen af den offentlige service blandt erhvervsaktive mødre med forskellig arbejdstid,

4) Udtrykket »hjemmearbejdende« betegner i denne publikation personer, der passer hjemmet uden anden beskæftigelse.

5) »Erhvervsaktive« bruges i samme betydning som »erhvervsarbejdende«.

Tabel 5.8. De deltids- og heltidsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter barnets passningsform inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig bebyggelse,høj		[e]Bymæssig bebyggelse,lav		[f]Landkommuner,høj		[g]Landkommuner,lav		[h]I alt	
[i]Dækningsprocent:	21		26		13		11		0		27		0			
	[j]Del-tid[m]	[k]Hel-tid[mm]	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid	Del-tid	Hel-tid
[l]Passningsform:																
[1]Vuggestue	19	32	25	37	8	11	4	9	-	-	9	6	-	-	11	16
[2]Kommunal dagpleje	5	8	9	12	10	14	10	11	-	-	36	33	-	-	8	12
[3]Privat dagpleje	22	28	41	36	49	39	41	59	54	81	22	54	50	66	44	43
[4]Hjemme, andre	26	7	10	6	13	22	16	8	23	10	11	0	15	10	15	15
[5]Hjemme, forældre	29	25	15	9	21	13	29	13	23	10	22	8	35	24	22	14
[7]I alt	101	100	100	100	101	99	100	100	100	101	100	101	100	100	100	100
[8]I alt offentlig passning	24	40	34	49	18	25	14	20	-	-	45	39	-	-	19	28

m 1-30 timer ugentlig.

mm 31 timer og derover ugentlig.

Tabel 5.9. Mødrene til de 3-5-årige børn, fordelt efter barnets pasningsform for henholdsvis hjemmearbejdende, deltids- og heltidsarbejdende mødre inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København			[b]Omegn			[c]Købstæder			[d]Bymæssig bebyggelse,høj			[e]Bymæssig bebyggelse,lav			[f]Landkommuner, høj			[g]Landkommuner, lav			[h]I alt		
[i]Dækningsprocent:	70[M] + 7[MM]			36 + 7			29 + 7			19 + 10			18 + 4			24 + 5			9 + 4					
[j]Mødrenes erhvervssituation:	[k]Hjem-me	[l]Del-tid	[m]Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid	Hjem-me	Del-tid	Hel-tid
[1]Pasningsform:																								
[2]Hel børnehave	31	72	90	2	49	72	2	37	51	4	24	32	1	17	14	2	36	38	1	9	19	4	37	49
[3]Halv børnehave	11	11	2	12	6	3	6	9	4	14	13	3	2	9	3	6	9	1	2	8	3	7	8	3
[4]Kommunal dagpleje	0	0	0	0	1	1	0	2	5	1	3	4	0	9	29	0	0	0	0	4	6	0	2	5
[5]Privat dagpleje + hjemme, andre	4	4	5	2	25	12	7	34	24	3	37	31	2	33	31	0	28	30	1	26	35	3	28	25
[6]Hjemme, forældre	54	13	3	85	19	11	85	18	16	78	24	30	95	33	24	93	28	24	96	53	38	87	24	19
[7]I alt	100	100	100	101	100	99	100	100	100	100	101	100	100	101	101	101	101	101	100	100	101	101	99	101
[8]I alt offentlig pasning, hel	31	72	90	2	50	73	2	39	56	5	27	36	1	26	43	2	36	38	1	13	25	4	39	54
[9]I alt offentlig pasning	42	83	92	14	56	76	8	48	60	19	40	39	3	35	46	8	45	39	3	21	28	11	47	57

M Heldagsbørnehave og kommunal dagpleje.

MM + halvdagsbørnehave.

fremgår det tydeligt, at de heldagsarbejdende mødre benytter den kommunale dagpasning i relativt større udstrækning end de deltidsarbejdende.

For den yngste børnegruppe (tabel 5.8) er der forskel i brugen i alle områder med offentlige tilbud for aldersgruppen med undtagelse af landkommuner med høj dækning. Forskellen mellem de to grupper af familier er relativt størst i København (hhv. 40 pct. og 24 pct.).

For de lidt større børn (tabel 5.9) konstateres samme klare træk. En undtagelse er også her landkommuner med høj dækning, hvor stort set samme andel fra begge grupper kommer ind. Der ses for denne børnegruppe lidt større variation i forskellene mellem de to grupper af familier, end det var tilfældet for de 0-2-årige, uden at der synes at være noget systematisk mønster i relation til område eller dækning.

Interesserer man sig i tabel 5.8 og 5.9 videre for, hvordan de familier, der ikke har deres barn i offentlig pasning, klarer deres pasningsproblemer, er det bemærkelsesværdigt, at en betragtelig del af familierne selv passer barnet derhjemme uden fremmed hjælp. De halvdagsarbejdende benytter sig naturligt nok i højere grad af denne pasningsmåde end de heldagsarbejdende, men der er alligevel en anselig del af familierne med heldagsarbejdende mødre, der benytter denne løsning – især for de 3-5-årige børn i de mere spredt bebyggede områder.

For de mindste børns vedkommende er en fjerdedel af alle børnene med heldagsarbejdende mødre passet hjemme af forældrene i København og i landkommuner med lav dækning, mens andelen for de øvrige kommunegrupper varierer mellem 3 og 13 pct. Den tilsvarende andel for deltidsmødrene varierer mellem 15 og 29 pct.

For de 3-5-årige børn passes som nævnt relativt flere i begge familietyper hjemme af forældrene, end det er tilfældet for børnene under 3 år. Dette gælder ikke i hovedstadsområdet, hvor der er høj dækning med børnehave for begge grupper af familier og kun en lille andel passet hjemme af forældrene. Samtidig bemærkes det, at selv om hjemmeforældrepasningen også for denne børnegruppe er relativt mindre udbredt blandt heldagsmødrene end blandt deltidsmødrene, er forskellen forholdsvis mindre end for de yngste børn.

Der er principielt to måder, denne form for pasning kan lade sig gøre på. Den ene er, at en af forældrene eller begge har deres erhvervsarbejde i

Tabel 5.10. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, samt inden for undersøgelsens områder. Procent.

[1]Mødrenes ugentlige arbejdstid i timer	[a]Vugge stue	[b]Kommunal dagpleje	[c]Privat dagpleje +hjemme, andre	[d]Hjemme, forældre	[e]I alt	[f]I alt offentlig pasning	[g]Andel af alle i erhverv
[2]København:							
1-20	13	2	49	37	101	15	30
21-30	27	10	45	18	100	37	20
31-40	34	9	37	21	101	42	44
[3]41 og derover	20	4	26	51	101	24	7
[4]Omegn:							
1-20	16	1	54	28	99	17	26
21-30	34	15	47	4	100	49	28
31-40	43	13	37	6	99	56	38
41 og derover	10	8	62	19	99	19	8
[5]Købstæder:							
1-20	4	8	63	25	100	12	29
21-30	13	12	60	15	100	25	24
31-40	12	16	64	9	101	28	35
41 og derover	9	9	54	28	100	18	11
[6]Bymæssig + land, høj:							
1-20	4	11	55	30	100	15	21
21-30	6	21	49	24	100	27	18
31-40	10	15	70	6	101	24	51
41 og derover	3	19	36	43	101	22	10
[7]Bymæssig + land, lav:							
1-20	-	-	58	42	100	-	31
21-30	-	-	84	16	100	-	27
31-40	-	-	80	20	100	-	36
41 og derover	-	-	100	0	100	-	6
[8]I alt:							
1-20	6	5	59	29	99	12	28
21-30	16	12	59	14	101	27	34
31-40	18	13	59	11	101	31	36
41 og derover	9	9	54	28	100	18	10

eller omkring hjemmet, og kan passe barnet sideløbende med beskæftigelsen. Den anden mulighed er, at en af forældrene eller begge ægtefæller i kombination har sådanne arbejdstider i døgnet, at de kan passe barnet på skift.

Det kan her nævnes, at udbredelsen af hjemme-forældrepasningen i hovedstad og købstæderne i alt væsentligt kan tilskrives, at forældrene passer barnet på skift. I de mere spredt bebyggede områder er der 60–70 pct. af de hjemme-forældrepassede 3-5-årige børn, der passes af mødrene

Tabel 5.11. De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, samt inden for undersøgelsens områder. Procent.

[1]Mødrenes ugentlige arbejdstid i timer	[a]Hel børne-have	[b]Halv børne-have	[c]Kommu-nal dag-pleje	[d]Privat dag-pleje +hjem-me, andre	[e]Hjemme, forældre	[f]I alt	[g]I alt offent-lig pasning	[h]Andel af alle i erhverv
[2]København:								
1-20	58	15	0	6	21	100	73	23
21-30	81	8	0	3	8	100	90	27
31-40	96	1	0	2	2	101	97	44
[3]41 og derover	53	7	0	30	10	100	60	7
[4]Omegn:								
1-20	33	11	0	23	33	100	44	23
21-30	59	3	1	27	10	100	63	35
31-40	78	3	1	14	5	101	81	34
41 og derover	48	7	0	6	39	100	55	8
[5]Købstæder:								
1-20	36	11	1	31	21	100	48	36
21-30	40	6	3	37	15	101	48	28
31-40	54	4	5	24	13	100	64	28
41 og derover	36	5	6	25	29	101	46	8
[6]Bymæssig + land, høj:								
1-20	10	16	2	33	40	101	27	26
21-30	42	8	3	39	8	100	53	25
31-40	49	5	5	35	6	100	59	26
41 og derover	15	0	1	30	54	100	16	23
[7]Bymæssig + land, lav:								
1-20	8	10	4	21	57	100	23	30
21-30	17	6	7	38	33	101	30	26
31-40	18	2	17	35	28	100	37	34
41 og derover	14	4	14	25	43	100	32	11
[8]I alt:								
1-20	29	11	2	26	33	101	41	29
21-30	47	6	3	30	15	101	55	27
31-40	56	3	5	26	11	101	63	33
41 og derover	27	4	4	20	45	100	35	10

samtidig med arbejdet som medhjælpende hustru eller med andet erhverv i hjemmet, for den yngste børnegruppe drejer det sig om ca. halvdelen (tabel ikke medtaget).

Selv om udbredelsen af denne løsning på de erhvervsaktive forældres pasningsproblemer umiddelbart falder i øjnene, skal det dog samtidig fremhæves, at den største andel af de børn, der ikke passes offentligt, i næsten alle områder passes privat af andre enten uden for hjemmet, eller – i mindre omfang – i hjemmet.

For at belyse eventuelle tidsmæssige barrierer for de heltidsarbejdende i anvendelsen af den offentlige dagpasningsservice, og for yderligere at karakterisere de familier, der selv passer børnene hjemme, vil familierne med erhvervsaktive mødre blive inddelt mere nuanceret ud fra mødrenes ugentlige arbejdstid.

Der er her to mønstre, som fremtræder med stor tydelighed. Det ene er, at de to ydergrupper af familier, hvor mødrene enten har den meget korte ugentlige arbejdstid (20 timer og derunder) eller den meget lange (41 timer og derover om ugen) i betydelig mindre udstrækning end de to mellemgrupper anvender offentlig dagpasning. Det andet er, at de samme to ydergrupper i relativt større omfang end de to mellemgrupper benytter sig af pasning udelukkende hjemme af forældrene selv.

Ser vi først på forskellene i anvendelsen af offentlig pasning, ses det klareste mønster for de 0-2-årige børn (tabel 5.10). Gruppen af børn med mødre, der arbejder 31–40 timer om ugen har den største anvendelse af offentlig pasning. Herefter kommer børn med mødre, der arbejder 21–30 timer ugentlig. Det er især disse to mellemgrupper, der har stigende anvendelse med stigende dækningsprocent. De to ydergrupper derimod ligger ret konstant på et lavt niveau for anvendelse af offentlig pasning, uanset dækning. For gruppen med 1–20 timer varierer andelen mellem 12 og 17 pct., mens børn med mødre med den lange arbejdsdag for mellem 18 og 24 pct.'s vedkommende passes i daginstitution og kommunal dagpleje. Det er en langt lavere andel end for gruppen med normal arbejdsdag.

For de 3-5-årige børn (tabel 5.11) ses et lignende mønster. I hovedstadsområdet har ydergrupperne en relativ høj dækning, men stadig har en væsentlig lavere andel af børnene herfra offentlig plads sammenlignet med mellemgrupperne.

At kun en relativt mindre del af børnene med mødre, der arbejder under 21 timer om ugen har andel i de kommunale heldagspladser er forståeligt nok, så længe dækningen af grupper med længere arbejdstid stadig kun varierer mellem en fjerdedel og op til godt halvdelen (med undtagelse af hovedstadsområdet for de 3-5-årige). Sandsynligvis har mødrene ofte arbejde på tider, hvor ægtefællen kan passe barnet, fx ved rengøringsarbejde o.l. Desuden er det formodentlig nemmere at finde private løsninger for en mindre del af dagen.

Større interesse knytter der sig til den relativt lille gruppe af mødre med

den lange arbejdsdag, der helt åbenbart er vanskeligt stillet i forhold til daginstitutioner og kommunal dagpleje, formodentlig i stor udstrækning på grund af åbningstiderne, der ikke er tilstrækkelige til at dække arbejdstid og transport.

Som det bemærkes i tabel 5.10 og 5.11 kendetegnes disse familier på linje med ydergruppen med den korteste arbejdstid yderligere af, at en større andel af børnene passes hjemme af forældrene, end det er tilfældet for mellemgrupperne.

Det er et spørgsmål, hvordan de familier, hvor mødrene har over 40 timers arbejdsuge klarer pasningen selv. En del af disse mødre er formodentlig medhjælpende eller har erhverv i hjemmet og kan på denne måde kombinere børnepasningen med beskæftigelsen. Selv om det erkendes, at disse mødre i høj grad kan have en belastende arbejdssituation, hvor de samtidig med arbejdet skal passe og have opsyn med småbørnene, er denne familiesituation væsensforskellig fra de familier med lang arbejdstid, hvor forældrene passer barnet på skift.

En analyse, hvor mødrene, der er medhjælpende eller har erhvervsarbejde i hjemmet er holdt uden for fordelingerne, viser, at også særskilt for de mødre, der har en lang arbejdsdag *uden for hjemmet* , er der tale om overvejende de samme tendenser som i tabel 5.10 og 5.11. Denne gruppe har begrænset anvendelse af offentlig pasningsservice sammenlignet med udearbejdende mødre med arbejdstider på 21–40 timer, og har en relativt større andel af børnene passet hjemme af forældrene (tabel ikke medtaget).

Familier, hvor mødrene har arbejdstiden placeret på tider i døgnet, som ikke harmonerer med almindelige åbningstider, er også en gruppe, der kan forventes at have vanskeligt ved at udnytte offentlig dagpasning. I *tabel 5.12 og 5.13* er de erhvervsaktive mødre fordelt efter, om de arbejder inden for normal dagtid (mellem kl. 7 og 17) eller om deres arbejdstid ligger på andre tider af døgnet.

Det ses meget tydeligt, at de familier, hvor mødrene arbejder uden for normal dagtid i væsentligt ringere omfang udnytter de kommunale tilbud, end når arbejdstiden er placeret inden for tidsrummet mellem kl. 7 og 17.

I alle områder med offentlige tilbud for den mindste aldersgruppe med undtagelse af højdækningskommunerne på landet kommer mere end dobbelt så stor en andel af børnene i offentlig pasning, når mødrene

Tabel 5.12. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter barnets pasningsform for henholdsvis normal dagtid (mellem kl. 7 og 17) og øvrige tider inden for undersøgelsens områder. Procent.

[g]Mødrenes arbejdstidspunkt:	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig + land,høj		[e]Bymæssig + land,lav		[f]I alt	
	[h]Normal dagtid	[i]Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider
[1]Pasningsform:												
[2]Vuggestue	32	20	38	22	11	8	6	11	-	-	16	11
[3]Kommunal dagpleje	9	4	11	10	18	6	16	17	-	-	14	6
[4]Privat dagpleje	28	23	37	41	46	44	61	34	71	54	47	41
[5]Hjemme, andre	12	20	8	8	22	13	9	14	17	14	16	13
[6]Hjemme, forældre	20	33	7	19	3	29	8	25	13	32	7	29
[7]I alt	101	100	101	100	100	100	100	101	101	100	100	100
[8]I alt offentlig pasning	41	24	49	32	29	14	22	28	-	-	30	17
[9]Andel af alle i erhverv	45	55	55	45	50	50	68	32	47	53	52	48

Tabel 5.13. De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter børnets pasningsform for henholdsvis normal dagtid (mellem kl. 7 og 17) og øvrige tider inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig + land,høj		[e]Bymæssig + land,lav		[f]I alt	
[g]Mødrenes arbejdstidspunkt:	[h]Normal dagtid	[i]Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider	Normal dagtid	Øvrige tider
[1]Pasningsform:												
[2]Hel børnehave	86	74	73	35	45	38	46	26	23	10	55	32
[3]Halv børnehave	6	6	3	9	8	6	17	2	10	4	7	5
[4]Kommunal dagpleje	0	0	1	1	4	2	6	2	13	10	4	3
[5]Privat dagpleje	1	2	7	17	20	12	18	19	26	17	16	15
[6]Hjemme, andre	3	4	10	11	17	12	5	25	9	13	11	12
[7]Hjemme, forældre	3	14	6	28	7	30	7	27	18	45	7	32
[8]I alt	99	100	100	101	101	100	99	101	99	99	100	99
[9]I alt offentlig pasning	92	80	77	45	57	46	69	30	46	24	66	40
[10]Andel af alle i erhverv	61	39	66	34	52	48	40	60	38	62	53	47

arbejder inden for normal dagtid. Noget lignende gælder for de større børn. Her er forskellen i brug af heldagsbørnehave mellem de to grupper af familier ikke så stor i København og købstæderne.

Samtidig bemærkes det, at en markant andel af de børn i begge aldersgrupper, der har mødre med skæve arbejdstider i døgnet, passes hjemme af forældrene selv. Denne måde at løse pasningen på anvendes derimod af en væsentlig mindre andel af mødrene med arbejde inden for normal arbejdstid.

Mødre med arbejdstider uden for normal dagtid, som gruppen her er defineret, udgør op mod halvdelen af de erhvervsaktive mødre. Der er altså tale om en talmæssigt stor gruppe af familier, der tilsyneladende er dårligt stillet i forhold til den kommunale pasningsservice på grund af arbejdstidens placering i døgnet. Ganske vist må i nogle familier fædrene være i stand til at hente og bringe barnet i de tilfælde, hvor de arbejder inden for normal dagtid, men mange af disse familier foretrækker sandsynligvis selv at passe barnet på skift af økonomiske eller andre grunde.

Sammenfattende er der i afsnit B redegjort for fordelingen af den offentlige pasningsservice mellem familier med forskellige arbejdsforhold, samt for hvordan børnene i øvrigt passes. Man har skelnet mellem familierne ud fra forskellige inddelinger af mødrenes erhvervsstatus og arbejdstidsforhold.

Ud over mødrenes erhvervsstatus har især to forhold vist sig af betydning for brugen af de kommunale pasningsordninger. Det ene er arbejdsugens længde for de erhvervsaktive mødre, det andet er arbejdstidens placering i døgnet.

Den gruppe familier, der i relativt størst udstrækning benytter den kommunale dagpasning, er familier, hvor mødrene har en ugentlig arbejdstid på 31–40 timer. Herefter kommer familier, hvor mødrene arbejder 21–30 timer om ugen. Begge disse gruppers andel i pladserne stiger med stigende dækning.

Blandt de familier, der kun i forholdsvis ringe omfang har andel i pladserne i de fleste områder, er først og fremmest familier, hvor mødrene er hjemmearbejdende, og herefter familier, hvor mødrenes arbejdstid er på under 21 timer om ugen. I hvilket omfang den ringere benyttelse af de offentlige tilbud i disse familier især skyldes prioriteringskriterier ved

fordelingen af pladser og i hvilket omfang en ringere efterspørgsel, kan ikke afgøres her.

Set fra det offentliges synspunkt kan den ringere udnyttelse blandt de korttidsarbejdende synes en rimelig fordeling, så længe behovet blandt familier med en længere arbejdsdag langt fra er dækket. Både har de sidstnævnte familier en mere tidsmæssig belastet situation hjemme, og samtidig kan det hævdes at være særlig påtrængende med en god og kvalificeret løsning, når småbørnene skal være i fremmedpasningen størstedelen af dagen. Set fra den enkelte families synspunkt kan pasningsbehovet naturligvis være lige så påtrængende – omend i færre timer – for mødre med en kort arbejdsdag som for familier med en længere, men muligvis er det nemmere for korttidsarbejdende mødre at finde tilfredsstillende private løsninger.

I København er for de 3-5-årige børn illustreret en situation, hvor de heldagsarbejdende mødre og herefter mødrene med 21–30 timer ugentlig har fået deres pasningsbehov dækket med børnehave, og hvor en meget høj reel mætningsgrad er nået for disse behovsgrupper. Her ses det, at også mødre med kort arbejdstid og hjemmearbejdende mødre kommer med i pladserne for henholdsvis halvdelen og en tredjedels vedkommende. Disse erfaringer kan dog ikke uden videre generaliseres til andre urbaniseringsområder, og til børn, der er yngre. I kapitel 9 vil der blive kastet yderligere lys over disse spørgsmål gennem en analyse af forskellige gruppers ønsker om offentlig plads.

Det fortjener opmærksomhed, at yderligere to grupper af familier, som til dels kan overlappe hinanden, er forfordelt med hensyn til kommunale pladser. Det drejer sig for det første om en talstærk gruppe af familier, hvor mødrenes arbejdstider ligger uden for normal dagtid. For det andet drejer det sig om en lille gruppe familier, hvor moderen arbejder over 40 timer om ugen.

I mange af familierne med disse arbejdstidsforhold passer forældrene selv barnet hjemme. Disse familier kan deles i to grupper. I den ene gruppe er mødrene belastet af at skulle passe og have opsyn med småbørnene samtidig med arbejdet. Den anden gruppe har en særlig vanskelig familiesituation, hvor forældrene på skift passer barnet hjemme og familierelationerne må have vanskelige vilkår. Disse problemer gælder i særlig grad for familierne med de lange arbejdstider.

Tabel 5.14. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt på slægtningepasning og pasning af andre inden for hver af kategorierne privat dagpleje og pasning hjemme af andre[M] i undersøgelsens områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig bebyggelse, høj		[e]Bymæssig bebyggelse, lav		[f]Landkommuner, høj		[g]Landkommuner, lav		[h]I alt	
	[i]Privat dagpleje	[j]Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Privat dagpleje	Hjemme, andre
[2]0-2 år:																
[3]Slægtninge	19	59	27	64	25	58	52	52	21	63	45	100	19	71	27	60
[4]Andre	81	41	73	36	75	42	48	48	79	37	55	0	81	29	73	40
[5]I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
[6]Andel af erhvervsarbejdende	25	16	39	8	44	17	52	11	66	17	41	5	57	13	44	15
3-5 år:																
Slægtninge	0	66	17	51	27	60	0	72	50	69	0	100	13	75	27	64
Andre	100	35	83	49	73	40	100	28	50	31	100	0	88	25	73	36
I alt	100	101	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	101	100	100	100
Andel af erhvervsarbejdende	1	3	10	10	15	15	19	16	21	11	23	11	18	11	15	11

M Kategorien "hjemme, andre" betegner pasning i barnets hjem af andre end forældrene selv.

C. Oversigt over børnenes pasning

Vi har set, at de offentlige tilbud langt fra dækker pasningsbehovet i familier med erhvervsaktive mødre, og at en hel del af børnene passes privat af andre end forældrene til daglig. I det følgende vil der blive tegnet et mere nuanceret billede af disse private ordninger for børnene med erhvervsaktive forældre. Til slut i kapitlet gives en oversigt over alle børnenes pasning.

Tabel 5.14 viser for undersøgelsens områder, hvor stor en andel af de private pasningsordninger arrangeret af forældrene, der består af pasning af slægtninge.

Det fremgår, at for børnene passet uden for hjemmet i privat dagpleje er i de fleste af undersøgelsens områder langt størstedelen passet af andre, mens slægtningepasningen kun udgør en mindre andel af denne pasningsmåde (godt en fjerdedel for børnene under ét i hver aldersgruppe).

Tabel 5.15. Alle de 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform. Procent.

Pasningsform	0-2 år	3-5 år
Offentlig pasning:		
Daginstitution	13	49
Kommunal dagpleje	10	3
Privat dagpleje:		
Privat dagpleje, slægtning	12	4
Godkendt privat dagpleje[M]	1	1
Privat dagpleje, andet	31	10
Hjemme, andre:		
Hjemme, slægtning	9	7
Hjemme, naboer, venner	1	1
Hushjælp	3	2
Søskende	1	0
Hjemme af skiftende personer	2	1
Hjemme af forældre selv	19	22
I alt	102	100

M Privat arrangeret dagpleje godkendt af kommunen.

Når børnene derimod passes i hjemmet af andre end forældrene, er det i noget større omfang slægtninge, der træder til, end det er pasning af andre; dette er pasningsformen for 60–64 pct. af de to aldersgrupper. Der er en del variation mellem områderne, men samme træk gør sig gældende i de fleste af kommunegrupperne.

Da pasning i hjemmet af andre end forældrene er relativt mindre hyppigt anvendt end den private dagpleje, udgør andelen af slægtningepasning stadig den mindste andel af de samlede private ordninger (36 pct. for de 0-2-årige og 42 pct. for de 3-5-årige). Af alle børnene med erhvervsaktive forældre passes godt en femtedel af de 0-2-årige af slægtninge, mens den tilsvarende andel er 11 pct. for de 3-5-årige. Selv om således fremmed hjælp er det mest almindelige, er der altså en hel del af familierne med erhvervsaktive mødre, især for børnene under 3 år, der bygger på hjælp fra familie, overvejende fra bedsteforældre, til barnets pasning til daglig. *Tabel 5.15* giver et mere nuanceret billede af de private pasningsordninger for alle børnene med erhvervsarbejdende mødre.

Det fremgår, at der tilsyneladende er en meget ringe hyppighed af mere inferiøre pasningsformer som søskendepasning, tilfældig nabopasning mv. Ud fra forældrenes oplysninger er der også kun ganske få af børnene, der er overladt til sig selv en mindre del af dagen (under 1 pct. af børn med erhvervsaktive mødre).

Yderligere ses det, at næsten alle de private dagplejer er arrangeret uden om kommunen.

Hvordan de forskellige pasningsordninger fungerer for forældrene i det daglige vil blive nærmere beskrevet i kapitel 10.

I bilagstabel 5.II er der givet en samlet oversigt over alle de 0-2-årige og 3-5-årige børn, der indgår i undersøgelsen, fordelt efter pasningsform i undersøgelsens områder.

KAPITEL 6

FORSKELLIGE FAMILIETYPER

Det er i dette kapitel hensigten at undersøge familieforholdenes indflydelse på småbørnspasningen. Hovedvægten vil ligge på to problemstillinger. Den ene er spørgsmålet, om der er forskel på benyttelsen af især de offentlige pasningsformer, alt efter om barnet bor sammen med én eller begge forældre[1]. Den anden er familiestørrelsens betydning for pasningsformen. Familiestørrelsen er her defineret til antal børn under skolealderen i familien.

A. Børnenes forældresituation

Eneforældresituationen medfører særlige problemer og vanskeligheder, da den enlige mor eller far ikke blot har hovedansvaret for at skaffe de økonomiske ressourcer til familiens materielle levestandard, men samtidig som regel er alene om at klare opdragelsen af børnene og den daglige omsorg derhjemme. Situationen vil ofte være kendetegnet ved en særlig anstrengt økonomi, tidsnød og arbejdspres, og der er derfor særlig grund til at fæste opmærksomheden på, hvordan børnene passes fra disse familier.

Da familiesituationen for enlige forældre på mange måder er forskellig fra de familier, hvor der er to voksne til at deles om alle de daglige opgaver, er det sandsynligt, at også den måde, småbørnene passes på til hverdag, vil vise et forskelligt mønster i de to familietyper.

For det første vil man forvente, at færre af børnene fra eneforældrefamilierne passes hjemme af en hjemmearbejdende mor eller far, da de enlige

1) Som forældre er regnet personer, der selv opfatter sig som børnenes forældre eller som værende i forældres sted, uanset om de er det i biologisk eller juridisk forstand, fx også stedforældre, plejeforældre o.l. Enlige forældre omfatter altså i denne undersøgelse faktisk enlige.

forældre som oftest må have erhvervsarbejde for at forsørge sig selv og barnet. Alternativet er socialhjælp eller anden økonomisk støtte udefra.

For det andet er der grund til at antage, at andelen af børnene fra denne familiebaggrund, der har adgang til en daginstitutionsplads eller en plads i kommunal dagpleje, vil være større end for børn fra familier med to erhvervsarbejdende forældre i hjemmet. Dels har enlige forældres børn traditionelt været betragtet som en særlig udsat risikogruppe, og har formodentlig stadig førsteprioritet ved tildeling af offentlige dagpasningspladser frem for mange af to-forsørgerfamilierne[2]. Dels kan man forestille sig, at bl.a. den ofte vanskelige økonomiske situation for den enlige mor vil medføre en særlig stor søgning til offentlig pasning på grund af mulighederne her for friplads eller nedsat betaling.

Antallet af børn fra familier med enlig mor eller far udgør kun en beskeden del af de børn, der indgår i undersøgelsen. Af alle børnene inden for de to aldersgrupper bor ca. 6 pct. sammen med kun en af forældrene, som regel moderen. Der er i alt kun indkommet 13 besvarelser fra enlige fædre til småbørn.

Andelen af enlige forældre i materialet er størst i hovedstadsområdet, hvor den ligger på 11–12 pct. for børnene op til 3 år, og på 17 pct. i København og 8 pct. i omegnskommunerne blandt de 3-5-årige børn. I de udvalgte kommunegrupper uden for hovedstadsområdet udgør andelen kun mellem 1 og 5 pct. af børnene inden for hver aldersgruppe (tabel ikke medtaget).

Der er altså tale om en talmæssigt lille gruppe, og analysemulighederne er på grund af antallet af besvarelser i materialet ret begrænsede. Alligevel vil der gøres en del ud af beskrivelsen af denne gruppe familiers børnepasningssituation, da der som nævnt er grund til at tro, at der er tale om særlig vanskeligt stillede familier.

Først vil der kort gives en oversigt over erhvervssituationen i de to familietyper, og derefter vil man gå nærmere ind på børnenes pasningssituation.

I sammenligningen af de to familietyper har man fundet det relevant at inddele to-forældrefamilierne udelukkende ud fra mødrenes erhvervsforhold, da det er dem, der udviser langt den største variation (jf. kapitel 5).

---

2) Betegnelsen forsørger anvendes her kun om erhvervsaktive forældre.

Af praktiske grunde er alle fædrene inden for denne familietype regnet for erhvervsaktive forsørgere, uanset at en lille del af dem er arbejdsløse eller under uddannelse.

Som forventet finder man en væsentlig højere erhvervshyppighed blandt de enlige forældre sammenlignet med mødrene i familier med to samboende forældre.

I den sidstnævnte familietype har lidt over 40 pct. af børnene i begge aldersgrupper hjemmearbejdende[3] mor. Blandt de enlige forældre er derimod næsten ingen hjemmearbejdende i den ældste børnegruppe, mens dette er tilfældet for ca. 10 pct. af de enlige forældre til de mindste børn. Det er især i København, der er hjemmearbejdende enlige forældre (en fjerdedel).

Det er bemærkelsesværdigt, at forholdsvis flere af de enlige forældre i begge børnegrupper er under uddannelse eller arbejdsløse (i alt ca. en femtedel), mens tilsammen kun 5–6 pct. af mødrene i to-forældrefamilierne tilhører disse to kategorier.

I erhverv er 71 pct. af eneforældrene for den yngste børnegruppe og 76

Tabel 6.1. Enlige forsørgere[M] og to-forsørgerfamilier[MM], fordelt efter mødrenes ugentlige arbejdstid, særskilt for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn. Procent.

[1] Mødrenes ugentlige arbejdstid	[a] 0-2-årige		3-5-årige	
	[b] Enlig forsørger	[c] To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere
[2] 1-20 timer	6	30	6	31
21-30 timer	16	25	32	27
31-40 timer	55	37	53	32
[3] 41 timer og derover	22	9	9	10
[4] I alt	99	101	100	100
[5] I alt deltid	22	55	38	58
[6] I alt heltid	78	46	62	42

M Inkl. enlige erhvervsarbejdende fædre.

MM To-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre.

3) Betegnelsen »hjemmearbejdende« dækker i denne publikation forældre, der passer hjemmet uden anden beskæftigelse.

pct. for de 3-5-årige børn mod lidt over halvdelen af mødrene fra to-forældrefamilierne (tabel ikke medtaget).

At forsørgerbyrden gennemgående hviler tungere på de enlige forældre, ses ikke blot gennem den større erhvervshyppighed. Sammenligner man de erhvervsaktive i de to grupper af familier, har en stor del af de enlige forsørgere også en længere arbejdsdag, jf. *tabel 6.1.*

Som det ses, har en væsentlig mindre andel af eneforsørgerne deltidsarbejde (under 31 timer om ugen) sammenlignet med de erhvervsaktive mødre fra familier, hvor der også bor en far i hjemmet.

Der er størst forskel mellem de to forsørgergrupper, når det drejer sig om den yngste børnegruppe, hvor kun godt en femtedel af de enlige forsørgere har under 31 ugentlige arbejdstimer mod 55 pct. af de erhvervsaktive mødre fra to-forsørgerfamilierne. For de 3-5-årige børns vedkommende er der en noget større andel deltidsarbejdende blandt eneforsørgerne, 38 pct., mens 58 pct. af mødrene fra to-forsørgerfamilierne her har deltidsarbejde.

Den mere detaljerede opgørelse i tabel 6.1 viser, at en meget lille andel af de enlige forsørgere i begge børnegrupper har en ugentlig arbejdstid på under 21 timer (6 pct.), mens det gælder for 30 pct. af mødrene i to-forsørgerfamilierne. Derimod er det kun for de mindste børn, der er en udpræget forskel på de to familietyper med hensyn til den særlig tunge erhvervsmæssige arbejdsbyrde på 41 timer og derover, henholdsvis 22 pct. af eneforsørgerne mod 9 pct. af to-forsørgermødrene har så lang arbejdsdag. For de 3-5-årige børn er andelen omkring 10 pct. i begge familietyper.

Tabel 6.2. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter barnets pasningstid pr. uge i udepasning, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent.

[1]Barnets pasningstid pr. uge	[a]0-2-årige		3-5-årige	
	[b]Enlig forsørger	[c]To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere
[2]1-34 timer	38	56	40	63
35-40 timer	19	20	19	18
[3]41 timer og derover	44	24	41	19
[4]I alt	101	100	100	100

Ved en nærmere gennemgang af småbørnenes pasningstider i udepasningen (daginstitution og kommunal eller privat dagpleje) fremtræder de enlige forsørgere også naturligt nok som en særlig belastet gruppe sammenlignet med to-forsørgerfamilien, jf. *tabel 6.2.*

Omkring dobbelt så stor en andel af børnene fra eneforsørgerfamilierne opholder sig i udepasningen i 41 timer eller mere om ugen, over 40 pct. i de to børnegrupper, mod omkring 20 pct. for to-forsørgerfamilierne. Tilsvarende er en væsentlig mindre andel i udepasning under 35 timer om ugen, sammenlignet med børnene fra familier med to forsørgere. Dette resultat er en naturlig følge af, at eneforsørgerne som helhed har en længere arbejdsdag, men det kan samtidig ikke udelukkes, at også transport- og afstandsproblemer til pasningen spiller en særlig rolle for de enlige forsørgere.

Som man kunne vente er der altså med hensyn til de her beskrevne forhold tale om en særlig anstrengt og belastet familiesituation for størstedelen af de enlige forældre sammenlignet med familier, hvor der både er en far og en mor i hjemmet. I det følgende vil spørgsmålet om de enlige forsørgeres udnyttelse af de samfundsmæssige børnepasningstilbud, daginstitutioner og kommunal dagpleje blive taget op.

Vi har set i kapitel 5, at de offentlige dagpasningstilbud først og fremmest benyttes af familier med erhvervsaktive mødre. Da der som nævnt er en væsentlig større erhvervsdeltagelse blandt de enlige forældre, vil man alene af den grund finde relativt flere af børnene fra disse familier i offentlig dagpasning, sammenlignet med to-forældrefamilierne, hvor en betragtelig del af børnene passes hjemme af hjemmearbejdende mødre.

Spørgsmålet bliver herefter, om enlige erhvervsaktive forældre også i særlig grad udnytter de offentlige dagpasningsmuligheder, når man udelukkende sammenligner med de to-forældrefamilier, der har pasningsbehov på grund af begges erhvervsarbejde (alle to-forældrefamilier, hvor moderen har erhvervsarbejde, er som nævnt regnet for to-forsørgerfamilier).

Som det fremgår af *tabel 6.3 og 6.4*, er dette tydeligt tilfældet. En væsentlig større andel af børnene med eneforsørgerbaggrund bliver passet i offentlig dagpasning sammenlignet med den tilsvarende andel af børnene fra to-forsørgerfamilierne. Dette gælder inden for alle de udvalg-

Tabel 6.3. De 0-2-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier inden for undersøgelsens områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig + land, høj		[e]Bymæssig + land, lav		[f]I alt	
	[g]Enlig forsørger	[h]To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere
[2]Vuggestue	63	20	54	27	29	8	15	7	-	-	42	11
[3]Kommunal dagpleje	8	6	17	9	12	12	18	16	-	-	13	10
[4]Anden pasning	30	74	29	63	59	81	68	78	-	100	46	79
[5]I alt	101	100	100	99	100	101	101	101	-	100	101	100
[6]I alt offentlig pasning	71	26	71	36	41	20	33	23	-	-	55	21
[7]Antal besvarelser	35	153	21	144	21	200	17	254	0	114	94	865

Tabel 6.4. De 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier inden for undersøgelsens områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig + land, høj		[e]Bymæssig + land, lav		[f]I alt	
	[g]Enlig forsørger	[h]To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere
[2]Hel børnehave	95	78	72	57	80	41	41	28	49	13	76	40
[3]Halv børnehave	1	8	6	5	15	7	0	8	4	6	5	6
[4]Kommunal dagpleje	0	0	1	1	5	3	5	3	18	10	4	3
[5]Anden pasning	4	14	21	38	0	50	54	61	30	71	15	51
[6]I alt	100	100	100	101	100	101	100	100	101	100	100	100
[7]I alt offentlig pasning	96	86	79	63	100	51	46	39	71	29	85	49
[8]Antal besvarelser	23	135	18	124	29	287	18	223	30	360	118	1.129

te kommunegrupper, selv om forskellen langt fra er lige stor i alle områder.

Nu er det ikke blot af interesse, at de offentlige tilbud anvendes relativt hyppigere af eneforsørgerfamilierne end af familier med to forsørgere. Det er også et væsentligt, selvstændigt spørgsmål, i hvor stor udstrækning gruppen af eneforsørgerfamilier får pasningsbehovet dækket med offentlig dagpasning, og hvorvidt dette har sammenhæng med udbygningen af tilbudene i de forskellige områder.

For *de 3-5-årige børn* (tabel 6.4) gælder det med en enkelt undtagelse (højdækningskommunerne i de spredt bebyggede områder), at størstedelen af børnene fra eneforsørgerfamilierne passes i kommunal dagpasning uanset udbudet i kommunen. Som et mål for dækningsniveauet i kommunen kan det i denne sammenhæng være relevant at anvende den faktiske brug blandt to-forsørgerfamilierne, der talmæssigt er langt den mest betydningsfulde brugergruppe. Denne varierer fra 29 pct. i bymæssige kommuner og landkommuner med lav dækning til 86 pct. i København. Ser vi herefter på eneforsørgernes brugsandel, varierer den fra 71 pct. i lavdækningskommunerne til 100 pct. i købstæderne. En undtagelse er som nævnt højdækningskommunerne på landet, hvor brugerandelen kun er på 46 pct. Bortset fra denne undtagelse er forskellen mellem de to forsørgertypers anvendelse af den kommunale dagpasning altså større, jo mindre dækningsprocent for to-forsørgerfamilierne, og den offentlige dækning af eneforsørgernes pasningsbehov synes for denne aldersgruppe relativt uafhængig af dækningsniveauet i kommunen, også i områder med mere spredt befolkning.

For de 3-5-årige børn under ét har 85 pct. af eneforsørgernes børn andel i de samfundsmæssige børnepasningstilbud mod ca. halvdelen af børnene fra to-forsørgerfamilierne.

Udbudet med offentlige dagpasningspladser er på et langt lavere niveau for *de 0-2-årige børn* (tabel 6.3). Set i forhold til det lavere dækningsniveau for to-forsørgerfamilierne i denne børnegruppe, er der en relativt hyppigere anvendelse af offentlig dagpasning blandt eneforsørgerne til de 0-2-årige sammenlignet med forskellen i brug for de 3-5-årige. Alligevel dækkes for de yngste børn kun godt halvdelen af eneforsørgernes pasningsbehov ind med den kommunale dagpasning, når man ser på børnene under ét.

Kun i hovedstadsområdet er den væsentligste del af de 0-2-årige fra denne familietype i offentlig dagpasning (71 pct.), mens andelen falder til ca. 40 pct. i købstæderne og ligger på en tredjedel i bymæssige og landkommuner med offentlig dækning.

Selve antallet af offentlige dagpasningspladser er overalt tilstrækkeligt til at dække hele den fåtallige eneforsørgergruppes pasningsbehov uden at det ville influere væsentligt på den andel af børnene fra to-forsørgerfamilierne, der kommer i offentlig pasning. Men man kan meget vel tænke sig, at dækningsniveauet i en kommune kan blive for lavt, hvis den væsentlige del af eneforsørgerne skal have muligheder for at benytte pladserne, uden at afstands- og transportproblemerne bliver for store. Dette vil i særlig grad være et problem i tyndt befolkede områder.

Slutninger vedrørende forskelle mellem områderne må tages med et vist forbehold på grund af de små tal, men de tendenser, der kan aflæses af tallene støtter denne hypotese. Dækningsniveauet synes at være kommet så langt ned for denne aldersgruppe af børn, at det tilsyneladende spiller en væsentlig rolle for eneforsørgernes udnyttelse af de kommunale dagpasningspladser, hvor spredt bebygget kommunen er. Sammenlignes med to-forsørgerfamilierne, er i hovedstadsområdet den relative overvægt af offentligt passede blandt eneforsørgerbørnene størst i København, hvor afstandsproblemerne må formodes at være forholdsvis mindre end i omegnskommunerne. Også fra købstæderne til bymæssige kommuner og landdistrikter med høj dækning ses et fald i eneforsørgernes brugsandel med faldende befolkningstæthed trods stort set ensartede dækningsforhold i de to urbaniseringstyper.

I denne sammenhæng kan det være af interesse at skelne mellem de enkelte kommunale pasningstyper, da den kommunale dagpleje har kvaliteter frem for daginstitutionen med hensyn til en større spredning og fleksibilitet i beliggenheden af pladserne. Ud fra den ovennævnte tankegang skulle man derfor forvente, at en væsentlig del af eneforsørgergruppens »overforbrug« af offentlig pasning hidrørte fra en mere udbredt anvendelse af den kommunale dagpleje, især i de mindre bymæssigt prægede områder.

Dette er overraskende nok ikke tilfældet. Ser vi på tabel 6.3 ud fra denne synsvinkel, fremgår det, at det først og fremmest er i anvendelsen af vuggestuen, der er markant forskel mellem de to familietyper, mens

den kommunale dagpleje stort set benyttes lige hyppigt af begge grupper af familier. Dette gælder også i de mindst urbaniserede områder. Eneste undtagelse fra dette mønster er omegnskommunerne, hvor den relative overvægt af offentligt passede børn blandt eneforsørgerne er fordelt ligeligt på brug af vuggestuepasning og af den kommunale dagpleje.

For alle børnene taget under ét anvendes kommunal dagpleje af 10 pct. af to-forsørgerfamilierne mod 13 pct. blandt eneforsørgerne. De tilsvarende tal for benyttelse af vuggestue er henholdsvis 11 pct. og 42 pct. Man kan også illustrere situationen ved at se på vuggestuebørnenes familiebaggrund, hvor 26 pct. af vuggestuebørnene med erhvervsaktive mødre har eneforsørgerbaggrund, sammenholdt med en andel af enlige blandt alle erhvervsaktive mødre på 8 pct. – altså en markant overrepræsentation af børn med eneforsørgerbaggrund blandt vuggestuebørnene (tabel ikke medtaget).

Blandt de offentlige tilbud synes altså først og fremmest vuggestuen at have sin særlige betydning for familier i eneforsørgersituationen, selv om den kun dækker en lille del af eneforsørgernes pasningsbehov i de mere tyndt befolkede områder.

I tråd med resultatet for den yngste børnegruppe synes tallene for de 3-5-årige børn (tabel 6.4) at støtte hypotesen om, at afstands- og transportproblemer kan hæmme brugen af daginstitutioner blandt eneforsørgerne i de spredt bebyggede områder. Mens størsteparten af eneforsørgerne i hovedstadsområdet og købstæderne har deres børn i heldagsbørnehave, falder andelen til under halvdelen i de bymæssige kommuner og landdistrikterne, uanset om der er høj eller lav dækning med børnehave i disse områder.

I øvrigt bemærkes for denne aldersgruppe, at den kommunale dagpleje og halvdagsbørnehaven i det store og hele kun spiller en ringe rolle blandt de offentlige tilbud og i de fleste områder ikke bidrager væsentligt til beskrivelse af forskelle mellem de to familietyper. En undtagelse er de udvalgte lavdækningskommuner i de spredt bebyggede områder, hvor brugen af kommunal dagpleje er særlig udbredt (18 pct. blandt eneforsørgerne, 10 pct. for to-forsørgerfamilierne).

Det fremgår af kapitel 5, at der er forskel på brugen af offentlig dagpasning afhængig af arbejdsugens længde for mødrene. Man kan derfor spørge sig, om den relativt hyppigere anvendelse af først og frem-

mest vuggestuen og heldagsbørnehaven blandt de enlige forsørgere til dels kan hænge sammen med, at forholdsvis flere i denne gruppe familier har fuld arbejdstid sammenlignet med mødrene fra to-forsørgerfamilierne.

Som det ses af *tabel 6.5 og 6.6* er dette ikke tilfældet. Det gælder inden for alle kategorier af mødrenes arbejdstider, at de enlige forsørgere udnytter daginstitutionerne i relativt højere grad end to-forsørgerfamilierne.

For børnene op til 3 år er forskellen mellem de to familietypers vuggestueanvendelse størst for de deltidsarbejdende. Iberegnet den kommunale dagpleje benytter 61 pct. af eneforsørgerne med denne arbejdstid offentlig pasning mod 17 pct. af to-forsørgerfamilierne. For gruppen af heltidsarbejdende er de tilsvarende tal 52 pct. og 25 pct.

Den mere detaljerede inddeling i ugentlig arbejdstid viser, at selv om eneforsørgerfamilierne relativt hyppigere anvender vuggestuen uanset arbejdstid, kommer en væsentlig lavere andel fra begge forsørgergrupper i vuggestue, når arbejdstiden er under 21 timer eller over 40 timer om ugen. Især bør der lægges mærke til gruppen af eneforsørgere med 41 timer eller mere om ugen, som udgør 22 pct. af samtlige eneforsørgere i den yngste børnegruppe. Her kommer kun ca. en femtedel i vuggestue. Den kommunale dagpleje, som gennem en evt. større fleksibilitet i åbningstiderne kunne tænkes at løse nogle af denne gruppes problemer, anvendes ikke blandt denne kategori af familier. Den offentlige pasning i denne gruppe er således ikke meget mere udbredt end for den tilsvarende kategori af to-forsørgerfamilier (17 pct.).

For de 3-5-årige børn ses samme klare resultat, at uanset arbejdsdagens længde kommer en væsentlig større andel af børnene med enlig forsørger i offentlig pasning, først og fremmest i heldagsbørnehave. Også for denne børnegruppe ses i begge forsørgergrupper en relativ mindre anvendelse af heldagsbørnehaven, når arbejdstiden enten er meget kort eller er over 40 ugentlige arbejdstimer. For eneforsørgerne med den lange arbejdstid kommer den samlede offentlige dækning gennem en udbredt anvendelse af halvdagsbørnehave dog op på niveau med mellemgrupperne (86 pct.).

Man kunne forestille sig, at eneforsørgerne hyppigere havde problemer med at samstemme åbningstiderne i daginstitutionen med arbejdstider/transporttider og med bringe/hentesituationen, som de er alene om i det

Tabel 6.5. De 0-2-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Enlige forsørgere, ugentlig arbejdstid						[b]To-forsørgere, ugentlig arbejdstid					
	[c]1-20 timer	21-30 timer	31-40 timer	[d]41 timer ≤	[e]30 timer >	31 timer ≤	1-20 timer	21-30 timer	31-40 timer	41 timer ≤	30 timer >	31 timer ≤
[2]Vuggestue	17	68	45	21	54	38	6	13	15	6	9	13
[3]Kommunal dagpleje	5	8	20	1	7	14	5	12	12	11	8	12
[4]Anden pasning	78	23	35	78	39	48	89	76	74	83	83	76
[5]I alt	100	99	100	100	100	100	100	101	101	100	100	101
[6]I alt offentlig pasning	22	76	65	22	61	52	11	25	27	17	17	25

Tabel 6.6. De 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Enlige forsørgere, ugentlig arbejdstid						[b]To-forsørgere, ugentlig arbejdstid					
	[c]1-20 timer	21-30 timer	31-40 timer	[d]41 timer ≤	[e]30 timer >	31 timer ≤	1-20 timer	21-30 timer	31-40 timer	41 timer ≤	30 timer >	31 timer ≤
[2]Hel børnehave	35	78	81	61	72	78	29	44	52	24	35	45
[3]Halv børnehave	19	7	1	18	9	3	11	6	3	2	8	3
[4]Kommunal dagpleje	1	4	3	7	4	4	2	3	5	4	2	5
[5]Anden pasning	45	11	15	14	16	15	59	49	40	69	54	48
[6]I alt	100	100	100	100	101	100	101	102	100	99	99	101
[7]I alt offentlig pasning	55	89	85	86	85	85	42	53	60	30	45	53

daglige. Man ville derfor forvente, at relativt flere blandt de enlige end blandt to-forsørgerfamilierne var nødt til ud over den offentlige pasning at benytte sig af supplerende pasningsordninger, som både indebærer en besværlig børnepasningssituation for forældrene og flere skift af pasning i dagens løb for barnet. *Tabel 6.7* kan give svar på dette spørgsmål.

Tabel 6.7. Andelen af de 0-2-årige og de 3-5-årige børn inden for hver af de offentlige pasningsformer, der har supplerende pasningsordning til daglig, særskilt for enlige forsørgere og for to-forsørgerfamilier. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Enlig forsørger	[b]To-forsørgere	[c]I alt
[2]0-2 år:			
[3]Vuggestue	16	8	10
[4]Kommunal dagpleje	21	7	9
3-5 år:			
[5]Hel børnehave	9	11	11
[6]Halv børnehave	42	38	38
Kommunal dagpleje	(33)	6	9

Som det ses, er det først og fremmest blandt de yngste børn, at denne antagelse har en vis støtte. Blandt vuggestuebørnene med enlig forsørgerbaggrund benyttes for 16 pct.'s vedkommende supplerende pasningsordninger til daglig, mens det drejer sig om 21 pct. i den kommunale dagpleje. For to-forsørgerne er den tilsvarende andel 7–8 pct. inden for begge pasningsformer. For de 3-5-årige børn ses der kun forskel inden for den kommunale dagpleje, mens der derimod blandt de børnehavepassede børn ikke er nogen forskel i benyttelsen af supplerende pasningsordninger i de to familietyper.

Det spørgsmål, der herefter melder sig, er hvordan forældrene, der ikke har deres barn i offentlig dagpasning, løser deres pasningsproblemer. Især er dette spørgsmål af interesse, når det gælder børnene under 3 år, hvor som nævnt op mod halvdelen fra eneforsørgerfamilierne ikke har offentlig plads. *Tabel 6.8* giver en oversigt over børnenes pasningsmåde i de to forsørgertyper.

Tabel 6.8. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for enlige forsørgere og for to-forsørgerfamilier. Procent.

[1]Pasningsform	[a]0-2-årige		3-5-årige	
	[b]Enlig forsørger	[c]To-for-sørgere	Enlig forsørger	To-for-sørgere
[2]Offentlig pasning	55	21	85	49
[3]Privat dagpleje, slægtning	9	12	0	4
[4]Privat dagpleje, ikke-slægtning	9	34	6	12
[5]Hjemme, slægtning	19	8	3	9
[6]Hjemme, ikke-slægtning	0	6	3	3
[7]Hjemme, forældre	9	19	4	23
[8]I alt	101	100	101	100
[9]I alt privat, slægtning	28	20	3	13
[10]I alt privat, ikke-slægtning	9	40	9	15

For børnene op til 3 år ses klare forskelle mellem de to forsørgertyper i den måde, forældrene løser pasningsproblemerne på for de børn, der ikke er i offentlig pasning. Naturligt nok er en væsentlig mindre andel af børnene med eneforsørgerbaggrund passet hjemme af forældrene selv. Men også for de børn, der passes privat af andre end forældrene selv, ses den forskel mellem de to forsørgertyper, at eneforsørgerne i væsentlig større udstrækning benytter sig af slægtningepasning, som stort set udelukkende er pasning af bedsteforældre. Godt tre fjerdedele af eneforsørgerbørnene, der passes privat af andre, passes af bedsteforældrene, mens det kun drejer sig om en tredjedel for to-forsørgerfamiliernes vedkommende. Ser man nærmere på slægtningepasningen, viser sig den forskel mellem de to grupper af familier, at størsteparten af bedsteforældrepasningen for eneforsørgerne foregår i barnets eget hjem, mens dette ikke er tilfældet for to-forsørgerfamilierne. Man kunne tænke sig, at der relativt oftere var tale om bofællesskab mellem enlige forsørgere og bedsteforældrene, uden at det dog kan dokumenteres her.

For de 0-2-årige børn, der ikke passes i hverken daginstitution eller kommunal dagpleje, er det altså først og fremmest bedsteforældrepasningen, der dominerer for eneforsørgerne, mens to-forsørgerfamilierne især løser deres pasningsproblemer med privat dagpleje hos fremmede eller ved pasning hjemme af forældrene selv.

For børnene i børnehavealderen er kun ca. 15 pct. af børnene med enlig forsørger uden for offentlig pasning, mens det gælder for ca. halvdelen af to-forsørgerbørnene. Det bemærkes, at slægtningepasningen ikke er så udbredt for denne aldersgruppe som for de yngste børn. Især anvendes den kun i relativt ringe omfang af eneforsørgerne til de 3-5-årige børn. Blandt de ikke-offentligt passede børn fra denne forsørgertype er privat pasning af andre den fremherskende pasningsmåde, mens børnene for en stor dels vedkommende passes hjemme af forældrene selv, når de er fra to-forsørgerfamilier.

Sammenfattende om eneforældrefamilierne, fortrinsvis enlige mødre, kan det for det første anføres, at de gennemgående har en større erhvervsdeltagelse end mødrene i to-forældrefamilierne.

Det har desuden vist sig, at børnene med eneforsørgerbaggrund i langt større omfang bliver passet i offentlig dagpasning end børnene fra to-forældrefamilier med erhvervsaktive mødre. Dette gælder også, når de to grupper af mødre har samme ugentlige arbejdstid.

Det er først og fremmest daginstitutionen, der udnyttes i særlig stor udstrækning af de enlige forsørgere frem for to-forsørgerfamilierne, også i de mere spredt bebyggede kommuner, som undersøgelsen dækker. Selv om eneforsørgernes pasningsbehov i disse tyndere befolkede områder kun i mindre grad dækkes ind med daginstitutionspasning, kompenseres der ikke herfor ved en særlig hyppig brug af den kommunale dagpleje sammenlignet med to-forsørgerfamilierne i disse områder. En undtagelse er lavdækningskommunerne for de 3-5-årige børn. Tallene frister til at fremsætte den formodning, at daginstitutionen spiller en særlig rolle for familier i eneforsørgersituationen, som en udbygning af den kommunale dagpleje næppe fuldt ud kan substituere for. Det bør dog fremhæves, at konklusioner vedrørende forskelle mellem de udvalgte områder er noget usikre på grund af det ringe antal besvarelser fra enlige forsørgere i de enkelte områder.

Til slut skal det bemærkes, at bedsteforældrene i relativt højere grad træder til med hjælp til den daglige pasning i eneforsørgersituationen, når børnene er helt små. For den halvdel af de 0-2-årige børn, der ikke er i offentlig pasning, spiller bedsteforældrepasningen, fortrinsvis i barnets eget hjem, en betydelig rolle. For de 15 pct. af de 3-5-årige børn med enlig

forsørger, der ikke passes offentligt, er privat dagpleje hos fremmede derimod den dominerende pasningsform.

B. Familiestørrelsen

Dette afsnit behandler spørgsmålet, om der er forskel på den måde, børnene bliver passet på, afhængigt af, om de har søskende under skolealderen.

Ca. 60 pct. af alle børnene i begge aldersgrupper er eneste barn under skolealderen i familien. Andelen stiger jævnt med stigende urbanisering, fra omkring halvdelen i de udvalgte bymæssige kommuner og landdistrikter til ca. 70 pct. i København. Der er altså relativt flere af børnene i de mindre urbaniserede områder, der har søskende under 7 år. Kun ca. 5 pct. af alle børnene i begge aldersgrupper har to eller flere søskende under skolealderen, en lidt mindre andel i København (2 pct.) og en lidt større andel i de spredt bebyggede områder.

Aldersgrænsen er sat ved skolealderen ud fra den forestilling, at børn under 7 år stiller særlig store og påtrængende krav om stadigt opsyn og pasning. Man kunne derfor antage, at der vil være større forskel på mødrenes erhvervsstatus og valg af pasningsform afhængig af antal søskende under skolealderen end af et tilsvarende antal større søskende i familien.

I hvilken retning en evt. sammenhæng mellem familiestørrelsen og mødrenes erhvervsstatus vil gå, er det imidlertid vanskeligt på forhånd at have en klar hypotese om. På den ene side er det sandsynligt, at flere småbørn i hjemmet vil udgøre en hindring for moderens erhvervsarbejde. Det større arbejde i hjemmet, vanskelighederne ved at skaffe dagpasningsplads til flere småbørn, som måske ofte må bringes forskellige steder hen, og de større pasningsudgifter kan måske få regnestykket til at falde ud til fordel for, at en af forældrene bliver hjemme.

På den anden side er det også tænkeligt, at flere mindre børn i familien stiller større krav til familiens økonomi, og at mødrene netop i sådanne familier er underlagt et særligt pres til at gå ud på arbejdsmarkedet.

Spørgsmålet er nærmere belyst i *tabel 6.9*, som viser mødrenes erhvervssituation i familier med forskelligt antal søskende under 7 år.

Tabellen viser en stigende andel af hjemmearbejdende mødre, jo flere

Tabel 6.9. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter mødrenes erhvervssituation, særskilt for børn med 0, 1 og 2 eller flere søskende under 7 år. Procent.

[1]Mødrenes erhvervssituation	[a]0-2-årige			3-5-årige		
	[b]0 søskende	1 søskende	[c]2 søskende ≤	0 søskende	1 søskende	2 søskende ≤
[2]Hjemmearbejdende	34	47	75	34	41	44
[3]I erhverv uden for hjemmet	55	45	14	52	43	40
[4]Erhvervsarbejdende eller medhjælpende hustru i hjemmet	4	6	4	9	10	13
[5]Arbejdsløs	3	0	3	4	3	1
[6]Under uddannelse	5	1	4	2	3	3
[7]I alt	101	99	100	101	100	101

mindre børn der er i familien. Dette forhold er mest udpræget for gruppen 0-2-årige børn, hvor godt en tredjedel af de børn, der ikke har nogen søskende under 7 år, har hjemmearbejdende mødre. Andelen stiger til 47 pct., når der er 1 søskende i hjemmet, og til 75 pct. når der er tale om 2 eller flere søskende under skolealderen. For de 3-5-årige børn stiger andelen af hjemmearbejdende mødre fra 34 pct. til 44 pct. afhængigt af antal søskende.

For begge aldersgrupper af børn er der størst forskel mellem familierne med forskelligt antal børn under skolealderen i hovedstadsområdet, den er noget mindre markant i bymæssige kommuner og landkommuner med lav dækning, mens der kun er svage forskelle mellem grupperne i købstæderne og i bymæssige kommuner og landkommuner med høj dækning (tabel ikke medtaget). Der er altså i de fleste områder, som undersøgelsen dækker, fundet væsentlig mindre erhvervsfrekvens blandt mødrene, når der er mere end ét barn under skolealderen i familien.

Når begge forældre erhvervsarbejder, samtidig med at der er flere småbørn i hjemmet, må man regne med, at mange af disse familier kan have en særlig belastet og besværlig børnepasningssituation. Disse forhold vil eventuelt afspejles i forskelle i pasningsmønster for børnene, afhængig af størrelsen af deres familie, som den her er defineret. Om dette er tilfældet, kan nærmere undersøges i *tabel 6.10*, hvor børnene med

Tabel 6.10. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for børn med 0, 1 og 2 eller flere søskende under 7 år. Procent.

[1]Pasningsform	[a]0-2-årige			3-5-årige		
	[b]0 søskende	1 søskende	[c]2 søskende ≤	0 søskende	1 søskende	2 søskende ≤
[2]Daginstitution	15	10	0	51	47	31
[3]Kommunal dagpleje	11	8	2	3	4	0
[4]Privat dagpleje	48	36	34	16	11	27
[5]Hjemme, andre	11	21	55	8	19	9
[6]Hjemme, forældre	15	25	9	22	19	35
[7]I alt	100	100	100	100	100	102
[8]I alt udepasning	74	54	36	70	62	58
[9]I alt pasning i hjemmet	26	46	64	30	38	44

erhvervsaktive mødre er inddelt efter pasningsform, afhængig af antal søskende under 7 år.

Det ses, at der er karakteristiske forskelle i den måde, børnene passes på, i familier af forskellig størrelse. Offentlig pasning anvendes i relativt mindre omfang, jo flere småbørn der er i familien. Dette gælder i særlig grad, når der er 2 eller flere søskende, men resultaterne her skal tages med forsigtighed på grund af det ringe antal i denne gruppe.

Den væsentligste skillelinje mellem grupperne går imidlertid på brugen af pasning uden for hjemmet resp. pasning i barnets eget hjem, hvilket kan illustrere de særlige vanskeligheder, der ofte vil være forbundet med at få flere småbørn passet uden for hjemmet i form af transport, pasningsudgifter mv.

Forskellen er størst for den yngste børnegruppes vedkommende. Her passes tre fjerdedele af børnene ude, når de ikke har nogen søskende, mens denne andel falder til godt halvdelen med en søskende i familien, og til 36 pct. når der er 2 eller flere søskende under skolealderen. De tilsvarende tal for de 3-5-årige børn er 70 – 62 – 58. Hvis vi udelukkende ser på den gruppe børn, der er passet uden for hjemmet, er der ingen forskel på den andel, der passes offentligt, med undtagelse af gruppen af familier med mere end to småbørn, hvor en væsentlig mindre andel af de udepassede børn kommer i offentlig pasning.

De forskelle, der er fundet mellem familierne med hensyn til udepasning – hjemmepasning gælder inden for alle undersøgelsens områder med undtagelse af omegnskommunerne for de 0-2-årige og i hovedstadsområdet for de 3-5-årige, hvor der kun er mindre forskel mellem familier med ingen søskende og med én søskende (tabel ikke medtaget).

Som konklusion på dette afsnit kan fremhæves, at der er forskel på den måde, børnene passes på, afhængig af om de er eneste mindre barn i familien eller de har søskende under skolealderen. Når der er to eller flere småbørn i familien, passes børnene ikke blot i forholdsvis større udstrækning hjemme af hjemmearbejdende mødre, men når mødrene er i erhverv, passes børnene fra disse familier også i relativt højere grad hjemme, enten af andre eller af forældrene selv.

KAPITEL 7

SOCIO-ØKONOMISKE FORHOLD I – ERHVERVSAKTIVE MØDRE

Det centrale spørgsmål for dette og det følgende kapitels analyser er, hvorvidt der er sammenhæng mellem småbørnenes økonomiske og sociale baggrund og den måde, de passes på.

Som vi har set, er de offentlige dagpasningstilbud et knapt gode, hvortil der anvendes en del samfundsmæssige ressourcer, og det er derfor et væsentligt socialpolitisk spørgsmål, om de anvendes lige hyppigt af alle socio-økonomiske grupper. Der kan være mange grunde til eventuelle sociale skævheder i benyttelsen af de samfundsmæssige tilbud. Nogle familier har måske ikke råd til at betale, hvad det koster og er derfor henvist til at anvende andre og billigere løsninger. Desuden kan det ikke udelukkes, at forskellige pasnings/opdragelsesmiljøer har en forskellig tiltrækning for forskellige sociale lag. I kapitel 9 og 10 vil forældrenes egen angivelse af problemer med betalingen samt evt. økonomiske hindringer for brug af offentlig pasning beskrives, mens man i kapitel 9 og 11 desuden vil komme nærmere ind på evt. forskelle i præferencer i forskellige sociale lag. I dette og det følgende kapitel vil man udelukkende holde sig til en beskrivelse af den faktiske dækning med offentlig dagpasning i forskellige socio-økonomiske grupper.

Til at karakterisere børnenes økonomiske og sociale miljø er udvalgt følgende forhold: forældrenes indtægt, socialgruppe, uddannelsesniveau og stilling.

Vi har set i kapitel 5, at de kommunale dagpasningsmuligheder først og fremmest bruges af familier, hvor mødrene har erhvervsarbejde. Man har derfor fundet det hensigtsmæssigt at forbeholde analyserne i dette kapitel udelukkende til familier, der har pasningsbehov på grund af erhvervsarbejde, mens en socio-økonomisk beskrivelse af den gruppe familier, hvor mødrene er hjemme, tages op i kapitel 8, som også vil indeholde en sammenfatning af resultaterne fra begge kapitler.

A. Indtægtsforhold

Til belysning af den økonomiske side af småbørnenes familiebaggrund har man valgt at spørge forældrene om deres indtægt efter at skatten er trukket fra. Dette indkomstbegreb har man anset for et mere dækkende mål for forskelle i økonomisk bærekraft og i familiernes reelle forbrugsmuligheder i det daglige end fx skattepligtig indkomst eller bruttoindkomst.

I den sammenhæng begrebet anvendes i dette afsnit, har det valgte mål imidlertid den ulempe, at det ikke er dette indkomstbegreb, der anvendes ved tildeling af hel eller delvis friplads i daginstitutioner og kommunal dagpleje. Netop fripladsgrænsernes betydning for en forskellig udnyttelse af offentlig pasning i familier med forskellig indkomst har været stærkt fremme i debatten omkring disse spørgsmål.

Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse fra 1972[1] omfattende 952 lønmodtagerhusstande pegede i retning af, at det især var de laveste og højeste indkomstgrupper, der anvendte daginstitutionerne, mens mellemindkomstfamilier med en skattepligtig indkomst lige over fripladsgrænserne i mindre omfang benyttede disse tilbud. Denne sociale skævhed i brugen af de offentlige tilbud anførtes som et af argumenterne for ønsket om ændring af fripladsreglerne i juni 1975. Grænserne blev hævet i oktober 1975, altså lige omkring afslutningen af denne undersøgelses dataindsamling (angående fripladsgrænser, se kapitel 10).

Nu vil gruppen med mellemindkomsterne typisk være domineret af toforældrefamilier, hvor en af forældrene er hjemme (jf. fx kapitel 8, tabel 8.1), og for en del af disse familier gælder det, som der nærmere er redegjort for i kapitel 11, at den lavere indkomst som følge af kun én indkomsttager til dels er et resultat af en families frivillige valg af selv at passe barnet hjemme. Det er altså konstateret, at denne gruppe familier kun i ringe omfang udnytter de offentlige tilbud om pasning. Det spørgsmål, der derfor i det følgende er det centrale, er om der kan påvises skævheder i brugen af de kommunale tilbud afhængig af familiens nettoindkomst, når den gruppe familier, hvor moderen er hjemme, holdes uden for fordelingerne.

I *tabel 7.1.A* er de 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsaktive

1) Offentliggjort i Nyt fra Danmarks Statistik, nr. 92, 8. maj 1974.

111

Tabel 7.1.A. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent.

[1]Pasningsform	[a]kr. 0-29.999	kr.30.-49.999	kr.50.-69.999	kr.70.-89.999	kr.90.-109.999	[b]kr. 110.000 +	[c]Alle
[2]0-2 år:							
[3]Vuggestue	12	19	12	14	10	14	13
[4]Kommunal dagpleje	17	8	11	5	4	20	10
[5]Anden pasning	71	73	77	83	87	66	77
[6]I alt	100	100	100	102	101	100	100
[7]I alt offentlig pasning	29	27	23	19	14	34	23
3-5 år:							
[8]Hel børnehave	42	46	38	38	43	52	43
[9]Halv børnehave	5	9	4	8	6	4	6
Kommunal dagpleje	4	5	4	3	1	5	3
Anden pasning	49	40	54	52	50	39	48
I alt	100	100	100	101	100	100	99
I alt offentlig pasning	51	60	46	49	50	61	51

mødre[2)] fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. *Tabel 7.1.B* viser samme fordeling eksklusive de enlige forsørgere.

Det bemærkes (tabel 7.1.A), at den indtægtskategori, der først og fremmest skiller sig ud, er familier med den højeste nettoindkomst (110.000 kr. og derover årligt), idet det er den gruppe familier, der er relativt bedst dækket ind med offentlig pasning. Dette gælder for begge aldersgrupper af børn.

For de yngste børns vedkommende kommer godt en tredjedel af børnene fra den højeste indtægtsgruppe i offentlig pasning. For de øvrige indtægtsgrupper gælder det for denne børnegruppe, at benyttelsen af

2) Inddelingen af familierne er udelukkende foretaget på grundlag af mødrenes erhvervssituation, og er derfor inklusive fædre under uddannelse, arbejdsløse og andet.

Tabel 7.1.B. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent.

[1]Pasningsform	[a]kr. 0-29.999	kr. 30.- 49.999	kr. 50.- 69.999	kr. 70.- 89.999	kr. 90.- 109.999	[b]kr.110.000 ≤	[c]Alle
[2]0-2 år:							
[3]Vuggestue	9	9	10	14	10	14	11
[4]Kommunal dagpleje	14	10	11	5	4	20	10
[5]Anden pasning	77	81	79	82	87	66	79
[6]I alt	100	100	100	101	101	100	100
[7]I alt offentlig pasning	23	19	21	19	14	34	21
3-5 år:							
[8]Hel børnehave	39	32	37	37	43	52	39
[9]Halv børnehave	6	10	4	8	6	4	6
Kommunal dagpleje	2	6	4	3	1	5	3
Anden pasning	53	52	54	53	49	39	51
I alt	100	100	99	101	99	100	99
I alt offentlig pasning	47	48	45	48	50	61	48

offentlig pasning falder med stigende indtægt – fra 29 pct. for indtægter under 30.000 kr. til 14 pct. i den næsthøjeste indtægtskategori. Det er bemærkelsesværdigt nok brugen af den kommunale dagpleje, der især viser udsving. Den laveste brug (4–5 pct.) findes blandt familier i indtægtsintervallet fra 70.000 op til 110.000, mens det netop er denne pasningsform, der udnyttes relativt hyppigst i den højeste indtægtsgruppe (en femtedel). Derimod har benyttelsen af vuggestuen ikke tydelig sammenhæng med familiens indkomstniveau, på trods af at den gennemsnitligt er den dyreste pasningsform for forældrene (jf. kapitel 10).

For de 3-5-årige børn findes tilsvarende den relativt største udbredelse af offentlig pasning inden for gruppen af familier med de højeste nettoindkomster. 61 pct. af børnene fra disse familier passes offentligt. Det er især heldagsbørnehaven, der anvendes relativt hyppigere her end i de øvrige indtægtsgrupper. En tilsvarende andel af børnene fra den næstlaveste

indtægtskategori passes offentligt. For de øvrige indtægtsgrupper varierer andelen fra 46 til 51 pct.

Mulighederne for friplads eller nedsat betaling synes altså at have en vis betydning for den andel af børnene, der kommer i offentlig pasning. Sammenlignet med mellemintervallerne er der konstateret en relativt større offentlig dækningsprocent i de to laveste indtægtskategorier for de yngste børn, og i den næstlaveste for de 3-5-årige.

Dette forhold hænger først og fremmest sammen med, at eneforsørgerfamilierne er stærkt overrepræsenteret i de laveste indtægtsgrupper, og denne familietype anvender, som vi har set i kapitel 6, særlig hyppigt offentlig dagpasning. Når disse familier holdes uden for fordelingerne, som det er foretaget i *tabel 7.1.B*, spores der ikke nogen væsentlig sammenhæng mellem brug af offentlig pasning og mulighederne for nedsat betaling eller friplads. Stadig har den yngste børnegruppe den relativt laveste udnyttelse af de kommunale tilbud i den næsthøjeste kategori, men bortset fra denne gruppe ses for begge aldersgrupper ingen nævneværdig variation i offentlig dækningsgrad for indkomster under 110.000 kr.

For to-forældretamilier med ernvervsaktive mødre er der altså fundet en markant større udnyttelse af den kommunale dagpasning blandt de økonomisk bedst stillede med nettoindtægter på 110.000 kr. og derover sammenlignet med de øvrige indtægtsniveauer, mens der derimod ikke i dette materiale er konstateret en pukkel i den nedre ende af skalaen omkring de formodede fripladsgrænser.

Man må her huske på, at langt størsteparten af de familier det her drejer sig om, består af to indkomstmagere, og for flertallet af disse er det en tvingende nødvendighed at få barnet passet, mens forældrene er på arbejde, uanset hvor belastende pasningsudgiften kan være for familiens økonomi. Hvorvidt prisen for offentlig pasning bliver en hindring for anvendelsen i visse indkomstgrupper afhænger derfor i høj grad af adgangen til alternative pasningsmuligheder og deres pris, og det er tænkeligt, at mulighederne her ikke nødvendigvis hænger sammen med, hvor meget forældrene tjener.

Spørgsmålet, om der kan afdækkes forskelle i de ikke-offentlige pasningsmønstre afhængig af familiens økonomiske baggrund er belyst i *tabel 7.2 og 7.3*, hvor børnene fra to-forældrefamilier med erhvervsaktive

114

Tabel 7.2. De 0-2-årige børn fra to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent.

[1]Pasningsform	[a]kr. 0-29.999	kr.30.-49.999	kr.50.-69.999	kr.70.-89.999	kr.90.-109.999	[b]kr.110.000 ≤	[c]Alle
[2]Offentlig pasning	23	19	21	19	14	34	21
[3]Privat dagpleje, slægtning	8	24	13	10	12	3	12
[4]Privat dagpleje, ikke-slægtning	30	25	33	38	49	23	34
[5]Hjemme, slægtning	2	5	11	8	5	16	8
[6]Hjemme, ikke-slægtning	0	2	5	6	12	19	6
[7]Hjemme, forældre	37	25	17	20	9	5	19
[8]I alt	100	100	100	101	101	100	100
[9]I alt slægtning	10	29	24	18	17	19	20

Tabel 7.3. De 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent.

[1]Pasningsform	[a]kr. 0-29.999	kr.30.-49.999	kr.50.-69.999	kr.70.-89.999	kr.90.-109.999	[b]kr.110.000 ≤	[c]Alle
[2]Offentlig pasning	47	48	45	48	50	61	48
[3]Privat dagpleje, slægtning	2	3	7	7	4	0	4
[4]Privat dagpleje, ikke-slægtning	9	14	8	10	15	18	12
[5]Hjemme, slægtning	6	5	4	13	12	6	8
[6]Hjemme, ikke-slægtning	3	7	1	2	2	11	4
[7]Hjemme, forældre	33	23	34	21	16	4	23
[8]I alt	100	100	99	101	99	100	99
[9]I alt slægtning	8	8	11	20	16	6	12

mødre er fordelt mere detaljeret efter pasningsform inden for de forskellige indkomstgrupper.

Tabellerne viser tydeligt, at også når det gælder de ikke-offentlige pasningsformer, skiller familierne med den højeste nettoindtægt sig ud fra de øvrige indtægter først og fremmest fra intervallerne under 90.000 kr. Den ene pasningsform, hvormed disse familier adskiller sig fra de øvrige, er med hensyn til pasning hjemme af forældrene selv. Denne måde at løse pasningsproblemerne på anvendes kun i meget ringe omfang af familierne med 110.000 kr. og derover i årlig nettoindtægt (af 4–5 pct. i de to aldersgrupper). Til gengæld benytter familier med dette indtægtsniveau væsentlig hyppigere pasning i hjemmet af ung pige. I begge aldersgrupper står denne relativt dyre pasningsform for knap 30 pct. af det pasningsbehov, der ikke er dækket ind offentligt.

I et vist omfang, omend langt mindre markant, gælder samme mønster for den næsthøjeste indtægtsgruppe. I øvrigt bemærkes, at den tidligere konstaterede særligt lave offentlige dækningsgrad i denne indtægtsgruppe for de yngste børn modsvares af en særlig stor udbredelse af privat dagpleje hos fremmede.

Til sammenligning med de to øverste indtægtskategorier kan nævnes, at for indtægter under 90.000 kr. varierer pasningen hjemme af forældrene mellem 17 og 37 pct. for de mindste børn – højst for den laveste indtægtskategori – og mellem 21 og 34 pct. for de 3-5-årige. Pasning af ung pige i hjemmet bruges næsten ikke blandt disse familier.

For de øvrige ikke-offentlige pasningsformers vedkommende – den private dagpleje hos fremmede og slægtningepasning enten i barnets eget hjem eller udenfor – ses ingen særlig systematisk variation afhængig af indkomst.

De hidtil omtalte resultater omhandler alle børnene fra parfamilier med erhvervsaktive mødre under ét. Det er af interesse at undersøge, om der gælder samme tendenser inden for alle undersøgelsens geografiske områder. Det kunne fx tænkes, at det afvigende pasningsmønster for børnene fra den økonomisk bedst stillede tiendedel for en del var et resultat af variationer mellem undersøgelsens forskellige områder mere end af forskelle mellem indtægtsgrupperne. Hvis fx den højeste indtægtsgruppe var stærkt overrepræsenteret i de tættere urbaniserede områder, hvor også det offentlige dækningsniveau generelt er relativt højst, ville

dette give sig udslag i gennemsnittet i retning af det ovennævnte resultat. Samtidig er det af selvstændig interesse at undersøge, om de fundne pasningsmønstre gælder under forskellige dækningsforhold.

Det viser sig, at det særlige pasningsmønster, der er konstateret for den højeste indtægtsgruppe, klart gælder i alle undersøgelsens områder. Denne gruppe familier har overalt den højeste offentlige dækningsprocent og anvender kun i ringe omfang eller slet ikke hjemme-forældrepasning. Det andet forhold, der er bemærkelsesværdigt for denne indtægtsgruppe er, at det relativt høje offentlige dækningsniveau for denne gruppe holder sig stort set konstant uanset dækningsforholdene i øvrigt i området (tabel ikke medtaget).

For indtægtsgrupperne under 110.000 kr. kan der konstateres visse forskelle mellem de tæt befolkede og de mere spredt bebyggede områder. I hovedstad og købstæder er brugen af offentlig pasning relativt højst i de laveste indtægtsgrupper. Omvendt er anvendelsen af offentlig pasning i de laveste indtægtsgrupper i de mere spredt bebyggede områder markant mindre hyppig end for de øvrige grupper, og der er altså stor forskel mellem udbredelsen af offentlig pasning i den højeste og den laveste indtægtsgruppe i disse områder. Man kunne tænke sig, at der i de nederste indtægtsgrupper på landet var særlig mange familier, der havde mulighed for at passe barnet selv hjemme. Men her skal forklaringen næppe søges, idet der ikke er nævneværdig forskel mellem områderne på andelen passet hjemme af forældrene i de nederste indtægtsgrupper.

I analysen af områderne tegner der sig altså en topuklet fordeling i de urbaniserede områder, især i omegnskommuner og købstæder. Den offentlige dækning for de nederste indtægtsgrupper kommer dog ikke op på niveau med puklen ved det højeste indtægtsinterval. Dette mønster ophæves i det gennemsnitlige resultat af den markant lavere brug i de to nederste indtægtsgrupper i de udvalgte spredt bebyggede områder.

Der er et andet forhold, som også er væsentligt at tage i betragtning, når man sammenligner pasningsforholdene inden for forskellige indtægtsniveauer. Det drejer sig om det samlede antal arbejdstimer i familien. Det er fx sandsynligt, at de højeste indtægter for mange familier for en stor del opretholdes gennem begges heldagsarbejde, mens det formodentlig er mere hyppigt at finde halvtids- eller korttidsarbejde for mødrene længere nede på indtægtsskalaen. Som vi har set i kapitel 5, benyttes offentlig

pasning i relativt større udstrækning af heltidsarbejdende mødre end af deltidsarbejdende.

For at få en vis kontrol for variationer, der alene er et resultat af forskelle i familiens arbejdstid, bringes i *tabel 7.4 og 7.5* fordelingerne særskilt for to-forældrefamilier med deltidsarbejdende (30 timer og derunder ugentlig) og med heltidsarbejdende mødre (over 30 timer om ugen).

Tallene her peger klart på, at uanset om mødrene arbejder deltids eller heltids, bevarer den øverste indkomstkategori sin særstilling. For begge aldersgrupper ligger andelen passet offentligt på stort set samme niveau uanset mødrenes arbejdstid – for de 0-2-årige på 32–36 pct. og for de 3-5-årige på 60–63 pct. for henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre. Forskellen til de øvrige grupper er størst for familier med deltidsarbejdende mødre, idet niveauet for den offentlige pasning her ellers generelt er lavere end for de heltidsarbejdende.

For pasningsformen hjemme af forældrene selv gælder, at den højeste indtægtskategori uanset mødrenes arbejdstid kun i ringe omfang har denne pasningsform i sit pasningsmønster, mens den i øvrigt for de deltidsarbejdende ligger på et gennemgående højere niveau end for de heltidsarbejdende. I begge grupper er andelen relativt størst blandt familierne i den laveste indtægtsgruppe.

Sammenfattende kan det hævdes, at der for børn fra to-forældrefamilier med erhvervsaktive mødre, der for langt størstepartens vedkommende består af to indkomsttagere, ikke er påvist væsentlig sammenhæng mellem børnenes økonomiske baggrund, målt ved forældrenes samlede nettoindkomst, og den måde børnene bliver passet på.

Først når indtægten er oppe på 110.000 kr. og derover, ses et markant anderledes pasningsmønster med en relativt hyppigere brug af offentlig pasning og af ung pige i hjemmet, og en væsentlig mindre anvendelse af pasning hjemme af forældrene selv, end det er tilfældet for de øvrige indtægtskategorier. Dette gælder i alle undersøgelsens områder (med et vist forbehold på grund af de små tal), og uanset om mødrene arbejder deltids eller heltids.

For indtægter under denne grænse er der ikke fundet nogen væsentlig systematisk variation. Dog kan det nævnes, at der i de mere urbaniserede

Tabel 7.4. De 0-2-årige børn fra to-forældrefamilier med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Mor, 1-30 timer ugentlig						[b]Mor, 31 timer og derover ugentlig					
	[c]kr. 0- 29.999	kr.30.- 49.999	kr.50.- 69.999	kr.70.- 89.999	kr.90.- 109.999	[d]kr. 110.000≤	kr. 0- 29.999	kr.30.- 49.999	kr.50.- 69.999	kr.70.- 89.999	kr.90.- 109.999	kr. 110.000≤
[2]Vuggestue	8	12	8	10	6	13	10	5	13	20	14	15
[3]Kommunal dagpleje	8	9	10	6	2	19	20	11	13	3	5	21
[4]Slægtning i alt	4	16	26	15	16	13	17	48	22	22	17	24
[5]Privat dagpleje, ikke-slægtning	36	30	32	39	62	31	24	19	33	36	36	16
[6]Hjemme, ikke-slægtning	0	3	5	5	7	19	0	1	5	8	18	20
[7]Hjemme, forældre	44	31	20	25	7	5	30	18	13	10	10	5
[8]I alt	100	101	101	100	100	100	101	102	99	99	100	101
[9]I alt offentlig pasning	16	21	18	16	8	32	30	16	26	23	19	36

Tabel 7.5. De 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Mor, 1-30 timer ugentlig						[b]Mor, 31 timer og derover ugentlig					
	[c]kr. 0- 29.999	kr.30.- 49.999	kr.50.- 69.999	kr.70.- 89.999	kr.90.- 109.999	[d]kr. 110.000≤	kr. 0- 29.999	kr.30.- 49.999	kr.50.- 69.999	kr.70.- 89.999	kr.90.- 109.999	kr. 110.000≤
[2]Hel børnehave	35	33	26	40	37	52	43	30	54	32	50	53
[3]Halv børnehave	7	14	7	10	7	5	4	1	1	5	5	2
[4]Kommunal dagpleje	2	3	2	2	1	3	2	12	6	4	1	8
[5]Slægtning i alt	7	7	18	17	12	12	10	10	1	24	21	0
[6]Privat dagpleje, ikke-slægtning	10	13	11	7	14	8	8	17	5	14	17	29
[7]Hjemme, ikke-slægtning	2	7	2	4	3	20	4	6	0	0	2	2
[8]Hjemme, forældre	37	23	35	20	28	0	29	23	34	22	4	7
[9]I alt	100	100	101	100	102	100	100	99	101	101	100	101
[10]I alt offentlig pasning	44	50	35	52	45	60	49	43	61	41	56	63

områder, især i omegnskommunerne og købstæderne, ses en relativt hyppigere brug af offentlig pasning i de to nederste indtægtskategorier sammenlignet med mellemkategorierne, uden at niveauet dog når op på brugsandelen for det øverste indkomstinterval. Omvendt har i de udvalgte spredt bebyggede områder de to nederste indtægtsintervaller den relativt laveste udnyttelse af offentlig dagpasning sammenlignet med de øvrige grupper.

B. Socialgruppe

I gennemgangen af spørgsmålet om der kan påvises forskelle i småbørnenes andel i de samfundsmæssige pasningstilbud afhængig af deres socio-økonomiske baggrundsforhold, vil nu variablen social status inddrages i analysen. Der er her anvendt socialforskningsinstituttets socialgruppeinddeling, som kombinerer arbejdsstilling, antal underordnede og uddannelsesniveau. Vedrørende den praktiske fremgangsmåde ved indplaceringen i de enkelte sociale lag henvises til bilag A.

Man har valgt at karakterisere to-forsørgerfamiliernes[3] sociale stade alene ved en inddeling af fædrene efter socialgruppetilhør. Fædrenes sociale status har i en lang række undersøgelser vist sig at være en central baggrundsvariabel til beskrivelse af sociale skævheder i børnenes skoleforløb og uddannelsens længde. I denne forbindelse har man også rettet søgelyset mod specielt daginstitutionerne, som hvis de anvendtes i lige høj grad af alle sociale lag eventuelt kunne være med til at skabe mere lige muligheder for børnene ved skolestarten gennem deres skoleforberedende og pædagogisk udviklende side.

Ud over spørgsmålet om eventuelle sammenhænge mellem fædrenes sociale status og småbørnenes pasningsmønster knytter der sig derfor en del interesse til, hvorvidt specielt daginstitutionerne anvendes lige hyppigt i alle sociale lag.

Problemstillingen er nærmere belyst i *tabel 7.6*, hvor børnene fra to-forsørgerfamilierne er fordelt efter pasningsform inden for fire kategorier af fædrenes sociale status.

---

3) Omfatter i dette afsnit kun to-forældrefamilier, hvor begge forældre er erhvervsaktive (eksklusive fædre under uddannelse, arbejdsløse eller andet).

Tabel 7.6. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform inden for fire kategorier af fædrenes socialgruppe. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Fædrenes socialgruppe				
	I+II	III	IV	V	[b]I alt
[2]0-2 år:					
[3]Vuggestue	15	10	10	10	11
[4]Kommunal dagpleje	9	9	10	8	9
[5]I alt slægtning	13	14	29	20	21
[6]Privat dagpleje, ikke-slægtning	38	42	31	28	34
[7]Hjemme, ikke-slægtning	15	5	6	0	7
[8]Hjemme, forældre	11	19	15	34	18
[9]I alt	101	99	101	100	100
[10]I alt offentlig pasning	24	19	20	18	20
3-5 år:					
[11]Hel børnehave	38	38	43	32	39
[12]Halv børnehave	9	5	4	4	6
Kommunal dagpleje	3	3	4	4	3
I alt slægtning	15	8	11	22	12
Privat dagpleje, ikke-slægtning	11	9	16	7	12
Hjemme, ikke-slægtning	10	2	1	4	4
Hjemme, forældre	13	33	21	27	23
I alt	99	98	100	100	99
I alt offentlig pasning	50	46	51	40	48

Hovedindtrykket af tabellen er, at der for to-forsørgerfamilierne tilsyneladende ikke er tale om nogen påfaldende social skævhed i brugen af offentlig pasning. Den kommunale dagpleje udnyttes stort set i samme omfang af alle socialgrupper. Med hensyn til daginstitutionspasningen kan der for de yngste børn peges på en lidt hyppigere brug af vuggestuen i det øverste lag (socialgruppe I + II) – 15 pct. mod 10 pct. i de øvrige grupper, mens det for de 3-5-årige børn er socialgruppe V, der afviger fra de øvrige socialgrupper ved en relativt lavere brug af børnehave. Forskel-

Tabel 7.7. De 0-2-årige børn med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for fire kategorier af fædrenes socialgruppe. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Fædrenes socialgruppe				
	I+II	III	IV	V	[b]I alt
[2]30 timer og derunder ugentlig:					
[3]Vuggestue	13	10	8	5	9
[4]Kommunal dagpleje	8	9	9	6	8
[5]I alt slægtning	8	15	23	18	17
[6]Privat dagpleje, ikke-slægtning	46	44	35	30	38
[7]Hjemme, ikke-slægtning	10	6	6	0	6
[8]Hjemme, forældre	16	17	19	42	22
[9]I alt	101	101	100	101	100
[10]I alt offentlig pasning	21	19	17	11	17
[11]31 timer og derover ugentlig:					
Vuggestue	18	11	11	18	13
Kommunal dagpleje	11	11	11	12	11
I alt slægtning	21	14	34	22	26
Privat dagpleje, ikke-slægtning	24	41	26	27	30
Hjemme, ikke-slægtning	25	4	7	0	8
Hjemme, forældre	1	20	10	22	13
I alt	100	101	99	101	101
I alt offentlig pasning	29	22	22	30	24

len er dog også her forholdsvis beskeden – 36 pct. mod 43–47 pct. i de øvrige grupper.

Når det gælder børnepasningen i øvrigt ses der, i tråd med hvad der tidligere er fundet for de økonomisk bedst stillede to-forsørgerfamilier, en relativt hyppigere brug af ung pige i hjemmet, og et forholdsvis mindre omfang af pasning hjemme af forældrene selv i det øverste sociale lag (I + II).

Tabel 7.8. De 3-5-årige børn med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for fire kategorier af fædrenes socialgruppe. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Fædrenes socialgruppe				[b]I alt
	I+II	III	IV	V	
[2]30 timer og derunder ugentlig:					
[3]Hel børnehave	32	35	39	30	35
[4]Halv børnehave	10	11	6	5	8
[5]Kommunal dagpleje	2	2	2	2	2
[6]I alt slægtning	15	10	13	19	13
[7]Privat dagpleje, ikke-slægtning	10	6	13	8	10
[8]Hjemme, ikke-slægtning	14	2	1	5	5
[9]Hjemme, forældre	17	34	25	33	26
[10]I alt	100	100	99	102	99
[11]I alt offentlig pasning	44	48	47	37	45
[12]31 timer og derover ugentlig:					
Hel børnehave	51	42	50	34	45
Halv børnehave	7	2	2	3	3
Kommunal dagpleje	4	3	6	8	5
I alt slægtning	14	7	8	25	11
Privat dagpleje, ikke-slægtning	14	12	20	7	14
Hjemme, ikke-slægtning	3	2	0	4	2
Hjemme, forældre	7	31	16	20	20
I alt	100	99	102	101	100
I alt offentlig pasning	62	47	58	45	53

Som tidligere nævnt er der forskel i niveauet for offentlig pasning afhængig af mødrenes arbejdstid, og det er klart, at det ovennævnte billede bl.a. kan være influeret af, at der mellem socialgrupperne eventuelt er variationer i mødrenes arbejdstid.

I *tabel 7.7 og 7.8* kan pasningsmønstret for de forskellige socialgrupper sammenlignes særskilt for familier, hvor mødrene arbejder under 31 timer ugentlig, og hvor de arbejder over 30 timer om ugen.

Tabel 7.7, der omhandler de yngste børn, illustrerer ret forskellige forhold for de to grupper af familier. Når mødrene arbejder på deltid, peger tallene på en vis social skævhed, først og fremmest i vuggestueudnyttelsen, som viser en aftagende hyppighed fra 13 pct. i det højeste sociale lag (I + II) til 5 pct. i socialgruppe V. I sidstnævnte statuslag ses desuden et væsentligt større omfang af hjemme-forældrepasning (42 pct.) end for de øvrige grupper (16–19 pct.).

Familier med heltidsarbejdende mødre adskiller sig fra de deltidsarbejdende først og fremmest ved, at socialgruppe V her tegner sig for en lige så høj vuggestueandel som socialgruppe I + II (18 pct.), mens socialgruppe III og IV ligger forholdsvis lavere (11 pct.). I brugen af den kommunale dagpleje ses ingen forskel mellem de forskellige sociale lag. Hvad angår det øvrige pasningsmønster kan fremhæves, at en fjerdedel i øverste lag er passet af ung pige og ingen hjemme af forældrene selv, mens det omvendte gælder for socialgruppe V.

En analyse af undersøgelsens forskellige områder viser ingen nævneværdige afvigelser fra disse mønstre. I de mere spredt bebyggede områder med offentlige tilbud for aldersklassen ses dog en klart hyppigere brug af kommunal dagpleje blandt heltidsmødre i det højeste sociale lag faldende med faderens sociale status (tabel ikke medtaget).

For børnene i børnehavealderen tegner der sig et andet billede end for de yngste børn, som det fremgår af tabel 7.8. Den relativt lavere benyttelse af daginstitutionspasningen i socialgruppe V genfindes her, både når mødrene arbejder deltids og heltids (35–37 pct.). Forskellen til de øvrige grupper er derfor størst for familier med heldagsarbejdende mødre, hvor niveauet for børnehavepasningen generelt ligger højere – især i de øverste lag og i socialgruppe IV, som har henholdsvis 58 og 52 pct. af børnene i børnehave.

Hovedresultatet af en analyse af undersøgelsens forskellige områder viser ingen væsentlig variation i dette mønster. Det kan dog nævnes, at forskellen mellem de sociale lag er relativt størst i bymæssige kommuner og landkommuner med lav dækning, hvor især socialgruppe I + II adskiller sig ved en særlig høj andel børn passet i børnehave (tabel ikke medtaget).

Som en *sammenfatning* af resultaterne i dette afsnit kan det konstateres, at der kun er fundet relativt beskedne sammenhænge mellem børne-

nes andel i offentlig pasning og fædrenes socialgruppe. Det må her erindres, at de sammenhænge, der behandles i dette kapitel, udelukkende vedrører to-forsørgerfamilier.

Det kan for de yngste børn fremhæves, at vuggestueanvendelsen falder med faldende socialgruppe, når mødrene arbejder under 31 timer ugentlig. Samtidig benytter socialgruppe V sig i væsentlig højere grad af pasning hjemme af forældrene selv.

For de 3-5-årige derimod ses den største sociale skævhed i børnehavebrugen, når mødrene arbejder heltids. Desuden er det i de mere spredt bebyggede områder, man finder de største sociale forskelle i benyttelsen af børnehaven.

C. Mødrenes skoleuddannelse

Hovedansvaret for småbørnenes pasning i familien har traditionelt først og fremmest påhvilet moderen. Det er derfor tænkeligt, at den løsning, en familie finder på småbørnspasningen, i højere grad vil hænge sammen med mødrenes uddannelse og arbejdsforhold end med fædrenes. I dette og det følgende afsnit vil man derfor gå nærmere ind på specielt mødrenes uddannelsesmæssige og arbejdsmæssige placering.

Det spørgsmål, der i det følgendes søges svar på, er, om længden af mødrenes skoleuddannelse har betydning for den valgte pasningsform. Gruppen er afgrænset til to-forældrefamilier med erhvervsaktive mødre, for nemheds skyld også kaldet to-forsørgerfamilier.

I *tabel 7.9* kan man sammenholde småbørnenes pasningsmåde med de erhvervsaktive mødres skoleuddannelsesniveau inden for undersøgelsens forskellige områder.

Det ses tydeligt af tabellen, at jo længere moderen har gået i skole, jo større andel af børnene passes offentligt. For de yngste børn kommer 16 pct. i offentlig pasning, når mødrene har 9. klasse eller derunder mod 37 pct. for børnene med mødre med den længste skoleuddannelse på HF- eller gymnasieniveau. Der er tale om samme klare mønster for både vuggestue og kommunal dagpleje. En undtagelse er dog bymæssige kommuner og landkommuner med offentlig dækning, hvor der for denne aldersgruppe ikke ses nogen forskel i vuggestueanvendelsen.

Tabel 7.9. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af mødrenes skoleuddannelse, særskilt for undersøgelsens områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København			[b]Omegn			[c]Købstæder			[d]Bymæssig + land, høj			[e]Bymæssig + land, lav			[f]Alle		
	[g]≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	[h]HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium
[2]0-2 år:																		
[3]Vuggestue	18	31	40	20	35	37	9	9	15	8	6	8	-	-	-	10	13	22
[4]Kommunal dagpleje	5	7	13	8	15	9	6	14	22	15	13	22	-	-	-	6	12	15
[5]Privat pasning, andre	56	29	31	45	44	51	58	66	57	43	76	51	58	97	83	54	64	55
[6]Hjemme, forældre	20	34	16	27	6	3	27	11	6	33	6	19	42	3	18	29	12	8
[7]I alt	99	101	100	100	100	100	100	100	100	99	101	100	100	100	101	99	101	100
[8]I alt offentlig pasning	23	38	53	28	50	46	15	23	37	23	19	30	-	-	-	16	25	37
3-5 år:																		
[9]Hel børnehave	73	86	94	37	59	80	42	44	40	17	44	47	10	19	33	31	49	66
[10]Halv børnehave	7	6	5	11	2	3	8	6	12	5	11	2	5	8	4	6	6	5
Kommunal dagpleje	0	0	0	1	1	1	2	4	3	2	4	4	8	15	10	3	4	2
Privat pasning, andre	8	4	0	21	21	16	21	35	46	34	33	48	29	28	52	26	26	26
Hjemme, forældre	12	5	0	32	18	0	26	11	0	42	9	0	48	31	0	34	14	0
I alt	100	101	99	102	101	100	99	100	101	100	101	101	100	101	99	100	99	99
I alt offentlig pasning	80	92	99	49	62	84	52	54	55	24	59	53	23	42	47	40	59	73

x TF, ML, R = teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen.

For de 3-5-årige børn varierer brugen af heldagsbørnehaven fra 31 pct. op til 66 pct. afhængig af moderens skoleuddannelsesbaggrund. Den kommunale dagpleje og halvdagsbørnehaven ligger i alle tre kategorier på et lavt niveau. I købstæderne er der undtagelsesvis ingen forskel mellem de tre grupper i brug af børnehave. Men det kan nævnes, at den øverste uddannelseskategori her til gengæld for op mod halvdelens vedkommende anvender ung pige hjemme mod næsten ingen i de øvrige kategorier (denne pasningsform er ikke med i tabellen).

Hjemme-forældrepasningen viser det modsatte mønster af den offentlige pasning. For begge aldersgrupper har denne måde at passe børnene på relativt størst udbredelse blandt mødrene med den laveste skoleuddannelse og mindst for mødre med gymnasie- eller tilsvarende uddannelse. For de 3-5-årige børn er der i alle undersøgelsens områder ingen, der passes på denne måde, når mødrene har den højeste skoleuddannelse.

Jo kortere mødrenes skoleuddannelsesbaggrund er, i jo større omfang har familien altså en arbejdssituation, hvor de er i stand til eller benytter sig af muligheden for at indrette sig, så forældrene selv passer småbørnene hjemme.

Hvis man holder denne gruppe familier uden for fordelingerne og kun ser på børnene passet af andre end forældrene, ses der dog stadig klare forskelle i brug af offentlig pasning mellem de tre kategorier, omend de nu naturligvis er af en mere begrænset størrelsesorden.

Vi har allerede set (kapitel 5), at der blandt de erhvervsaktive mødre er tale om store variationer i arbejdstidsforhold, og at disse forhold har vist sammenhæng med småbørnenes pasningsform. I det følgende vil man forsøge at besvare spørgsmålet, om mødrenes arbejdstidsforhold har betydning for de konstaterede forskelle i pasningsmønster for mødre med forskellig skoleuddannelse.

I *tabel 7.10* kan dette spørgsmål undersøges for erhvervsbeskæftigede mødre fra to-forældrefamilier, der arbejder henholdsvis 30 timer og derunder og 31 timer og derover om ugen.

For begge aldersgrupper af børn fremgår det, at hvadenten mødrene har deltids- eller heltidsarbejde, er der en betydelig stigning i brugen af offentlig dagpasning med stigende skolegang. Længden af mødrenes skolegang synes altså at have en selvstændig betydning for valget af offentlig pasning.

Tabel 7.10. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af mødrenes skoleuddannelse for henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Ugentlig arbejdstid: 30 timer og derunder			[b]Ugentlig arbejdstid: 31 timer og derover		
	[c]≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	[d]HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium
[2]0-2 År:						
[3]Vuggestue	6	11	22	14	16	24
[4]Kommunal dagpleje	5	8	17	8	16	11
[5]Slægtning	20	19	4	23	31	14
[6]Privat dagpleje, andre	33	40	41	29	25	20
[7]Hjemme, ikke-slægtning	2	6	11	2	7	21
[8]Hjemme, forældre	34	16	6	23	6	11
[9]I alt	100	100	101	99	101	100
[10]I alt offentlig pasning	11	19	39	22	32	35
3-5 År:						
[11]Hel børnehave	24	47	54	38	53	86
[12]Halv børnehave	10	7	6	2	4	3
Kommunal dagpleje	2	3	3	4	7	2
Slægtning	14	13	9	12	10	0
Privat dagpleje, andre	8	14	6	15	10	7
Hjemme, ikke-slægtning	3	2	21	1	3	2
Hjemme, forældre	40	15	0	27	14	0
I alt	101	101	99	99	101	100
I alt offentlig pasning	36	57	63	44	64	91

x TF, ML, R = teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen.

En mere nuanceret opdeling af mødrenes arbejdstider i fire kategorier forrykker ikke det ovennævnte billede. Denne analyse viser yderligere, at uanset mødrenes arbejdstid er det først og fremmest mødrene med den korteste skolegang bag sig, der benytter hjemme-forældrepasningen (tabel ikke medtaget).

Betydningen af arbejdstidens placering i døgnet kan belyses nærmere i *tabel 7.11*. I tabellen er kun medtaget mødre, der arbejder uden for hjemmet, da der må antages at gælde særlige arbejdstidsforhold og pasningsforhold for medhjælpende hustruer og mødre med erhverv i hjemmet.

Tallene her peger på, at der er væsentlig sammenhæng mellem mødrenes arbejdstidspunkt og deres skolebaggrund. Blandt de mødre, der arbejder uden for tidsrummet mellem kl. 6 og 18, er mødre med den

Tabel 7.11. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af mødrenes skoleuddannelse, særskilt for udearbejdende mødre med arbejdstider kun mellem kl. 6.00 og 18.00 og med arbejdstider uden for dette tidsrum. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Normal dagtid (inden for kl. 6.00-18.00)				[b]Øvrige tider			
	[c]≤ 9. klasse	TF,ML, R*	[d]HF, gymnasium	[e]Alle uddannelsesformer	≤ 9. klasse	TF,ML, R*	HF, gymnasium	Alle uddannelsesformer
[2]0-2 År								
[3]Vuggestue	14	18	21	17	3	0	(34)	3
[4]Kommunal dagpleje	9	13	15	12	0	5	(5)	2
[5]Privat pasning, andre	64	67	58	64	32	35	(60)	34
[6]Hjemme, forældre	13	3	6	7	65	60	(1)	61
[7]I alt	100	101	100	100	100	100	100	100
[8]Procentfordeling af skoleuddannelse	36	45	19	100	67	30	3	100
3-5 År:								
[9]Hel børnehave	42	55	72	53	16	20	-	17
[10]Halv børnehave	8	6	5	7	6	11	-	8
Kommunal dagpleje	3	5	3	4	1	1	-	1
Privat pasning, andre	35	31	21	31	33	14	-	28
Hjemme, forældre	11	3	0	6	43	53	-	46
I alt	99	100	101	101	99	99	-	100
Procentfordeling af skoleuddannelse	39	45	17	101	72	28	0	100

* TF, ML, R = teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen.

korteste skoleuddannelse stærkt overrepræsenteret, mens stort set ingen mødre med skoleuddannelse på gymnasieniveau arbejder uden for normal dagtid, som den her er afgrænset. Af de udearbejdende mødre med kort skoleuddannelse har 26–28 pct. i begge aldersgrupper skæve arbejdstider, dette er kun tilfældet for 10–12 pct. på mellemniveauet, mens næsten ingen med den længste skoleuddannelse har sådanne arbejdstidspunkter (tal ikke medtaget i tabellen).

Det fremgår af tabellen, at når mødrene arbejder på forskudte tidspunkter er der tale om et markant anderledes pasningsmønster end for alle tre grupper af skoleuddannelse inden for normal dagtid: en væsentlig mindre brug af offentlig dagpasning og en relativt større andel af børnene passet hjemme af forældrene selv. Dette mønster er mest udpræget for de mindste børn, hvor næsten ingen i denne gruppe passes offentligt og 60–65 pct. passes hjemme af forældrene. For de større børn ses i brugen af børnehave en vis variation i den forventede retning afhængig af skoleuddannelse, men i langt mindre omfang og på et lavere niveau end for de normale arbejdstidspunkter.

Tallene tyder altså på, at en del af forklaringen på den relativt lavere brug af offentlig pasning og det forholdsvis større omfang af hjemmeforældrepasning for udearbejdende mødre med lavt skoleuddannelsesniveau kan søges i det forhold, at der er relativt flere mødre her, der har forskudt arbejdstid, og disse familier har et forholdsvis lavt forbrug af offentlig pasning og en stor procentandel af børnene passet hjemme af forældrene, formodentlig på skift.

Disse forhold forklarer dog ikke hele den fundne variation i pasningsmønster mellem de tre skoleuddannelsesniveauer. Som det ses, gælder det, når mødrene arbejder inden for normal dagtid, som den her er defineret, at skoleuddannelsesniveauet stadig har selvstændig sammenhæng med børnenes pasningsmønster, omend for de yngste børn væsentlig mindre markeret.

Vedrørende uddannelsesforhold kan til slut nævnes, at man får stort set parallelle resultater, hvis man sammenholder børnenes pasning med mødrenes erhvervsuddannelse. Især er der forskel i den måde, børnene passes på for mødre, der ingen erhvervsuddannelse har og for mødre, der har fuldført en erhvervsuddannelse.

En undersøgelse af fædrenes skole- og erhvervsuddannelse viser sam-

menhænge, der går i samme retning som for mødrenes, men forskellene i børnenes pasningsmønster er her væsentligt mindre. Børnenes pasningsform synes altså først og fremmest at hænge sammen med mødrenes forhold. Denne hypotese støttes af bilagstabel 7.I, hvor sammenhængen mellem børnenes pasning og mødrenes skoleuddannelsesniveau kan sammenlignes inden for hver af fædrenes socialgruppe. Der ses her kun mindre og usystematiske variationer mellem socialgrupperne for begge børnegrupper, den fundne sammenhæng mellem pasningsform og mødrenes uddannelsesniveau gælder stort set uafhængig af fædrenes socialgruppeniveau.

D. Mødrenes arbejdsstilling

I den videre klarlæggelse af spørgsmålet om eventuelle sammenhænge mellem børnenes pasning og familiebaggrunden vil nu som nævnt mødrenes arbejdsstilling inddrages. Problemstillingen er her, om moderens stilling i erhvervslivet, nærmere betegnet om hun arbejder som funktionær, faglært eller ufaglært arbejder eller deltager som medhjælpende hustru i mandens virksomhed, viser sammenhæng med den valgte pasningsform.

For de erhvervsbeskæftigede mødre, som det her drejer sig om, er det sandsynligt, at der er en vis sammenhæng mellem længden af skolegangen og den senere placering på arbejdsmarkedet, og man vil derfor forvente resultater vedrørende mødrenes arbejdsstilling, der går i samme retning som i afsnit C. Denne forventning holder i vidt omfang stik, som det fremgår af *tabel 7.12 og 7.13*. Småbørnene fra to-forsørgerfamilierne er her fordelt efter pasningsform særskilt for mødrenes arbejdsstilling inden for undersøgelsens forskellige områder. De medhjælpende hustruer og de selvstændige er ikke med i de to tabeller, da antallet af besvarelser er for ringe til en analyse af variationer mellem områderne.

Tabellerne viser som hovedresultat en markeret lavere anvendelse af offentlig pasning blandt arbejdermødrene sammenlignet med familier, hvor mødrenes erhvervsarbejde kan indplaceres i funktionærgruppen.

For børnene som helhed ses forskellen at være størst for den yngste børnegruppe, hvor andelen af offentligt passede børn er dobbelt så stor i funktionærgruppen som i arbejdergruppen – dette gælder både for vugge-

Tabel 7.12. De 0-2-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform, særskilt for mødrenes arbejdsstilling inden for undersøgelsens forskellige områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig + land, høj		[e]Bymæssig + land, lav		[f]Alle	
	[g]Funk-tionær	[h]Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der
[2]Vuggestue	30	16	37	10	10	7	6	12	-	-	16	8
[3]Kommunal dagpleje	8	4	12	6	14	4	18	15	-	-	12	5
[4]Privat pasning, andre	41	43	45	42	69	51	73	33	90	71	64	50
[5]Hjemme, forældre	21	38	5	42	8	38	3	42	10	30	8	37
[6]I alt	100	101	99	100	101	100	100	102	100	101	100	100
[7]I alt offentlig pasning	38	20	49	16	24	11	24	27	-	-	28	13

Tabel 7.13. De 3-5-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform, særskilt for mødrenes arbejdsstilling inden for undersøgelsens forskellige områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig + land, høj		[e]Bymæssig + land, lav		[f]Alle	
	[g]Funk-tionær	[h]Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der	Funk-tionær	Arbej-der
[2]Hel børnehave	84	77	65	11	40	48	42	21	24	9	50	35
[3]Halv børnehave	6	7	6	5	7	4	8	8	8	3	6	5
[4]Kommunal dagpleje	0	0	1	1	4	2	4	4	15	13	4	4
[5]Privat pasning, andre	7	4	18	26	37	17	27	48	37	34	29	27
[6]Hjemme, forældre	4	12	9	57	12	29	20	19	17	43	11	30
[7]I alt	101	100	99	100	100	100	101	100	101	102	100	101
[8]I alt offentlig pasning	90	84	72	17	51	54	54	33	47	25	60	44

stue og kommunal dagpleje. For de 3-5-årige kommer halvdelen af funktionærbørnene i heldagsbørnehave mod 35 pct. af arbejderbørnene, mens der ikke er større forskel på brugen af halvdagsbørnehave og kommunal dagpleje.

Ser man nærmere på de enkelte områder, kan der imidlertid konstateres udprægede forskelle mellem de to aldersgrupper af børn. For de yngste børn er en markant forskel i udnyttelsen af offentlig pasning kun at finde i de mere urbaniserede områder: København, omegnskommunerne og købstæderne. For børnene i børnehavealderen derimod ses ingen nævneværdig sammenhæng mellem brug af børnehave og mødrenes arbejdsstilling i København og i købstæderne, mens der er betydelige forskelle i børnehavebrug i omegnskommunerne og i de udvalgte bymæssige kommuner og landdistrikter. Materialet giver ikke umiddelbart anledning til nogen forklaring på disse områdevariationer for de to børnegrupper.

Som det videre fremgår af tabel 7.12 og 7.13, synes den forskellige brug af offentlig pasning i de to stillingskategorier, som er konstateret i de fleste af undersøgelsens områder, til dels at have som baggrund, at familier med arbejdermødre i væsentlig højere grad benytter pasning hjemme af forældrene på skift. I næsten alle områder er andelen passet på denne måde større i arbejdergruppen end i funktionærgruppen. Men også for de familier, der ikke selv passer børnene hjemme, er der i størsteparten af undersøgelsens områder tale om, at arbejdermødrene i forholdsvis mindre udstrækning end funktionærmødrene bruger de offentlige pasningsformer.

Variationer i arbejdstidsforhold mellem de to stillingsgrupper kunne tænkes at spille en rolle for de fundne forskelle i pasningsmønster. I *tabel 7.14 og 7.15* kan man komme spørgsmålet om betydningen af arbejdstidens længde lidt nærmere. Her er småbørnsmødrene inddelt efter, om de arbejder over 30 timer ugentlig, eller om arbejdsugen er på 30 timer og derunder. Desuden er deres arbejdsstilling inddelt mere detaljeret.

Det spørgsmål, der i denne forbindelse først og fremmest vil stilles til de to tabeller, er, om arbejdsugens længde spiller en rolle for variationen i pasningsmønstret mellem de to klart talstærkeste grupper: underordnede funktionærer og ufaglærte arbejdere.

I lighed med hvad der er fundet for mødrenes skoleuddannelse, viser

Tabel 7.14. De 0-2-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes arbejdsstilling, særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Mor, 1-30 timer ugentlig					[b]Mor, 31 timer og derover ugentlig				
	[c]Ledende funktionær, tjenestemand	[d]Ikke-ledende funktionær, tjenestemand	[e]Faglært arbejder	[f]Ufaglært arbejder	[g]Medhjælpende hustru	Ledende funktionær, tjenestemand	Ikke-ledende funktionær, tjenestemand	Faglært arbejder	Ufaglært arbejder	Medhjælpende hustru
[2]Vuggestue	18	13	16	3	3	17	18	11	12	6
[3]Kommunal dagpleje	6	12	3	4	1	13	14	7	5	4
[4]I alt slægtning	17	18	23	10	18	28	22	21	43	5
[5]Privat dagpleje, ikke-slægtning	38	43	33	26	30	22	29	45	18	47
[6]Hjemme, ikke-slægtning	7	7	0	2	11	8	10	0	0	2
[7]Hjemme, forældre	14	8	25	55	37	14	7	16	22	37
[8]I alt	100	101	100	100	100	102	100	100	100	101
[9]I alt offentlig pasning	24	25	19	7	4	30	32	18	17	10

Tabel 7.15. De 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes arbejdsstilling, særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Mor, 1-30 timer ugentlig					[b]Mor, 31 timer og derover ugentlig				
	[c]Ledende funktionær, tjenestemand	[d]Ikke-ledende funktionær, tjenestemand	[e]Faglært arbejder	[f]Ufaglært arbejder	[g]Medhjælpende hustru	Ledende funktionær, tjenestemand	Ikke-ledende funktionær, tjenestemand	Faglært arbejder	Ufaglært arbejder	Medhjælpende hustru
[2]Hel børnehave	62	42	23	33	10	52	57	30	42	34
[3]Halv børnehave	6	8	4	9	16	5	4	1	1	2
[4]Kommunal dagpleje	2	3	1	2	0	3	6	7	6	0
[5]I alt slægtning	4	13	35	10	7	12	13	5	6	0
[6]Privat dagpleje, ikke-slægtning	12	12	12	10	2	16	9	58	9	14
[7]Hjemme, ikke-slægtning	3	8	0	1	0	4	1	0	4	3
[8]Hjemme, forældre	11	12	26	35	65	9	10	0	33	47
[9]I alt	100	98	101	100	100	101	100	101	101	100
[10]I alt offentlig pasning	70	53	28	44	26	60	67	38	49	36

tabellerne, at uanset mødrenes ugentlige arbejdstid udnytter funktionærgruppen forholdsvis hyppigere den kommunale dagpasning end de ufaglærte arbejdere. For børnene under 3 år bemærkes yderligere, at forskellen er væsentlig større, når arbejdsugen er under 31 timer, end når arbejdsugen passerer de 30 timer. Forskellen i pasningsmønster er forholdsvis mest udtalt for de helt korte arbejdstider (under 21 timer ugentlig). Med denne arbejdstid passes en femtedel af de 0-2-årige børn med funktionærmødre i offentlig dagpasning mod 4 pct. for de ufaglærte arbejdere, som til gengæld for to tredjedeles vedkommende har barnet passet hjemme af forældrene selv mod 8 pct. for de underordnede funktionærer (tabel ikke medtaget).

En næranalyse ud fra den mere detaljerede inddeling af mødrenes arbejdstider i fire kategorier viser i øvrigt stort set samme hovedresultater som tabel 7.14 og 7.15. Inden for hver af de fire arbejdstidskategorier gælder det: 1. at de ufaglærte arbejdere udnytter den offentlige dagpasning i forholdsvis ringere omfang, end funktionærmødrene gør, 2. at forskellen mellem de to stillingsgruppers pasningsmønster er markant større for den yngste aldersgruppe sammenlignet med de 3-5-årige, og 3. at hjemme-forældrepasningen er væsentlig mere udbredt blandt arbejdermødrene end blandt funktionærmødrene. De ufaglærte arbejdermødre anvender relativt hyppigst hjemme-forældrepasningen, når den ugentlige arbejdstid er på under 21 timer eller på over 40 timer. Med disse arbejdstider varierer andelen fra 45–66 pct. i de to aldersgrupper (tabel ikke medtaget).

Tallene synes at støtte en formodning om, at variationer i arbejdstidspunkt på døgnet mellem underordnede funktionærer og ufaglærte arbejdere kan ligge bag en del af forskellen i pasningsmønster mellem de to grupper. Vi har ikke tabeller til at efterprøve en sådan påstand nærmere, men det er sandsynligt, at der inden for det ufaglærte arbejdsområde sammenlignet med funktionærområdet for mødrene er tale om en relativt større udbredelse af forskellige former for forskudt eller uregelmæssig arbejdstid (fx rengøring på skoler eller virksomheder, restaurant, skifteholdsarbejde på fabrik o.l.). På denne måde kan der formodentlig for en del arbejdermødre løses et pasningsproblem ved pasning på skift af forældrene, for andre er man eventuelt i relativt større grad end funktionærmødrene henvist til privat pasning af andre på grund af den offentlige

pasnings åbningstider. Også økonomiske hensyn og/eller forskelle i præferencer mellem de to stillingskategorier kan imidlertid tænkes at ligge bag den konstaterede forskel i pasningsmønster, der som nævnt er særlig fremtrædende, når det drejer sig om de 0-2-årige børn.

I tabel 7.14 og 7.15 kan videre kort fremhæves, at de ledende funktionærer, som kun udgør en ringe andel af funktionærgruppen, i pasningsmønster lægger sig ret tæt op til, hvad der er konstateret for funktionærgruppen i øvrigt.

Den meget lille gruppe mødre, der kan henføres til kategorien faglærte arbejdere, udviser ret betydelige variationer uden egentlig systematisk tendens. Som en hovedregel ligner denne gruppe dog mere de ufaglærte arbejdere end funktionærgruppen i måden at få børnene passet på.

De medhjælpende hustruer udgør en gruppe mødre, for hvem man må formode, at arbejdsforholdene er meget forskellige fra lønmodtagerne, og man vil derfor forvente, at pasnings-/omsorgsproblemerne for en stor del løses anderledes. Det gælder især muligheden for selv at passe børnene sideløbende med arbejdet. Samtidig må man regne med, at der er tale om indbyrdes meget forskellige arbejdsforhold for denne gruppe, afhængig fx af om der er tale om byerhverv eller landsbrugsvirksomhed. Andelen af mødre i erhverv, der tilhører denne kategori, er for de 0-2-årige 4–5 pct., mens den ligger på 12–14 pct. for de større børn.

Som det ses, er det tilsyneladende forbundet med større problemer for mødrene at passe de mindre børn sideløbende med arbejdet, sammenlignet med de lidt større børn. For de 3-5-årige passes 65 pct. af børnene hjemme af forældrene, når mødrene arbejder deltids, og 47 pct. når mødrene har over 30 timer om ugen. Denne pasningsmåde ligger for de yngste børn på et lavere niveau uanset arbejdstid – 37 pct. I begge aldersgrupper anvendes offentlig pasning i det store og hele i forholdsvis mindre omfang, end det er tilfældet for gruppen af lønmodtagere. Disse resultater gælder uanset område (tabel ikke medtaget).

Gruppen af selvstændige mødre er talmæssigt så lille, at den ikke indbyder til nærmere undersøgelse (2 pct.). Men det kan nævnes, at der fortrinsvis er tale om selvstændige i byerhverv, størstedelen i købstæderne, og at deres pasningsmønster i øvrigt ligner de medhjælpende hustruers.

Opmærksomheden har i dette afsnit været koncentreret om mødrenes

arbejdsforhold, men det kan tilføjes, at også fædrenes stilling i erhvervslivet er blevet undersøgt med henblik på eventuelle sammenhænge med børnenes pasningsform. Der er her fundet samme tendenser som for mødrenes vedkommende, men sammenhængen er her svagere.

E. Sammenfatning

Som et led i belysningen af problemstillingen, om småbørnenes andel i de kommunale børnepasningstilbud viser sammenhæng med familiens socio-økonomiske vilkår, har man i dette kapitel koncentreret sig om toforældrefamilierne med erhvervsaktive mødre, for hvem det er nødvendigt at finde en løsning på småbørnenes pasning, i hvert fald hvis begge forældre har udearbejde samtidig.

Alt i alt giver analyserne for stort set alle de anvendte socio-økonomiske kriterier et samstemmende billede af, at småbørnene fra de bedst placerede familier på de udvalgte variabler, også er dem, der i relativt størst omfang har andel i de offentlige dagpasningstilbud.

Det viser sig imidlertid også, at forskellene træder tydeligst frem, når familierne inddeles efter mødrenes uddannelse og arbejdsstilling, fremfor når fædrenes forhold analyseres.

Der er ikke foretaget analyser af de forskellige sociale og økonomiske aspekters relative betydning, men hovedindtrykket af de forskellige analyser peger som nævnt klart i retning af, at småbørnspasningen først og fremmest synes knyttet til mødrenes uddannelsesmæssige og arbejdsmæssige placering, og til omfanget af deres erhvervsarbejde.

En del af variationen i brugen af offentlig pasning mellem de socio-økonomiske grupper synes at have baggrund i det forhold, at pasning af småbørnene hjemme af forældrene selv viser en udpræget social skævhed. Denne måde at få børnene passet på findes først og fremmest blandt familier, hvor mødrene har den laveste uddannelsesbaggrund eller er i ufaglært arbejde. Blandt disse familier har denne pasningsform især udbredelse blandt mødre med helt kort arbejdstid (under 21 timer ugentlig) eller med særlig lang arbejdstid (over 40 timer ugentlig), samt blandt mødre med arbejdstiden uden for normal dagtid.

Hvad angår betydningen af familiernes økonomiske forhold har den topuklede fordeling med et forholdsvis lavere forbrug af offentlig dagpas-

ning i mellemgrupperne over fripladsgrænserne været stærkt fremme i debatten. Denne undersøgelse kan ikke præcist afspejle en eventuel sammenhæng mellem fripladsgrænserne og udnyttelsen af offentlig pasning på grund af det valgte indkomstbegreb – nettoindtægten – men resultaterne af analyserne peger på, at dette to-puklede mønster ikke skal overvurderes for de her omhandlede familier, som for størstedelens vedkommende har et pasningsbehov på grund af begges erhvervsarbejde. Dette mønster er udelukkende konstateret i de mere urbaniserede områder, og fripladspuklen kommer ikke på højde med puklen i den øverste ende af indtægtsskalaen. Det er først og fremmest den øvre pukkel, der træder markant frem. Uanset dækning og urbaniseringsgrad i området og uanset mødrenes arbejdstid afviger gruppen med nettoindtægter på 110.000 kr. og derover i pasningsmønster: en forholdsvis hyppigere brug af offentlig pasning – især af kommunal dagpleje – og af ung pige hjemme, samt en væsentlig mindre benyttelse af hjemme-forældrepasningen sammenlignet med de øvrige indtægtsgrupper. Hvorvidt udgifterne til den kommunale dagpasning relativt hyppigere opleves som et økonomisk problem for brugerne i mellemgrupperne sammenlignet med yderindtægterne vil tages op i kapitel 10. Spørgsmålet om der bag forskellene i pasningsmønster mellem de forskellige socio-økonomiske grupper ligger økonomiske hensyn eller eventuelt holdningsforskelle vil behandles i kapitel 9.

KAPITEL 8

SOCIO-ØKONOMISKE FORHOLD II – HJEMMEARBEJDENDE MØDRE

Som det fremgår af tidligere kapitler, udnyttes de samfundsmæssige børnepasningstilbud i vidt forskellig grad af forskellige typer af småbørnsfamilier. En af de relativt laveste dækningsgrader for disse tilbud har familier, hvor mødrene er hjemmearbejdende. Disse familier udgør ca. 40 pct. af alle familierne, der indgår i undersøgelsen, og som vist i kapitel 5 kommer stort set ingen af småbørnene fra denne familietype i vuggestue eller kommunal dagpleje, mens ca. 11 pct. af alle de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre i materialet går i børnehave.

I dette kapitel vil man gå nærmere ind på denne type familiers økonomiske og sociale situation. For børnene i børnehavealderen vil desuden belyses eventuelle sociale forskelle i brugen af børnehave for disse familier.

Til at karakterisere det socio-økonomiske miljø anvendes stort set de samme variabler som i kapitel 7. Yderligere vil i dette kapitel inddrages enkelte sider af småbørnenes boligforhold som et betydningsfuldt aspekt af det sociale miljø for denne gruppe småbørn, der for størstedelens vedkommende har hjemmet som overvejende opvækstmiljø til daglig.

Til slut i kapitlet vil resultaterne fra både dette og det foregående kapitel blive sammenfattet i en samlet oversigt.

A. De socio-økonomiske forhold for familier med hjemmearbejdende mødre

Ligesom i kapitel 7 drejer dette kapitel sig udelukkende om to-forældrefamilier. Forholdene for to-forældrefamilierne med hjemmearbejdende mødre vil blive sammenlignet med de tilsvarende forhold for to-forældrefamilierne med erhvervsarbejdende mødre. Der er her tale om to store grupper af familier, som tilsammen udgør langt størstedelen af alle de

Tabel 8.1. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre, fordelt efter familiens årlige nettoindtægt. For de erhvervsarbejdende mødre vises fordeling særskilt for barnets pasningsform. Procent.

[1]Familiens nettoindtægt	[a]0-2-årige					3-5-årige				
	[b]Erhvervsarbejdende mødre				[g]Hjemmearbejdende mødre	Erhvervsarbejdende mødre				Hjemmearbejdende mødre
	[c]Offentlig pasning	[d]Privat, andre	[e]Hjemme, forældre	[f]I alt erhvervsarbejdende mødre		Offentlig pasning	Privat, andre	Hjemme, forældre	I alt erhvervsarbejdende mødre	
[2]0-29.999 kr.	15	9	25	13	14	11	9	17	12	12
30-49.999 kr.	13	14	19	15	22	13	14	13	13	18
50-69.999 kr.	29	29	24	28	36	25	20	40	27	44
70-89.999 kr.	20	23	23	22	21	20	23	18	20	15
90-109.999 kr.	8	17	6	13	4	15	18	10	15	6
[3]110.000 kr. og derover	15	9	2	9	4	16	18	2	13	4
[4]I alt	100	101	99	100	101	100	102	100	100	99
[5]I alt under 49.999 kr.	28	23	44	28	36	24	23	30	25	30
[6]I alt 30-69.999 kr.	42	43	43	43	58	38	34	53	40	62
[7]I alt 90.000 kr. og derover	33	26	8	22	8	31	36	12	28	10

familier, der indgår i undersøgelsen. Udelukket af de følgende analyser er altså enlige forældre og mødre under uddannelse og arbejdsløse mødre.

a. Indtægtsforhold

I *tabel 8.1* er det hensigten at belyse, hvorledes de økonomiske forhold er for småbørn, hvis mødre er hjemme, sammenlignet med familier, hvor mødrene har erhvervsarbejde. Tabellen omhandler som nævnt kun to-forældrefamilier, og børnenes økonomiske baggrund er målt ved familiens nettoindtægt.

Som man kunne vente, ligger den relative indkomstfordeling gennemgående på et lavere niveau, når børnene kommer fra familier, hvor fædrene er alene om indtjeningen sammenlignet med to-forældrefamilier med erhvervsaktive mødre, hvor der fortrinsvis er tale om to indkomsttagere. Tyngdepunktet i indkomstfordelingen for familier med moderen hjemme ligger i indkomstintervallet fra 30.000 kr. op til 70.000 kr. – 58-62 pct. for de to aldersgrupper. Den tilsvarende andel er for to-forældrefamilierne med erhvervsaktive mødre på 40–43 pct. Blandt disse familier er til gengæld nettoindtægter fra 90.000 kr. og opefter væsentligt stærkere repræsenteret – 22–28 pct. i de to aldersgrupper af børn mod 8–10 pct. i familier, hvor kun fædrene er forsørgere.

Med en enkelt undtagelse (de udvalgte bymæssige kommuner og landkommuner med offentlige dagpasningstilbud for de 0-2-årige børn) træder dette mønster klart frem i alle undersøgelsens områder. Den relative forskel i de to familietypers indkomstfordeling er ikke lige stor overalt, men uden systematisk tendens i relation til urbaniseringsgrad eller dækning (tabel ikke medtaget).

Som det videre fremgår af tabel 8.1, findes indtægtsforskellen mellem de to familietyper først og fremmest blandt de to-forældrefamilier, der får barnet passet af andre end forældrene, mens indtægterne i familier, hvor forældrene selv passer børnene, er omtrent ens, hvadenten mødrene erhvervsarbejder eller ej. En stor del af de småbørn, der fortrinsvis passes af forældrene hjemme til daglig, har altså uanset mødrenes erhvervssituation gennemgående en baggrund med relativt mindre økonomiske ressourcer til rådighed i familien end de børn, der passes af andre end forældrene.

b. Fædrenes socialgruppe

I *tabel 8.2* er børnene fra de to familietyper fordelt efter faderens socialgruppe.

Hovedindtrykket af tallene for børnene under 3 år er, at der ikke er væsentlig forskel på fædrenes sociale placering i familier, hvor mødrene er hjemmearbejdende sammenlignet med familier med erhvervsarbejdende mødre. Sammenligner man derimod de hjemmearbejdende udelukkende med erhvervsarbejdende mødre, der har barnet passet af andre end forældrene, ses en noget større forskel især på andelen fra socialgruppe V (22 pct. for de hjemmearbejdende mod 13–15 pct.). Den relativt laveste sociale placering har imidlertid gruppen af børn med erhvervsaktive mødre, der passes hjemme af forældrene selv. Her er socialgruppe V forholdsvis stærkere repræsenteret og det øverste sociale lag underrepræsenteret både i forhold til de øvrige erhvervsarbejdende mødre og i forhold til familier med hjemmearbejdende mødre.

For den ældste børnegruppe ses en relativt stærkere sammenhæng mellem fædrenes sociale placering og mødrenes erhvervssituation, end det var tilfældet for de 0-2-årige. Fædrene i familier med hjemmearbejdende mødre tilhører i noget større omfang socialgruppe V og i relativt mindre grad det øverste sociale lag (I+II) sammenlignet med to-forældrefamilier med erhvervsaktive mødre til de 3-5-årige, der er passet af andre end forældrene. Dette gælder inden for alle undersøgelsens områder, stærkest i købstæderne og forholdsvis svagest i København (tabel ikke medtaget).

c. Mødrenes skoleuddannelse

Mødrenes skoleuddannelse har vist stærk sammenhæng med valg af pasningsform for familier med erhvervsarbejdende mødre. Det er sandsynligt, at længden af skolegangen også vil have betydning for mødrenes mulighed for at få arbejde, og for hvor attraktivt et eventuelt erhvervsarbejde vil være for dem. Hvorvidt uddannelsesniveauet har sammenhæng med, om mødrene bliver hjemme eller har tilknytning til erhvervslivet, belyses i *tabel 8.3*.

Som det ses, har omkring to tredjedel af de hjemmearbejdende mødre den korteste skoleuddannelse (9. klasse og derunder), mens dette kun er

Tabel 8.2. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre, fordelt efter faderens socialgruppe. For de erhvervsarbejdende mødre vises fordeling særskilt for barnets pasningsform. Procent.

[1]Socialgruppe	[a]0-2-årige					3-5-årige				
	[b]Erhvervsarbejdende mødre				[g]Hjemmearbejdende mødre	Erhvervsarbejdende mødre				Hjemmearbejdende mødre
	[c]Offentlig pasning	[d]Privat, andre	[e]Hjemme, forældre	[f]I alt erhvervsarbejdende mødre		Offentlig pasning	Privat, andre	Hjemme, forældre	I alt erhvervsarbejdende mødre	
I + II	21	19	10	18	16	24	30	13	23	17
III	24	25	25	25	24	27	19	40	28	28
IV	40	44	34	41	38	38	35	32	36	32
V	15	13	31	17	22	11	16	15	13	23
[2]I alt	100	101	100	101	100	100	100	100	100	100

Tabel 8.3. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre, fordelt efter moderens skoleuddannelse. For de erhvervsarbejdende mødre vises fordeling særskilt for barnets pasningsform. Procent.

[1]Moderens skoleuddannelse	[a]0-2-årige					3-5-årige				
	[b]Erhvervsarbejdende mødre				[g]Hjemmearbejdende mødre	Erhvervsarbejdende mødre				Hjemmearbejdende mødre
	[c]Offentlig pasning	[d]Privat, andre	[e]Hjemme, forældre	[f]I alt erhvervsarbejdende mødre		Offentlig pasning	Privat, andre	Hjemme, forældre	I alt erhvervsarbejdende mødre	
[2]9. klasse og derunder	31	40	67	43	66	37	48	74	48	65
[3]Teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen	45	45	26	42	30	44	38	26	39	31
[4]HF, gymnasium	24	14	7	15	5	19	13	0	13	4
[5]I alt	100	99	100	100	101	100	99	100	100	100

tilfældet for under halvdelen af de erhvervsarbejdende mødre for begge aldersgrupper af børn. Samtidig har de hjemmearbejdende mødre for kun 4–5 pct.'s vedkommende skoleuddannelse på HF- eller gymnasieniveau mod ca. 13-15 pct. for de erhvervsarbejdende mødre. Den stærke sammenhæng mellem mødrenes skoleuddannelse og deres erhvervssituation kan også udtrykkes på en anden måde. Blandt mødre med kort skoleuddannelse er 53 pct. hjemmearbejdende, for mellemniveauet drejer det sig om 36 pct., mens kun 18 pct. blandt mødre med den længste skoleuddannelse er uden for arbejdslivet. Disse sammenhænge genfindes i alle undersøgelsens områder for begge aldersgrupper (tabel ikke medtaget).

I overensstemmelse med resultaterne for de hidtil analyserede socio-økonomiske variabler fremgår det yderligere af tabel 8.3, at forskellen i uddannelsesniveau mellem hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre kun vedrører erhvervsarbejdende mødre med børnene passet af andre. Når forældrene selv passer børnene, er mødrenes skoleuddannelsesniveau det samme uanset mødrenes erhvervsstatus.

Også betydningen af mødrenes erhvervsuddannelse er undersøgt og viser resultater på linje med mødrenes skoleuddannelse. De skal derfor ikke yderligere kommenteres her.

d. Beboelsestæthed

Blandt de mange forhold, der kan karakterisere familiernes socio-økonomiske miljø må boligforholdene antages at spille en væsentlig rolle, især for de småbørn og voksne i familien, der opholder sig i hjemmet det meste af deres dagligdag. I et senere kapitel (kapitel 10) vil forældrenes egen vurdering af småbørnenes legemuligheder i og ved boligen inddrages. I dette kapitels sammenhæng har man valgt at koncentrere analysen om pladsforholdene i familiens bolig, som kan antyde forskelle i småbørnsfamiliernes udfoldelsesmuligheder i hjemmet i det daglige. Det mål, man har anvendt, er en beregning af beboelsestætheden, som angiver, hvor mange værelser pr. person familien har til rådighed i boligen.

I *tabel 8.4 og 8.5* er det spørgsmål belyst, om der er forskel på beboelsestætheden for de børn, der fortrinsvis opholder sig i hjemmemiljøet til

Tabel 8.4. De 0-2-årige børn med henholdsvis hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter boligtæthed, særskilt for pasning udelukkende hjemme af forældrene og for pasning uden for hjemmet. Kommunetyper. Procent.

	[a]Erhvervsarbejdende mødre			[e]Hjemmearbejdende mødre, hjemme, forældre
	[b]Hjemme, forældre	[c]Pasning uden for hjemmet	[d]Erhvervsarbejdende mødre i alt	
[1]København:				
[2]Under 1 vær. pr. person	53	37	46	60
[3]1-1,49 vær. pr. person	47	47	45	37
[4]1,5 vær. og derover pr. person	0	16	9	3
[5]I alt	100	100	100	100
[6]Omegn:				
Under 1 vær. pr. person	59	21	25	41
1-1,49 vær. pr. person	35	50	49	50
1,5 vær. og derover pr. person	7	29	26	9
I alt	101	100	100	100
[7]Købstæder:				
Under 1 vær. pr. person	61	8	21	37
1-1,49 vær. pr. person	32	58	53	47
1,5 vær. og derover pr. person	8	34	26	17
I alt	101	100	100	101
[8]Bymæssig + land, høj dækning:				
Under 1 vær. pr. person	30	8	12	24
1-1,49 vær. pr. person	55	68	66	59
1,5 vær. og derover pr. person	14	24	22	18
I alt	99	100	100	101
[9]Bymæssig + land, lav dækning:				
Under 1 vær. pr. person	16	24	22	37
1-1,49 vær. pr. person	69	42	49	47
1,5 vær. og derover pr. person	15	33	28	17
I alt	100	99	99	101
[10]Alle:				
Under 1 vær. pr. person	50	15	24	39
1-1,49 vær. pr. person	42	55	52	47
1,5 vær. og derover pr. person	8	29	24	14
I alt	100	99	100	100

149

Tabel 8.5. De 3-5-årige børn med henholdsvis hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter boligtæthed, særskilt for pasning hjemme af forældrene og for pasning uden for hjemmet. Kommunetyper. Procent.

	[a]Erhvervsarbejdende mødre			[b]Hjemmearbejdende mødre		
	[c]Hjemme, forældre	[d]Pasning uden for hjemmet	[e]Erhvervsarbejdende mødre i alt	[f]Hjemme [g]have		[h]Hjemmearbejdende mødre i alt
[1]København:						
[2]Under 1 var. pr. person	72	29	32	82	50	70
[3]1-1,49 var. pr. person	18	59	55	15	46	27
[4]1,5 var. og derover pr. person	9	12	12	4	3	3
[5]I alt	99	100	99	101	99	100
[6]Omegn:						
Under 1 var. pr. person	35	17	20	40	26	38
1-1,49 var. pr. person	47	61	58	49	57	51
1,5 var. og derover pr. person	18	22	22	11	18	12
I alt	100	100	100	100	101	101
[7]Købstæder:						
Under 1 var. pr. person	43	14	23	36	12	33
1-1,49 var. pr. person	27	59	54	46	73	50
1,5 var. og derover pr. person	31	27	23	18	15	17
I alt	101	100	100	100	100	100
[8]Bymæssig + land, høj dækning:						
Under 1 var. pr. person	16	13	14	26	13	23
1-1,49 var. pr. person	44	66	63	54	77	59
1,5 var. og derover pr. person	40	21	23	20	11	18
I alt	100	100	100	100	101	100
[9]Bymæssig + land, lav dækning:						
Under 1 var. pr. person	29	16	22	32	31	32
1-1,49 var. pr. person	57	55	57	53	39	52
1,5 var. og derover pr. person	14	29	22	16	29	16
I alt	100	100	101	101	99	100
[10]Alle:						
Under 1 var. pr. person	30	17	21	32	22	32
1-1,49 var. pr. person	38	59	56	54	61	55
1,5 var. og derover pr. person	31	24	24	14	18	13
I alt	99	100	101	100	101	100

daglig sammenlignet med de børn, der passes uden for hjemmet en del af dagen eller hele dagen.

Det kan fremhæves som et generelt resultat for de to tabeller, at gruppen af familier med hjemmearbejdende mødre gennemgående har væsentligt trangere boligforhold end familier med erhvervsarbejdende mødre. Dette gælder i alle undersøgelsens områder, omend forskellen er relativt lille i de mindre urbaniserede områder for de 3-5-årige børn.

Tages imidlertid småbørnenes pasningsmåde i betragtning, ses beboelsestætheden først og fremmest at variere mellem grupperne afhængig af, om børnene passes udelukkende hjemme af forældrene eller passes uden for hjemmet en del af dagen eller hele dagen. En væsentlig mindre andel blandt den sidstnævnte børnegruppe har boligforhold med under 1 beboelsesrum pr. person, og samtidig har forholdsvis flere af disse børn de bedste relative pladsforhold hjemme (her afgrænset til 1,5 værelse eller derover pr. person).

Selv om der stort set ses samme klare tendens inden for alle undersøgelsens områder, er der dog en del variation mellem områderne, tilsyneladende først og fremmest afhængig af befolkningstætheden. Ikke overraskende udskiller København sig som det område, hvor den relative boligstørrelse gennemsnitlig er mindst sammenlignet med de øvrige områder. For de mindste børn har 53–60 pct. af de hjemme- forældrepassede børn boligforhold med under et værelse pr. person til rådighed, for de udepassede er den tilsvarende andel 37 pct. For de 3-5-årige i København er forskellen mellem grupperne forholdsvis større. Når børnene her passes hjemme af forældrene, hvilket kun er tilfældet for en relativt lille del af børnene, har familien for langt størstepartens vedkommende (72–82 pct.) under et værelse pr. person mod 29 pct. for de udepassede børn med erhvervsaktive mødre.

Uden for København er andelene med de mindste pladsforhold i næsten alle grupper relativt mindre.

For de mere spredt bebyggede områder, der er udvalgt i undersøgelsen, er forskellen mellem de udepassede og de hjemmepassede småbørn i andelen med 1,5 værelser eller derover pr. person relativt mindre end i hovedstadsområdet. En del af forklaringen kunne tænkes at hidrøre fra, at udbredelsen af landbrugsejendomme, som formodentlig for en stor del har forholdsvis gode pladsforhold, er relativt mest udbredt blandt de

hjemme- forældrepassede børn sammenlignet med de udepassede (tabel ikke medtaget).

Den gruppe af børn med erhvervsaktive mødre, der passes i hjemmet af andre end forældrene, er af pladshensyn ikke beskrevet særskilt i tabellerne. For de børn, der passes af slægtninge hjemme, er fordelingen med hensyn til boligtæthed den samme som for de hjemme- forældrepassede børn i øvrigt. Den relativt lille andel, der passes hjemme af ung pige har derimod væsentligt bedre boligforhold med hensyn til relativ boligstørrelse end alle øvrige grupper.

Alt i alt kan det fastslås, at boligforholdene med hensyn til boligtæthed først og fremmest adskiller sig mellem børn, der passes hjemme og børn, der passes uden for hjemmet. Når disse to pasningsmåder sammenlignes, er mødrenes erhvervsstatus af forholdsvis mindre betydning. For børn der passes ude til daglig, er boligtætheden gennemgående relativt mindre end for børn, der udelukkende opholder sig i deres eget hjem til daglig. Boligforholdene med hensyn til boligtæthed er dog for denne gruppe småbørn væsentlig bedre på landet end i de mere urbaniserede områder, først og fremmest København.

B. Brugen af børnehave i forskellige socio-økonomiske grupper

Det spørgsmål, der herefter melder sig, er om den udvidelse af hjemmemiljøets muligheder, som et børnehaveophold en del af dagen kan repræsentere for de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre, i lige høj grad kommer børn med forskellig socio-økonomisk baggrund til gode. I *tabel 8.6* kan dette spørgsmål nærmere undersøges for de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med hjemmearbejdende mødre. Familierne er inddelt efter nettoindtægt, fædrenes socialgruppe og mødrenes skoleuddannelse.

Det fremgår klart, at der samstemmende for alle tre socio-økonomiske dimensioner er tale om en markant ulige fordeling af børnehavepladserne mellem de forskellige socio-økonomiske niveauer. For nettoindtægten stiger andelen af børn i børnehave fra 5 pct. til 24 pct. med stigende indtægt, for fædrenes socialgruppe fra 2 til 19 pct. og for mødrenes skoleuddannelse går 7 pct. af børnene i børnehave, når mødrene har den

Tabel 8.6. Andelen i børnehave blandt de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med hjemmearbejdende mødre, særskilt inden for forskellige kategorier af fædrenes nettoindtægt og socialgruppe, samt af mødrenes skoleuddannelse. Procent.

[1]Socio-økonomiske grupper	[2]Andel i børnehave
[3]Fædrenes nettoindtægt:	
[4]0-29.999 kr.	5
30-49.999 kr.	7
50-69.999 kr.	9
70-89.999 kr.	14
90-109.999 kr.	21
[5]110.000 kr. og derover	24
[6]Fædrenes socialgruppe:	
V	2
IV	12
III	8
I + II	19
[7]Mødrenes skoleuddannelse:	
[8]9. klasse eller derunder	7
[9]Teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen	16
[10]HF, gymnasium	26

korteste skoleuddannelse bag sig, stigende til 26 pct. for HF- eller gymnasieniveauet.

Den socialt skæve brug af børnehavetilbudet blandt disse familier er stærkt udtalt i alle undersøgelsens områder (tabel ikke medtaget).

For den forholdsvis lille andel (ca. 11 pct.) af de hjemmearbejdende mødres børn, der går i børnehave, beslaglægges pladserne altså i særlig grad af de i forvejen mest begunstigede af disse familier. Der synes her at være tale om en oplagt misfordeling af denne samfundsmæssige ressource, som ikke er i overensstemmelse med den gældende socialpolitiske tænkemåde og heller ikke stemmer med en lighedsorienteret uddannelsespolitik. Børnehavens funktion over for gruppen af børn fra familier med hjemmearbejdende mødre bliver på denne måde snarere en uddyb-

ning og skærpelse af de materielle og uddannelsesmæssige forskelle inden for denne familiegruppe end en udjævning.

Hvorvidt den fundne fordeling af pladserne er i overensstemmelse med forældrenes ønsker om børnehaveplads, eller der er tale om økonomiske eller andre barrierer vil nærmere belyses i kapitel 9, hvor ønskerne om børnehave i forskellige grupper af familier beskrives.

C. Sammenfatning af socio-økonomiske forhold I+II

Udgangpunktet for analyserne i dette og det foregående kapitel var spørgsmålet, om der kunne påvises sociale og økonomiske forskelle i benyttelsen af de dagpasningstilbud, som samfundet tilbyder på børnepasningsområdet. Problemstillingen er udelukkende belyst for to-forældrefamilier med erhvervsaktive eller hjemmearbejdende mødre. Tilsammen udgør disse to grupper langt størsteparten af alle de familier, der indgår i undersøgelsen.

I bilagsfigurerne 8.1–8.4 er der givet en oversigt over det samlede pasningsmønster for henholdsvis de lavest og de højest placerede familier på de udvalgte socio-økonomiske variabler, mens man i bilagsfigurerne 8.5–8.12 kan sammenligne de sociale baggrundsforhold for småbørn, der passes på forskellige måder.

Som et helt generelt resultat kan det slås fast, at børn fra forskellige sociale og økonomiske hjemmemiljøer ikke har lige andel i de offentlige tilbud. Tallene giver et klart billede af, at familier, der i socio-økonomisk henseende er forholdsvis mest ressourcestærke udnytter det offentlige dagpasningstilbud i relativt større omfang end familier, der er forholdsvis dårligere placeret på den socio-økonomiske skala. Den største forskel viser sig ved inddeling af familierne efter mødrenes skoleuddannelse. Blandt mødre med den længste skoleuddannelse passes 3–4 gange så stor en andel af børnene offentligt sammenlignet med gruppen af mødre med den korteste skoleuddannelse bag sig.

Fordelingen af de offentlige pladser mellem børnene er noget mindre skæv, når man udelukkende interesserer sig for den gruppe familier, der har et formodet pasningsbehov på grund af mødrenes erhvervsarbejde (kapitel 7). De offentlige pasningsformer bruges dog også blandt disse familier forholdsvis hyppigst af de relativt bedst stillede familier. Pasnin-

gen hjemme af forældrene, som en del af disse familier klarer sig med, benyttes derimod i stigende omfang, jo dårligere stillet socio-økonomisk familierne er. Forskellene i pasningsmønstre træder tydeligst frem, når familierne inddeles efter mødrenes uddannelse og arbejdsstilling, frem for når fædrenes forhold analyseres.

Familierne med hjemmearbejdende mødre fordeler sig med hensyn til socio-økonomisk familiebaggrund stort set på linje med familier med erhvervsarbejdende mødre, hvor forældrene selv passer børnene hjemme. Som vi har set, udnyttes de offentlige pasningsformer kun i meget ringe omfang af familier med hjemmearbejdende mødre. Blandt den lille del af de 3-5-årige børn fra denne familietype, der går i børnehave, har de socio-økonomisk bedst placerede familier vist sig at være stærkt overrepræsenteret sammenlignet med børnene passet hjemme.

Sammenfattende for alle de børn i undersøgelsen, der er fra to-forældrefamilier med enten erhvervsarbejdende eller hjemmearbejdende mødre kan det altså så vidt fastslås, at langt den skarpeste skillelinje i socio-økonomisk henseende går mellem de børn, der passes af forældrene selv hjemme, hvadenten mødrene er hjemmearbejdende eller erhvervsarbejdende, og de børn, der passes af andre til daglig.

Familiesituationen er for de børn, der udelukkende passes hjemme af forældrene, forholdsvis hyppigere end for børnene passet af andre kendetegnet ved et relativt lavere indtægtsniveau, snævrere pladsforhold i boligen, først og fremmest i de stærkt urbaniserede områder, og især af kort skoleuddannelsesbaggrund eller manglende erhvervsuddannelse for mødrene.

Blandt de indtil nu analyserede forhold synes tallene at pege på, at den mest afgørende mekanisme for det ovennævnte resultat kan henføres til, at der er fundet en relativt stærk sammenhæng mellem de uddannelsesressourcer mødrene råder over på den ene side, og deres erhvervstilknytning og arbejdstidsforhold på den anden side. Når mødrene har kortest mulig skolegang bag sig eller manglende erhvervsuddannelse, er de sammenlignet med de bedre uddannede væsentlig hyppigere hjemmearbejdende, eller deres arbejdstidsforhold er, når de er i arbejde, i markant større omfang præget af arbejde på unormale arbejdstidspunkter. Disse arbejdstidsforhold for mødrene er, som vi også har konstateret i kapitel 5,

stærkt overrepræsenteret blandt de familier, hvor forældrene selv passer børnene til daglig.

Den stærke sammenhæng mellem mødrenes uddannelsesniveau og børnenes pasningsmåde gælder uanset fædrenes socialgruppe. Sammenlignet med betydningen af mødrenes uddannelsesforhold har fædrenes socialgruppe vist sig af væsentlig ringere selvstændig betydning for børnenes pasningsform. Hvad angår de socio-økonomiske forskelle, der ud over mødrenes uddannelsesforhold er fundet mellem de to pasningsmåder, synes de væsentligst at kunne tilskrives to forhold: for det første spiller forskellen i familiens samlede antal erhvervsarbejdstimer naturligt nok en vis rolle for forskellene i materiel levestandard, for det andet er det af betydning, at der er konstateret en ret stærk kobling mellem mødrenes uddannelsesniveau og fædrenes socialgruppe – jo lavere uddannelsesniveau for mødrene, jo større andel af familierne har fædre, der tilhører socialgruppe V.

D. Diskussion

De ovennævnte resultater rammer formentlig noget centralt i mange småbørnsfamiliers situation inden for de nuværende samfundsrammer, idet to vigtige betingelser for småbørnenes opvækstvilkår og udviklingsmuligheder tilsyneladende er i et delvist modsætningsforhold til hinanden. Det gælder på den ene side rådighed over tid som ressource til opgaverne i familien, herunder omsorg og samvær med småbørnene, og det gælder rådighed over materielle, sociale og uddannelsesmæssige ressourcer på den anden side. Familier med gode tidsressourcer – her udelukkende inddelt efter mødrenes rådighed over tid – er forholdsvis oftere placeret lavere på den socio-økonomiske og uddannelsesmæssige skala end familier, der har forholdsvis færre samlede tidsressourcer til hjemmets opgaver.

Spørgsmålet er så, hvordan man kan anskue fordelingen mellem familierne af de til rådighed stående samfundsmæssige ressourcer på børnepasningsområdet.

Som vi har set, har de offentlige tilbud først og fremmest en pasningsfunktion over for erhvervsarbejdende forældre, der har brug for at få barnet passet, mens de er på arbejde. Blandt disse familier er dagpas-

ningspladserne især fordelt mellem familier, hvor pasningsbehovet er af et vist tidsmæssigt omfang (mindst 21 timer ugentlig), selv om pasningsbehovet blandt disse familier langt fra er mættet, især for de mindste børn.

Denne fordeling af de samfundsmæssige ressourcer blandt de familier, hvor begge er i arbejde, synes rimelig og hensigtsmæssig, idet man kan hævde det synspunkt (som også ræsonneret i kapitel 5), at barnets hverdag præges mere, jo længere tid til daglig det skal passes af andre, og det er derfor i en knaphedssituation særlig vigtigt at sikre, at pasningsmiljøet er af en vis standard for disse børn. Formodentlig er det også lettere for forældrene selv at finde en pasningsordning, når det drejer sig om kortere tid på dagen.

Pladsernes udnyttelse som en service og støtte til familier med pasningsbehov af en vis tidsmæssig udstrækning forekommer altså i en mangelsituation velbegrundet og nødvendig og har da også i en årrække stemt sammen med samfundsmæssige hensyn til arbejdsmarkedets behov for arbejdskraft. Imidlertid kan det være relevant at pege på, at dette overvejende pasningsmæssige hensyn samtidig delvis kolliderer med andre væsentlige samfundsmæssige målsætninger.

For det første har den beskrevne fordeling af de samfundsmæssige pasningsressourcer nogle fordelingspolitiske konsekvenser, som hæmmer andre socialpolitiske målsætninger, hvad angår bestræbelserne i retning af en udjævning af byrderne mellem småbørnsfamilierne indbyrdes: En stor del af de mindre gunstigt stillede familier materielt er med til at yde tilskud til de offentlige tilbud, som de bedre stillede og bedre uddannede relativt hyppigst benytter.

Hertil kan for det første indvendes, at det ikke synes rimeligt med en snæver fordelingsøkonomisk synsvinkel på småbørnsfamilierne i denne sammenhæng. Ud fra bredere velfærds- og retfærdighedssynspunkter synes familiens tidsforbrug på arbejdsmarkedet ikke uvæsentligt at inddrage i denne forbindelse. Ulighederne mellem familierne i tid til opgaverne i hjemmet og samvær med småbørnene er, som vi har set, en delvis modsatrettet dimension af ulighederne i de materielle vilkår. Der er altså her tale om, at to lighedsbegreber er i delvis konflikt med hinanden, og en afvejning af disse to forhold synes overmåde vanskelig både begrebsmæssigt/teoretisk og i praksis under de gældende samfunds- og arbejdsmarkedsforhold.

Man kunne for det andet hævde det synspunkt, om det overhovedet er særlig meningsfuldt at vurdere institutions- og dagplejeydelserne som socialpolitisk instrument i omfordelingsbestræbelserne mellem de bedststillede og de dårligere stillede småbørnsfamilier uden hensyn til behovet i øvrigt. Der er her først og fremmest tale om særlige behovsbestemte foranstaltninger, hvor fordelingen vel bør styres efter, hvor der skønnes at være mest behov for netop denne type ydelser. Ser vi ud fra dette perspektiv fx udelukkende på de familier, der meget groft set har samme behov for ydelsernes pasningsmæssige side på grund af begge forældres erhvervsarbejde, er der naturligvis, så længe der er et stort umættet behov blandt disse familier, tale om en ulighed mellem de familier, der har opnået en offentlig plads, og som derfor får tilskud, og de der ikke har opnået plads. Lægger man med disse familier som målgruppe vægt på den sociale side af ydelserne, kunne man vel have tænkt sig en mere ligelig fordeling mellem de socio-økonomiske grupper end den konstaterede (jf. kapitel 7) eller eventuelt en skævhed i benyttelsen til de svagere gruppers fordel, så længe der er mangel på pladser. En afvejning og sammenvejning af de forskellige socio-økonomiske forhold for denne gruppe synes dog bortset fra ekstreme ydertilfælde ret kompliceret i en teoretisk og praktisk prioritering. Opmærksomheden bør dog i denne forbindelse henledes på den gruppe af familier, hvor mødrene har skæve arbejdstider. Disse familier har væsentligt hyppigere dårlige socio-økonomiske forhold og bruger i markant mindre omfang de offentlige pasningsformer end de øvrige erhvervsarbejdende familier. Mange af disse familier får formodentlig ikke andel i de offentlige tilbud uden en ændring i åbningstider og/eller pris.

Den *anden* synsmåde, fordelingen af pladserne vil blive diskuteret ud fra, vedrører specielt *daginstitutionernes* pædagogiske og udviklingsfremmende side. Selv om denne angrebsvinkel i sin konsekvens til dels kan overlappe den første, er tyngdepunktet i betragtningsmåden her orienteret mod barnets pædagogiske og udviklingsmæssige behov.

Man har interesseret sig for daginstitutionernes muligheder for at give positive bidrag til børnenes udvikling for det første ud fra almene pædagogisk/udviklingspsykologiske synspunkter på småbørnenes behov, hvor et daginstitutionsophold en del af dagen anses for at kunne spille en positiv rolle for de fleste småbørn bl.a. på grund af den almindelige samfundsud-

vikling. For det andet har man interesseret sig for dem ud fra en socialpolitisk målsætning om gennem daginstitutionsophold at udligne forskelle i børnenes udviklingsbetingelser grundet i den materielle og socio-kulturelle miljøbaggrund. I tilknytning hertil må ses bestræbelserne inden for uddannelsespolitikken for gennem daginstitutionerne at give småbørn fra forskellige sociale miljøer mere lige muligheder ved starten af skoleforløbet.

Det synes umiddelbart nærliggende ud fra disse udligningsbestræbelser at anvende den socio-økonomiske dimension som udgangspunkt for prioriteringsovervejelserne. Netop de børn, der kommer fra de socialt, boligmæssigt og uddannelsesmæssigt mindre gunstigt stillede miljøer synes først og fremmest at have brug for det pædagogisk berigende og miljøudvidende tilskud i form af bl.a. lege- og udfoldelsesmuligheder, som et daginstitutionsophold kan indebære.

Det kan her fastslås, at den konstaterede udnyttelse af daginstitutionspladserne, som især sker ud fra pasningsmæssige hensyn, til en vis grad bringer det ovennævnte sæt af politiske målsætninger i klemme. Børnene fra de socialt og uddannelsesmæssigt mindre gunstigt stillede miljøer er, som vi har set, relativt hyppigere uden for daginstitutionstilbudet, end det gælder for de i den henseende bedre stillede familier. Med den herskende mangel på pladser kan der altså med hensyn til fordelingen af daginstitutionsressourcerne hævdes at være et delvist konfliktforhold mellem de pasningsmæssige hensyn og de pædagogisk/socialpolitiske hensyn til en udligning af miljøbetingede forskelle i børnenes udviklingsmuligheder og chancer i tilværelsen.

Imidlertid er den ovennævnte socio-økonomiske indfaldsvinkel muligvis en for enkel måde at anskue daginstitutionernes rolle på i bestræbelserne for at garantere børn fra alle sociale miljøer ligeværdige muligheder for at udvikle deres potentialer. Det er nemlig langt fra sikkert, at et daginstitutionsophold har samme positive virkning over for alle børn. Erfaringerne og debatten på området i de senere år har i stigende grad peget på, at daginstitutionens muligheder for at give positive bidrag til småbørnenes udvikling ikke kan anskues isoleret men må ses i snæver sammenhæng med barnets erfaringsgrundlag hjemme og forældrenes livsvilkår.

Det forhold, der især vil fremhæves i denne sammenhæng, vedrører

betydningen af småbørnenes samlede omsorgssituation. Det daginstitutionsophold, der med 4–6 timers varighed kan have en udviklingsfremmende og miljøberigende funktion, kan, hvis opholdet strækker sig dagen lang, let hæmmes eller direkte modvirkes i sin pædagogiske funktion. Både bliver børnene for trætte, og samtidig fordrer et givende samvær i hjemmet formodentlig et minimum af tid og overskud fra alle parter. Nogle af de forældre, der har lange arbejds- og transporttider kan måske få problemer med fyldestgørende at formidle til barnet det grundlæggende følelsesmæssige fodfæste i familien, som formentlig er en væsentlig forudsætning for, at barnet i tilstrækkelig grad kan drage fordel af de tilbud, daginstitutionen kan give. Den positive, udviklingsmæssige værdi af disse tilbud ligger jo bl.a. netop i, at de giver nogen andre sociale oplevelsesmuligheder end hjemmets og til en vis grad forudsætter hjemmets bidrag.

Fastholdes dette udgangspunkt om forholdet mellem daginstitutionens bidrag og hjemmets bidrag, kan man altså her tale om en ulighed i børnenes forudsætninger, som et daginstitutionsophold næppe kan udligne. Det drejer sig nærmere om forskelle i forældrenes mentale og følelsesmæssige ressourcer og overskud til ægte opmærksomhed og engagement i samværet med småbørnene. Selv om tidsressourcen som nævnt her er et vigtigt forhold, er tid i sig selv ikke en garanti for et fuldgyldigt samvær i hjemmet. Her synes også forældrenes generelle mulighed for at finde tilfredsstillelse og udvikling i deres livssituation af væsentlig betydning, og selv om denne formodentlig ikke er uafhængig af placeringen på den socio-økonomiske dimension eller af rådighed over tidsressourcer til familien, er den næppe heller en direkte funktion af disse forhold. Det kan derfor være frugtbart at udvide forestillingsrammen med endnu en lighedsdimension, der primært har at gøre med, hvorvidt småbørnene får deres grundlæggende behov for nær følelsesmæssig kontakt og tryghed dækket hjemme. Sat på spidsen kan det inden for denne mere nuancerede forestillingsramme hævdes, at daginstitutionen ud fra målsætningen om ligeværdige udviklingsmuligheder kommer i en indbyrdes tovtrækning med sig selv i konkurrencen om pladserne. Over for de følelsesmæssigt trygge børn kan dens pædagogisk udviklende potentialer udnyttes fuldt ud efter hensigten, ligesom den formodentlig kan have en udlignende funktion over for de socio-økonomisk dårligere stillede familier inden for

denne gruppe. Over for familier, der mistrives, og hvor børnene er følelsesmæssigt utrygge, er det næppe et daginstitutionstilbud, børnene har brug for, skaderne ligger delvis uden for daginstitutionens muligheder at kompensere for. Daginstitutionen kan derimod her ved at aflaste de hjemmearbejdende og ved at give betryggende pasning for de erhvervsarbejdende forældre være med til delvis at lette forældrenes livssituation og trivselsmuligheder og derigennem måske indirekte yde et positivt bidrag til børnenes situation hjemme. Herigennem kommer dens pædagogisk udviklingsfremmende muligheder til gengæld næppe til fuld udnyttelse.

Opsummerende kan fastslås, at de offentlige dagpasningsressourcer er fordelt først og fremmest ud fra pasningsmæssige hensyn, hvilket forekommer rimeligt og nødvendigt. Pasningsbehovet er dog med det eksisterende udbud langt fra mættet. Imidlertid har denne fordeling af pladserne som konsekvens, at grupper af familier delvis afskæres fra at benytte dem, som ud fra andre hensyn har en høj prioritering. Der er desuden diskuteret specielt daginstitutionernes principielle muligheder og begrænsninger i bestræbelserne for at skabe ligeværdige udviklingsbetingelser for småbørnene.

En væsenlig side af problemstillingen er forældrenes egen oplevelse af deres og børnenes situation. De ovennævnte overvejelser set udefra kan derfor danne en foreløbig platform og overgang til de følgende kapitler, hvor forældrenes egen oplevelse af situationen og deres ønsker vil behandles.

161

KAPITEL 9

FORÆLDRENES ØNSKER OM OFFENTLIG PASNING

I de foregående kapitler har problemstillingen hovedsagelig drejet sig om, hvordan de offentlige dagpasningstilbud rent faktisk er fordelt mellem forskellige typer af familier. Fra dette kapitel og fremefter er det først og fremmest forældrenes egen mening om situationen, der står i centrum.

Dette kapitel har som hovedemne spørgsmålet om, hvorvidt forældrenes ønsker om plads i daginstitution eller kommunal dagpleje har sammenhæng med bl.a. mødrenes arbejdssituation og med forskellige socio-økonomiske forhold i familien. Desuden vil samspillet mellem dækningen med offentlig dagpasning i området og størrelsesordenen af familiernes ønsker analyseres.

En del af de erhvervsarbejdende forældre passer selv børnene hjemme enten på skift eller sideløbende med beskæftigelsen (jf. kapitel 5). Da man ikke formodede, at denne pasningsform havde så relativt stor udbredelse blandt disse familier, er spørgeskemaet udformet således, at disse familier ikke har haft lejlighed til at besvare de spørgsmål, der bliver analyseret i dette kapitel. De er derfor holdt uden for fordelingerne. Desuden er den relativt lille gruppe af familier, hvor mødrene er arbejdsløse eller under uddannelse (5–6 pct.) ikke medtaget i dette kapitels analyser. Kapitlet er følgelig afgrænset til to grupper af familier, som tilsammen udgør ca. 83 pct. af familierne i materialet: 1)familier med erhvervsarbejdende mødre, hvor børnene passes af andre end forældrene selv, og 2)familier med hjemmearbejdende mødre.

Ønskerne om offentlig service vil blive behandlet særskilt for de to typer af familier. Til slut i kapitlet vil der gives en samlet oversigt over omfanget af ønsker om offentlig pasning for familierne under ét.

A. Børn med erhvervsarbejdende mødre

I kapitel 5 var det en hovedkonklusion, at de kommunale dagpasningstilbud først og fremmest blev udnyttet af erhvervsaktive forældre, selv om

pasningsbehovet blandt disse familier langt fra var offenligt dækket i de fleste af undersøgelsens områder. Behovsniveauet blev her anskuet ud fra et udgangspunkt om, at alle erhvervsaktive forældre principielt havde brug for samfundets støtte til pasningen af børnene. Da der imidlertid langt fra er offentlig plads til alle erhvervsaktive forældre, har næsten alle disse familier nødvendigvis fundet en løsning på deres pasningsproblemer. Det er kun i ganske få tilfælde, at barnet er overladt til sig selv en del af dagen eller passes af større søskende (jf. kapitel 5). Der er altså ikke tale om et udækket pasningsbehov hos disse familier, og det springende punkt i dette afsnits sammenhæng er derfor, hvor mange af forældrene der ønsker et skift af pasning fra den private løsning de har i forvejen til en daginstitutionsplads eller plads i kommunal dagpleje. Også ønsker om

Tabel 9.1. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssigt land, høj	[e]Bymæssigt land, lav	[f]I alt
[g]Dækningsprocent:	21	26	13	14	0	14
[1]Dækkede ønsker om offentlig pasning	44	47	27	27	-	30
[2]Udækkede ønsker om offentlig pasning	32	22	20	33	24	23
[3]Ønsker ikke offentlig pasning	23	31	53	40	76	47
[4]I alt	99	100	100	100	100	100
[5]Dækkede ønsker om daginstitution	35	35	12	8	-	17
[6]Udækkede ønsker om daginstitution	31	21	19	31	17	21
[7]Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	7	11	14	17	-	12
[8]Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	3	2	2	4	7	3
[9]I alt ønsker om daginstitution	66	56	31	39	17	38
[10]I alt ønsker om kommunal dagpleje	10	13	16	21	7	15
[11]I alt ønsker om offentlig pasning	76	69	47	60	24	53

ændring fra daginstitution til kommunal dagpleje og omvendt vil blive inddraget.

I *tabel 9.1 og 9.2* er familierne fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for undersøgelsens områder. Som nævnt omhandler tabellerne kun familier med erhvervsarbejdende mødre, hvor barnet passes af andre end forældrene til daglig.

Det ses, at den samlede efterspørgsel – både dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning – varierer kraftigt mellem områderne. Hovedindtrykket af de to tabeller er, at man i de fleste områder ikke vinder ind på forældrenes ønsker om offentlig dagpasning med stigende dækning – snarere følger omfanget af udækkede ønsker med eller stiger med stigende dækning op til et vist niveau.

Tabel 9.2. De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a] København	[b] Omegn	[c] Købstæder	[d] Bymæssig+ land, høj	[e] Bymæssig+ land, lav	[f] I alt
[g] Dækningsprocent:	77	43	36	29	16	35
[1] Dækkede ønsker om offentlig pasning	95	79	65	57	49	70
[2] Udækkede ønsker om offentlig pasning	1	8	8	25	10	9
[3] Ønsker ikke offentlig pasning	4	13	27	18	42	21
[4] I alt	100	100	100	100	101	100
[5] Dækkede ønsker om daginstitution	95	78	61	53	33	66
[6] Udækkede ønsker om daginstitution	1	7	9	26	12	9
[7] Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	0	1	3	3	14	4
[8] Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	0	1	0	0	0	0
[9] I alt ønsker om daginstitution	96	85	70	79	45	75
[10] I alt ønsker om kommunal dagpleje	0	2	3	3	14	4
[11] I alt ønsker om offentlig pasning	96	87	73	82	59	79

Hvor mætningspunktet ligger i de forskellige områder kan ikke afgøres med det eksisterende dækningsniveau de fleste steder. En undtagelse er København, hvor dækningsniveauet overstiger erhvervsfrekvensniveauet for de 3-5-årige børn (tabel 9.2). Her er 95 pct. i børnehave og yderligere 1 pct. ønsker at skifte til børnehaveplads blandt de her omhandlede erhvervsarbejdende familier. Stort set alle erhvervsarbejdende forældre synes altså at ville aftage pladserne, når der er mulighed for det. Disse resultater kan dog ikke umiddelbart generaliseres til andre urbaniseringsområder eller til de 0-2-årige børn, hvor andre faktorer kan gøre sig gældende.

I de spredt bebyggede områder, hvor der er udvalgt kommuner med henholdsvis høj og lav dækning inden for samme urbaniseringsområde, er det tidligere konstateret (kapitel 5), at pasningsbehovet på grund af mødrenes udearbejde har et væsentligt større omfang i højdækningskommunerne sammenlignet med lavdækningskommunerne. Det fremgår klart af tabel 9.1 og 9.2, at der blandt de erhvervsaktive forældre i begge børnegrupper også er en væsentlig større interesse for at ændre den nuværende private løsning til en offentlig plads, jo større andel af børnene der allerede er i offentlig dagpasning i disse kommuner.

For de 0-2-årige børns vedkommende (tabel 9.1) er der i de udvalgte højdækningskommuner foruden de i forvejen 27 pct. offentligt passede børn yderligere 33 pct. blandt de erhvervsaktive forældre, der ønsker at skifte fra den nuværnede private ordning til offentlig pasning. Det svarer til op mod halvdelen af de privat passede børn. I lavdækningskommunerne uden tilbud er der kun knap en fjerdedel af de erhvervsarbejdende forældre, der ønsker ændring til offentlig pasning. I tabellen er bymæssige kommuner og landkommuner behandlet under ét, men det kan nævnes, at der gælder samme forhold for de to urbaniseringsområder hver for sig.

For de 3-5-årige fra disse familier (tabel 9.2) gælder inden for samme urbaniseringstyper, at 53 pct. af børnene i højdækningskommunerne er i børnehave. Her er yderligere udækkede ønsker om børnehave fra 26 pct. af alle familierne. I lavdækningskommunerne, hvor kun 33 pct. er i børnehave, ønsker en væsentlig mindre andel af familierne ændring til en børnehaveplads (12 pct.). Selv med de 16 pct. af børnene, der er i kommunal dagpleje i lavdækningskommunerne, er de samlede dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning altså markant lavere her end i de

1351

kommuner, der er udvalgt med relativt høj børnehavedækning (59 pct. mod 82 pct.).

Resultaterne fra de udvalgte dækningsområder i de mere spredt bebyggede områder synes altså at støtte antagelsen om, at et øget pladsantal i sig selv kan virke stimulerende på efterspørgslen. Det er dog ikke muligt at skelne mellem årsag og virkning.

I købstæderne og hovedstadsområdet kan dækningens selvstændige betydning ikke analyseres uafhængigt af urbaniseringsforholdene. Som nævnt er for de 3-5-årige (tabel 9.2) 95 pct. af børnene fra de familier, det her drejer sig om, i offentlig pasning i København, og ønskerne er stort set mættet på dette høje niveau. I købstæderne og omegnskommunerne, hvor dækningen blandt denne gruppe børn går fra 65 pct. i købstæderne til ca. 80 pct. i omegnskommunerne, er der yderligere 8 pct. af familierne i begge områder, der ønsker offentlig pasning. Omfanget af de samlede ønsker – dækkede og udækkede – er altså relativt større i omegnskommunerne end i købstæderne og størst i København.

Noget lignende gælder for de 0-2-årige børn i disse områder (tabel 9.1). Selv om dækningen blandt børnene stiger fra 27 pct. i købstæderne til 47 pct. i omegnskommunerne, er der begge steder yderligere ca. en femtedel af familierne, der hellere vil have en offentlig plads end den nuværende private løsning. I København er der trods samme dækning som i omegnskommunerne særlig mange, der ønsker at skifte til offentlig pasning – yderligere 32 pct. af familierne, svarende til 58 pct. af de privat passede børn. Et øget udbud trækker altså stort set samme eller et stigende omfang af udækket efterspørgsel efter sig. Da dækningsforholdene viser stærk sammenhæng med urbaniseringen, kan det ikke udelukkes, at også urbaniseringsforholdene har væsentlig indflydelse på dette resultat. Omfanget af samlede ønsker om offentlig pasning stiger altså fra 47 pct. i købstæderne til 76 pct. i København.

Vedrørende den gruppe familier, der her analyseres, og hvorfra brugerne af den kommunale dagpasning først og fremmest rekrutteres, er sagen altså tilsyneladende langt fra så enkel, at der kan peges på en vis forholdsvis konstant andel af disse familier, der ikke har interesse i offentlig plads til deres barn, og som det teoretiske pasningsbehov hos disse familier derfor kan reduceres med ved en planlægning af udbygning med offentlig dagpasning. Denne andel varierer stærkt fra område til område. For

begge aldersgrupper er den størst i købstæderne og i de udvalgte lavdækningskommuner i de spredt bebyggede områder. Den synes at have en vis sammenhæng med den andel af børnene, der er i offentlig pasning i kommunen – hvis kun en forholdvis lille andel eller ingen af børnene har en plads, er interessen blandt de erhvervsaktive forældre for at skifte til offentlig plads også relativt lavere end ved et større udbud. Man kan ud fra disse tal altså ikke uden videre regne med at vinde ind på forældrenes ønsker ved udbygning, efterspørgselspresset fra denne type familier kan snarere tænkes at vokse op til et vist dækningsniveau er nået.

Sammenlignes i tabel 9.1 og 9.2 de to aldersgrupper inden for hvert område, ses det tydeligt, at der er forholdsvis flere af familierne til den yngste børnegruppe, der ikke ønsker offentlig plads til deres barn. Det væsentligt lavere dækningsniveau inden for hvert område kan tænkes at spille en rolle for kendskabet og interessen for at benytte den kommunale dagpasning blandt disse familier sammenlignet med de større børn. Samtidig kan det ikke udelukkes, at relativt flere foretrækker private løsninger, når børnene er helt små, fremfor når de kommer i børnehavealderen. Prisforskelle på vuggestuer og børnehaver kan også have betydning for forældrenes ønsker. Hvorvidt mætningspunktet ligger på et forholdvis lavere niveau for de yngste børn end for de 3-5-årige inden for hvert område, er imidlertid et spørgsmål, der ikke kan afgøres med det eksisterende dækningsniveau.

En opdeling på etårsaldersgrupper (bilagstabel 9.I) viser et markant mindre udbredt ønske om kommunal dagpasning blandt forældrene til de helt små børn under 1 år sammenlignet med de næstfølgende aldersgrupper. 62 pct. af forældrene til de helt små ønsker ikke offentlig pasning mod 41–36 pct. for de 1-årige og de 2-årige børn. Det er først og fremmest både brugen af og de udækkede ønsker om *institutionspasning*, der adskiller aldersgrupperne. Samlet udgør ønskerne om daginstitution 22 pct. for de helt små, stigende til 40–48 pct. for de to næstfølgende aldersgrupper.

Hidtil er familiernes ønsker hovedsagelig beskrevet samlet for den offentlige dagpasning – dvs. for daginstitution og kommunal dagpleje under ét. Interesserer man sig imidlertid for, hvilken type af kommunal dagpasningsforanstaltning ønskerne er rettet imod, fremgår det tydeligt af tabel 9.1 og 9.2, at det først og fremmest er daginstitutionen, der fremstår som det tillokkende alternativ. Udbredelsen af udækkede ønsker

om daginstitution varierer for de 0-2-årige mellem 17 og 31 pct. blandt de erhvervsaktive forældre, det her drejer sig om, og mellem 1 (København) og 26 pct. for de 3-5-årige. Udækkede ønsker om kommunal dagpleje findes stort set udelukkende blandt de 0-2-årige børns forældre, hvor de udgør 7 pct. af familierne i de spredt bebyggede områder uden offentlige tilbud, og i øvrigt varierer fra 2 til 4 pct. mellem områderne. Ændringsønskerne til kommunal dagpleje viser ingen sammenhæng med udbudet af pladser i denne pasningstype.

At næsten ingen af forældrene til børn i privat pasning ønsker ændring til kommunal dagpleje skal næppe opfattes sådan, at en fremtidig udbygning på området stort set udelukkende skal foregå gennem daginstitutioner, hvis den skal opfylde forældrenes ønsker. En hel del af forældrene med børn i privat pasning foretrækker dagplejeformen frem for daginstitution for barnet, når det skal passes ude, eller tager ikke stilling for eller imod (tabel ikke medtaget).

Kun relativt få af de forældre, der allerede har en offentlig plads, ønsker sig ud af offentlig pasning, og man har derfor betragtet den offentlige dækning blandt de her omhandlede familier som svarende til omfanget af dækkede ønsker om offentlig børnepasning. Ser man imidlertid på hvilken type af dagpasning inden for det offentlige, der dækker ønskerne, må andelen af børnene i kommunal dagpleje, som det er foretaget i tabellerne 9.1 og 9.2, reduceres med 1–2 pct. i de fleste områder, som lægges til de udækkede ønsker om daginstitutionsplads. Blandt forældrene til børnene i kommunal dagpleje er der nemlig omkring 9–12 pct. i de to børnegrupper, der ønsker ændring til daginstitution, varierende fra 6 til 18 pct. mellem områderne. Derimod er ændringsønskerne til kommunal dagpleje blandt daginstitutionsbørnenes forældre på et så lavt niveau, at de ikke giver sig til kende, når procenten beregnes af alle de i dette afsnit afgrænsede familier (tal ikke medtaget).

Langt størsteparten af de forældre, der ønsker ændring af den nuværende pasning til daginstitution, begrunder dette med, at det vil være bedre for barnet, ca. 80 pct. af forældrene med udækkede ønsker siger ja til denne motivering, jf. *tabel 9.3*.

Derimod er der kun en lille del, der motiverer ændringsønskerne med, at den ønskede pasningsform er mere praktisk for forældrene, eller at den er billigere end den nuværende pasningsform. I hovedstadsområdet er der

relativt færre, der begrunder ændringsønskerne med hensynet til barnet, og forholdsvis flere, der angiver praktiske grunde, mens det forholder sig omvendt i de mere spredt bebyggede områder, men forskellene er små (tabel ikke medtaget).

Tabel 9.3. Familier med erhvervsarbejdende mødre, der ikke selv passer børnene til daglig, og som har ønsket ændring af nuværende pasning til daginstitution. Procentandelen, der har svaret "ja" til forskellige begrundelser for ønsket om ændring, samt til forskellige begrundelser for, hvorfor de ikke har barnet i den ønskede pasning. Særskilt for 0-2-årige og 3-5-årige børn. Procent.

	[8]0-2-årige	3-5-årige
[1]Begrundelser for ønsket om ændring:		
[2]Bedre for barnet	79	82
[3]Mere praktisk for forældrene	10	9
[4]Billigere	8	4
[5]Andet	29	28
[6]Hvorfor er barnet ikke i den ønskede pasning:		
[7]Ønsket pasning for dyr	9	10
[8]Ingen ledige pladser	67	63
[9]Ej i nærheden	30	22
[10]Ej i kommunen	9	9
Andet	47	15

Note: Hver kategori er besvaret som særskilt spørgsmål med enten "ja" eller "nej".

Op mod 30 pct. af de forældre, der ønsker ændring til daginstitution, har givet andre begrundelser ud over besvarelserne på de nævnte spørgsmål. Flertallet af disse begrundelser er en uddybning af hensynet til barnet, enten ved at fremhæve positive sider ved daginstitutionspasningen såsom flere legekammerater, bedre lege- og udfoldelsesmuligheder, kvalificeret og uddannet personale, barnet lærer mest o.l., eller omvendt ved at nævne kritikpunkter ved den nuværnede pasning: man beskæftiger sig for lidt med barnet, en del nævner opdragelsesforskelle som gammeldags eller forkerte kostvaner, traditionelt syn på kønsroller o.l. Nogle forældre fremhæver desuden, at man altid er sikker på pasning i daginstitutionen, mens dagplejemoderen kan være syg, eller at barnet altid kan passes samme sted, mens der ofte er skift af dagplejehjem.

Når denne gruppe forældre, der i forvejen har en privat løsning på pasningen, ønsker ændring til daginstitution, er det altså først og fremmest motiveret i hensyn til barnets trivsel og udvikling, mens praktiske og økonomiske hensyn kun i relativt ringe omfang nævnes som begrundelse.

De familier, der har ønsket en ændring, er blevet spurgt om grunden til, at barnet ikke bliver passet på den måde, de helst vil have det, jf. tabel 9.3. Langt den hyppigste hindring er her manglen på ledige pladser, eller på pladser i en overkommelig afstand. 9 pct. svarer »ja« til, at de ikke findes i kommunen, disse svar er overvejende grupperet i lavdækningskommunerne i de spredt bebyggede områder. Bortset herfra ses der ingen systematisk sammenhæng mellem angivelse af pladsforhold som hindring og dækningen i området (tabel ikke medtaget).

Prisen for den offentlige pasning nævnes derimod kun af ca. en tiendedel af forældrene som en hindring for at barnet er i den ønskede pasning. Knap halvdelen af de 0-2-åriges forældre har givet besvarelser under kategorien »andet«. Flertallet af disse besvarelser grupperer sig om de nævnte hindringer. Desuden går nogen få besvarelser på åbningstiderne som en barriere, idet forældrene har skiftende arbejdstider. En lille del af besvarelserne under kategorien »andet« for de 0–2-årige fortjener opmærksomhed, idet de vedrører problemer omkring daginstitutionsstrukturen. Nogle familier angiver som hindring for brugen, at der ikke er halvdagspladser i vuggestuen, andre hindringer vedrører opdelingen i vuggestuer og børnehaver, idet forældrene finder det uheldigt for barnet ved eventuel ændring til vuggestueplads igen at skulle skifte miljø til børnehave ved treårsalderen.

Alt i alt synes manglen på tilgængelige pladser at være langt den væsentligste hindring for, at denne gruppe familiers udækkede ønsker om daginstitution er omsat i konkret efterspørgsel. De udækkede ønsker vil derfor formodentlig for størstedelen kunne dækkes ind ved en udbygning af daginstitutioner uden at støde på væsentlige barrierer hos forældrene på grund af pris eller andre hindringer.

De familier, der ikke har ønsket ændring, er ikke blevet spurgt om motiverne hertil. Det er sandsynligt, at der blandt denne gruppe vil være tale om en vis latent efterspørgsel, som kun vil komme frem i relation til fx prisændringer eller til ændrede åbningstider i de offentlige tilbud.

I denne sammenhæng kan det fremhæves, at en væsentlig mindre andel

af alle forældrene til børn i privat pasning (privat dagpleje + pasning hjemme af andre end forældrene) sammenlignet med daginstitutionsforældrene motiverer valget af den private pasning med, at det er bedst for barnet – under halvdelen i den private pasning mod næsten alle i daginstitutionspasningen. Derimod nævnes der markant hyppigere praktiske og økonomiske hensyn som begrundelse for valget af den private pasning: at den er billigere for forældrene (35–46 pct. i de to aldergrupper), eller at den passer bedre med forældrenes arbejdstider (35–39 pct.). De tilsvarende andele ligger på omkring en tiendedel i daginstitutionspasningen. De enkelte motiver er besvaret særskilt og kan ikke summeres (tabel ikke medtaget).

Man kunne forestille sig, at ønsket om ændring til offentlig pasning var mindre udbredt blandt de familier, der har gratis pasningsformer – bedsteforældre- eller anden slægtningepasning. Dette er imidlertid ikke tilfældet, som det fremgår af *tabel 9.4*, hvor variationen i ønskerne afhængig af den nuværende pasningsform er beskrevet.

Tabel 9.4. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, der er passet af andre end forældrene. Procentandelen inden for hver pasningsform, der ønsker ændring til daginstitution eller kommunal dagpleje. Procent.

	[a] Daginstitution	[b] Kommunal dagpleje	[c] Privat dagpleje, slægtning	[d] Privat dagpleje, ikke-slægtning	[e] Hjemme, slægtning	[f] Hjemme, ikke-slægtning
[1] 0-2 år:						
[2] Ønsker ændring til daginstitution	-	9	37	29	23	15
[3] Ønsker ændring til kommunal dagpleje	2	-	9	2	3	2
[4] I alt ændringsønsker til offentlig pasningsform	2	9	46	31	26	17
3-5 år:						
Ønsker ændring til daginstitution	-	12	39	20	29	12
Ønsker ændring til kommunal dagpleje	0	-	0	1	0	0
I alt ændringsønsker til offentlig pasningsform	0	12	39	21	29	12

Den pasningsmåde, der tilsyneladende er mest utilfredsstillende, er i begge aldersgrupper pasning af bedsteforældre uden for barnets eget hjem. 46 pct. for den yngste børnegruppe og ca. 40 pct. for de 3-5-årige ønsker ændring til offentlig pasning, når børnene passes på denne måde. Der er relativt færrest ønsker om offentlig pasning blandt de private pasningsformer, når børnene passes af ung pige hjemme, 12–17 pct., mens de øvrige private former udgør en mellemposition (21–31 pct.). Ønskerne er som nævnt først og fremmest rettet mod daginstitutionsplads. De forældre, der allerede har en plads i kommunal dagpleje, er imidlertid tilsyneladende så tilfredse med denne ordning, at størsteparten ikke ønsker ændring til daginstitution.

I *tabel 9.5* er udbredelsen af ønsker om offentlig pasning afhængig af familiens socio-økonomiske forhold beskrevet for familier med erhvervsaktive mødre med børnene passet af andre end forældrene.

Ved inddeling af familierne efter *familiens nettoindtægt,* ses i begge aldersgrupper en relativt større udbredelse af samlede ønsker i de to laveste indtægtskategorier, hvor de enlige forsørgere for størstedelen er koncentreret. Dette er mest markant for den yngste børnegruppe. For indtægtskategorierne fra 50.000 kr. og opefter ses derimod ingen væsentlig forskel i familiernes ønsker om offentlig pasning. Det bemærkes, at der især i den yngste aldersgruppe er tale om, at både den højeste indtægtsgruppe (110.000 kr. og derover) og den laveste indtægtsgruppe har deres ønsker om offentlig pasning væsentlig bedre dækket ind end de mellemliggende indtægtsgrupper.

Der ses ingen påfaldende systematisk tendens i ønskerne om offentlig pasning afhængig af fædrenes socialgruppe, som derfor ikke er medtaget i tabellen.

Det er tidligere vist, at først og fremmest mødrenes forhold viser sammenhæng med børnenes pasning. Også blandt de her afgrænsede familier stiger brugen af offentlig pasning med stigende uddannelsesniveau for mødrene. Som det fremgår af tabel 9.5, er der derimod ikke væsentlige forskelle i omfanget af udækkede ønsker mellem niveauerne, der er relativt lidt flere, der har udækkede ønsker i mellemkategorien for de 0-2-årige sammenlignet med de to øvrige. For de 3-5-årige er de udækkede ønsker noget mindre udbredt for den længste skoleuddannelse (4 pct.) mod 9 pct. for de kortere skoleuddannelser. De familier, hvor

Tabel 9.5. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning, særskilt for familiens nettoindtægt og mødrenes skoleuddannelse. Procent.

	[a]0-2-årige						3-5-årige					
[b]Familiens nettoindtægt:	[c]kr. 0- 29.999	kr.30.- 49.999	kr.50.- 69.999	kr.70.- 89.999	kr.90.- 109.999	[d]kr. 110.000≤	kr. 0- 29.999	kr.30.- 49.999	kr.50.- 69.999	kr.70.- 89.999	kr.90.- 109.999	kr. 110.000≤
[1]Dækkede ønsker om offentlig pasning	42	35	27	23	16	36	71	73	68	61	59	63
[2]Udækkede ønsker om offentlig pasning	17	28	21	25	23	10	13	10	9	10	9	6
[3]I alt ønsker om offentlig pasning	59	63	48	48	39	46	84	83	77	71	68	69

[e]Mors skoleuddannelse:	[f]≤ 9.klasse	TF, ML, R[x]	[g]HF, gymnasium	≤ 9.klasse	TF, ML, R[x]	HF, gymnasium
Dækkede ønsker om offentlig pasning	23	29	40	64	70	76
Udækkede ønsker om offentlig pasning	20	28	19	9	9	4
I alt ønsker om offentlig pasning	43	57	59	73	79	80

x TF, ML, R = teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen.

mødrene har skoleuddannelse på gymnasieniveau eller tilsvarende, får altså deres ønsker om offentlig pasning bedre dækket ind end mødrene med kortere skoleuddannelse.

Foruden uddannelsesniveau har mødrenes ugentlige arbejdstid vist sig at have betydning for den andel af børnene, der kommer i offentlig pasning (jf. kapitel 5). Hvorvidt arbejdstiden har sammenhæng med udbredelsen af forældrenes ønsker om offentlig pasning kan undersøges i *tabel 9.6.*

Tabel 9.6. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid. Procent.

	[a]0-2-årige				3-5-årige			
[b]Mødrenes ugentlige arbejdstid:	[c]1-20 timer	21-30 timer	31-40 timer	[d]41 timer ≤	1-20 timer	21-30 timer	31-40 timer	41 timer ≤
[1]Dækkede ønsker om daginstitution	9	19	20	13	59	61	66	55
[2]Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	8	14	14	13	2	3	6	8
[3]Udækkede ønsker om daginstitution	27	18	22	8	10	9	6	16
[4]Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	1	2	4	10	2	1	0	1
[5]Ønsker ikke offentlig pasning	55	47	40	56	27	26	22	20
[6]I alt	100	100	100	100	100	100	100	100
[7]I alt dækkede ønsker om offentlig pasning	17	33	34	26	61	64	72	63
[8]I alt udækkede ønsker om offentlig pasning	28	20	26	18	12	10	6	17
[9]I alt ønsker om offentlig pasning	45	53	60	44	73	74	78	80

Det fremgår for den yngste børnegruppe, at mødre med arbejdstid fra 21–40 timer om ugen, der i særlig grad bruger den offentlige dagpasning, ikke har en mindre udækket efterspørgsel end ydergrupperne. Foruden den tredjedel, der er i offentlig pasning, er der yderligere udækkede ønsker fra mellem en femtedel og godt en fjerdedel af disse familier.

Også i ydergrupperne med henholdsvis under 21 timer om ugen og med over 40 timers arbejdsuge er der et betragteligt omfang af udækkede ønsker. Især blandt de korttidsarbejdende, hvor den offentlige dækning er relativt lavest (17 pct.), er der en ret stor udækket efterspørgsel – 28 pct. af disse familier ønsker ændring til offentlig plads. Bag den relativt lavere brug af offentlig pasning blandt de korttidsarbejdende mødre sammenlignet med mødre med en længere arbejdsdag ligger altså ikke en væsentlig ringere interesse for at få en offentlig plads. Denne gruppe familier har sammenlignet med familier med længere arbejdstid en forholdsvis mindre del af deres ønsker om offentlig pasning opfyldt. Med hensyn til samlede ønsker om offentlig pasning kommer ydergrupperne dog ikke op på niveau med mellemgrupperne.

For de 3-5-årige børn ses ingen nævneværdige forskelle i omfanget af ønsker afhængigt af mødrenes arbejdstid. Det kan dog nævnes, at der er en relativt hyppigere brug af offentlig pasning blandt mødre med 31–40 timers arbejdsuge og en noget lavere udækket efterspørgsel sammenlignet med de øvrige grupper.

De enlige forsørgere har en væsentlig større andel i de offentlige dagpasningstilbud end to-forsørgerfamilierne (jf. kapitel 6). I *tabel 9.7* kan det nærmere undersøges, hvorvidt denne gruppe familiers ønsker om offentlig pasning er mættet med det relativt høje dækningsniveau.

Tabel 9.7. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning, særskilt for eneforsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent.

	[a]0-2-årige		3-5-årige	
	[b]Enlig forsørger	[c]To-forsørgere	Enlig forsørger	To-forsørgere
[1]Dækkede ønsker om daginstitution	45	14	87	62
[2]Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	14	12	4	5
[3]Udækkede ønsker om daginstitution	7	21	0	9
[4]Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	9	2	2	0
[5]I alt ønsker om offentlig pasning	75	49	93	76

Dette synes at være tilfældet for de 3-5-årige børn af eneforsørgere. 91 pct. er her i offentlig pasning og yderligere 2 pct. ønsker ændring af den private pasning til en offentlig plads. De samlede ønsker om offentlig pasning er altså på 93 pct. for eneforsørgerne mod godt tre fjerdedel for to-forsørgerfamilierne med børnene passet af andre.

60 pct. af de yngste børn fra eneforsørgerfamilierne er i offentlig pasning, og med dette dækningsniveau er ønskerne ikke dækket ind – yderligere 16 pct. ønsker at ændre pasning til en offentlig plads. Den samlede efterspørgsel fra eneforsørgerne er på tre fjerdedel mod ca. halvdelen for to-forsørgerfamilierne.

Sammenfattende er der i afsnit A beskrevet ønskerne om offentlig dagpasning blandt familier med erhvervsaktive mødre, der får barnet passet af andre end forældrene til daglig.

Der er konstateret udbredte udækkede ønsker om kommunal dagpasning blandt familierne, især for de 0-2-årige børn, hvor dækningsniveauet er relativt lavt for de kommunale tilbud sammenlignet med de 3-5-årige. Ud over de 30 pct. der er i offentlig pasning blandt de 0-2-årige fra disse familier, er der yderligere udækket ønske om ændring til offentlig plads fra knap en fjerdedel af familierne. For de 3-5-årige er 70 pct. i offentlig pasning, og her ønsker yderligere ca. en tiendedel af alle familierne at skifte fra den nuværende løsning til offentlig pasning. Blandt de privat passede børn drejer det sig i begge børnegrupper om knap en tredjedel.

Disse gennemsnitstal dækker over en del variation mellem områderne. Interessen blandt de privat passede børns forældre for at skifte til offentlig pasning synes for begge aldersgrupper at stige med stigende dækning i området. For de urbaniserede områder kan dækningens selvstændige betydning ikke analyseres. Dækningen stiger fra købstæderne til København, og samtidig følger også omfanget af udækkede ønsker med eller stiger. I København for de 3-5-årige er ønskerne stort set mættet med 95 pct. af børnene fra de her afgrænsede familier i offentlig pasning.

De udækkede ønsker er først og fremmest rettet mod daginstitutioner i tillid til, at de vil være gavnlige for barnet. Manglen på tilgængelige pladser er langt den vigtigste grund til at barnet ikke er i den ønskede pasning efter forældrenes angivelser. De udækkede ønsker vil derfor formodentlig for størstedelens vedkommende kunne dækkes ind ved en

Tabel 9.8. De hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn inden for undersøgelsens områder, der har svaret "ja" til følgende begrundelser for at være hjemmegående: 1. har ikke pasningsmulighed, 2. for dyrt at få barnet passet. Procent.

	[a]København		[b]Omegn		[c]Købstæder		[d]Bymæssig+land, høj		[e]Bymæssig+land, lav		[f]I alt	
	[g]Hjemme-arbej-dende	[h]Alle fami-lier	Hjemme-arbej-dende	Alle fami-lier	Hjemme-arbej-dende	Alle fami-lier	Hjemme-arbej-dende	Alle fami-lier	Hjemme-arbej-dende	Alle fami-lier	Hjemme-arbej-dende	Alle fami-lier
[i]Er hjemme fordi:												
[j]1. Kan ikke skaffe pasning:												
[k]0-2 år	19	7	10	4	11	5	31	10	10	5	13	5
3-5 år	19	5	9	3	5	2	11	4	14	7	11	4
[l]2. For dyrt med pasning:												
0-2 år	33	12	28	10	30	14	42	13	23	11	30	12
3-5 år	47	11	33	13	23	8	26	10	23	11	28	11

Note: Procentandelen af ja-svar er beregnet af henholdsvis de hjemmearbejdende mødre og af alle familier. De to begrundelser er besvaret som særskilte spørgsmål.

udbygning af pladser uden at støde på væsentlige barrierer i form af pris eller åbningstider.

Blandt denne gruppe erhvervsarbejdende familier, der i forvejen har deres barn passet af andre, er der ikke fundet udprægede systematiske forskelle i udbredelsen af udækkede ønsker om offentlig pasning afhængig af familiens sociale og økonomiske forhold. En forskellig brug af offentlig pasning blandt disse familier medfører dog, at de samlede ønsker er af et relativt større omfang i visse grupper frem for i andre. Det gælder fx mødre med lang skoleuddannelse frem for et kortere uddannelsesniveau, og det gælder mødre med en arbejdsuge mellem 20 og 41 timer sammenlignet med ydergrupperne. Det er desuden tilfældet for indtægtskategorierne under 50.000 kr. netto sammenlignet med indtægter over denne grænse.

B. Børn med hjemmearbejdende mødre

Familier, hvor en af de voksne er hjemme til daglig, har ikke samme behov for pasning som de erhvervsarbejdende forældre, men den almindelige samfundsudvikling har medført, at også disse familier kan have brug for steder, hvor børnene kan få stimulering, legekammerater og udfoldelsesmuligheder som et tilskud til hverdagen hjemme, og den hjemmearbejdende voksne samtidig kan få aflastning fra det stadige samvær og bundetheden. Det kan heller ikke udelukkes, at mangel på pasningsmuligheder kan holde en del mødre hjemme, som ønsker at deltage i arbejdslivet.

I kapitel 5 er det vist, at en væsentlig større andel af mødrene er hjemmearbejdende i lavdækningskommunerne sammenlignet med de udvalgte højdækningskommuner i de spredt bebyggede områder – ca. halvdelen mod omkring en tredjedel. Man kunne derfor forestille sig, at relativt flere i lavdækningsområderne angav mangel på pasningsmuligheder som begrundelse for at være hjemme. Dette er imidlertid ikke tilfældet, som det kan konstateres i *tabel 9.8.*

Tværtimod ses det tydeligt, at det for den yngste børnegruppe forholder sig omvendt – 31 pct. af de hjemmearbejdende i højdækningskommunerne er hjemme, fordi de ikke kan skaffe pasning til børnene, mens det drejer sig om en tiendedel i lavdækningskommunerne. Af alle familierne

er det henholdsvis 10 pct. og 5 pct., for hvem manglende pasningsmuligheder er en bremse for mødrenes erhvervsdeltagelse. Dette billede stemmer med, at interessen for at tage erhvervsarbejde i det hele taget er væsentlig ringere blandt de hjemmearbejdende til de 0-2-årige i lavdækningskommunerne sammenlignet med højdækningskommunerne (jf. kapitel 11).

For de 3-5-årige, hvor lavdækningskommunerne i disse områder ikke har så ekstremt lave dækningsforhold som for de 0-2-årige, ses ikke tilsvarende sammenhænge i relation til høj og lav dækning i de spredt bebyggede områder. I begge aldersgrupper er der i de mere urbaniserede områder relativt flest i København, der angiver mangel på pasningsmulighed som begrundelse for at være hjemme – ca. en femtedel af de hjemmearbejdende mødre.

Det bemærkes yderligere i tabel 9.8, at en betragtelig del af de hjemmearbejdende mødre angiver, at de står uden for arbejdslivet, fordi det er for dyrt at få barnet/børnene passet. Det drejer sig i begge aldersgrupper om ca. 30 pct. af de hjemmearbejdende mødre, varierende fra 23 til 47 pct. mellem områderne. For ca. 11–12 pct. af alle familierne i materialet er der altså økonomiske barrierer for at mødrene kan få opfyldt deres ønske om erhvervsarbejde.

Det må her erindres (jf. kapitel 8), at omkring to tredjedel af de hjemmearbejdende mødre har kortest mulig skolegang og ingen erhvervsuddannelse. Det lave uddannelsesniveau medfører formodentlig for mange, at mulighederne for at få arbejde er forringet eller at de jobmuligheder der er til rådighed er korttidsarbejde eller byder på en relativt lav timefortjeneste. Overskuddet kan på denne måde blive spinkelt, når pasningsudgifter kombineret med ændrede skatteforhold, evt. tab af boligsikring o.l. tages i betragtning. Især hvis der er flere børn under skolealderen, som det er tilfældet for op mod halvdelen i denne familietype, kan den økonomiske værdi af mødrenes beskæftigelse være tvivlsom for den enkelte familie. Såfremt offentlige dagpasningspladser blev gjort billigere eller gratis, ville der formodentlig vise sig en betydelig efterspørgsel begrundet i erhvervsønsker fra familier med hjemmearbejdende mødre.

Familier med hjemmearbejdende mødre har som tidligere konstateret (kapitel 5) kun i ringe grad andel i de kommunale dagpasningstilbud, daginstitutioner og kommunal dagpleje. Ca. 11 pct. af de 3-5-årige fra

Tabel 9.9. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning inden for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssig+ land, høj	[e]Bymæssig+ land, lav	[f]I alt
[1]0-2 år:						
[2]Dækkede ønsker om daginstitution	2	0	1	0	-	1
[3]Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	0	1	0	0	-	0
[4]Udækkede ønsker om daginstitution	47	45	32	25	20	33
[5]Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	0	2	0	2	2	1
[6]Ønsker ikke offentlig pasning	51	52	67	73	78	65
[7]I alt	100	100	100	100	100	100
[8]Andel hjemmearbejdende af alle	35	35	45	32	48	41
3-5 år:						
Dækkede ønsker om daginstitution	44	14	9	16	3	11
Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	0	0	0	0	0	0
Udækkede ønsker om daginstitution	25	31	27	13	19	25
Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	0	1	2	0	2	1
Ønsker ikke offentlig pasning	31	54	61	71	76	63
I alt	100	100	99	100	100	100
Andel hjemmearbejdende af alle	24	38	35	38	48	39

denne familietype går i børnehave, mens stort set ingen af de 0-2-årige har en offentlig plads. Hvorvidt denne situation er i overensstemmelse med forældrenes ønsker, kan nærmere undersøges i *tabel 9.9.*

Som det ses, er der betydelige udækkede ønsker om daginstitution blandt familier med hjemmearbejdende mødre, i øvrigt stort set udelukkende om halvdagsplads. For alle de 0-2-årige i materialet med hjemmearbejdende mødre er der en tredjedel, der ønsker at få en daginstitutionsplads, mens det drejer sig om en fjerdedel for de 3-5-årige børn. 11 pct. af

de 3-5-årige fra denne familietype er i børnehave, de samlede ønsker for denne børnegruppe er derfor stort set på samme niveau som for de yngste børn – 36 pct.

I de konkrete ønsker om offentlig pasning er den kommunale dagpleje stort set uden betydning for denne gruppe familier.

Udbredelsen af ønsker om daginstitution er i begge aldersgrupper lidt mindre i lavdækningskommunerne (ca. en femtedel) end i de udvalgte højdækningskommuner i de spredt bebyggede områder (25–29 pct.) og stiger i øvrigt med stigende urbanisering (og dækning) fra omkring en tredjedel i købstæderne til ca. halvdelen i hovedstadsområdet. I København er 44 pct. af de 3-5-årige i børnehave, og her er de samlede ønsker på ca. 70 pct. Med undtagelse af København er der ikke større forskel på ønskerne om daginstitution afhængig af børnenes alder – bortset fra, at en del af ønskerne for de 3-5-årige allerede er dækket.

I *tabel 9.10* kan man se nærmere på, hvad forældrene begrunder ønsket om daginstitutionsplads med.

Det fremgår, at når disse familier ønsker daginstitutionsplads, er det for næsten alles vedkommende i tillid til et sådant opholds pædagogiske værdi

Tabel 9.10. Familier med hjemmearbejdende mødre, der ønsker daginstitution. Procentandelen, der har svaret "ja" til forskellige begrundelser for ønsket, samt til forskellige begrundelser for, hvorfor de ikke har barnet i den ønskede pasning. Procent.

	[8]0-2-årige	3-5-årige
[1]Begrundelser for ønsket om daginstitution:		
[2]Ønsker aflastning en del af dagen	35	25
[3]Barnet vil have godt af det	88	96
[4]Ønsker at tage erhvervsarbejde	31	27
[5]Andet	8	6
[6]Hvorfor er barnet ikke i daginstitution:		
[7]For dyrt	54	57
[8]Ingen ledige pladser	20	31
[9]Ej i nærheden	10	12
[10]Ej i kommunen	12	8
Andet	37	20

Note: Hver kategori er besvaret som særskilt spørgsmål med enten "ja" eller "nej".

for barnet. Op mod 90 pct. for de 0-2-årige og 96 pct. af de 3-5-åriges forældre motiverer ønsket med, at det vil være godt for barnet. Godt en tredjedel for de yngste børn og en fjerdedel for de 3-5-årige ønsker aflastning en del af dagen for forældrene gennem et sådant ophold. Ca. 30 pct. af de forældre, der ønsker daginstitutionsplads, begrunder dette med ønsker om erhvervsarbejde for moderen. Det svarer til ca. en tiendedel af de hjemmearbejdende mødre, lidt mindre for de 3-5-årige børn.

Besvarelserne i kategorien »andet« er for størstedelen en nærmere specificering af den pædagogiske værdi for barnet – at det har godt af at omgås flere voksne og børn og få suppleret sin viden, desuden er der en del besvarelser, der går på, at mødrene trænger til at komme ud blandt andre mennesker, både voksne og børn trænger til at komme hjemmefra halvdags, så de har mere at give hinanden, og undgår for megen irritation. Som et par mødre udtrykker det: at passe børn er et 24 timers job. Der er også nogle besvarelser, hvor et daginstitutionsophold er anbefalet af læge eller grundet talebesvær o.l.

Det er bemærkelsesværdigt, at den mest tungtvejende hindring, forældrene angiver, for ikke at have barnet i daginstitution, er, at det vil være for dyrt. 54–57 pct. af de familier, der ønsker plads, nævner dette som hindring, hvilket er langt flere end for de erhvervsarbejdende forældre. Pladsmangel som barriere nævnes derimod kun af en mindre del, formodentlig har det ikke været aktuelt at søge plads på grund af de økonomiske hindringer.

Prisen er altså en væsentlig hindring for at en stor del af disse familier kan forfølge deres ønsker om daginstitutionsophold for barnet. Vi kender ikke motiverne blandt de øvrige familier for ikke at ønske en daginstitutionsplads, men det er sandsynligt, at en del kan have afholdt sig fra at udtrykke et konkret ønske på grund af manglende økonomiske muligheder. 37 pct. af de yngste børns forældre, der ønsker plads, har givet besvarelser under kategorien »andet«. En stor del af disse går på, at der mangler halvdagspladser for denne aldersgruppe, ofte skal der betales for en heldagsplads. Barnet er for lille endnu og kan ikke få halvdagsplads i børnehave, før det bliver større. Desuden svarer en del, at man som hjemmearbejdende ingen muligheder har i institutionerne – først når mødrene *har* fundet arbejde, er det muligt at søge plads.

I kapitel 8 blev der påvist udtalte socio-økonomiske forskelle i brugen

Tabel 9.11. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning, særskilt for familiens nettoindtægt, fædrenes socialgruppe og mødrenes skoleuddannelse. Procent.

	[a]0-2-årige						3-5-årige					
[b]Familiens nettoindtægt:	[c]kr. 0-29.999	kr. 30.-49.999	kr. 50.-69.999	kr. 70.-89.999	kr. 90.-109.999	[d]kr. 110.000≤	kr. 0-29.999	kr. 30.-49.999	kr. 50.-69.999	kr. 70.-89.999	kr. 90.-109.999	kr. 110.000≤
[1]Dækkede ønsker om offentlig pasning							5	7	9	14	21	24
[2]Udækkede ønsker om offentlig pasning	46	34	31	36	23	48	23	25	16	33	30	28
[3]I alt ønsker om offentlig pasning	46	34	31	36	23	48	28	32	25	47	51	52
[e]Fars socialgruppe:	I+II		III+IV		V		I+II		III+IV		V	
Dækkede ønsker om offentlig pasning							19		10		2	
Udækkede ønsker om offentlig pasning	56		29		23		36		25		17	
I alt ønsker om offentlig pasning	56		29		23		55		35		19	
[f]Mors skoleuddannelse:	[g]≤ 9.klasse		TF,ML,R[x]		[h]HF,gymnasium		≤ 9.klasse		TF,ML,R[x]		HF,gymnasium	
Dækkede ønsker om offentlig pasning									16		26	
Udækkede ønsker om offentlig pasning	27		49		24		17		33		7	
I alt ønsker om offentlig pasning	27		49		24		24		49		33	

x TF, ML, R = teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen.

af børnehave for de 3-5-årige børn fra familier med hjemmearbejdende mødre. I alt væsentligt viser der sig tilsvarende sociale og økonomiske forskelle i familiernes ønsker om daginstitutionsplads, jf. *tabel 9.11*.

Hvad angår familiens nettoindtægt, ses for de 0-2-årige de mest udbredte ønsker om daginstitution i den laveste og den højeste indtægtskategori, mens mellemgrupperne ligger på et noget lavere niveau. For de 3-5-årige er der relativt hyppigst ønsker om daginstitution i de tre øverste indtægtskategorier fra 70.000 kr. og opefter (47–52 pct.), mens de samlede ønsker ligger på 25–32 pct. for indtægter under denne grænse.

Ved inddeling af familierne ud fra fædrenes socialgruppe ses i begge aldergrupper en klar stigning i omfang af samlede ønsker om daginstitution med stigende socialgruppe – fra 19–23 pct. i socialgruppe V til 55–56 pct. i socialgruppe I+II.

For de 3-5-årige fremgår det altså, at selv om de højeste indtægtsgrupper og de højeste socialgrupper blandt familier med hjemmearbejdende mødre har en væsentlig hyppigere brug af børnehave end de dårligere stillede, betyder det langt fra, at disse familier har fået deres ønsker dækket. Tværtimod er der også det største omfang af udækkede ønsker om børnehave blandt de bedst stillede familier.

For mødrenes skoleuddannelse gælder et lidt andet mønster. Her er ønskerne om daginstitution relativt mest udbredt i mellemkategorien, mens der ikke er større forskel på den laveste og højeste uddannelseskategori. For de 3-5-årige betyder den væsentlig større brug af børnehave blandt mødre med den længste skoleuddannelse følgelig, at disse familier har deres ønsker langt bedre dækket ind end de øvrige niveauer.

C. Samlede ønsker om offentlig pasning

I *tabel 9.12 og 9.13* er alle familierne, der indgår i dette kapitel, fordelt efter deres ønsker om offentlig dagpasning.

Der er konstateret udbredte udækkede ønsker om offentlig pasning blandt de i dette kapitel afgrænsede familier, både fra de erhvervsarbejdende familier med børnene i privat pasning og fra familier med hjemmearbejdende mødre. Omfanget af udækkede ønsker er relativt størst for de 0-2-årige børn, hvor der foruden de 28 pct. af familierne, der allerede har offentlig plads, yderligere ønskes plads for lige så stor en andel, nogenlun-

Tabel 9.12. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn passet af andre, samt de hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning, særskilt for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssig+ land, høj	[e]Bymæssig+ land, lav	[f]I alt
[1]Erhvervsarbejdende - dækkede ønsker om offentlig pasning	23	28	13	17	-	16
[2]Erhvervsarbejdende - udækkede ønsker om offentlig pasning	17	13	10	21	10	12
[3]Erhvervsarbejdende - ønsker ikke offentlig pasning	12	18	25	25	33	23
[4]Hjemmearbejdende - udækkede ønsker om offentlig pasning motiveret i erhvervsønsker	11	7	6	4	3	6
[5]Hjemmearbejdende - udækkede ønsker om offentlig pasning motiveret i andet	11	12	11	6	9	10
[6]Hjemmearbejdende - ønsker ikke offentlig pasning	25	21	35	27	45	32
[7]I alt	99	99	100	100	100	99
[8]Erhvervsarbejdende - i alt ønsker om offentlig pasning	40	41	23	38	10	28
[9]Hjemmearbejdende - i alt ønsker om offentlig pasning	22	19	17	10	12	16
[10]I alt ønsker om offentlig pasning	62	60	40	48	22	44
[11]I alt udækkede ønsker om offentlig pasning	39	32	27	31	22	28
[12]Erhvervsarbejdende, andre + hjemmearbejdende - andel af alle*	73	86	87	87	84	84

* Omfatter de erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn passet af andre end forældrene, samt de hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige børn.

de ligeligt fordelt på erhvervsarbejdende familier og familier med hjemmearbejdende mødre.

For de 3-5-årige er serviceniveauet især for de erhvervsaktive forældre væsentlig højere, og de udækkede ønsker hidrørende fra denne gruppe er markant lavere end for de yngste børn.

Tabel 9.13. De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn passet af andre, samt de hjemmearbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning, særskilt for undersøgelsens områder. Procent.

	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssig+ land, høj	[e]Bymæssig+ land, lav	[f]I alt
[1]Erhvervsarbejdende - dækkede ønsker om offentlig pasning	68	44	37	31	19	36
[2]Erhvervsarbejdende - udækkede ønsker om offentlig pasning	1	5	5	14	4	5
[3]Erhvervsarbejdende - ønsker ikke offentlig pasning	3	7	14	9	16	11
[4]Hjemmearbejdende - dækkede ønsker om offentlig pasning	12	6	4	7	2	5
[5]Hjemmearbejdende - udækkede ønsker om offentlig pasning motiveret i erhvervsønsker	4	4	3	1	6	4
[6]Hjemmearbejdende - udækkede ønsker om offentlig pasning motiveret i andet	3	10	10	5	7	8
[7]Hjemmearbejdende - ønsker ikke offentlig pasning	9	24	27	32	47	30
[8]I alt	100	100	100	99	101	99
[9]Erhvervsarbejdende - i alt ønsker om offentlig pasning	69	49	42	45	23	41
[10]Hjemmearbejdende - i alt ønsker om offentlig pasning	19	10	17	13	15	17
[11]I alt ønsker om offentlig pasning	88	59	59	58	38	58
[12]I alt udækkede ønsker om offentlig pasning	8	19	18	20	17	17
[13]Erhvervsarbejdende, andre + hjemmearbejdende - andel af alle[x]	86	87	79	83	78	82

x Omfatter de erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, samt de hjemmearbejdende mødre til de 3-5-årige børn.

De udækkede ønsker er stort set udelukkende rettet mod daginstitutioner, og ønskerne fra de erhvervsaktive forældre med børn i privat pasning vil for størstedelen formodentlig kunne opfyldes ved udbygning af pladser. For denne gruppe familier, for hvem det er nødvendigt at få børnene passet af andre, har der heller ikke vist sig udprægede socio-økonomiske forskelle i udbredelsen af udækkede ønsker.

Ud fra disse familiers angivelse af motiver til valg af privat pasning fremfor daginstitution, kan der formodes en latent efterspørgsel fra en del familier, som ikke har ytret ønske om daginstitutionsplads, og hvor efterspørgslen først vil komme til syne ved nedsættelse af forældrebetaling i daginstitutioner og/eller ved ændrede åbningstider.

De ønsker om først og fremmest halvdagsinstitution, der hidrører fra familier med hjemmearbejdende mødre, vil derimod næppe kunne dækkes fuldt ud ved en udbygning alene. For en stor del af de familier, der ønsker plads, er prisen en barriere, ligesom der er fundet udprægede socio-økonomiske forskelle i udbredelsen af ønsker om daginstitution blandt disse familier. Hvis en daginstitutionsplads blev gjort væsentlig billigere eller gratis, kunne man tænke sig en del efterspørgsel også blandt de familier, der ikke har ytret ønske herom.

Omfanget af udækkede ønsker om daginstitution, især fra erhvervsarbejdende forældre, synes at have en vis sammenhæng med udbygningen af daginstitutioner i området. En sammenligning af de udvalgte højdækningskommuner med lavdækningskommunerne i de spredt bebyggede områder viser, at der i højdækningskommunerne sammenlignet med lavdækningskommunerne er 1)en væsentlig større erhvervshyppighed blandt mødrene, 2)et forholdsvis større omfang af ønsker blandt de erhvervsarbejdende om at få en daginstitutionsplads i stedet for den private løsning, de har 3) en markant større interesse for erhvervsarbejde blandt de hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige børn, 4)en relativt større andel af de hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige, der er hjemme på grund af mangel på pasningsmuligheder.

Hvordan faktorerne nærmere hænger sammen, kan ikke udredes, formodentlig er der tale om en vekselvirkning eller selvforstærkende proces af flere forhold, hvoraf arbejdsmarkedsfaktorer i området formodentlig spiller en væsentlig rolle.

Imidlertid kan man ud fra disse resultater formode, at en udbygning med offentlig dagpasning hænger sammen med stigende pasningsbehov på grund af erhvervsarbejde og stigende efterspørgselspres fra de erhvervsarbejdende forældre.

KAPITEL 10

FORÆLDRENES TILFREDSHED MED BARNETS NUVÆRENDE PASNING

Familiernes tilfredshed med deres børnepasningssituation og deres vurdering af forskellige pasningsformer, kommer til udtryk i ønsker om ændring af den nuværende pasningsform. Udbredelsen af ændringsønsker i forskellige pasningsformer og familiegrupper er beskrevet i det foregående kapitel med fokus på familiernes ønsker om plads i daginstitution eller kommunal dagpleje.

I dette kapitel tegnes der et mere nuanceret billede af, i hvilket omfang den aktuelle pasning imødekommer familiernes og børnenes behov i det daglige. Dette spørgsmål vil blive belyst ud fra forældrenes vurdering af barnets forhold og trivsel i pasningsmiljøet, og af deres tilkendegivelser af eventuelle praktiske og økonomiske problemer for familien ved benyttelsen af den nuværende pasningsform.

Kapitlet er delt i to hovedafsnit. I afsnit A belyses børnepasningssituationen for erhvervsarbejdende forældre, der har deres barn passet uden for hjemmet, mens afsnit B beskæftiger sig med situationen for de børn, der fortrinsvis tilbringer hverdagen hjemme, hvadenten begge forældre erhvervsarbejder eller en af forældrene er hjemmearbejdende.

A. Erhvervsarbejdende familier med børnene i udepasning

Forældrenes vurdering af forskellige sider af børnepasningssituationen må ses i snæver sammenhæng med familiens samlede livssituation. Erhvervsarbejdende forældre er helt afhængige af, at barnet kan have et sted at være, imens de går på arbejde. Valgmulighederne er for mange indskrænket af mangel på udbud af pasningsmuligheder og af de rammer, forældrenes arbejdssituation stiller.

Forældrene ønsker naturligvis, at barnet har det bedst muligt, mens de selv er på arbejde, men har samtidig brug for, at deres travle hverdag

forløber uden alt for store problemer og besværligheder omkring pasningssituationen af praktisk og økonomisk art.

De spørgsmål, forældrene har besvaret vedrørende forskellige forhold i pasningen, er i det følgende grupperet omkring to hovedpunkter.

I det første afsnit er interessefeltet koncentreret om barnets situation i pasningen. Det indeholder for det første forældrenes tolkning af, hvordan deres barn trives i udepasningsmiljøet, og desuden deres mening om barnets forhold i pasningen vedrørende opsyn og omsorg, opdragelse og den daglige opholdstid.

Det andet afsnit behandler spørgsmålet om, hvordan den nuværende pasningsform fungerer som praktisk støtte og service for forældrene. Afsnittet omfatter følgende problemområder: 1) Forældrenes betaling for pasningen. 2) Behov for yderligere pasningstid. 3) Pasningsproblemer ved barnets sygdom.

Hovedformålet med hele afsnittet er først og fremmest at sammenligne de tre udepasningsformer: daginstitution, kommunal dagpleje og privat dagpleje med hensyn til, hvor tilfredsstillende de fungerer for brugerne – barn og familie.

a. Barnets situation i udepasningsmiljøet

a.1. Barnets trivsel

For at få et indtryk af forældrenes opfattelse af barnets trivsel i udepasningsmiljøet er der stillet en serie spørgsmål vedrørende forskellige sider af barnets daglige tilværelse i pasningen. Der er spurgt om, hvordan forældrene mere generelt synes, barnet trives i pasningen, og hvordan barnet reagerer, når det skal af sted til daginstitutionen eller dagplejen. Desuden har forældrene vurderet, om barnet er glad for den/de voksne, der passer det, og om barnet befinder sig godt med de andre børn og med beskæftigelsen i pasningen.

Svarkategorierne på spørgsmålene danner en skala fra positivt gennem neutralt eller svagt negativt til stærkere negativt svar. Erfaringsmæssigt har svarene på sådanne mere generelle trivsels- eller tilfredshedsspørgsmål som regel en positiv tendens, mens stærkt negative svarmuligheder, der tyder på alvorlig mistrivsel, sjældent bliver brugt.

Dette er også tilfældet her. Besvarelserne vidner alt i alt om en udbredt

positiv vurdering hos forældrene af, hvordan barnet befinder sig i pasningen. Flertallet mener, at barnet trives godt, at det for det meste er glad for, hvad det foretager sig, har det godt sammen med de andre børn og har en nær tilknytning til dagplejemoderen eller til en eller flere af de voksne i daginstitutionsmiljøet.

I *tabel 10.1* kan de tre udepasningsformer: daginstitution, kommunal dagpleje og privat dagpleje sammenlignes med hensyn til hyppigheden af

Tabel 10.1. Andelen blandt de erhvervsarbejdende forældre med barnet i udepasning, der har svaret neutralt eller negativt på forskellige spørgsmål vedrørende barnets trivsel i pasningen. Procent.

	[a]0-2-Årige			3-5-Årige		
	[b]Vugge-stue	[c]Kommunal dagpleje	[d]Privat dagpleje	[e]Børne-have	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje
[1]1. Hvordan trives barnet i daginstitutionen/dagplejen?:						
[2]Nogenlunde	11	9	8	13	9	10
[3]Ikke så godt	1	0	2	1	1	2
[4]2. Barnets reaktion, når det skal af sted til pasning:						
[5]Har ikke noget imod det	55	49	42	40	36	36
[6]Er ked af at skulle af sted	3	3	3	4	4	2
[7]3. Barnets forhold til de andre børn i pasningen:						
[8]Føler sig lidt utryg sammen med børnene	2	1	2	7	2	0
[9]Er angstelig for de andre børn	1	0	0	0	0	0
[10]4. Barnets forhold til den/de voksne i pasningen:						
[11]Ikke særlig knyttet til den/de voksne	13	9	9	26	13	14
[12]Bryder sig ikke så meget om den/de voksne	0	0	1	2	0	0
[13]5. Barnets forhold til beskæftigelsen:						
[14]Keder sig ind imellem	9	8	13	13	18	16
[15]Keder sig for det meste	0	0	2	0	0	0

Note: Besvarelserne "barnet er for lille" og "ved ikke" er holdt uden for procentberegningen.

besvarelser, der ikke er direkte positive, men enten neutrale eller negative. Procenterne er kun beregnet af de forældre, der har taget stilling til spørgsmålene. For de 3-5-årige drejer det sig om stort set alle forældrene, mens der for den yngste børnegruppes vedkommende er en hel del, der ikke synes de kan besvare spørgsmålene, fordi barnet er for lille. For spørgsmålet om barnets reaktion, når det skal af sted, drejer det sig om en fjerdedel, for de øvrige spørgsmål udgør denne gruppe forældre ca. 10–14 pct. Der er altså en hel del usikkerhed i forældrenes vurdering af især de helt små børns trivsel.

Som det fremgår, er der kun meget få besvarelser (ca. 1–2 pct.), der er direkte negative og tyder på mistrivsel. En del krydser af ved svagt negative kategorier. Ca. en tiendedel af forældrene synes kun, barnet trives nogenlunde i pasningen, stort set samme andel mener ikke, at barnet er særlig knyttet til den eller de voksne, der passer det til daglig, og at barnet keder sig ind imellem med, hvad det foretager sig i pasningsmiljøet.

Kun 3–4 pct. af børnene bedømmes af forældrene til at være kede af at skulle af sted til dagplejen eller daginstitutionen, ligesom kun ca. 2. pct. af forældrene mener, at børnene føler sig lidt utrygge sammen med de andre børn i dagpasningen. Forældrene til børnene i dagpleje er her kun blevet spurgt, hvis der er andre børn under 6 år i dagplejen, inkl. dagplejehjemmets egne. Dette er tilfældet for ca. 90 pct. i den kommunale og for ca. to tredjedele i den private dagpleje.

En sammenligning af de forskellige pasningstyper viser, at daginstitutionspasningen har relativt flere negative svar med hensyn til generel trivsel og med hensyn til tilknytning til de voksne sammenlignet med de to dagplejeformer, mens det forholder sig omvendt med hensyn til beskæftigelsen, men forskellene er meget små for den yngste børnegruppe. Derimod er der for de 3-5-årige ret markante forskelle i spørgsmålet om barnets forhold til de voksne, idet over en fjerdedel af børnehavebørnene ikke er særlig knyttet til nogen af de voksne i børnehaven efter forældrenes mening, mod 13–14 pct. for børnene i kommunal eller privat dagpleje.

En sammentælling af antal negative besvarelser på alle fem spørgsmål for hvert enkelt barn viser, at der ikke er tale om nogen ophobning af negative svar i daginstitutionspasningen frem for i dagplejeformerne. Det er først og fremmest andelen af familier, der kun har negativ besvarelse på

ét af de fem spørgsmål, der ligger højere for daginstitutionspasningens vedkommende – for de 0-2-årige en fjerdedel mod en femtedel i dagplejeformerne. For de 3-5-årige har 28 pct. af forældrene til børnehavebørnene ét negativt svar ud af fem mulige, mod 13–15 pct. i dagpleje. Andelen af forældre, der har svaret negativt på to eller flere af de fem spørgsmål, viser derimod ingen variation afhængig af pasningsform. Det er tilfældet for 6–7 pct. for de 0-2-årige og 10–12 pct. for de 3-5-årige.

Besvarelserne på de fem trivselsspørgsmål viser ingen systematisk variation afhængig af det område, familierne bor i, ligesom den tid, barnet opholder sig i pasningen, heller ikke har sammenhæng med forældrenes svarmønster.

Alt i alt viser forældrenes bedømmelser på dette sæt af forholdsvis brede generelle spørgsmål, at langt de fleste, som har en mening om forholdene, tilsyneladende ikke i det daglige nærer bekymring for, at barnet ikke har det godt i pasningen.

Dette overvejende positive billede kan naturligvis have sin baggrund i, at langt de fleste børn reelt trives godt i deres pasning. Men det kan også tænkes, at mange forældre måske ikke er opmærksomme på eventuelle problemer og mistrivsel hos barnet. Det er tvivlsomt, hvor grundigt kendskab forældrene har til barnets daglige liv i pasningsmiljøet. De har efter sagens natur ikke direkte indblik i, hvordan barnets daglige hverdag former sig i udepasningsmiljøet, mens de ikke er der. Den viden, de har om, hvad der foregår, og om barnet trives og kan lide at være der, har de fra barnet selv eller fra den/de voksne, der passer barnet.

Størsteparten af forældrene har svaret »ja« til spørgsmålet, om de synes de snakker tilstrækkeligt med den eller de voksne, der passer barnet, til at få et indtryk af, hvordan barnet har det i dagplejen eller daginstitutionen. Der er dog ca. 12. pct. af daginstitutionsforældrene i begge børnegrupper, og ca. 7 pct. af forældrene til børnene i kommunal og privat dagpleje, der oplever, at de har for lidt kontakt med personalet eller dagplejemoderen (tabel ikke medtaget).

a.2. Opsyn og omsorg

Langt størsteparten af forældrene føler sig tilsyneladende trygge ved at overlade barnet i pasningen. De mener, der er tilstrækkelig opsyn og at

barnet modtager den nødvendige omsorg fra den/de voksne, der passer det.

På spørgsmålet, om man tænker tilstrækkeligt på barnets sikkerhed i dagiństitutionen henholdsvis dagplejen er der kun 4–5 pct. af de 0-2-åriges forældre og 2–3 pct. af 3-5-åriges i dagpleje, 8 pct. i børnehave, der svarer: »ikke helt«, eller: »nej, alt for lidt« (1 pct.), jf. *tabel 10.2.*

Tabel 10.2. De erhvervsarbejdende forældres syn på barnets sikkerhed og på den omsorg, barnet modtager i udepasningen. Procent.

	[a]0-2-årige			3-5-årige		
	[b]Vugge-stue	[c]Kommunal dagpleje	[d]Privat dagpleje	[e]Børne-have	Kommunal-dagpleje	Privat dagpleje
[1]1. Tænkes tilstrækkeligt på barnets sikkerhed?:						
[2]Ja, absolut	59	72	79	40	78	76
[3]Ja, stort set	36	24	17	50	18	21
[4]Nej, ikke helt	5	3	3	7	3	2
[5]Nej, alt for lidt	0	0	1	1	0	0
[6]I alt	100	99	100	99	99	99
[7]2. Tager personalet/dagplejemoderen sig nok af barnet?:						
[8]Ja, tager sig næsten for meget af barnet	5	13	29	4	12	20
[9]Tager sig tilstrækkeligt af barnet	89	84	67	87	81	80
[10]Tager sig for lidt af barnet	4	2	2	8	5	0
[11]Barnet er alt for meget overladt til sig selv	2	0	2	2	1	1
I alt	100	99	100	101	99	101

Det fremgår yderligere af tabel 10.2, at relativt lidt flere af forældrene til vuggestuebørnene end til de 0-2-årige i kommunal og privat dagpleje synes, at personalet/dagplejemoderen tager sig for lidt af barnet. Det samme gælder for de 3-5-årige, hvor 10 pct. er utilfreds hermed i børnehaven, mod 6 pct. i kommunal dagpleje og kun ca. 2 pct. i privat dagpleje. Blandt svarmulighederne er der også kategorien: »tager sig næsten for

meget af barnet«. Her ses markante forskelle i besvarelserne afhængig af pasningsform – kun 4–5 pct. i daginstitution, 12–13 pct. i kommunal dagpleje, mens henholdsvis 29 og 20 pct. i den private dagpleje for henholdsvis 0-2-årige og 3-5-årige krydser af ved denne svarmulighed.

a.3. Syn på børneopdragelse

Forældrene er blevet spurgt, om de har samme syn på børneopdragelse som dagplejemoderen resp. som personalet i daginstitutionen. Svaralternativerne er klassificeret:

1) Ja, i det store og hele.
2) Nej, men jeg er alligevel godt tilfreds med deres opdragelse af mit barn.
3) Nej, jeg er ikke tilfreds med deres opdragelse af mit barn.

Besvarelserne på spørgsmålet viser stort set ensartede fordelinger uanset pasningstype. Omkring tre fjerdedel af forældrene mener, at de i det store og hele har samme syn på opdragelse som personalet eller dagplejehjemmet, omkring en femtedel svarer nej, men er alligevel tilfreds, og ca. 5 pct. er direkte ikke tilfreds med opdragelsen i udepasningen (tabel ikke medtaget). Ud fra forældrenes oplevelse af situationen er der altså for størstepartens vedkommende ikke de store spændinger og konflikter mellem forældre og personale/dagplejemor omkring opdragelsen i daginstitutionen eller i dagplejen.

De forældre, der er utilfredse med opdragelsen, er blevet spurgt om grunden hertil. Forældrene har skullet krydse af ved »ja« eller »nej« til en række kategorier, der bl.a. går på, om det er fordi, man i pasningen er for strenge respektive gør for lidt ud af gode manerer, renlighedsopdragelse, gode spisevaner o.l.

For de 3-5-årige børn er der ca. en fjerdedel af de utilfredse forældre til børnehavebørnene, der synes, opdragelsen er for fri, og at der lægges for lidt vægt på disciplin, gode manerer, spisevaner o.l. Dette er derimod kun tilfældet for en tiendedel af de utilfredse forældre til de 3-5-årige i dagplejeformerne.

Omvendt er der ca. en tiendedel af de utilfredse for den yngste børnegruppe, der uanset pasningsform synes, der lægges for megen vægt på renlighedstræning, disciplin, gode spisevaner o.l. Det er dog kun en mindre del af den relativt lille gruppe utilfredse forældre, der har svaret »ja« til nogen af disse spørgsmål, og det må alt i alt konstateres, at disse kategorier kun i mindre grad har ramt plet med hensyn til, hvad det mere konkret er, forældrene ikke er på linje med i opdragelsen.

En hel del forældre har derimod under rubrikken »andet« givet bemærkninger til børneopdragelsen i pasningen. Det er først og fremmest forældrene til børnene i daginstitution, der har følt sig tilskyndet til at kommentere spørgsmålet. Af 138 kommentarer til børneopdragelsen er 101 fra forældre til børn i vuggestue eller børnehave.

En del bemærkninger til børneopdragelsen i *daginstitutionen* er af positiv karakter. Forældrene har haft lyst til at bemærke, at de er overmåde tilfredse – en idérig, kærlig og omsorgsfuld ledelse, barnet bliver fantastisk godt beskæftiget, lærer meget han mange gange fortsætter hjemme o.l. er typiske bemærkninger inden for denne gruppe.

De øvrige kommentarer er i form af kritik eller ønsker om ændringer af visse forhold i daginstitutionsopdragelsen. Nogle forældre synes, at opdragelsen i børnehaven er for fri – barnet bør også i børnehaven lære almindelig høflighed og ordenssans. Der er for frie former og børnene får dårlige vaner og sprog (banden fx).

En hel del forældre efterlyser en mere bevidst pædagogisk målsætning – der er i for høj grad tale om børnepasning og for vilkårlig planlægning af de pædagogisk/udviklingsmæssige aktiviteter. Denne gruppe kommentarer kommer både fra vuggestue- og børnehaveforældre. Kun en enkelt ønsker mindre pædagogik og at der burde tages mere individuelle hensyn i opdragelsen. Nogle forældre ville ønske, der blev lagt mere vægt på at arbejde med opdragelse til samarbejde i gruppe, at børnene ikke øver vold mod hinanden og holder enkelte udenfor.

Blandt kommentarerne er der kritiske bemærkninger om personalet, der især går på, at der er for lidt aktivitet fra personalets side – børnene er for meget overladt til sig selv, mens personalet hygger sig og drikker kaffe. Kun en enkelt mener, at personalet præger børnene i politisk retning. 8 familier synes, at der er for lidt personale i forhold til børn.

Kritikpunkterne i *den kommunale dagpleje* er ifølge forældrenes kom-

mentarer hovedsagelig, at dagplejemoderen ikke har kendskab til de forskellige udviklingsbehov, har manglende pædagogiske forudsætninger og uddannelse til opgaven. Der sker for lidt, for megen passivitet og for få udviklende aktiviteter. Barnet sover i tre ud af de syv timer, som en af kommentarerne lyder. Flere forældre bemærker, at de selv lægger mere vægt på udfoldelsesmuligheder i modsætning til dagplejemoderen, som lægger vægt på, at der er rent og pænt i hjemmet. Desuden nævnes problemer med slik og med traditionel opdragelse. Et par forældre mener, at hun ikke interesserer sig for barnet men kun for sin løn. *Den private dagpleje* har kun få kommentarer, der drejer sig om for få beskæftigelsesmuligheder, problemer med slik og forkælelse, samt kritik af traditionel opdragelse.

a.4. Barnets opholdstid

I sammenligningen af, hvordan de forskellige pasningsformer opfylder småbørnenes behov efter brugernes vurdering skal den daglige opholdstid inddrages som en vigtig side af pasningens kvalitet for barnet.

Den daglige opholdstid for børn med erhvervsarbejdende forældre er bestemt efter, hvor længe forældrene er på arbejde og ikke efter barnets behov.

Den ene side af dette forhold er, at forældre med lang arbejdstid kan opleve, at samværet med børnene bliver for indskrænket.

Det, der imidlertid er hovedsynsvinklen her, er at forældrenes syn på, hvor længe barnet har godt af at være i pasningen, kan tænkes at have en vis sammenhæng med den form for udepasning, familien benytter.

En sammenligning af børnenes faktiske opholdstider i de forskellige udepasningsformer viser bl.a., at børnene i den kommunale dagpasning gennemgående har længere opholdstider end børn i private ordninger. Den gennemsnitligt korteste pasningstid har de 3-5-årige i privat dagpleje, hvor 45 pct. opholder sig 5 timer og derunder i pasningen, og kun 16 pct. 8 timer eller mere, jf. *tabel 10.3.*

Det fremgår yderligere, at vuggestuebørnene generelt har de længste pasningstider sammenlignet med alle de andre udepasningsformer. Små børn under 3 år opholder sig altså gennemgående længere i daginstitutionsmiljøet end de 3-5-årige børn. Eksempelvis kan det nævnes, at en

Tabel 10.3. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende forældre, fordelt efter pasningstid i udepasningen*. Procent.

[1]Antal timer ugentlig i udepasning	[a]0-2-årige				3-5-årige			
	[b]Vugge-stue	[c]Kommu-nal dag-pleje	[d]Privat dag-pleje	[e]I alt ude-pasning	[f]Hel børne-have	Kommu-nal dag-pleje	Privat dag-pleje	I alt udepas-ning
[2]1-25 timer	12	20	39	30	17	21	45	24
26-39 timer	48	47	34	39	50	34	39	47
[3]40 timer og derover	40	33	27	31	33	45	16	30
[4]I alt	100	100	100	100	100	100	100	101

* Halvdagsbørnehave er ikke medtaget i tabellen.

tredjedel af vuggestuebørnene med heldagsarbejdende forældre tilbringer 9 timer eller derover daglig i vuggestuen, mens det drejer sig om en femtedel for børnehavebørnenes vedkommende (tabel ikke medtaget).

Forældrenes mening om barnets opholdstid i pasningen kan sammenlignes for de forskellige udepasningsformer, se *tabel 10.4.*

Et generelt resultat af tabellen er, at en relativt større andel af forældrene mener, at barnets opholdstid er for lang, når barnet passes i et daginstitutionsmiljø sammenlignet med dagplejehjemmet.

Andelen af forældre, der synes at barnet har bedst af at være i pasningen færre timer end det rent faktisk er tilfældet, stiger naturligt nok voldsomt med stigende opholdstid inden for alle tre udepasningsformer, men er med samme opholdstid væsentligt højere for daginstitutionspasningen end for dagplejen.

Det tydeligste mønster findes for den yngste børnegruppe. Op mod 80 pct. af vuggestueforældrene med barnet i pasningen 8 timer eller derover daglig mener, at barnet ville have bedst af at være der færre timer, med samme pasningstid drejer det sig om 62 pct. i den kommunale dagpleje, og 46 pct. af forældre med deres 0-2-årige barn i privat dagpleje. For en pasningstid mellem 5 og 8 timer om dagen er andelen 52 pct. i vuggestue og ca. en fjerdedel i dagpleje. Selv opholdstider på 5 timer og derunder bekymrer ca. en femtedel af vuggestueforældrene mod næsten ingen af dagplejeforældrene (4 pct.).

Tabel 10.4. De erhvervsarbejdende forældre med barnet i udepasning, fordelt efter hvor mange timer de mener, barnet har bedst af at være i dagpleje/daginstitution. Særskilt for forskellige kategorier af barnets aktuelle pasningstid. Procent.

[e]Nuværende ugentlige pasningstid:	[a]Daginstitution			[b]Kommunal dagpleje			[c]Privat dagpleje			[d]I alt udepasning*		
	[f]1-25 timer	26-39 timer	[g]40 timer ≤	1-25 timer	26-39 timer	40 timer ≤	1-25 timer	26-39 timer	40 timer ≤	1-25 timer	26-39 timer	40 timer ≤
[1]Barnet har bedst af:												
[2]0-2 år:												
[3]Flere timer end nu	0	1	0	1	0	0	4	0	0	3	0	0
[4]Passende som det er	81	47	23	96	75	38	92	72	54	92	66	42
[5]Færre timer end nu	19	52	78	4	25	62	4	28	46	5	34	58
[6]I alt	100	100	101	101	100	100	100	100	100	100	100	100
3-5 år:												
Flere timer end nu	2	0	0	3	0	0	0	2	0	1	0	0
Passende som det er	84	76	45	91	83	61	98	61	59	90	73	48
Færre timer end nu	14	24	55	6	17	39	2	37	41	9	26	52
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	99	100

* Halvdagsbørnehave er ikke medtaget i tabellen.

For de lidt større børn i børnehavealderen er der relativt færre af forældrene i den kommunale dagpasning, der er utilfredse med opholdstiden sammenlignet med børnene under 3 år. For de lange pasningstider ses der også her markant forskel på holdningen hos brugerne af børnehave sammenlignet med dagpleje. 55 pct. af børnehaveforældre med børn i pasningen 8 timer og derover ønsker nedsat pasningstid for barnet, mod ca. 40 pct. i dagplejen.

I modsætning til dagplejen, især den private dagpleje har langt størsteparten af forældrene i daginstitutionen deres barn i den pasningsform, de også foretrækker for barnet (jf. kapitel 9). Alligevel synes altså væsentlig flere af daginstitutionsforældrene sammenlignet med dagplejeforældrene, at børnene opholder sig længere tid i pasningen, end godt er.

b. Udepasningen som service for forældrene

b.i. Forældrebetalingen for pasningen

En meningsfuld sammenligning af de forskellige udepasningsformer med hensyn til, om de tilgodeser familiernes behov for en pasning, der ikke er for tyngende for budgettet, må som baggrund have et overblik over, hvad det koster at få barnet passet i de forskellige pasningsformer. Det er imidlertid vanskeligt at skaffe sig en klar oversigt på dette punkt, idet der ud fra forældrenes oplysninger tegner sig et meget broget billede. Der er store udsving ikke blot mellem de forskellige pasningsformer, men også inden for hver pasningstype.

Ca. en femtedel af familierne inden for de kommunale pasningsformer har friplads eller nedsat betaling – for vuggestuepasningen drejer det sig om 38 pct., først og fremmest på grund af en overvægt her af enlige forsørgere. I den private dagpleje betaler ca. en tiendedel af forældrene ingenting – det drejer sig hovedsagelig om bedsteforældrepasning.

Omvendt er der i spektrets anden pol en del familier, der betaler 700 kr. eller mere for at få barnet passet ude.

Ser vi udelukkende på de familier, der betaler fuld pris for pasningen, er der flere forhold, der træder frem som forholdsvis klart mønster. Det er for det første gennemgående dyrere for forældrene at få barnet passet ude, når det drejer sig om børn under 3 år sammenlignet med børnene i børnehavealderen. For det andet ses der størst forskel mellem de tre

199
005

udepasningsformer for den yngste børnegruppe, mens der ikke er så udtalte forskelle i den gennemsnitlige pasningsudgift for de lidt større børns vedkommende.

For de yngste børn ligger vuggestuepasningen klart i toppen med hensyn til prisniveau for forældrebetalingen, med en gennemsnitlig pris på 540 kr, månedlig for fuldtbetalende forældre med heltidspasning (over 30 timer ugentlig). 56 pct. af denne gruppe forældre betaler 600 kr. eller mere om måneden, en del (16 pct.) giver 700 kr. og derover.

Herefter kommer den kommunale dagpleje med en gennemsnitspris på 429 kr. for heltidspasning. Her ligger prisen for næsten alle familier på under 600 kr.

Gennemsnitsbetalingen for den private dagpleje for de mindste børn ligger lidt lavere end for den kommunale dagpleje – på 367 kr., men samtidig er spredningen væsentlig større – op mod en femtedel betaler 600 kr. og derover for fuldtidspasning i den private dagpleje, 15 pct. giver under 300 kr. Kun meget få af forældrene i den kommunale pasning betaler så lidt.

Som nævnt ligger priserne for børn i børnhavealderen på et relativt lavere niveau sammenlignet med de 0-2-årige i især kommunal dagpasning. Der er ikke udtalte forskelle mellem de tre udepasningsformer – den hyppigste betaling ligger på mellem 300 og 400 kr. om måneden for en heldagsplads (jf. bilagstabel 10.I).

I en sammenligning af undersøgelsens områder markerer København sig med de relativt laveste priser for den kommunale dagpasning i begge aldersgrupper, mens omvendt omegnskommunerne ligger over gennemsnittet med hensyn til forældrebetaling i kommunal dagpasning.

På spørgsmålet om betalingen for pasningen af børnene er et problem for forældrene, viser besvarelserne ikke overraskende, at betalingsproblemerne er særlig udbredte blandt forældrene til de 0-2-årige i vuggestue og kommunal dagpleje.

Blandt de forældre, der betaler for pasningen, belaster pasningsudgifterne budgettet for henholdsvis 27 pct. af vuggestueforældrene, 23 pct. af forældrene i kommunal dagpleje for de yngste børn, mens ca. en tiendedel af de betalende forældre i alle de øvrige pasningsformer har svært ved at klare udgifterne til børnenes udepasning, jf. *tabel 10.5.*

Det kan indskydes, at udbredelsen af problemer med betalingen af den

SOL 200

Tabel 10.5. Andelen af de erhvervsarbejdende familier med barnet i udepasning, som angiver, at de har svært ved at klare pasningsudgiften, særskilt for pasningsform samt for henholdsvis enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier og for familier med forskelligt antal børn under 6 år. Procent.

	[a]0-2-årige			3-5-årige		
	[b]Vugge-stue	[c]Kommunal dag-pleje	[d]Privat dag-pleje	[e]Børne-have	Kommunal dag-pleje	Privat dag-pleje
1. Alle erhvervsarbejdende, der betaler:						
[2]Ja, har svært ved at klare det	27	23	11	11	11	10
[3]2. 1 barn under 6 år	27	20	9	10	9	5
[4]2 eller flere	32	34	12	17	13	18
[5]3. Enlig forsørger	37	35	29	29	10	79
[6]To-forsørgere	24	22	10	9	11	8
[7]Betaler intet (uden for procentberegning):						
Enlig forsørger	27	22	53	33	27	24
To-forsørgere	10	3	8	3	2	9
[8]Alle erhvervsarbejdende	14	5	10	8	5	10

Note: Procentberegningen er ekskl. familier, der intet betaler.

kommunale pasning er væsentlig lavere i København (15–16 pct.), hvor priserne er relativt lavest, mens over en tredjedel af forældrene i omegnskommunerne har problemer. Hyppigheden af forældrenes angivelser af problemer med betalingen følger altså til dels variationer i den gennemsnitlige pris for de forskellige udepasningsformer.

Men også familiens økonomiske og familiemæssige forhold er af væsentlig betydning. Som det yderligere fremgår af tabel 10.5 meldes der relativt oftere om belastning af pasningsudgiften i familier med flere små børn under skolealderen sammenlignet med étbarnsfamilier, ligesom der ses tilsvarende forskelle, når der er tale om enlige forsørgere sammenlignet med to-forsørgerfamilier.

Sigtet med fripladssystemet er at gøre det muligt for de økonomisk dårligt stillede familier at have deres barn i offentlig pasning (angående fripladsgrænser, se bilag B).

5081

Det er vist i kapitel 9, at relativt flere af forældrene i privat dagpleje sammenlignet med den kommunale dagpasning begrunder valget af pasningsform med, at det er billigere for forældrene. Der er dog ikke påvist markant lavere brug af kommunal dagpasning for erhvervsarbejdende familier med mellemindtægter lige over fripladsgrænserne (jf. kapitel 7).

Virkningen af grænserne afspejles derimod i, at pasningsudgiften til den kommunale dagpasning væsentlig hyppigere tynger økonomien for de familier, der tilhører indtægtskategorien fra 30–69.999 kr. netto, end det er tilfældet for både de lavere og de højere indtægtskategorier.

Forholdet gælder for begge aldersgrupper, men er særlig markant for vuggestuepasningen. For den private dagpleje har vanskeligheder med betalingen direkte sammenhæng med indkomsten (tabel ikke medtaget).

Sammenfattende om forældrebetalingen for pasningen kan det fastslås, at den kommunale dagpasning for store grupper af erhvervsaktive familier med børn under 3 år er væsentlig dyrere end den private dagpleje. Dette gælder i særlig grad vuggestuen.

Det relativt høje prisniveau for især vuggestuen medfører, at en hel del forældre, der betaler fuld pris, oplever pasningsudgiften tyngende. Særlig hårdt ramt med hensyn til denne udgiftspost er enlige forsørgere, familier med flere mindre børn, og familier med nettoindtægter i mellemgruppen 30–69.999 kr., hvor muligheden for nedsat betaling for størstedelen falder væk.

b.2. Behov for yderligere pasningstid

Et vigtigt punkt i erhvervsarbejdende forældres dagligdag er, om den tid, barnet har mulighed for at opholde sig i pasningen stemmer sammen med forældrenes tidsskema med hensyn til arbejdstider og transport.

Disharmoni på dette område kan indebære en stadig tilbagevendende belastning med supplerende pasningsordninger, der kan være både besværlige og dyre for forældrene og uheldige for barnet.

Mange daginstitutioner åbner senere end fx en del fabriksarbejde starter, og lukker så tidligt, at butikspersonale o.l. ikke kan nå at afhente børnene. Foruden disse randtidsproblemer er der, som vi har set i kapitel 5, en stor gruppe mødre, der arbejder på uregelmæssige tider eller helt uden for normal dagtid (nattevagt, skiftehold, weekendarbejde o.l.).

1802

Tabel 10.6. Andelen af de erhvervsarbejdende familier med barnet i udepasning, som har brug for at få barnet passet på andre tider, end de får nu. Procent.

[1]Brug for anden pasningstid på grund af arbejdstider?	[a]0-2-Årige						3-5-Årige					
	[b]Vuggestue		[c]Kommunal dagpleje		[d]Privat dagpleje		[e]Børnehave[x]		Kommunal dagpleje		Privat dagpleje	
[f]Procentandelen af ja-svar:	17		11		6		12		11		6	
[2]Hvis "ja", har De brug for[xx]:	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
[3]1. Tidligere om morgenen	17	3	24	3	11	1	7	1	11	1	14	1
[4]2. Senere på dagen	45	8	41	4	86	6	61	7	32	4	71	5
[5]3. Om lørdagen	35	6	46	5	22	2	33	4	71	8	3	0
[6]4. Om søndagen	37	6	22	2	11	1	20	2	49	5	3	0
[7]5. Om aftenen	25	4	24	3	24	2	19	2	27	3	26	2
[8]6. Mulighed for overnatning	21	4	11	1	7	0	17	2	18	2	26	2

I = Procentandelen af ja-svar inden for hver kategori beregnet af de familier, der har brug for yderligere pasning.

II = Procenten er beregnet af alle de erhvervsarbejdende familier i pasningsformen.

x Kun heldagsbørnehave.

xx Hver kategori er besvaret som særskilt spørgsmål med enten "ja" eller "nej".

En stor del af disse familier må ty til andre løsninger end udepasning, som fx pasning hjemme af andre eller af forældrene på skift, jf. kapitel 5.

For de familier, der benytter udepasning, berører denne type problemer ca 17 pct. af vuggestueforældrene, mens det drejer sig om godt en tiendedel af forældrene med plads i heldagsbørnehave eller kommunal dagpleje. Den private dagpleje har sammenlignet med de offentlige ordninger relativt færrest problemer, idet kun omkring 6 pct. af forældrene med børn i denne pasningstype angiver at have brug for andre pasningstider. Sammenholdt med, at forældrene i den private dagpleje væsentlig hyppigere end især daginstitutionsforældrene begrunder valget af pasningsform med, at åbningstiderne passer bedre til forældrenes arbejdstider (jf. kapitel 9), synes den private udepasning altså den mest elastiske af de tre udepasningsformer til at tilpasse sig familiernes pasningsbehov, jf. *tabel 10.6.*

Der ytres ønsker om yderligere mulighed for pasning inden for alle tider af døgnet og ugen, men det hyppigst nævnte behov er at kunne afhente børnene senere på dagen, 4-8 pct. inden for alle udepasningsformerne har brug for dette. Også ønske om lørdagspasning er udbredt, især inden for den kommunale dagpasning.

Familierne klarer sig på mange forskellige måder. Ifølge kommentarerne skiftes der ofte mellem forskellige muligheder, fx barnet sover nogen gange hos en tante eller bekendte, andre gange betales en barnepige for at være i hjemmet. Hyppigt anvendes 12-14-årige skolepiger, men også bekendte, naboer, familie o.l. må træde til.

Der er altså en del af familierne i udepasningen, især den kommunale dagpasning, der har besvær med at få ligningen: forældrefravær – omsorg for småbørnene imens – til at gå op, og som hellere vil have, at problemet blev klaret inden for rammerne af den hovedpasningsform de har.

b.3. Pasningsproblemer ved barnets sygdom

Erhvervsarbejdende forældre, der har fundet en nøje afstemt daglig rytme, kan finde sig prisgivet deres småbørns mere eller mindre ustabile sundhedstilstand. Selv forholdsvis harmløse børnesygdomme og småinfektioner kan få hele læsset til at vælte.

Problemet er ikke blot af praktisk art. Forældrene vil på den ene side

gerne være en stabil arbejdskraft på arbejdsmarkedet, men ønsker måske samtidig selv at varetage denne side af omsorgen for børnene, eller at en person, børnene kender godt, er hos dem, især i de første dage med feber og sløjhed. Mange familier har ikke et socialt netværk af ressourcer at trække på i sådanne situationer, som børnene er kendte med og føler sig trygge ved i en sygdomssituation.

Det viser sig, at der inden for dette problemfelt er markante forskelle afhængig af, hvilken udepasningsform forældrene benytter. Daginstitutionsforældrene er gennemgående væsentligt mere belastede end de familier, der benytter dagplejeformen, især den privat arrangerede, jf. *tabel 10.7.*

Tabel 10.7. De erhvervsarbejdende familier med barnet i udepasning, fordelt efter om de har haft problemer med at få barnet passet, når det er sygt. Procent.

	[a]0-2-årige			3-5-årige		
	[b]Vugge-stue	[c]Kommunal dagpleje	[d]Privat dagpleje	[e]Hel børnehave	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje
[1]Pasningsproblemer ved sygdom?:						
[2]Ja, ofte	29	14	4	20	9	2
[3]Ja, somme tider	27	22	10	29	20	20
[4]Sjældent	16	21	18	18	24	16
[5]Nej, aldrig	28	45	67	32	47	61
[6]I alt	100	102	99	99	100	99
[7]Ofte + somme tider	56	36	14	49	29	22

56 pct. af vuggestueforældrene angiver, at de ofte eller somme tider har problemer med at få barnet passet, når det er sygt, i den kommunale dagpleje melder 36 pct. af forældrene om sådanne problemer, mens det kun drejer sig om 14 pct. i den private dagpleje for de mindste børn.

Noget lignende gælder for de 3-5-årige, her ligger tallene for forekomst af problemer lidt lavere i den kommunale dagpasning og lidt højere i den private udepasning end for den yngste børnegruppe, men i øvrigt er der samme tendens i forholdet mellem pasningstyperne.

346
205

De enlige forsørgere har inden for alle udepasningsformer relativt hyppigere pasningsproblemer ved småbørnenes sygdom end to-forsørger-familierne, men ved sammenligning af de forskellige pasningsformer ses samme faldende tendens fra daginstitutionspasningen gennem kommunal dagpleje til den private udepasning – blot på et relativt højere niveau.

Derimod ses ingen systematisk sammenhæng afhængig af socio-økonomiske forhold i familierne eller afhængig af kommunetype. Disse problemer synes at ramme nogenlunde lige hyppigt eller uden systematik i by og på land og i forskellige socio-økonomiske grupper (tabel ikke medtaget).

Der er ikke umiddelbart grund til at tro, at der er systematiske forskelle mellem udepasningsformerne i de private ressourcer, familierne har at trække på i sygdomssituationer. Snarere kunne det tænkes, at der bag dette resultat lå forhold knyttet til de forskelligartede pasningsmiljøer. For det første er småbørn i daginstitutionsmiljøet sandsynligvis oftere syge gennem smitte fra de mange børn, end det er tilfældet i kommunal og især i privat dagpleje, hvor der i en tredjedel af dagplejerne kun opholder sig det ene barn. Desuden er mulighederne for at modtage et sygt barn formodentlig langt ringere i daginstitutionsmiljøet. Dels er der hensynet til de andre børn, der bliver smittet, dels er det vanskeligt inden for daginstitutionens rammer at give et halvsløjt barn rolige omgivelser sammenlignet med det private hjem.

At disse miljøforskelle har betydning, bekræftes til en vis grad af, at der er karakteristiske forskelle i arten af de problemer, der hyppigst nævnes ved de forskellige pasningsformer. Omkring halvdelen af de forældre, der ofte eller somme tider har problemer, har været nødt til at aflevere barnet i dagplejen, selv om det ikke var helt rask – dette gælder kun for en fjerdedel af daginstitutionsforældrene med problemer. Her svarer til gengæld langt størsteparten – 90-94 pct. – at de har været nødt til at blive hjemme fra arbejde. Dette gælder for 84 pct. i kommunal dagpleje og for 64-74 pct. i privat dagpleje for de to aldersgrupper. Også at kommentarerne til den private dagpleje fremgår, at dagplejemoderen, hvor der kun er det ene barn, af og til er kommet i barnets hjem ved sygdom, eller har været flink til at modtage et sygt barn.

Kun 1-2 pct. af forældrene har været nødt til at efterlade småbørnene alene hjemme, når de var syge. Det har dog været tilfældet for 7 pct. af børnehavebørnene.

206
1056

De mange kommentarer til dette punkt giver et levende indtryk af de ofte voldsomme problemer, der tårner sig op for familierne, hvis barnet en morgen har feber og ikke kan afleveres i den sædvanlige pasningsordning.

En hel del forældre er nødt til at forsømme deres arbejde, hvilket giver problemer på arbejdspladsen. Mange har brugt en stor del af deres feriedage på denne konto. De fleste kommentarer inden for denne løsning giver udtryk for, at fædrene og mødrene skiftes til at blive hjemme fra arbejdet.

Husmoderafløser er ud fra forældrenes bemærkninger en ordning, der sjældent opfylder familiernes behov. Hovedankerne mod systemet er, at det er alt for dyrt at benytte og for svært at skaffe. Især volder den første sygedag problemer, idet der ikke så hurtigt kan rekvireres hjælp gennem systemet.

Barnets sygdomsperioder er i det hele taget for mange familier en betydelig ekstra økonomisk byrde ud over den sædvanlige pasningsudgift. En del har været nødt til at betale en dame, studenterhjælp, ung pige eller anden ekstra hjælp. Der angives hyppigst en pris på 18-20 kr. i timen.

Bedsteforældre redder mange betrængte familier ud af kniben, men dette forekommer langt fra problemløst for mange familier. En lang række kommentarer går på, at det er en belastning at være afhængig af familien og måtte ulejlige dem. De er ofte ikke disponible og har deres at passe, og må i flere tilfælde rejse lange strækninger for at komme og passe barnet. Flere beskriver desuden, at de selv har måttet køre 70-80 km til bedsteforældrene med barnet før arbejdstids begyndelse.

Der kan altså ikke herske tvivl om, at der for mange familier, der har deres arbejde at passe ude, er tale om virkelig belastende problemer, når småbørnene bliver syge.

Sammenfattende har hensigten med afsnit A været at sammenligne de tre udepasningsformer: daginstitution, kommunal og privat dagpleje med hensyn til forældrenes mening om en række enkeltaspekter ved den pasning de benytter til barnet. Disse dimensioner skal hver for sig bidrage til at belyse, hvorvidt pasningen fungerer tilfredsstillende for brugerne eller ej.

Ser vi først på forældrenes vurdering af forskellige *praktiske og økono-*

miske forhold, angives der forholdsvis hyppigere problemer blandt de familier, der benytter daginstitution sammenlignet med dagplejeformerne, især den private dagpleje. Det gælder pasningsproblemer ved barnets sygdom, problemer med betalingen og med åbningstiderne. Dette billede stemmer overens med, at væsentlig flere af brugerne af dagplejen sammenlignet med daginstitutionen motiverer valget af netop denne pasningstype med praktiske hensyn som pris, åbningstider mv. (jf. kapitel 9).

Hvad angår forældrenes mening om *barnets forhold* i pasningen, vidner besvarelserne i alle tre udepasningsformer om en udbredt positiv vurdering af, hvordan barnet befinder sig i pasningsmiljøet. De mindre forskelle, der kan påvises, er som regel i daginstitutionernes disfavør. Der er her relativt lidt flere sammenlignet med dagplejen, der kun synes barnet trives nogenlunde, og at det ikke er særligt knyttet til nogen af de voksne. Desuden er der forholdsvis flere af daginstitutionsforældrene, der finder kontakten med personalet utilstrækkelig. Men variationerne for hver enkeltdimension er gennemgående marginale, omfatter altså kun en mindre del af forældrene. I *bilagsfigurerne 10.1 og 10.2* er resultaterne af denne side af analyserne sammenfattet gennem en sammentælling af antal negative svar på de forskellige spørgsmål for hver enkelt familie.

Et pasningsmiljøs kvalitet for barnet må imidlertid også ses i snævert samspil med forældrenes arbejdssituation, som både bestemmer den tid, barnet daglig skal opholde sig i pasningen, og hvad forældrene orker at give barnet hjemme efter arbejdsdagens slutning.

Det viser sig, at forældrenes holdning til *opholdstiden* i pasningen i væsentlig højere grad skelner mellem de forskellige pasningstyper, end det er tilfældet for barnets forhold i øvrigt i pasningen. Med samme pasningstid i udepasningen synes daginstitutionsforældrene i markant større omfang end forældre med børn i dagpleje, at børnene opholder sig der for lang tid om dagen. Dette gælder i særlig grad for den yngste aldersgruppe.

Der synes at ligge en vis modsigelse i dette resultat, når man sammenligner med hovedindtrykket fra kapitel 9, hvor netop daginstitutionsforældrene har valgt denne pasningstype, fordi den var bedst for barnet, mens denne andel falder til under halvdelen i den private dagpleje.

At karakteren af den dagpasning, der benyttes, synes at have betydning for forældrenes holdning til den optimale daglige opholdstid for barnet,

kan have at gøre med de forskelligartede kvaliteter, forældrene tillægger de to miljøformer. De forældre, der foretrækker dagplejen for barnet, fremhæver i deres (relativt få) kommentarer de formodede erstatningskvaliteter: »er mere ligesom hjemme ... dagplejemoderen er en erstatning for moderen ... en mere naturlig opdragelse ... en mere rolig og beskyttet atmosfære ...« o.l. Netop disse sider af pasningsmiljøet har måske til følge, at den daglige varighed for mange ikke er blandt hovedproblemerne.

Omvendt nævnes der ingen erstatningskvaliteter af de forældre, der foretrækker daginstitutionsmiljøet for deres barn. I deres (talrige) bemærkninger lægger de netop vægt på de kvaliteter, der er *forskellige* fra hvad hjemmet ofte kan give: mange legekammerater, udfoldelsesmuligheder, det pædagogiske aspekt. Selv om disse kvaliteter af forældrene altså opleves som vigtige fordele for barnet, kan de være trættende og evt. få negative følger ved for lange opholdstider, ligesom de evt. manglende erstatningskvaliteter ved miljøet måske i højere grad kan bekymre forældre, der har en lang arbejdsdag og oplever, at de har for lidt tid og overskud hjemme.

De forskellige procentandele er på gruppeniveau og siger intet om, hvor mange enkeltfamilier, der oplever situationen som et dilemma, men resultaterne så vidt kan måske sammenfattes derhen, at en hel del forældre med børn i dagpleje, især privat dagpleje, ønsker at skifte til en daginstitutionsplads, jo flere jo større daginstitutionsdækning i kommunen (kapitel 9). Dette forhold har tilsyneladende ikke sin baggrund i, at forældrene er utilfredse med børnenes forhold og trivsel i pasningen, som det her er målt, eller at dagplejen er mere besværlig for forældrene at benytte, men snarere i, at de ser nogen særlige fordele ved daginstitutionsmiljøet for barnet.

For de forældre, der rent faktisk har en daginstitutionsplads, foretrækker langt de fleste også denne pasningsform for barnets skyld, når det skal passes ude, men samtidig er der væsentlige omkostninger og konfliktstof for en hel del familier ved at benytte denne pasningsform. De er i stort tal bekymrede over, at børnene er der for længe, og praktiske ulemper og problemer synes gennemgående at hvile tungere på brugerne af daginstitutionerne end i dagplejen. Dagpleje løser imidlertid tilsyneladende ikke disse familiers dilemma, næsten ingen ønsker at ændre pasningsform

hertil, men nok at ændre på deres arbejdstidsforhold, som vi nærmere skal se i kapitel 11.

B. Børn, der passes i deres eget hjem

Den gruppe småbørn, dette afsnit handler om, omfatter et vidt spektrum af forskellige pasningssituationer:

1) Børn med erhvervsarbejdende forældre, der passes hjemme af bedsteforældre, naboer eller ung pige, mens forældrene er på arbejde.
2) Pasning på skift af udearbejdende forældre.
3) Forældre med landbrug, egen forretning o.l., der ser efter børnene sideløbende med arbejdet.
4) Pasning hjemme af en af forældrene, der står uden for arbejdsmarkedet.

Det fælles for disse pasningsmåder er, at småbørnene til forskel fra de udepassede har hjemmet som eneste eller overvejende daglige miljø.

En del af de problemer, der, som vi har set, kan trænge sig på for erhvervsarbejdende familier med børnene passet ude, såsom udepasningsmiljøets mere eller mindre egnethed for børnene, problemer med åbningstider, pasningsproblemer ved barnets sygdom mv., er ikke relevante for familier med børnene hjemme.

Til gengæld får småbørnenes hjemlige baggrund og hjemmemiljøets kvaliteter en særlig betydning, når børnene sædvanligvis tilbringer hele deres dag i og omkring familiens bolig.

I de familier, hvor pasningen hjemme varetages af andre, mens forældrene er på arbejde, har forældrenes tilfredshed med opsyn og omsorg, og med barnets forhold til den, der passer det, naturligvis betydning på linje med udepasningsformerne. Selv om småbørnene i denne pasningsform i modsætning til de udepassede tilbringer tiden under forældrenes fravær i deres hjemlige vante omgivelser, spiller pasningens tidsdimension, herunder forældrenes muligheder for kontakt og samvær med børnene, formodentlig også her en rolle for, hvor tilfredsstillende pasningen som helhed er for familien. En sammenligning mellem denne pasningstype og udepasningsformerne med hensyn til tilfredshed med pasningens varig-

F.0910

hed er der imidlertid kun mulighed for at foretage ud fra oplysningerne om forældrenes ønsker om ændrede arbejdstider, som der vil blive redegjort for i kapitel 11.

For de familier, hvor forældrene – enten den ene eller begge – hovedsagelig selv passer barnet hjemme, har tidsaspektet antagelig betydning på en anden led. Når småbørn og forældre er sammen hele deres hverdag, får forældrenes egen trivsel og tilfredshed med deres erhvervssituation en særlig betoning som en side af samværets kvalitet for barn og familie som helhed. Denne side af hjemmepasningen som pasningsform betragtet vil ikke blive taget op i denne sammenhæng (der henvises også her til kapitel 11).

I det følgende vil hovedvægten blive lagt på at beskrive hjemmebørnenes situation med hensyn til forældrenes vurdering af børnenes generelle trivsel, beskæftigelse, adgang til legekammerater og deres legemuligheder i og omkring boligen. For de børn, hvor andre varetager omsorgen under forældrenes fravær, vil desuden forældrenes mening om betalingen, opsyn og omsorg, samt forholdet mellem barnet og passeren kort blive belyst.

a. Hjemmebørnenes trivsel og beskæftigelse

Forældrene til de børn, der tilbringer dagligdagen i deres eget hjem, er blevet stillet et generelt spørgsmål om, hvordan de synes barnet trives ved at være hjemme hele dagen. Det viser sig, at denne gruppe forældres besvarelser stort set er på linje med besvarelserne på det tilsvarende spørgsmål for udepasningens vedkommende. Ca. 10-15 pct. af de hjemmepassede 0-2-årige børn trives kun nogenlunde efter forældrenes vurdering, uden større forskel afhængig af pasningsmåde. For de 3-5-årige trives ca. en femtedel af dem, der passes hjemme af andre end forældrene kun nogenlunde, for de øvrige hjemmepasningsformer ligger andelen på omkring 13 pct., dog noget højere i hovedstadsområdet (en femtedel). Ligesom for udepasningsformerne er der kun 1–2 pct. af familierne, der svarer stærkere negativt på dette almene spørgsmål. Alt i alt ser forældrene altså positivt på børnenes trivsel hjemme (tabel ikke medtaget).

Derimod kniber det tilsyneladende af og til for mange af småbørnene at finde nok at beskæftige sig med derhjemme ud fra forældrenes tolkning af

211

Figur 10.1. Andelen af negative svar på spørgsmålet om barnet er glad for beskæftigelsen i forskellige pasningsformer. Særskilt for 0-2-årige og 3-5-årige børn. Procent.

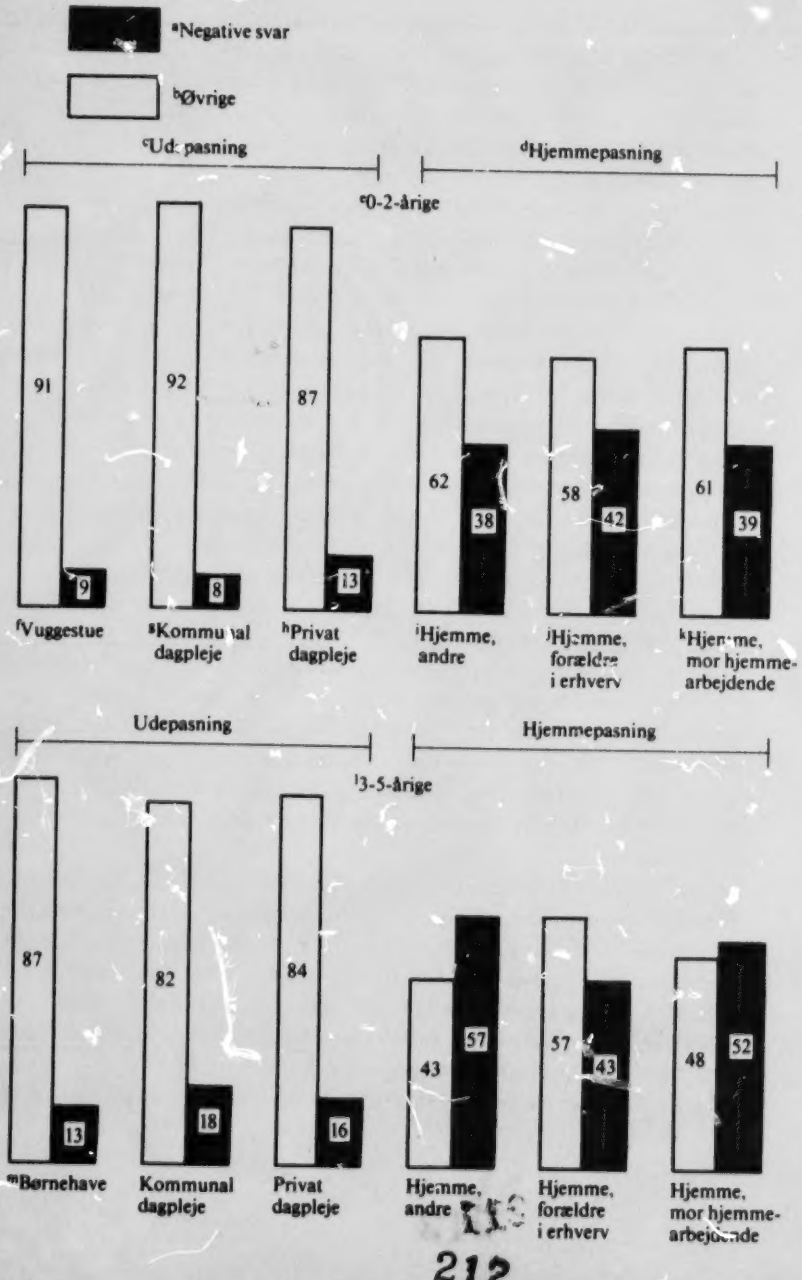

situationen. 40–50 pct. af forældrene til hjemmebørnene har den opfattelse, at børnene ikke har nok at foretage sig og keder sig ind imellem eller for det meste (1–5 pct.). Sammenholdt med forældrevurderingen af børnenes interesse for beskæftigelsen i udepasningsformerne, er der altså i alle hjemmepasningsformerne en markant større utilfredshed med børnenes beskæftigelsessituation, jf. *figur 10.1.*

Selv om forskellene mellem undersøgelsens områder ikke er store, fører hovedstadsområdet igen an med hensyn til andelen af svagt negative svar fra forældrene til hjemmebørnene (tabel ikke medtaget).

Forskellen på dette punkt mellem hjemmepasningen og fx dagplejen, hvor barnets beskæftigelsesmuligheder også ligger inden for et privat hjems rammer, kunne delvis tænkes at have sin baggrund i det mere direkte og indgående kendskab, forældrene har til hjemmesituationen sammenlignet med barnets aktiviteter i udepasningen. Men den kan naturligvis også hidrøre fra, at der *er* færre lege- og oplevelsesmuligheder i mange af hjemmemiljøerne sammenlignet med fx dagplejehjemmene.

Spørgsmålet om mulighederne for at lege med andre børn er formodentlig af væsentlig betydning – især for børnene over 1–2 år. En direkte sammenligning af adgangen til legekammerater for de udepassede og de hjemmepassede børn kan ikke foretages, bl.a. fordi vi ikke ved, hvorvidt dagplejebørnene leger med andre børn i nærmiljøet omkring dagplejehjemmet, og heller ikke har oplysning om de udepassede børns kammeratkontakter, når de er hjemme. Men det kan fastslås, at flertallet af de udepassede børn i hvert fald daglig har adgang til at være sammen med andre børn i selve udepasningen. I daginstitutionen er der altid andre børn at lege med, i den kommunale dagpleje næsten altid (90 pct.), mens der, som vi har set i to tredjedele af de private dagplejer, er andre børn under 6 år.

Sammenlignet med især den kommunale dagpasning står det på dette område noget mere skralt til for de småbørn, der opholder sig hele dagen derhjemme. Som det fremgår af *tabel 10.8,* er det under halvdelen (44 pct.) af børnene fra halvandet op til 3 år, der ofte leger med andre børn. Aldersgrænsen ved halvandet år er sat, fordi en stor del af forældrene til de helt små under denne grænse ikke har fundet spørgsmålet aktuelt for deres barn, og har svaret at barnet er for lille.

De 3-5-årige børn leger for knap to tredjedeles vedkommende ofte med

BIS
213

Tabel 10.8. Familier med barnet passet hjemme, fordelt efter hvor ofte barnet leger med andre børn i nærheden, særskilt for de 1½-2-årige og de 3-5-årige børn. Procent.

	[a]1½-2-årige				3-5-årige			
	[b]Hjemme af andre	[c]Hjemme af forældre i erhverv	[d]Hjemme af hjemmearbejdende mor	[e]I alt hjemme	Hjemme af andre	Hjemme af forældre i erhverv	Hjemme af hjemmearbejdende mor	I alt hjemme
[1]Leger barnet med andre børn i nærheden?:								
[2]Ja, ofte	45	45	42	44	67	64	62	64
[3]Ja, af og til	25	26	27	26	26	22	24	23
[4]Nej, sjældent	30	29	30	30	7	14	14	14
[5]I alt	100	100	99	100	100	100	100	101

andre børn, altså nogenlunde svarende til forekomsten af andre børn under 6 år blandt de privat arrangerede dagplejer.

En sammenligning af undersøgelsens områder viser, at der for de 3-5-årige i hovedstadsområdet er forholdsvis lidt flere sammenlignet med de mindre urbaniserede områder, der ofte eller af og til leger med andre børn i nærheden. Disse forskelle mellem by og land er dog ikke markante, og kan ikke påvises for børn fra halvandet op til 3 år.

Grunden til, at nogle af børnene sjældent eller aldrig leger med andre børn, er først og fremmest, at der ikke er nogen at lege med i nærheden. Desuden angiver en del forældre, især til den yngste børnegruppe, at der ingen sikre legesteder er ude. Der er for begge aldersgrupper ikke større forskel på mere eller mindre urbaniserede områder i denne henseende.

Derimod er det kun i København, at for lidt plads i boligen har væsentlig betydning som begrundelse. For de øvrige områder sættes der kun kryds ved denne kategori af 6–8 pct. blandt de forældre, hvis børn ikke leger jævnligt med andre børn.

Det er også især i København, at en del af de 3-5-årige børn synes skræmt af de andre børn eller ikke bryder sig om at lege med de andre børn. Denne begrundelse afkrydses uden for København kun af 11–13 pct. af de familier, hvor barnet sjældent har legekammerater (tabel ikke medtaget).

Som det erindres fra kapitel 6, har hjemmebørnene relativt hyppigere søskende under skolealderen sammenlignet med gruppen af udepassede børn. Det drejer sig dog i de fleste hjemmepasningsformer om under halvdelen af familierne.

Tilbage står indtrykket af, at hjemmebørnene gennemgående har mindre kontakt med jævnaldrende børn end det er tilfældet for de børn, der passes uden for hjemmet.

For familierne med børnene passet *hjemme af andre* gælder specielt, at de er stillet en række spørgsmål på linje med udepasningsformerne vedrørende barnets forhold i pasningen under forældrenes fravær, samt vedrørende betalingsspørgsmålet.

Forældrenes tilfredshed med tilsyn og omsorg samt deres synspunkter på barnets forhold til den, der passer det, er helt på linje med svarfordelingerne i den private udepasning og skal ikke yderligere kommenteres her. En undtagelse er dog de 3-5-årige børn, hvor der væsentlig mindre hyppigt er tale om nær tilknytning til den voksne i denne pasningstype sammenlignet med dagplejeformerne for denne aldersgruppe. Ca. 30 pct., svarende til børnehavepasningens svarfordeling, vurderes af forældrene som ikke særlig knyttet til den person, der passer barnet hjemme.

35–46 pct. i de to aldersgrupper har valgt pasningen hjemme af andre frem for udepasning, fordi det er billigere for forældrene (jf. kapitel 9). Ser man på, hvad forældrene betaler for denne pasning, er der sammenlignet med udepasningen relativt flest, der ikke betaler noget – op mod 30 pct. i begge aldersgrupper mod en tiendedel i den private udepasning. Omvendt er der blandt de familier, der betaler for pasningen, 37–42 pct. i de to aldersgrupper, der giver 700 kr. månedlig eller mere, heraf størstedelen 800 kr. og derover (30–38 pct.). De relativt få familier, der har ung pige hjemme, har det højeste prisniveau af alle pasningsformer. Som tidligere konstateret er det også stort set udelukkende blandt de bedst stillede familier socio-økonomisk og boligmæssigt, at denne pasningsmåde har udbredelse.

Selv med det relativt høje prisniveau kan det for mange familier med flere småbørn nemt blive en billigere løsning med en betalt person i hjemmet fremfor at have flere børn i vuggestue/børnehave.

Ca. en tiendedel af de familier, der betaler for pasningen hjemme, synes udgiften er en belastning for familiens økonomi. Dette svarer til

hyppigheden af problemer i den private dagpleje for de 0-2-årige og alle udepasningsformer for de 3-5-årige, men er på et relativt lavere niveau end den kommunale dagpasning for de yngste børn.

b. Legemuligheder i og ved boligen

Hidtil er forholdene for hjemmebørnene først og fremmest blevet sammenlignet med de tilsvarende forhold for de udepassede børn i den tid, de er hjemmefra. For flertallet af den sidstnævnte gruppe børn er udepasningsmiljøet en væsentlig del af deres tilværelse. En beskrivelse af rammerne for udfoldelse i de forskellige udepasningsmiljøer ligger imidlertid uden for denne undersøgelses rammer.

Man har derimod bedt forældrene til både de udepassede og de hjemmepassede børn om at bedømme legemulighederne i og omkring barnets eget hjem. I disse oplysninger vil der dog som nævnt især blive lagt vægt på forholdene for de børn, hvor hjemmemiljøet udgør den altdominerende ramme om børnenes oplevelsesverden og hverdagsliv.

I *tabel 10.9* ses svarfordelingen på spørgsmålet, om forældrene synes deres barn har gode muligheder for leg og udfoldelse i boligen indendørs.

Størstedelen af familierne svarer positivt på dette spørgsmål. Der er dog ca. en fjerdedel af forældrene til den yngste børnegruppe, og ca. en femtedel for de 3-5-årige, der ikke finder forholdene helt tilfredsstillende. Ca. en tiendedel for de 0-2-årige og 4 pct. for de 3-5-årige synes direkte mulighederne er dårlige.

I en sammenligning af undersøgelsens områder udskiller København sig klart fra alle øvrige områder ved en væsentlig mere udbredt utilfredshed med boligens muligheder for leg. Over en femtedel synes kun, de er nogenlunde, og yderligere 17 pct. for de 3-5-årige og en fjerdedel for de yngste børn bedømmer dem som dårlige eller meget dårlige (tabel ikke medtaget).

Dette resultat stemmer sammen med, at beboelsestætheden er markant højere i København end i alle andre områder (jf. kapitel 8).

Det fremgik yderligere af kapitel 8, at pladsforholdene i boligen i næsten alle områder var væsentlig snævrere i hjemmepasningsformerne (undtagen ung pige hjemme) sammenlignet med de udepassede børns boligforhold hjemme. Bemærkelsesværdigt nok afspejles dette ikke i en

Tabel 10.9. Svarfordelingen på spørgsmålet om forældrene synes, deres barn har gode muligheder for leg og udfoldelse i deres bolig indendørs, særskilt for forskellige pasningsformer. Procent.

	[a]Dagin-stitution	[b]Kommu-nal dag-pleje	[c]Privat dag-pleje	[d]Hjemme, slægt-ning	[e]Hjemme, ikke-slægt-ning	[f]Hjemme af for-ældre i er-hverv	[g]Hjemme af hjemme-arbej-dende mor	[h]I alt
[1]Muligheder in-dendørs:								
[2]0-2 år:								
[3]Udmærkede	39	60	59	57	76	51	56	56
[4]Gode	27	19	24	23	8	26	19	21
[5]Nogenlunde	20	16	10	6	12	14	16	14
[6]Dårlige	8	5	4	9	4	6	7	6
[7]Meget dårlige	6	1	3	5	0	3	2	4
[8]I alt	100	101	100	100	100	100	100	101
3-5 år:								
Udmærkede	44	59	47	55	60	71	63	56
Gode	29	25	31	32	35	19	24	26
Nogenlunde	18	12	21	12	5	7	10	14
Dårlige	6	3	2	1	0	2	2	3
Meget dårlige	3	1	0	0	0	2	1	1
I alt	100	100	101	100	100	101	100	100

Tabel 10.10. Andelen af forældre, der svarer "ja" til, at de er ængstelige for, at barnet kan komme noget til, når det leger udendørs i nærheden af boligen, særskilt for forskellige pasningsformer og for 1½-2-årige og 3-5-årige børn. Procent.

	[a]Daginsti-tution	[b]Kommunal dagpleje	[c]Privat dagpleje	[d]Hjemme af andre	[e]Hjemme af for-ældre i erhverv	[f]Hjemme af hjem-mearbejd-ende mor	[g]I alt
[1]Ængstelig ved udendørs leg?:							
[2]1½-2 år:							
[3]Ja	55	48	42	42	40	42	42
3-5 år:							
Ja	33	30	23	32	24	26	27

217

tilsvarende mere negativ bedømmelse af mulighederne indendørs i hjemmepasningsformerne sammenlignet med de udepassede børns hjemlige forhold. Især er familier med børnene i daginstitution fuldt på linje med forældrene til børnene passet hjemme i denne henseende.

Foruden forældrenes synspunkter på legemulighederne inden for hjemmets fire vægge, er de blevet spurgt, om de er ængstelige for, at barnet kan komme noget til, når det leger udendørs i nærheden af boligen. Familiernes besvarelser ses af *tabel 10.10.*

En hel del forældre har svaret, at barnet er for lille. Disse besvarelser grupperer sig for størstedelen om børn under halvandet år, som derfor er holdt uden for tabellen.

Det fremgår tydeligt, at barnets alder spiller en stor rolle for den andel af forældrene, der er ængstelig ved barnets leg udendørs, formodentlig afhængig af barnets muligheder for at klare sig ude på egen hånd. For børnene under 3 år er godt 40 pct. ængstelige, mens det drejer sig om 27 pct. for de 3-5-årige. Der ses ikke større forskelle afhængig af den måde, børnene i øvrigt passes på til daglig bortset fra, at daginstitutionen igen ligger relativt højst i negative svar med hensyn til forældrenes syn på legemulighederne ude – 55 pct. for vuggestuebørnene fra halvandet til 3 år og en tredjedel af forældrene til børnehavebørnene er ængstelige, når børnene leger ude derhjemme.

Der ses ikke udprægede forskelle afhængig af område bortset fra Københavns kommune, der ligger markant højere med hensyn til andelen af ængstelige forældre – over to tredjedele for den yngste børnekategori i alle pasningsformer, og på godt halvdelen for de 3-5-årige uanset pasningsform (tabel ikke medtaget).

Besvarelsen af spørgsmålet er efterfulgt af meget talrige kommentarer fra familierne omkring, hvad risikomomenterne nærmere er. Både i byerne og på landet lurer utallige farer på småbørnene, hvis de bevæger sig uden for hjemmets fire vægge. På landet nævnes meget hyppigt landbrugsredskaber og farlige maskiner, søer, mergelgrave, branddam o.l. lige i nærheden, eller boligen ligger ud til befærdede veje, der ikke er afskærmet osv.

I byerne fremhæves også trafikken som faremoment, men samtidig nævnes i en lang række kommentarer, at børnene ingen steder har at lege, gården er helt uegnet, og der mangler legepladser, hvor børnene kan

218

være. Flere familier skriver, at barnet af princip aldrig er nede, da der ingen legemuligheder er. Nogle nævner, at legeredskaberne på legepladsen er for farlige for mindre børn eller, at de er dårligt indrettet. Også vold og hærværk, samt stejle kælderskakte o.l. volder ængstelse hos nogle forældre.

Fælles for en del børn, uanset om de bor i byen eller på landet, er altså, at deres bevægelsesradius og oplevelsesverden uden for boligen er helt afhængig af, at der konstant er en voksen med ude. Dette gælder også for de større børn. Deres legemuligheder ude er begrænset af mangel på afskærmede og sikre steder at være, og følgelig af, hvornår en voksen har tid til at gøre følgeskab ude.

Sammenfattende om de børn, der opholder sig hjemme til daglig synes afsnit B at efterlade det hovedindtryk, at en hel del af småbørnene efter forældrenes opfattelse ikke har tilstrækkeligt med beskæftigelsesmuligheder og adgang til jævnlig kontakt med legekammerater.

Desuden har en hel del af børnene begrænsede udfoldelsesmuligheder i og omkring familiens bolig. Dette har de fælles med mange af de børn, der passes ude, men det rammer formodentlig i højere grad hjemmebørnenes daglige tilværelse.

I kapitel 9 er tilfredsheden med hjemmepasningen anskuet ud fra familiernes ønsker om kommunal dagpasning. Kapitel 11 vil kaste lys over andre sider af familiernes tilfredshed med de forskellige hjemmepasningsformer gennem en beskrivelse af deres tilfredshed med deres erhvervssituation.

KAPITEL 11

FORÆLDRENES TILFREDSHED MED FAMILIESITUATIONEN

Den hovedakse, fremstillingen i de hidtidige kapitler har drejet sig om, har hovedsagelig været børnenes dagpasningssituation set i lys af en baggrund, som var relativt fastlåst i familiernes aktuelle forhold til arbejdsmarkedet.

Den erhvervssituation, forældrene befinder sig i, har imidlertid ikke blot betydning som baggrund for børnenes dagpasning, men er også et forhold, der griber stærkt ind i børnenes og familiens samlede livssituation. De voksnes relationer til arbejdslivet og deres tilfredshed hermed afstikker til dels rammerne for og indholdet af familiens liv bl.a. gennem bestemmelse af den tid og de ressourcer, familiens medlemmer har at lægge i den daglige tilværelse hjemme.

I dette kapitel træder dagpasningen set i forhold til den givne erhvervssituation i familien i baggrunden, og tyngdepunktet for analyserne flyttes til familiens situation, specielt med henblik på at belyse forældrenes mening om betydningen af deres erhvervssituation for dem selv og familien, deres ønsker om ændring af deres forhold til arbejdslivet, samt deres holdning til, hvordan de ideelt set kunne tænke sig forholdene for deres barn med hensyn til balancen mellem forældrekontakt og udepasning.

Ud fra et kortsigtet perspektiv vil disse typer af forældreønsker formodentlig ofte være utopiske i den forstand, at de for mange familier kun kan realiseres ved mere langsigtede ændringer i samfundet og i arbejdsmarkedets struktur. Hensigten med spørgsmålene i dette kapitel er gennem en konfrontation mellem ønskerne og den aktuelle situation at kunne pege på eventuelle problematiske områder i småbørnsfamiliernes samlede livssituation under de nuværende betingelser. Derigennem kan antydes ønskede løsninger på lidt længere sigt, der formodentlig bedre kan tilgodese familiernes og småbørnenes behov ud fra forældrenes vurdering.

Kapitlet er delt i to hovedafsnit. Afsnit A beskriver mødrenes mening om, hvor tilfredsstillende deres arbejdssituation som enten udearbejden-

de eller hjemmearbejdende er for dem selv og for familien, ligesom familiernes ønsker om ændring af deres situation i forhold til arbejdsmarkedet analyseres.

I afsnit B belyses familiernes opfattelse af, hvilken total pasningssituation deres barn ville have bedst af uden hensyn til forældrenes faktiske erhvervssituation.

A. Tilfredshed og ønsker med hensyn til erhvervssituationen

På den ene side har små børn brug for tid, omsorg og opmærksomhed fra deres forældre og forøger samtidig de mange praktiske opgaver i hjemmet, på den anden side medfører situationen som regel forøgede forsørgeropgaver og hermed krav til familiens samlede forsørgerevne. I familier med små børn støder de daglige opgaver hjemme derfor ofte tidsmæssigt og ressourcemæssigt sammen med kravet om en rimelig forsørgelse og om forældrenes fulde deltagelse i arbejdslivet på lige fod med andre voksne samfundsmedlemmer.

Dette dilemma har under de gældende betingelser ingen løsningsmulighed, der kan medføre balance i regnskabet, men hvorvidt den ene eller anden tilpasningsmodel får negative følger for familiens trivsel er formentlig ikke uafhængig af, hvordan forældrene selv oplever situationen. Forskellige familier har forskellige ønsker, behov og muligheder for at indrette sig i forholdet mellem erhvervsdeltagelse og tid til hjemmets opgaver.

Forældrenes erhvervsaktivitet bestemmer de samlede tidsressourcer hjemme, og som vist i kapitel 5 er det først og fremmest mødrene, der udviser varierende grader af erhvervstilknytning, mens fædrene derimod overvejende har fuldtidsdeltagelse i erhvervslivet.

Til belysning af, hvordan småbørnsfamilierne trives med forskellige erhvervssituationer, er det derfor mødrenes tilknytningsforhold til arbejdsmarkedet, der har dannet grundlag for inddelingen af familierne i to hovedtyper af situationer: 1) familier med hjemmearbejdende mødre og 2) familier hvor mødrene har erhvervsarbejde.

De erhvervsarbejdende mødre har mange forskellige former og grader af erhvervstilknytning, hvoraf en del korttidsarbejde af forskellig art

kommer tættere på den hjemmearbejdendes situation end på, hvad man i almindelighed lægger i begrebet erhvervsarbejdende (jf. kapitel 5). Det har imidlertid ikke inden for undersøgelsens rammer været muligt at fange flere nuancer af denne variation ind, end der fremkommer ved en inddeling i deltids- og heltidsarbejde.

De hovedspørgsmål, der vil blive belyst i afsnit A, er *for det første*, hvordan mødrene selv trives med deres situation som henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende, samt hvordan de synes, situationen virker ind på forholdet til børnene, fædrenes deltagelse i børnenes pasning mv.

For det andet vil holdningen til erhvervssituationen blive belyst gennem henholdsvis mødrenes og fædrenes ønsker om ændret arbejdstid eller ændret erhvervsstatus.

a. Mødrenes synspunkter på virkningerne af deres erhvervsstatus

Som nævnt i indledningen ligger interessetyngdepunktet i dette afsnits sammenhæng på familiens og dermed barnets situation og trivselsmuligheder *derhjemme*, og det er under denne synsvinkel, følgerne af mødrenes relationer til arbejdsmarkedet vil blive belyst. Man vil altså i mindre grad beskæftige sig med de negative konsekvenser for arbejdssituationen og for kræfterne til arbejdsengagement af at have mange opgaver hjemme, selv om mødrenes vurdering af deres personlige tilfredshed med deres situation naturligvis også kan have sit udspring i denne side af konflikten.

En direkte sammenligning af familietrivslen hjemme i familier, hvor mødrene er henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende, vanskeliggøres af, at der, hvis vi tænker i yderpolerne, er tale om to indbyrdes forskelligartede hjemmesituationer med hver sit sæt af fordele og ulemper, der til dels er modsatrettede.

Ser vi fx på familieøkonomien, er situationen med to indtægter formodentlig karakteriseret ved at give forbedret økonomi, mens en ringere økonomi netop ofte vil høre til blandt ulemperne ved at være hjemmearbejdende.

Omvendt gælder, at mangel på tid og kræfter hjemme med deraf afledede følger såsom træthed og udkørthed, forsømmelse af hjemmet,

for lidt kontakt med barnet mv. vil tynge ned på minussiden for de erhvervsarbejdende mødre, mens det omvendt ikke er dér hovedproblemerne ligger for de hjemmearbejdende. Deres situation er jo netop karakteriseret ved, at de fortrinsvis anvender deres tid på hjemmets livsområde.

Når mødrene vurderer, at de har større personlig tilfredshed eller bedre forhold til børnene som følge af deres erhvervssituation, har tilfredsheden altså forskellig baggrund og begrundelse for de hjemmearbejdende og for de erhvervsarbejdende mødre.

Med hensyn til spørgsmål om økonomi og fællesskab omkring opgaverne hjemme er spørgsmålene positivt formuleret i den ene situation og negativt i den anden og kan altså ikke direkte sammenlignes.

De hjemmearbejdende og de erhvervsarbejdende mødres vurdering af de relative følger af deres erhvervssituation er belyst for følgende hovedområder: 1) mødrenes egen personlige trivsel med situationen, 2) betydningen for forholdet til barnet/børnene, 3) fædrenes deltagelse i pasningen af barnet/børnene og 4) familiens økonomi.

Hver af de to grupper mødre har fået et sæt spørgsmål, der enkeltvis har skullet besvares med enten »ja« eller »nej«, og som kun mødrene har måttet besvare. Der er – muligvis på grund af dette krav – flere uoplyste på disse spørgsmål (4–5 pct.), end det er tilfældet for de øvrige spørgsmål i skemaet, som ikke har været specielt rettet mod mødrene. De uoplyste er holdt uden for procentberegningerne, således at komplementærmængden til den procentandel, der har svaret »ja«, er andelen af nej-svar.

a.1. Mødrenes personlige tilfredshed og trivsel

De hjemmearbejdende mødre er blevet spurgt, om en af virkningerne af det, at de er hjemmearbejdende, er en større personlig tilfredshed for dem selv. De erhvervsarbejdende er blevet stillet et lignende spørgsmål vedrørende konsekvenserne af deres erhvervsarbejde.

Det bemærkes, at spørgsmålet er stillet relativt, og ikke siger noget om, hvor tilfredse mødrene er med deres situation. Det, der belyses, er, hvorvidt den erhvervssituation, mødrene befinder sig i som enten erhvervsarbejdende eller hjemmearbejdende, giver dem *større* personlig tilfredshed end alternativet.

Tabel 11.1. Andelen af hjemmearbejdende henholdsvis erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, der har svaret "ja" til, at deres erhvervssituation medfører større personlig tilfredshed for dem selv. Procent.

	[a] I erhverv 1-30 timer ugentlig	[b] I erhverv 31 timer ≤ ugentlig	[c] I alt erhvervsarbejdende mødre	[d] Hjemmearbejdende mødre
[1] Har det, at De er hjemmearbejdende/erhvervsarbejdende følgende virkning?:				
[2] Ja til: Større personlig tilfredshed for mig selv:				
[3] 0-2 år	88	76	82	43
3-5 år	83	77	80	45

Andelen, der har svaret »ja« til større personlig tilfredshed, ses i *tabel 11.1.*

Det fremgår tydeligt, at der er markante forskelle på de erhvervsarbejdende mødres tilfredshed sammenlignet med de hjemmearbejdende. Mens langt størsteparten (80–82 pct.) af de erhvervsarbejdende mødre finder, at deres erhvervsarbejde giver dem større personlig tilfredsstillelse, giver det at være hjemmearbejdende kun under halvdelen (43–45 pct.) af de hjemmearbejdende mødre en større personlig tilfredshed. Tallene er overraskende ens, uanset om barnet er under 3 år, eller der er tale om de lidt større børn.

De erhvervsarbejdende mødres arbejdstid har som det ses en vis betydning, tilfredsheden er noget mere udbredt, når mødrene har deltidsarbejde, sammenlignet med heldagsarbejdende mødre. Dette gælder for begge aldersgrupper af børn, men er mest udtalt for den yngste børnegruppe, hvor 76 pct. svarer positivt, når arbejdstiden er over 30 timer ugentlig, mod 88 pct. for deltidsarbejdende mødre. Set i forhold til den iøjnefaldende forskel mellem hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre, må mødrenes arbejdstid, som den her er målt, dog siges at være af relativt ringe betydning for den personlige tilfredshed med situationen.

For de erhvervsarbejdende mødre ses der ikke større forskel på resultatet, afhængig af den måde barnet bliver passet på til daglig. Inden for hver pasningsform ses der også nogenlunde samme forskel mellem deltids- og heltidsarbejdende forældre, som beskrevet ovenfor for de to aldersgrupper af børn.

1224

Derimod ligger andelen, der svarer positivt på spørgsmålet om personlig tilfredshed markant lavere for de relativt få hjemmearbejdende mødre, der har barnet i daginstitution, sammenlignet med dem, der passes hjemme. Daginstitutionerne fungerer altså i en del af disse tilfælde som en aflastning for mødre, der trives mindre godt med at være hjemmearbejdende. Som vi senere skal se, (afsnit b) står disse mødre da også væsentlig hyppigere end de øvrige hjemmearbejdende mødre på spring for at få erhvervsarbejde.

Denne forskel mellem hjemmearbejdende mødre med barnet i daginstitution og de øvrige hjemmearbejdende mødre genfindes markant i alle undersøgelsens områder. I øvrigt ses der hverken for de hjemmearbejdende eller de erhvervsarbejdende nogen systematiske forskelle i personlig tilfredshed afhængig af område (tabeller ikke medtaget).

Derimod afhænger den personlige tilfredshed med situationen som erhvervsarbejdende mor stærkt af mødrenes uddannelsesniveau og stilling. Jo bedre uddannet både med hensyn til skole- og erhvervsuddannelse, jo hyppigere svarer mødrene positivt på spørgsmålet om større personlig tilfredshed. Det samme gælder for funktionærer sammenlignet med arbejdere, og med fædrenes stigende socialgruppe. Dette resultat hænger formodentlig sammen med en mere fast jobtilknytning, større arbejdstilfredshed og bedre arbejdsforhold med stigende uddannelsesniveau. For mødre med kortest mulig skolegang og uden erhvervsuddannelse ligger andelen, der svarer »ja« til større personlig tilfredshed på omkring 70 pct. stigende til 96–97 pct. for de bedst uddannede mødre. En lignende variation gælder som nævnt for mødrenes stilling og fædrenes socialgruppe. Sammenhængen slår lige tydeligt igennem for begge aldersgrupper af børn og for deltids- og heltidsarbejdende mødre.

Man kunne omvendt forvente, at relativt færre blandt de bedst uddannede hjemmearbejdende ville trives med hjemmesituationen sammenlignet med de dårligere uddannede, da de førstnævnte formodentlig ville have større personlig tilfredshed og økonomisk udbytte af et eventuelt erhvervsarbejde. En sådan sammenhæng kan imidlertid ikke konstateres for gruppen af hjemmearbejdende, hvor de bedst uddannede udgør en relativt lille gruppe (jf. kapitel 8). Snarere tyder tallene på, at det at være hjemmearbejdende hyppigere er et ønsket valg for de bedst uddannede, tendensen i besvarelserne går i retning af stigende personlig tilfredshed

225

med stigende uddannelse. Forskellene er dog ikke så store som for de erhvervsarbejdende (tabel ikke medtaget).

Alt i alt må det konkluderes, at de erhvervsarbejdende væsentligt hyppigere er tilfredse med situationen ssmmenlignet med de hjemmearbejdende inden for samme uddannelsesniveau.

Det forhold, at over halvdelen af de hjemmearbejdende mødre til begge børnegrupper svarer nej til større personlig tilfredshed for dem selv, behøver ikke omvendt at betyde, at de direkte mistrives. På det negativt formulerede spørgsmål, om mødrene ikke trives ved at gå derhjemme hele dagen, svarer knap en tredjedel af mødrene til de yngste børn, at de mistrives, mens det drejer sig om ca. en femtedel for mødrene til de 3-5-årige, dog en markant større andel for de daginstitutionspassede børn. De, der ikke trives, består fortrinsvis af mødre, der har svaret nej til større personlig tilfredshed ved denne situation frem for erhvervsarbejde, og udgør således den mest negative ende af tilfredshedsspektret.

a.2. Forholdet til børnene

Hensynet til samværet med børnene og til deres trivsel er et centralt punkt i denne sammenhæng, idet dette hensyn må betragtes som en del af baggrunden for, at mødrene ikke automatisk og selvfølgeligt er tilknyttet arbejdsmarkedet på lige fod med andre voksne, men udviser en ofte marginal og varierende eller slet ingen erhvervstilknytning.

Som en af de mulige virkninger af erhvervssituationen er mødrene blevet spurgt, om deres erhvervsarbejde henholdsvis det, at de er hjemmearbejdende, medfører et bedre forhold til barnet/børnene.

En sammenligning af andelen af ja-svar på dette spørgsmål for de erhvervsarbejdende og de hjemmearbejdende mødre viser stort set det omvendte billede af spørgsmålet om større personlig tilfredshed, hvilket *figur II.1* illustrerer.

Som det fremgår af figuren, svarer kun 40–43 pct. af de *erhvervsaktive* mødre »ja« til et bedre forhold til barnet, mens omvendt op mod tre fjerdedele af de hjemmearbejdende besvarer dette spørgsmål positivt. Der er en ret stærk sammenhæng mellem de erhvervsarbejdende mødre, der har svaret »ja« til større personlig tilfredshed, og dem, der synes de har bedre forhold til barnet gennem deres erhvervssituation, men allige-

Figur 11.1. Andelen af de henholdsvis hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre, der har svaret »ja« til, at deres erhvervssituation medfører større personlig tilfredshed, samt andelen der har svaret »ja« til, at deres erhvervssituation medfører et bedre forhold til barnet/børnene. Særskilt for 0-2-årige og 3-5-årige børn. Procent.

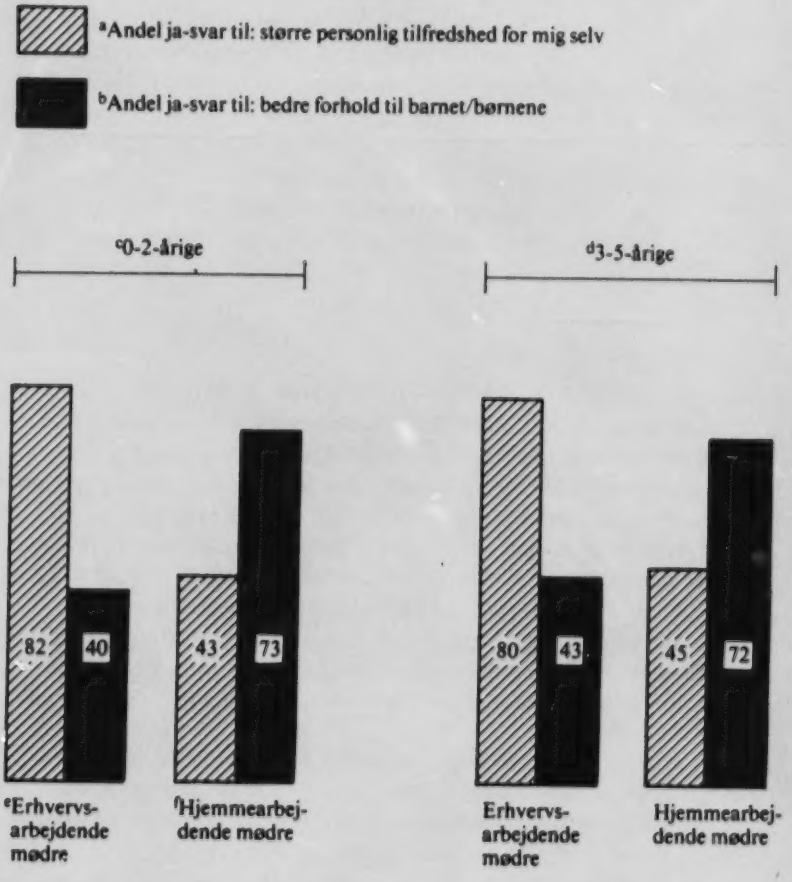

vel er der altså en stor andel erhvervsarbejdende mødre, der trives bedst med at have erhvervsarbejde, men som må svare »nej« til, at de derigennem får et bedre forhold til barnet.

Svarende til den personlige tilfredshed stiger andelen blandt de erhvervsaktive, der har et bedre forhold til børnene, med stigende uddannelsesniveau – fra 37 pct. til ca. 47 pct. Mødrenes arbejdstid spiller en vis rolle i den yngste børnegruppe – 44 pct. af de deltidsarbejdende svarer positivt mod 36 pct. af de heltidsarbejdende mødre. Der ses ingen forskel afhængig af mødrenes arbejdstid for de 3-5-årige børn (tabel ikke medtaget).

Som det fremgår af figur 11.1, er de *hjemmearbejdende* mødres dilemma det omvendte. Mange mødre synes, de har et bedre forhold til børnene ved at være hjemme, selv om de ikke personlig får en større trivsel ved denne situation. Der er dog en ret stærk sammenhæng mellem direkte mistrivsel for mødrene og et nej-svar på spørgsmålet om bedre forhold til barnet. Hvis man er meget utilfreds med at gå derhjemme, går det tilsyneladende også ud over det eventuelt forbedrede forhold til barnet, der skulle være et resultat af at have tid og kræfter til samvær (tabel ikke medtaget).

Når nogle af mødrene synes, deres erhvervsarbejde medfører et bedre forhold til børnene, er det formodentlig fordi de mener, at det gensidige forhold drager nytte af, at både barn og voksen kommer uden for hjemmet til daglig, og/eller fordi man selv trives bedre med dette end med at være hjemmearbejdende, og derfor har mere personligt overskud til barnet. Omvendt er et positivt svar for de hjemmearbejdende vel snarere begrundet i, at de netop har tid derhjemme til samvær og/eller selv trives bedst ved hjemmets opgaver. Begrundelserne for et positivt svar er altså – i lighed med den personlige tilfredshed – forskellige i de to erhvervssituationer.

a.3. Fædrenes deltagelse i pasningen af børnene

En positiv konsekvens af, at begge parter deltager i forsørgelsesopgaven kunne være et større fællesskab omkring opgaverne hjemme, herunder kontakten med børnene, mens omvendt en minusfaktor i de familier, hvor mødrene er hjemme til daglig, kunne være, at børnene havde ringere kontakt med fædrene.

De hjemmearbejdende og de erhvervsarbejdende mødre er blevet spurgt, om en følge af deres erhvervssituation er, at fædrene deltager mindre henholdsvis mere i pasningen af barnet/børnene.

31–32 pct. af de hjemmearbejdende mødre for begge børnegrupper har det synspunkt, at fædrene tager sig mindre af pasningen, end hvis mødrene havde været udearbejdende, mens omvendt omkring halvdelen af de erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, 57 pct. for de 0-2-årige synes, at deres erhvervsarbejde har til følge, at fædrene deltager mere i pasningen af børnene.

Man skulle forvente, at jo mere mødrenes tid var optaget af udearbejde, jo flere positive svar var der på dette spørgsmål. Andelen af ja-svar er imidlertid uafhængig af, om mødrene er heltids- eller deltidsarbejdende, og går snarere i modsat retning af den forventede, omend forskellene er små (tabel ikke medtaget).

a.4. Familiens økonomi

De hjemmearbejdende er blevet spurgt, om deres erhvervsstatus har den virkning, at familien har dårligere økonomi. Omvendt er de erhvervsarbejdende stillet spørgsmålet, om deres erhvervsarbejde medfører bedre økonomi for familien.

Som man kunne vente, synes langt størsteparten af de erhvervsaktive mødre, at deres erhvervsarbejde forbedrer familiens økonomi – 88 pct. for de 0-2-årige og 81 pct. for de 3-5-årige børns mødre. Andelen er i begge aldersgrupper lidt højere for de heltidsarbejdende og noget lavere for de deltidsarbejdende, men forskellene er ret små.

Derimod er der omvendt kun en mindre del af de hjemmearbejdende mødre, der mener, at det forhold, at de ikke har erhvervsarbejde, medfører dårligere økonomi. Kun 16 pct. af de hjemmearbejdende mødre til de 3-5-årige svarer ja til dette, mens det drejer sig om en noget større procentandel for den yngste børnegruppe – 27 pct. Flertallet af de hjemmearbejdende oplever altså ikke, at det forringer familiens økonomi, at de ikke tjener penge.

Bag disse besvarelser kan godt tænkes at ligge et realistisk regnestykke for mange familier. Der er relativt hyppigere tale om flere små børn under skolealderen (knap halvdelen) i familier med hjemmearbejdende mødre

sammenlignet med udepassede børn med erhvervsaktive mødre (jf. kapitel 6). Desuden har vi set i kapitel 8, at størsteparten af de hjemmearbejdende mødre er uden uddannelse, og deres indtjeningsmuligheder vil formodentlig være relativt ringe set i forhold til de væsentlige besparelser i transport, pasningsudgifter og husholdningsbudget, som sandsynligvis vil være en følge af deres hjemmearbejde. Under alle omstændigheder tyder besvarelserne på, at betydningen for familiens økonomi af deres manglende erhvervsindtjening for flertallet ikke opleves som en negativ virkning, der tynger ned på minussiden ved at være hjemmearbejdende. Det skal dog bemærkes, at for de hjemmearbejdende mødre, der har deres barn i heldagsbørnehave (ca. 4 pct.) er der 46 pct., der finder at det, at de er hjemme, medfører dårligere økonomi – for brugere af halvdagsbørnehave gælder det 26 pct. Også på det økonomiske område er det altså mere udbredt med besvarelser i negativ retning i denne gruppe sammenlignet med de hjemmepassede.

Et *sammendrag* af mødrenes relative vurdering af konsekvenserne af de to erhvervssituationer kan pege på en markant større personlig tilfredshed med situationen for de erhvervsarbejdende sammenlignet med de hjemmearbejdende mødre, mens den sidstnævnte gruppe til gengæld væsentlig hyppigere synes, de får et bedre forhold til børnene ud af deres hjemmearbejde. Blandt de hjemmearbejdende mødre er der dog en hel del mødre, der direkte ikke trives med at gå derhjemme hele dagen og som samtidig ofte heller ikke synes, at forholdet til børnene er bedre, fordi de er hjemmearbejdende.

De erhvervsarbejdende mødre synes for størstedelens vedkommende, at de har fordele af en bedre økonomi, og for ca. halvdelens vedkommende af, at fædrene har mere kontakt med børnene. Disse to forhold tynger omvendt kun for en mindre del af de hjemmearbejdende ned som en negativ virkning af det, at de ikke har erhvervsarbejde.

I det følgende afsnit vil de to grupper af mødres samt fædrenes ønsker om ændring af erhvervssituationen blive gennemgået hver for sig.

b. Ønsker om ændret erhvervssituation

b.1. De hjemmearbejdende mødres ønsker om erhvervsarbejde

Som tidligere beskrevet (kapitel 9) er der en hel del mødre til begge børnegrupper, der begrunder det, at de er hjemme, med at det er for dyrt

at få barnet/børnene passet (omkring 30 pct.). Ca. 11–13 pct. krydser af ved mangel på pasningsmulighed som motiv, og ca. en tiendedel kan ikke få arbejde (kategorierne er besvaret særskilt og kan ikke summeres). Der er altså en hel del mødre, der har tvingende ydre grunde til at være uden for arbejdslivet. Men for størstedelen af mødrene er hensynet til omsorgen for børnene og ønsket om selv at opdrage dem tungtvejende i beslutningen om at være hjemme. Ca. to tredjedele af mødrene siger »ja« til motiver, der har et sådant indhold.

Det foregående afsnit har yderligere vist, at ca. 70 pct. af mødrene synes, de opnår et bedre forhold til børnene ved at være hjemme, mens kun under halvdelen oplever større personlig tilfredshed. Selv om mange af disse mødre derfor er hjemme nu af hensyn til børnene, er det sandsynligt, at de har planer om at begynde eller genoptage erhvervsarbejde, når børnene bliver større.

I overensstemmelse med denne tankegang har man ud over spørgsmålet om mødrenes aktuelle ønsker om at komme i arbejde også ønsket at belyse deres fremtidige planer om erhvervsbeskæftigelse under forskellige betingelser for yngste barns alder. Den øvre grænse er sat ved 10-årsalderen, da planer ud over denne tidshorisont forekommer for hypotetiske til at give værdifulde bidrag i sammenhængen her. De hjemmearbejdende mødres erhvervsplaner fremgår af *tabel 11.2.*

Tabellen viser, at en stor del af mødrene har planer om erhvervsarbejde, og altså ønsker at ændre deres situation som hjemmearbejdende enten med det samme, eller når det yngste barn har nået en vis alder.

Samtidig peger besvarelserne på, at der er udtalte forskelle i erhvervsinteressen for de yngste børns mødre sammenlignet med mødrene til de 3-5-årige. En tredjedel af de 0-2-åriges mødre tænker ikke på at tage arbejde, mens dette gælder for 45 pct. af de lidt større børns mødre.

Holdningen til, hvornår mødrene ønsker at begynde eller genoptage erhvervsarbejdet, kan kun sammenlignes på niveauet: »når yngste barn skal i skole« og fremefter for de to børnegrupper, da svar fordelingen ikke er opgjort særskilt for de mødre til de udvalgte 3-5-årige børn, der også har børn under 3 år (jf. her kapitel 5, samt bilagstabel 5.1). Men det fremgår tydeligt af tabellen, at også for de mødre, der *har* planer om erhverv ligger disse gennemgående på et tidligere tidspunkt i yngste barns aldersforløb for de 0-2-åriges mødre sammenlignet med de 3-5-åriges.

SE: 231

Tabel 11.2. De hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige henholdsvis de 3-5-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de har ønsker eller planer om at begynde på erhvervsarbejde. Procent.

	[a]Hjemmearbejdende mødre til 0-2-årige	[b]Hjemmearbejdende mødre til 3-5-årige			
	[c]Passet hjemme	[d]Hel børnehave	[e]Halv børnehave	[f]Passet hjemme	[g]I alt hjemmearbejdende
[1]Ønsker eller planer om erhvervsarbejde?:					
[2]a. Ja, når yngste barn kommer i børnehavealder	26	17	21	4	5
[3]b. Ja, når yngste barn skal i skole	18	18	17	19	19
[4]c. Ja, når yngste barn er omkring 10 år	5	5	13	16	15
[5]d. Ja, med det samme, hvis jeg kunne få pasning	10	0	0	11	9
[6]e. Ja, når jeg finder arbejde	8	35	17	4	7
[7]f. Nej, jeg tænker ikke på at tage arbejde	33	26	32	47	45
[8]I alt	100	101	100	101	100
[9]I alt f + b + c	56	49	62	82	79
I alt b + c	23	23	30	35	34
I alt d + e	18	35	17	15	16

Den andel af mødrene, der her og nu står på spring til at gå ud på arbejdsmarkedet, hvis de kunne skaffe pasning til børnene eller kunne finde arbejde, ligger derimod på samme niveau i begge grupper – 18 pct. for den yngste børnegruppe og 16 pct. for de 3-5-årige.

I øvrigt bemærkes det i tabel 11.2, at den gruppe af mødre, der har deres 3-5-årige barn i børnehave, i markant større omfang er hjemme, fordi de ikke kan få arbejde, sammenlignet med de mødre, der har barnet hjemme til daglig. Svarfordelingen for børnehavebørnene ligger i det hele taget tæt op ad forholdene for de yngste børn, med halvdagsbørnehaven som en mellemposition mellem heldagsbørnehave og hjemmepasning. Disse resultater er i tråd med den gennemgående ringere tilfredshed med hjemmesituationen hos mødrene til de børnehavepassede (jf. afsnit a), og

232

børnehaveopholdet, især i heldagsbørnehave, må altså for en del af disse mødres vedkommende ses med baggrund i en venteposition til deltagelse i arbejdslivet.

En sammenligning af erhvervsønskerne i undersøgelsens forskellige områder viser yderligere den bemærkelsesværdige forskel på de 0-2-åriges og de 3-5-åriges mødre, at interessen for erhvervsarbejde i den førstnævnte gruppe viser stærk sammenhæng med dækningsniveauet for offentlig dagpasning i området, mens dette ikke er tilfældet for de hjemmearbejdende til de 3-5-årige børn.

I de udvalgte lavdækningskommuner i de spredt bebyggede områder er der 46 pct. af de hjemmearbejdende mødre til de yngste børn, der ikke har interesse i erhvervsarbejde mod 28 pct. i kommunerne udvalgt med relativt høj dækning. I øvrigt er planer om erhvervsarbejde forholdsvis mest udbredt blandt de hjemmearbejdende mødre i København (82 pct.) sammenlignet med omegnskommunerne og købstæderne. Interesserer vi os eksempelvis specielt for den andel af de hjemmearbejdende mødre til den yngste børnegruppe, der ønsker erhvervsarbejde, når yngste barn når børnehavealderen, hvilket kan antyde et pasningsbehov i en relativt nær fremtid, varierer denne andel på samme måde som ovenfor beskrevet. Gennemsnitsprocenten er 26 pct. (jf. tabel 11.2), men udgør 46 pct. af de hjemmearbejdende mødre i København, omkring en fjerdedel i omegn og købstæder, samt 36 pct. i højdækningskommunerne og 9 pct. i de udvalgte lavdækningskommuner i bymæssige områder og landdistrikter.

Tilsvarende sammenhænge afhængig af høj og lav dækning i de udvalgte dækningsområder ses som nævnt ikke for de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre. Her ligger andelen, der ingen planer har om erhvervsarbejde på omkring 52–55 pct. i de bymæssige områder og landkommuner uanset dækning i området, og falder med stigende urbanisering til godt en tredjedel i hovedstadsområdet (tabel ikke medtaget).

En nærmere forståelse af, hvad der kan ligge bag de udtalte forskelle i udbredelsen af ønsker om at ændre sin situation som hjemmearbejdende for mødrene til de to udvalgte aldersgrupper af børn kan søges med udgangspunkt i den antagelse, som også blev argumenteret i kapitel 5, at de udvalgte 3-5-årige børns mødre er i en senere, mere etableret fase i relation til familiens cyklus. Har man været borte fra erhvervslivet i en

årrække, falder muligvis lysten og/eller de reale muligheder for at vende tilbage.

Denne hypotese vinder støtte i materialet, idet der ud fra mødrenes angivelser kun er en femtedel af de yngste børns mødre, der ikke har haft erhvervsarbejde inden for de sidste fem år mod 47 pct. for de 3-5-åriges mødre. De, der aldrig har haft arbejde, udgør 4 pct. i den yngste gruppe og 8 pct. for de 3-5-årige.

Sammenlignes kun udbredelsen af erhvervsplaner inden for gruppen af mødre, der *har* været i arbejde inden for de sidste 5 år, adskiller de to grupper af mødre sig i alt væsentligt ikke fra hinanden. Den andel, der ingen erhvervsplaner har, ligger på 28–29 pct. i begge grupper. Der er altså sammenhæng mellem interessen for at komme i arbejde og hvor langt tilbage i tiden, erhvervsarbejdet ligger (tabel ikke medtaget).

En analyse af betydningen af mødrenes tidligere stilling for deres ønsker om at genoptage arbejdet viser for mødre, der har været i erhverv inden for de sidste 5 år, at de ufaglærte arbejdere i højere grad ønsker at ændre på situationen som hjemmearbejdende, end det er tilfældet for funktionærgruppen. Disse resultater peger i samme retning som den personlige tilfredshed med at være hjemmearbejdende i afsnit a. Også en analyse af motiverne til at være hjemmearbejdende bidrager med tal, der stemmer sammen med det ovennævnte billede. Funktionærgruppen svarer relativt hyppigere »ja« til motivet: lyst til at passe hjem og børn, samt til: jeg vil ikke kunne overkomme både job og familie. Samme forskelle gælder for fx fædrenes socialgruppe. Omvendt scorer de ufaglærte relativt højest på motiveringer, der indebærer ydre hindringer for erhvervsarbejde: kan ikke få arbejde eller pasning, og især på kategorien: det er for dyrt at få barnet/børnene passet (44 pct. mod 25 pct. i funktionærgruppen).

Resultaterne tyder samstemmende i retning af, at der for de ufaglærte arbejdermødre relativt hyppigere er økonomiske overvejelser og mere eller mindre tvang/nødvendighed inde i billedet, mens der for funktionærmødrene og de mere veluddannede hjemmemødre relativt oftere er tale om et mere frit valg, hvor til gengæld interessekonflikten mellem job og familie træder stærkere frem. En del fra denne gruppe hjemmearbejdende har måske således bevidst valgt at satse tid og kræfter på netop dette livsområde. Denne fortolkningsmulighed kan dog ikke efterprøves mere detaljeret.

234

Figur 11.2. Andelen, der ikke har planer om erhvervsarbejde, blandt de hjemmearbejdende mødre, der har svaret henholdsvis »ja« og »nej« til: 1. Større personlig tilfredshed ved at være hjemmearbejdende. 2. Trives ikke ved at gå derhjemme hele dagen. Procent.

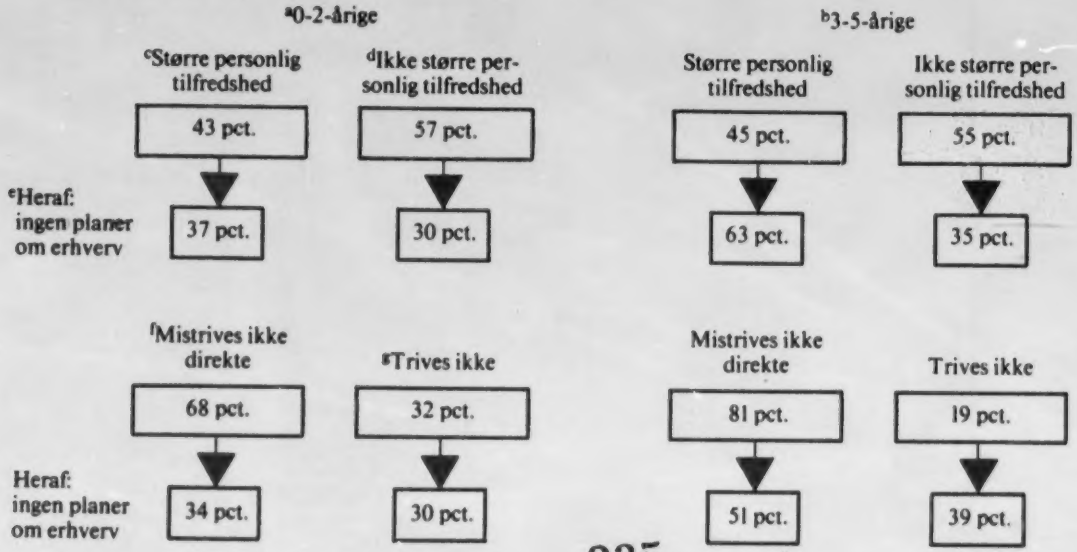

Man kunne forestille sig, at de mødre, der direkte ikke trivedes ved at gå derhjemme hele dagen, hyppigere havde planer om at ændre deres situation som hjemmearbejdende end de mere tilfredse mødre.

Som det fremgår af *figur 11.2*, kan der også konstateres en sådan sammenhæng for de 3-5-åriges mødre, mens der overraskende nok ikke er signifikant sammenhæng for de yngste børns mødre.

Bl.a. ses det, at blandt de mødre, der har større personlig tilfredshed selv ved at være hjemme, er det markant mere udbredt ikke at have planer om ændring af denne situation, når det drejer sig om de 3-5-åriges mødre sammenlignet med den yngste børnegruppe (63 pct. mod 37 pct.). Dette forekommer rimeligt nok, idet mange af de yngste børns mødre formodentlig har stor personlig tilfredsstillelse af at være hjemme, mens børnene er helt små, men med erhvervsarbejdet i frisk erindring har de måske mere mod på og større reale muligheder for at genoptage arbejdet end de lidt større børns mødre.

Det fortjener at fremhæves, at de mødre, der mistrives ved at gå derhjemme hele dagen, for henholdsvis 30 og 39 pct.'s vedkommende i de to aldersgrupper ikke har nogen planer om at komme i arbejde, heller ikke når børnene bliver store skolebørn, hvor hensynet til børnene måske vil være af svindende betydning.

Uden at kunne efterforske denne gruppe nærmere, er det sandsynligt, at mange af mødrene efter at have været udenfor i nogle år har fået arbejdslivet på så lang afstand, at de – selv om de ikke trives med deres hjemmesituation – enten ikke har lyst til at begynde igen eller anser det for et urealistisk alternativ.

Sammenfattende er der i dette afsnit konstateret udbredte ønsker blandt de hjemmearbejdende om at ændre deres hjemmesituation. To tredjedel af de 0-2-åriges og 55 pct. af de 3-5-åriges mødre ønsker erhvervsarbejde enten nu, eller når børnene bliver større.

Ikke blot er erhvervsinteressen gennemgående væsentlig mere udbredt blandt de yngste børns mødre, men for denne gruppe er den tilsyneladende også i høj grad påvirkelig af erhvervsfrekvens og dækning med offentlig dagpasning i kommunen. En sammenligning af de bymæssige områder og landdistrikter, hvor der er udvalgt højdækknings- og lavdækningsområder, viser, at jo højere dækning og hermed følgende højere erhvervsfrek-

Tabel 11.3. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets pasningsform. Procent.

	[a]Deltidsarbejdende mødre (1-30 timer ugentlig)						[b]Heltidsarbejdende mødre (31 timer og derover ugentlig)					
	[c]Vugge-stue	[d]Kommu-nal dag-pleje	[e]Privat dag-pleje	[f]Hjemme, andre	[g]Hjemme, foræl-dre	[h]I alt deltid	Vugge-stue	Kommu-nal dag-pleje	Privat dag-pleje	Hjemme, andre	Hjemme, foræl-dre	[i]I alt heltid
[1]Ønsker om ændret arbejdstid?:												
[2]Ja, op i arbejds-tid	2	0	3	7	2	3	0	0	0	2	11	2
[3]Ja, ned på deltid	0	0	0	0	0	0	68	50	36	22	22	40
[4]Ja, få timer pr. dag	18	15	12	16	0	12	6	8	10	1	7	7
[5]Ja, være hjemme og passe barnet/børnene	4	1	6	3	0	4	4	5	3	12	21	6
[6]Nej, ønsker ingen ændring	76	84	80	74	98	82	22	37	51	63	38	45
[7]I alt	100	100	101	100	100	101	100	100	100	100	99	100
[8]I alt få timer + hjemme	15	8	13	13	0	11	10	13	13	13	28	13

vens for mødrene (jf. kapitel 5), jo større interesse er der også blandt de hjemmearbejdende mødre for at få erhvervsarbejde, og mødrene er væsentlig hyppigere tvunget til at være hjemme af mangel på pasningsmulighed (jf. kapitel 9).

Derimod har tilsyneladende hverken erhvervsdeltagelsesniveauet eller dækningen i området indvirken på erhvervsønskerne for de hjemmearbejdende mødre til de 3-5-årige børn i de udvalgte dækningsområder. Det forhold, at det er væsentligt mere udbredt blandt disse mødre at have stået uden for arbejdsmarkedet i en længere årrække, medfører formodentlig en større træghed for denne gruppe frem for de yngstes mødre. Det er sandsynligt, at vejen tilbage til arbejdet ude nu eller senere for mange enten er blevet mindre tillokkende eller forekommer urealistisk.

b.2. De erhvervsarbejdende mødres ønsker om ændret erhvervsstatus eller arbejdstid

De erhvervsarbejdende mødre er blevet stillet spørgsmålet: »Ville De ønske en ændring af Deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for Dem?« En oversigt over mødrenes besvarelser særskilt for deltids- og heltidsarbejdende og fordelt på barnets pasningsform gives i *tabel 11.3 og 11.4* for de to aldersgrupper af børn.

Tabellerne viser for det første, at mødrenes arbejdstid naturligt nok spiller en stærk rolle for ønskerne om ændring af situationen. Mens langt størsteparten af de deltidsarbejdende mødre i begge børnegrupper ikke ønsker en ændring (82–84 pct.), gælder dette kun for 45-50 pct. af de heltidsarbejdende.

Et andet forhold der bemærkes, er at børnenes alder tilsyneladende ikke spiller nogen større rolle for ønskerne om ændring. Fordelingen for mødrene under ét er næsten den samme for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn. 6–8 pct. af de heltidsarbejdende mødre ønsker at være hjemmearbejdende, 3–4 pct. af de deltidsarbejdende. Der er altså væsentlig færre blandt de erhvervsarbejdende mødre, der ønsker at blive hjemmearbejdende, end det var tilfældet den omvendte vej.

Herudover er der 42-47 pct. blandt de fuldtidsarbejdende, der ønsker at gå ned på deltid eller for en vis dels vedkommende få timer pr. dag. Der er næsten ingen (1–3 pct.) hverken blandt de deltids- eller heltidsar-

Tabel 11.4. De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets passningsform. Procent.

	[a]Deltidsarbejdende mødre (1-30 timer ugentlig)							[b]Heltidsarbejdende mødre (31 timer og derover ugentlig)						
	[c]Hel børnehave	[d]Halv børnehave	[e]Kommunal dagpleje	[f]Privat dagpleje	[g]Hjemme, andre	[h]Hjemme, forældre	[i]I alt deltid	Hel børnehave	Halvbørnehave	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Hjemme, forældre	[j]I alt heltid
[1]Ønsker om ændret arbejdstid?														
[2]Ja, op i arbejdstid	2	2	2	2	2	6	2	1	0	1	0	0	5	1
[3]Ja, ned på deltid	0	0	0	0	0	0	0	45	24	34	32	37	15	37
[4]Ja, få timer pr. dag	13	6	13	19	11	3	11	5	4	6	4	8	0	5
[5]Ja, være hjemme og passe barnet/børnene	3	1	6	1	4	5	3	5	7	1	22	8	0	8
[6]Nej, ønsker ingen ændring	83	92	80	78	83	87	84	44	65	58	42	47	80	50
[7]I alt	101	101	101	100	100	101	100	100	100	100	100	100	100	101
[8]I alt få timer + hjemme	9	6	14	12	11	6	9	10	11	7	26	16	0	13

bejdende, der ønsker at gå op i arbejdstid. Blandt de heltidsarbejdende mødre er det altså først og fremmest ønskerne om deltidsarbejde, der er fremherskende. Denne andel er i denne gruppe omtrent af samme størrelse som andelen, der ikke ønsker nogen ændring.

Ved et nærmere studium af tabellerne viser der sig imidlertid i begge aldersgrupper betydelige forskelle i de fuldtidsarbejdende mødres ændringsønsker afhængig af den måde, deres barn passes på til daglig.

For børnene under 3 år ses der med hensyn til mødrenes ønsker om at gå ned på deltid et ganske tilsvarende mønster for de tre udepasningsformer, som blev vist i kapitel 10, hvad angår forældrenes holdning til barnets optimale opholdstid i udepasningen. 68 pct. af vuggestuemødrene ønsker at gå ned på deltid, det gælder for 50 pct. i kommunal dagpleje faldende til 36 pct. for de heltidsarbejdende med barnet i privat dagpleje.

Med hensyn til ønskerne om få timer pr. dag og om at være hjemme og passe barnet selv ses ingen nævneværdige forskelle mellem de tre udepasningsformer. Andelen ligger på et relativt lavt niveau, især hvad angår ønsker om at blive hjemmearbejdende.

Sammenlignet med udepasningen er der i hjemmepasningsformerne relativt hyppigere ønsker om at holde op med at arbejde, især i hjemmeforældrepasningen (21 pct.). Samtidig ses et markant lavere niveau for ønskerne om deltidsarbejde – 22 pct. En næranalyse af de familier, hvor forældrene selv passer deres 0-2-årige barn hjemme, og mødrene er fuldtidsarbejdende, viser karakteristiske forskelle, afhængig af om mødrene er udearbejdende eller har erhvervsarbejde hjemme/er medhjælpende hustru i landbrug eller forretning/virksomhed. De udearbejdende ønsker ikke at forlade deres job og har stort set udelukkende ønsker om deltid, mens dette ikke er tilfældet for nogen af de medhjælpende hustruer. De har derimod for halvdelens vedkommende ønsker om at holde op med erhvervsarbejdet og en hel del ønsker kun få timer. De udviser også markant forskelligt mønster for en række tilfredshedsmål, og der kan ikke herske tvivl om, at der er tale om en virkelig belastet gruppe mødre, der har et udtalt behov for supplerende foranstaltninger (tabel ikke medtaget).

Generelt ligger ændringsønskerne for de heltidsarbejdende mødre til *de 3-5-årige børn* på et væsentlig lavere niveau (undtagen den private fremmedpasning) end de yngre børn, når man ser på de forskellige

pasningsformer. At der er tale om næsten ensartede fordelinger i de to aldersgrupper, når man ser på mødrene under ét hidrører fra den meget store udbredelse af heldagsbørnehaven i forhold til vuggestuen for de 0-2-årige. Heldagsbørnehaven har nemlig på linje med vuggestuen en relativt større andel af heltidsbrugere med ønsker om deltid sammenlignet med de øvrige pasningsformer, omend mønsteret er mindre udtalt – 45 pct. mod 32–37 pct. i den øvrige fremmedpasning. Når børnene er i 3-5-årsalderen er der altså tilsyneladende meget få problemer med pasningen hjemme af forældrene, også når mødrene er heltidsarbejdende. Dette resultat stemmer med antagelsen i kapitel 5 vedrørende de specielle vanskeligheder ved at passe og have opsyn med barnet sideløbende med arbejdet, når det er under 3 år frem for de lidt større børn.

En sammenligning af undersøgelsens områder viser ingen systematisk variation afhængig af dækning eller urbanisering, når der vel at mærke kontrolleres for barnets pasningsform (tabel ikke medtaget).

Det er værd at bemærke, at en inddragelse af mødrenes arbejdsstilling viser iøjnefaldende forskelle i udbredelsen af ønsker om deltid blandt de fuldtidsarbejdende i udepasningsformerne. Inden for hver stillingskategori ses ganske vist samme mønster med markant hyppigere deltidsønsker i heldagsinstitution sammenlignet med de øvrige pasningsformer, men samtidig er niveauet inden for hver udepasningsform betydelig højere for funktionærgruppen sammenlignet med de ufaglærte arbejdere.

Omvendt ses en tendens til, at de ufaglærte relativt hyppigere end funktionærgruppen ønsker at gå ned på få timer og især at holde helt op og være hjemme. Denne type ønsker er dog også blandt de ufaglærte på et relativt ringe niveau (tabel ikke medtaget).

Summen af dette afsnit kan *sammenfattes* i følgende: Blandt de heltidsarbejdende mødre til begge børnegrupper er der en stor gruppe – omkring 40 pct. – der har ønske om at gå ned på deltid, hvis det var muligt for dem. Denne andel varierer stærkt afhængigt af barnets pasningsform, og tallene peger klart på en mere belastet situation, når de fuldtidsarbejdende mødre benytter heldagsinstitution – især vuggestue – frem for andre pasningsformer.

Desuden har udbredelsen af deltidsønsker stærk sammenhæng med mødrenes stilling, idet funktionærmødrene inden for hver udepasnings-

241

form væsentlig hyppigere har deltidsønsker sammenlignet med de ufaglærte arbejdere.

Ønskerne om at gå ned til få timer eller om at forlade erhvervsarbejdet og blive hjemmearbejdende er på et i forhold til deltidsønskerne ringe niveau, og viser bortset fra enkelte vigtige undtagelser (her især fuldtidsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn passet hjemme) ingen nævneværdig systematisk variation, afhængig af den måde barnet passes på, af barnets alder eller af mødrenes arbejdstid.

b.3. Fædrenes ønsker om ændret erhvervsstatus eller arbejdstid

Til forskel fra mødrene i materialet er fædrenes erhvervssituation karakteriseret ved et bastant og stærkt tilknytningsforhold til arbejdsmarkedet, der tilsyneladende hverken lader sig rokke af den måde, barnet passes på, det område familien bor i eller af mødrenes erhvervssituation (jf. kapitel 5). Næsten alle fædrene i materialet tilhører arbejdsstyrken og har – i den udstrækning vi har oplysninger – overvejende fuldtidsarbejde, en hel del er borte fra hjemmet i 10 timer eller mere.

Disse forhold tegner et gennemgående billede af fædrene som grundstammen i familiens forsørgelsesbasis, mens mødrene tilsyneladende i langt højere grad varierer erhvervstilknytningen efter familiens behov, reale muligheder og/eller egne ønsker.

Det er klart, at der ud af selve det kønsbundne i denne fordeling udspringer vidtrækkende hindringer for en ligestilling mellem kønnene både i samfundslivet og hjemme. Det er imidlertid ikke de kønsrollepolitiske perspektiver, der er synsvinklen i denne sammenhæng, men at belyse, hvor tilfredse småbørnsfædrene er med deres erhvervssituation.

Undersøgelsens rammer har ikke tilladt, at der er stillet spørgsmål specielt til fædrene svarende til dem, de erhvervsarbejdende mødre har skullet besvare. Det havde været ønskeligt at have sammenlignelige oplysninger fra fædrene om, hvordan de oplever virkningerne af deres erhvervsarbejde for deres egen personlige tilfredshed, for forholdet til børnene, for mødrenes deltagelse i pasningen af børnene mv.

I lighed med de erhvervsarbejdende mødre er fædrene imidlertid blevet stillet et enslydende spørgsmål vedrørende deres ønsker om ændret ar-

Tabel 11.5. De erhvervsarbejdende fædre til de 0-2-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for hjemmearbejdende, deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets pasningsform. Procent.

	[a]Hjemme-arbejdende mødre	[b]Deltidsarbejdende mødre (1-30 timer ugentlig)						[c]Heltidsarbejdende mødre (31 timer og derover ugentlig)						[j]I alt erhvervs-arbejdende fædre
	[d]Hjemme, forældre	[e]Vugge-stue	[f]Kommunal dagpleje	[g]Privat dagpleje	[h]Hjemme, andre	Hjemme, forældre	[i]I alt	Vugge-stue	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Hjemme, forældre	I alt	
[1]Fædres ønsker om ændret arbejdstid:														
[2]Ja, op i arbejdstid	1	0	0	1	4	1	1	0	0	1	0	0	0	1
[3]Ja, ned på deltid	4	23	13	4	7	0	6	30	12	19	11	22	19	8
[4]Ja, få timer pr. dag	7	4	2	3	3	5	4	5	3	2	3	0	2	4
[5]Ja, være hjemme og passe barnet/børnene	21	0	3	3	1	6	3	2	2	4	0	0	3	11
[6]Nej, ønsker ingen ændring	68	73	83	89	85	88	86	64	83	75	87	78	76	76
[7]I alt	101	100	101	100	100	100	100	101	100	101	101	100	100	100

Tabel 11.6. De erhvervsarbejdende fædre til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for hjemmearbejdende, deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets passningsform. Procent.

	[a]Hjemme-arbejdende mødre	[b]Deltidsarbejdende mødre (1-30 timer ugentlig)							[c]Heltidsarbejdende mødre (31 timer og derover ugentlig)							[l]I alt erhvervs-arbejdende fædre
	[d]Hjemme +børne-have	[e]Hel børne-have	[f]Halv børne-have	[g]Kommu-nal dag-pleje	[h]Privat dag-pleje	[i]Hjem-me, andre	[j]Hjem-me, for-ældre	[k]I alt	Hel børne-have	Halv børne-have	Kommu-nal dag-pleje	Privat dag-pleje	Hjem-me, andre	Hjem-me, for-ældre	I alt	
[1]Fædres ønsker om ændret arbejdstid:																
[2]Ja, op i arbejdstid	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0
[3]Ja, ned på deltid	4	6	7	4	6	12	0	6	30	12	17	11	0	0	18	8
[4]Ja, få timer pr. dag	5	1	5	4	7	5	3	3	2	3	2	1	0	0	1	4
[5]Ja, være hjemme og passe barnet/børnene	13	0	0	1	1	3	1	1	3	0	1	19	0	7	7	8
[6]Nej, ønsker ingen ændring	78	93	85	91	86	80	96	90	66	85	80	69	100	90	73	80
[7]I alt	100	100	100	101	100	100	100	100	101	100	100	100	100	100	100	100

bejdstid, og man må så nøjes med det indtryk, svarene på dette spørgsmål kan give af fædrenes tilfredshed med situationen.

Selv om fædrenes erhvervssituation som hovedregel ikke viser større udslag afhængig af børnenes pasning eller af mødrenes erhvervssituation, er det tænkeligt, at disse forhold har betydning for fædrenes ændringsønsker. I *tabel II.5 og II.6* bringes derfor fædrenes besvarelser på spørgsmålet om ændringsønsker fordelt på mødrenes erhvervssituation samt på barnets pasningsform.

Andelen af uoplyste er holdt uden for fordelingerne, og det må derfor i den følgende vurdering af fædrenes ønsker haves in mente som et forbehold, at der er væsentlig flere uoplyste på dette spørgsmål – ca. 15 pct. – end det er tilfældet for de særskilte spørgsmål til mødrene. Enten har fædrene ikke været til stede ved besvarelsen af skemaet eller ikke ønsket at besvare spørgsmålet.

Den gruppe mødre, der kommer tættest på de erhvervsarbejdende fædres situation med hensyn til arbejdspres og tid til familiens opgaver, er de heltidsarbejdende mødre. Sådan som dette begreb er afgrænset her (31 timer og derover om ugen) vil fædrene dog formodentlig gennemgående have længere arbejdstider end heltidsmødrene.

Det ses straks af tabellerne, at de erhvervsarbejdende fædres ønsker om at gå ned på deltid, ligger væsentlig under de tilsvarende ønsker hos de fuldtidsarbejdende mødre (jf. afsnit b.2) – 8 pct. mod ca. 40 pct. Ønsker om at gå ned til få timer daglig eller om at være hjemmearbejdende har hos både mødre og fædre en relativ ringe udbredelse. Det er dog bemærkelsesværdigt, at andelen af fædre, der ønsker at være hjemme og passe deres børn, selv ligger i overkanten i forhold til de erhvervsaktive mødres tilsvarende ønsker. Som det fremgår af tabellerne, ønsker 11 pct. af fædrene til de 0-2-årige og 8 pct. af fædrene til de lidt større børn at være hjemmearbejdende.

Imidlertid er den relevante sammenligning måske ikke så meget mødre, der er i nogenlunde samme situation tidsmæssigt som fædrene i forhold til familien, men snarere en sammenligning af fædrenes besvarelser i forskellige familietyper med hensyn til samlede tidsressourcer til hjemmet. Hvor meget tid, mødrene har til familieopgaverne hjemme, har formodentlig indflydelse på den belastning, fædrene oplever, og på deres ønsker om at have mere tid hjemme.

En sammenligning i tabel 11.5 og 11.6 af familier med erhvervsarbejdende fædre, hvor mødrene er henholdsvis hjemme, deltids- og heltidsarbejdende, viser markante forskelle i det svarmønster, fædrene lægger for dagen afhængig af mødrenes erhvervssituation.

Betragter vi først familier, hvor også mødrene har erhvervsarbejde, fremgår det som ventet tydeligt, at jo mere mødrenes tid er optaget til erhvervsarbejde, jo hyppigere ønsker fædrene at gå ned på deltidsarbejde. I begge børnegrupper stiger andelen af fædre med deltidsønsker fra 6 pct., når mødrene i familien har under 31 ugentlige arbejdstimer til knap en femtedel i familier med heltidsarbejdende mødre.

Endvidere underbygger fædrenes besvarelser det tilsvarende fund for mødrene: heltidsarbejdende forældre oplever relativt hyppigere belastning af deres erhvervsarbejde, når barnet passes i vuggestue eller børnehave end på anden måde. 30 pct. af fædrene i familier med heltidsarbejdende mødre ønsker deltid, når barnet passes i vuggestue eller heldagsbørnehave, mod 11–19 pct. for de øvrige udepasningsformer.

Desuden kan fremhæves den forskel for de to aldersgrupper af børn, at det kun er, når barnet er under 3 år, at der blandt fædrene i heltidsarbejdende to-forsørgerfamilier ses ret udbredte ønsker om deltid i hjemmepasningsformerne (14–22 pct.). Samstemmende med billedet for de erhvervsarbejdende mødre er hjemmepasningen næsten uden ændringsønsker, når børnene er blevet lidt større.

Yderligere er det kun for den yngste børnegruppe, at der blandt familier med deltidsmødre er markant hyppigere ønsker om deltid blandt fædrene til vuggestuebørn sammenlignet med alle de øvrige pasningsformer (23 pct.).

Stik imod hvad man kunne forvente, er der relativt udbredte ændringsønsker blandt fædrene i de familier, der har forholdsvis flest samlede tidsressourcer til hjemmet gennem mødrenes status som hjemmearbejdende – 32 pct. af de 0-2-åriges og 22 pct. af de 3-5-åriges fædre i disse familier ønsker ændring af deres arbejdstidssituation.

En hel del fædre i denne familietype har formodentlig lange arbejdstider og kan utvivlsomt opleve presset som eneforsørger af familien og af for lidt tid til kontakt med børnene som en personlig belastningsfaktor. I modsætning til fædrene i to-forsørgerfamilierne er det imidlertid ikke ønsket om deltid, der er fremherskende blandt fædrene i denne familiety-

pe, men derimod især ønsket om at være hjemme og passe sit barn/sine børn selv – det gælder, som det kan konstateres i tabel 11.5 og 11.6, for 21 pct. af fædrene til de yngste børn og 13 pct. for de 3-5-årige.

Det kan være svært umiddelbart at tolke disse resultater. Muligvis ligger der bag ønskerne om at være hjemmearbejdende i relativt højere grad en hjemmeideologi med hensyn til børnenes opdragelse, mens de udbredte deltidsønsker blandt to-forsørgerfamilierne måske forholdsvis hyppigere er udtryk for det pressede og belastede tidsbudget for mange af disse familier, uden at man derfor helt ønsker at forlade arbejdet eller væsentligt svække sin arbejdstilknytning. Man kunne måske vove den hypotese, at man blandt disse familier relativt sjældnere end for familier med hjemmearbejdende mødre vil finde den holdning, at de små børn udelukkende bør opdrages af forældrene selv hjemme (jf. afsnit B).

En sammenligning af undersøgelsens områder viser, at ønsket om deltid blandt fædrene i to-forsørgerfamilierne er forholdsvis mest udbredt i omegnskommunerne, hvor de fx blandt daginstitutionsbrugerne i begge aldersgrupper af børn når op over halvdelen. For de øvrige områder ses der ikke systematiske forskelle i det fundne mønster for to-forsørgerfamilierne.

En inddeling af fædrene efter skole- og erhvervsuddannelse viser, hvad angår hjemmeønsker og ønsker om få timer, ingen særlig systematiske sammenhænge, mens der med hensyn til faderens stilling ses relativt færrest ønsker om at være hjemmearbejdende blandt de ledende funktionærer sammenlignet med de øvrige stillingsgrupper.

Derimod stiger udbredelsen af deltidsønsker blandt fædrene i to-forsørgerfamilierne med fædrenes stigende uddannelsesniveau. Desuden kan det nævnes, at de ikke-ledende funktionærer markant hyppigere har ønsker om deltid sammenlignet med alle øvrige stillingsgrupper. Dette gælder især, når barnet passes i heldagsinstitution (tabel ikke medtaget).

Essensen af analyserne i dette afsnit kan *sammenfattes* i følgende: En hel del fædre (knap en femtedel) i to-forsørgerfamilier med heltidsarbejde ville foretrække at gå ned på deltid, hvis det var muligt for dem. Dette er på et væsentlig lavere niveau end heldagsmødrene, men viser samme sammenhæng med barnets pasningsform, idet fædrenes deltidsønsker er markant mere udbredt, når barnet passes i heldagsinstitution (30 pct.) frem for i andre pasningsformer.

Derimod er begge forældre i to-forsørgerfamilier, hvor mødrene arbejder under 31 timer ugentlig tilsyneladende væsentlig mere tilfreds med deres erhvervssituation. Relativt få af deltidsmødrene samt af de erhvervsarbejdende fædre fra disse familier ønsker at ændre deres erhvervssituation. Dette gælder dog ikke for vuggestuebrugere inden for denne familiekategori, hvor knap en fjerdedel af fædrene ønsker deltid.

Som det var tilfældet for de erhvervsaktive mødre (med enkelte undtagelser) er også blandt fædrene fra to-forsørgerfamilierne ønsker om få timer eller om at være hjemmearbejdende på et relativt ringe niveau uanset pasningsform, barnets alder eller mødrenes arbejdstid. Yderligere kan fremhæves, at stod det til en del af fædrene i familier med hjemmearbejdende mødre, ville de hellere være hjemme og passe barnet eller – i forholdsvis mindre omfang – kun have få timers arbejde om dagen. 28 pct. af de erhvervsaktive fædre fra denne familietype ytrer ønske herom, når det drejer sig om den yngste børnegruppe, 18 pct. for de 3-5-årige børn.

b.4. Sammenfatning af afsnit A

I de to foregående kapitler har hovedvægten ligget på dagpasningen – forældrenes tilfredshed med barnets pasning og deres ønsker om ændring af pasningsform ud fra deres givne erhvervssituation.

Hensigten med dette afsnit har været at sætte fokus på erhvervstilknytningen, og nærmere belyse forældrenes tilfredshed og ønsker med hensyn til deres forhold til arbejdsmarkedet, med udgangspunkt i den betragtningsmåde, at forældrenes relationer til arbejdslivet og deres tilfredshed hermed er forhold, der virker stærkt ind ikke blot for, hvor tilfredsstillende barnets og familiens situation er hjemme, men også for barnets totale pasningssituation.

Afsnittet har bl.a. vist, at familier med to heltidsarbejdende forældre i væsentligt omfang synes belastet af mangel på tid og kræfter til samvær med børnene og familiens opgaver. En betragtelig del af mødrene i disse familier (42-47 pct.) og en hel del af fædrene (ca. en femtedel) ønsker mindre arbejdstid. Tallene peger samstemmende på, at daginstitutionsbrugerne er de mest belastede – især for de yngste børn.

Som tidligere vist (jf. kapitel 9) løser det tilsyneladende ikke denne gruppe familiers problemer at ændre pasningsform til fx dagpleje. Disse

familier ønsker som hovedregel heller ikke relativt svag erhvervstilknytning (få timer pr. dag), eller at en af forældrene bliver hjemmearbejdende, langt størsteparten af de heltidsarbejdende mødre, især de mere veluddannede, har større personlig tilfredshed af deres erhvervsarbejde, end hvis de var hjemmearbejdende. Det er først og fremmest deltid, der er den foretrukne løsning for denne gruppe.

Familier med deltidsarbejdende mødre har tilsyneladende i vidt omfang en relativt tilfredsstillende situation med væsentlig færre ønsker om at ændre erhvervssituationen og udbredt personlig tilfredshed med at have erhvervsarbejde.

Den personlige tilfredshed er markant mindre udbredt blandt de hjemmearbejdende mødre, hvor en hel del ikke trives ved at gå derhjemme hele dagen. Noget under en femtedel har aktuelle erhvervsønsker, hvis de kunne få barnet passet eller få arbejde. Men en hel del (ca. 30 pct.) er hjemme, fordi de ikke har råd til at få børnene passet.

Mødrenes fremtidige planer om erhverv synes i højere grad at have sammenhæng med, hvor længe de har været borte fra arbejdsmarkedet end med, om de trives eller ej ved hjemmesituationen. Dette gælder især for de yngste børns mødre, mens en del af de 3-5-åriges mødre, som har været uden for arbejdslivet i en årrække også for en stor del synes, de har større personlig tilfredshed af at være hjemmearbejdende.

Desuden tyder analyserne samstemmende i retning af den fortolkningsmulighed, at der for de mere veluddannede og for funktionærmødrene måske relativt oftere end for de ufaglærte er tale om et mere frit valg mellem at være hjemme eller have udearbejde. Dette får interessekonflikten mellem engagement og kræfter til de to livsområder til at træde tydeligere frem. For de ufaglærte mødre kommer de økonomiske overvejelser formodentlig forholdsvis hyppigere i forgrunden som tvingende realiteter og skygger dermed for det nævnte dilemma.

Når de veluddannede derfor er hjemmearbejdende, er det relativt oftere end for de ufaglærte, fordi de bevidst har valgt at satse tid og kræfter på dette livsområde, og har lyst til det, ligesom de væsentlig hyppigere motiverer valget med, at de ikke ville kunne klare både arbejde og familie.

Omvendt viser besvarelserne, at funktionærmødrene i arbejde også forholdsvis hyppigere har større personlig tilfredsstillelse af dette end

gruppen af arbejdere, men må så tage med i købet, at de i markant større udstrækning oplever, at de har for lidt tid og kræfter til samvær med børnene.

B. Hvad er bedst for barnet?

Forældrenes ønsker med hensyn til børnenes pasningssituation er i kapitel 9 anskuet ud fra forældrenes aktuelle forhold til arbejdsmarkedet. I dette afsnit vil forældrenes præferencer belyses udelukkende ud fra barnets behov uden hensyn til forældrenes erhvervssituation. Forældrene er blevet spurgt, om de synes, deres barn har bedst af at være hjemme hos forældrene hele dagen, eller det har godt af at komme i daginstitution en del af dagen eller hele dagen. Forældrenes besvarelser på spørgsmålet om barnets ideelle pasningssituation fremgår af *tabel 11.7 og 11.8.*

I tabellerne er besvarelserne fordelt særskilt for mødrenes erhvervssituation og for barnets nuværende pasningsform, men det kan nævnes, at for alle familierne i materialet er der en tredjedel i begge aldersgrupper, der synes barnet har bedst af at passes hjemme af mor hele dagen, ca. en tiendedel foretrækker, at barnet passes hjemme skiftevis af begge forældre. Størst tilslutning blandt forældrene har den svarmulighed, der går ud på en halvdagsbalance mellem pasning hjemme af forældrene og ophold i daginstitution. 53–56 pct. af forældrene synes, denne situation ville være den mest ideelle for deres barn blandt de foreliggende valgmuligheder. Derimod er der kun meget få af forældrene (1–3 pct.), der foretrækker heldagsinstitution.

Som det fremgår af tabel 11.7 og 11.8, varierer forældrenes præferencer imidlertid kraftigt afhængig af mødrenes erhvervssituation og af den måde, barnet aktuelt passes på. Blandt familier, hvor barnet passes hjemme af *hjemmearbejdende* mor til daglig, foretrækker noget over halvdelen (53–59 pct. i de to aldersgrupper) også ideelt denne løsning for barnet, mens 36–38 pct. synes, deres barn ville have bedst af et halvdagsophold i daginstitution. Næsten alle familier med hjemmearbejdende mødre, der har barnet i halvdagsbørnehave, foretrækker også ideelt denne mulighed for barnet. Præferencerne blandt familier med *erhvervsarbejdende* mødre går for størstepartens vedkommende i retning af en halvdagsbalance mellem daginstitutionsophold og pasning hjemme af

Tabel 11.7. Forældrene til de 0-2-årige børn, fordelt efter deres besvarelser på spørgsmålet om, hvilke af forskellige muligheder de synes ville være bedst for deres barn. Særskilt for mødrenes erhvervssituation og for barnets nuværende passningsform. Procent.

	[a]Deltidsarbejdende mødre (1-30 timer ugentlig)						[b]Heltidsarbejdende mødre (31 timer og derover ugentlig)						[c]Hjemmearbejdende mødre
	[d]Vuggestue	[e]Kommunal dagpleje	[f]Privat dagpleje	[g]Hjemme, andre	[h]Hjemme, forældre	[i]I alt deltid	Vuggestue	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Hjemme, forældre	[j]I alt heltid	Hjemme, forældre
[1]Bedste mulighed for Deres barn?:													
[2]a. Mor passer barnet hjemme hele dagen	10	14	16	24	36	20	9	17	23	37	46	24	53
[3]b. Mor hjemme halv dag, daginstitution halv dag	69	70	73	59	37	62	73	74	67	57	33	63	38
[4]c. Mor hjemme halv dag, far halv dag	10	10	11	15	26	15	10	5	7	4	11	7	7
[5]d. Barnet er i daginstitution hele dagen	3	4	0	3	0	1	6	2	0	0	4	2	1
[6]e. Far passer barnet hjemme hele dagen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	0
[7]f. Far hjemme halv dag, daginstitution halv dag	8	3	0	0	1	1	1	2	3	1	0	2	0
[8]I alt	100	101	100	101	100	99	99	100	100	99	99	99	99

Tabel 11.8. Forældrene til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres besvarelser på spørgsmålet om, hvilke af forskellige muligheder de synes ville være bedst for deres barn. Særskilt for mødrenes erhvervssituation og for barnets nuværende pasningsform. Procent.

	[a]Deltidsarbejdende mødre (1-30 timer ugentlig)						[b]Heltidsarbejdende mødre (31 timer og derover ugentlig)						[c]Hjemmearbejdende mødre	
	[d]Børnehave	[e]Kommunal dagpleje	[f]Privat dagpleje	[g]Hjemme, andre	[h]Hjemme, forældre	[i]I alt deltid	Børnehave	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje	Hjemme, andre	Hjemme, forældre	[j]I alt heltid	Hjemme, forældre	Børnehave
[1]Bedste mulighed for Deres barn?:														
[2]a. Mor passer barnet hjemme hele dagen	7	19	22	26	56	24	5	13	25	37	41	18	59	1
[3]b. Mor hjemme halv dag, daginstitution halv dag	82	72	61	64	33	65	67	73	72	55	26	60	36	91
[4]c. Mor hjemme halv dag, far halv dag	4	6	16	10	11	8	6	5	2	7	25	9	5	7
[5]d. Barnet er i daginstitution hele dagen	5	0	0	0	0	2	15	8	0	0	0	8	1	1
[6]e. Far passer barnet hjemme hele dagen	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	7	1	0	0
[7]f. Far hjemme halv dag, daginstitution halv dag	1	1	0	0	0	0	7	1	0	0	0	3	0	0
[8]I alt	99	99	100	100	100	99	100	100	99	99	99	99	101	100

forældrene. En undtagelse er dog erhvervsarbejdende forældre, der selv passer barnet hjemme. Her ligger andelen, der foretrækker halvdagsinstitution på linje med familier, hvor barnet passes hjemme af hjemmearbejdende mor.

Selv om der altså er tale om en vis sammenhæng mellem de ideelle holdninger til barnets bedst mulige situation og den måde, familierne rent faktisk har indrettet sig på, er der dog en meget stor andel af familierne, der må leve med ordninger, som afviger fra, hvad de synes er bedst for barnet. Især kan fremhæves, at langt flertallet af de heltidsarbejdende forældre og over en tredjedel af forældrene, der selv passer børnene hjemme til daglig, ikke finder, at den aktuelle situation er den ideelle form for balance mellem forældrekontakt og udepasning for barnet.

SAMMENFATNING

A. Formål

Undersøgelsen beskæftiger sig med pasningsforholdene for børn under skolealderen. Aldersgruppen er begrænset til børn i alderen fra 4 mdr. op til det fyldte 6. år. Afgrænsningen nedad er sket for at undgå at få børn med i stikprøven, som forældrene endnu ikke har valgt pasning til. Afgrænsningen opad er motiveret med, at man ikke ønskede de 6-åriges specielle forhold med hensyn til børnehaveklassebrug og tidlig skolebegyndelse inddraget i denne undersøgelse.

Der er først og fremmest lagt vægt på at beskrive og sammenligne forskellige pasningsformer med hensyn til familiebaggrund, forældrenes vurdering af forskellige sider af pasningen, samt hvilke ønsker om ændring familierne har.

Man har her ønsket at kunne sammenligne forholdene under forskellige betingelser for dækning med offentlig dagpasning i kommunen, idet selve udbudet af pladser i daginstitution og kommunal dagpleje antages at have betydning for forældrenes kendskab og tilbøjelighed til at anvende den offentlige dagpasning, og for hvordan familierne i øvrigt klarer pasningsproblemerne, mens de er på arbejde.

Det udbytte, børnene har af opholdet i forskellige pasningsmiljøer, og de krav, man i et mere langsigtet perspektiv må stille til børnenes pasningssituation, må imidlertid ses i snæver sammenhæng med deres samlede livssituation, og de bidrag til børnenes tilværelse, familielivet kan give hjemme. Forældrenes forhold til arbejdsmarkedet er her anset for at være betydningsfuldt, med indflydelse ikke blot på børnenes dagpasningsvilkår, men også på rammerne om og indholdet af familiens liv hjemme bl.a. gennem

erhvervssituationens sammenhæng med de socio-økonomiske, psykiske og tidsmæssige ressourcer, familien råder over her.

Et delformål med undersøgelsen har derfor yderligere været at belyse forældrenes tilfredshed med deres erhvervssituation og deres ønsker om ændring af denne, som et groft mål for familiens samlede trivsel eller belastning.

B. Metode

Undersøgelsens oplysninger er indsamlet gennem postspørgeskemaer udsendt til de udvalgte børns forældre. Desuden er der foretaget en opfølgende interviewing af de familier, der ikke havde besvaret postspørgeskemaet. Dataindsamlingen strakte sig over en periode fra maj til oktober 1975.

I udvælgelsen af børnene er der skelnet mellem to aldersgrupper ud fra den traditionelle opdeling af de offentlige tilbud i vuggestuer og børnehaver. Undersøgelsen omfatter altså to aldersgrupper, som er udvalgt og analyseret særskilt: de 0-2-årige (fra 4 mdr. op til det fyldte 3. år) og de 3-5-årige (fra 3 år op til det fyldte 6. år).

I udvælgelsen af de to stikprøver stødte ønsket om at kunne analysere den selvstændige betydning af høj og lav dækning med offentlig dagpasning – uafhængig af befolkningstætheden – på den vanskelighed, at dækningen hænger stærkt sammen med områdets urbanisering. Det var derfor ikke muligt at finde kriterier for høj og lav dækning, der rimeligt kunne repræsentere kommuner med alle grader af bebyggelsestæthed. Især er der niveauforskelle mellem hovedstadsområdet og de øvrige urbaniseringsområder. Man lod derfor hovedstadsområdet indgå som højdækningsområde, og det blev 100 pct. repræsenteret. I de øvrige urbaniseringstyper blev der udvalgt børn inden for kommuner med henholdsvis særlig høj og lav dækning for aldersgruppen.

Ifølge formålet var det yderligere af central betydning at få et tilstrækkeligt antal børn både i daginstitution, i kommunal dagpleje og af børnene uden for offentlig pasning inden for hver af de forskellige områdegrupperinger. Det var hermed nødvendigt at over-

repræsentere børnene i de mere sjældent forekommende kombinationer af område og pasningsform. Man udtog derfor for hver af de to aldersgrupper særskilte stikprøver blandt børnene i henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje inden for hver af de forskellige kommunegrupperinger. Herunder stræbte man efter at få nogenlunde samme antal børn i de forskellige kombinationer, således at stikprøverne egnede sig til sammenligning.

I købstæderne lykkedes det ikke at få tilstrækkelig mange børn i den for dette urbaniseringsområde meget atypiske lavdækningskategori, til at der kan foretages sammenligninger mellem høj og lav dækning inden for denne urbaniseringstype. Det udvalg, der er foretaget i købstæderne, kan dog betragtes som rimeligt repræsentativt for dette område som helhed, med et vist forbehold for de 3-5-årige børn.

Den selvstændige betydning af forskelle i dækningsforhold kan altså i undersøgelsen kun analyseres i bymæssige kommuner og landkommuner.

Bortset fra dette forbehold lykkedes det at få et antal besvarelser i de forskellige kombinationer af område og pasningsform, der giver tilstrækkeligt grundlag til at foretage sammenligninger af forholdene, og stikprøverne af de to aldersgrupper af børn må i det store og hele betragtes som brugbare til undersøgelsens formål. I alt opnåedes i undersøgelsen en besvarelsesprocent på 87, og oplysningerne omfatter i alt 1.667 0-2-årige og 2.087 3-5-årige børn.

Besvarelserne er opvejet, således at de enkelte kombinationer af pasningsform og kommunegruppe indgår i fordelingerne med samme vægt som i det samlede område, undersøgelsen repræsenterer. Materialet kan altså inden for de to aldersgrupper af børn betragtes som et samlet hele, men kun inden for de områder undersøgelsen dækker. I alt repræsenterer undersøgelsen for den yngste aldersgruppe 51 pct. af landets kommuner svarende til 70 pct. af alle de 0-2-årige børn i landet, for de 3-5-årige drejer det sig om 56 pct. af kommunerne omfattende 66 pct. af landets 3-5-årige.

Undersøgelsen kan altså ikke give en landsdækkende beskrivelse af udbredelsen af forskellige pasningsformer og af forældrenes

efterspørgsel. Hovedinteressen i undersøgelsen har som nævnt bl.a. været at undersøge, hvorvidt børnenes pasning og forældrenes ønsker om daginstitution eller kommunal dagpleje havde sammenhæng med familiernes sociale og erhvervsmæssige situation og med dækningen med offentlig dagpasning i kommunen, hvilket stikprøverne med de nævnte forbehold alt i alt må betragtes som velegnede til.

C. Hovedresultater

a. Familiernes forhold til arbejdsmarkedet

Undersøgelsen viser klart, at fædrenes traditionelle rolle som hovedforsørger stort set er bastant og urokket uanset forholdene i familien i øvrigt og uanset område og adgang til offentlig dagpasning. Blandt de fædre, vi har nøjagtige arbejdstider på, er langt de fleste heldagsarbejdende, en betragtelig del endda med en ugentlig bruttoarbejdstid på 50 timer og derover.

Tabel 5.1

Mønsteret for mødrenes erhvervstilknytning udviser derimod et rigt nuanceret billede af forskellige former og grader af erhvervstilknytning. I indkredsningen af, hvilke forhold der er bestemmende for familiernes erhvervstilknytning og dermed for det teoretiske pasningsbehov, er det derfor først og fremmest mødrenes forhold til arbejdsmarkedet, der må forventes at vise udslag.

Op mod 60 pct. af mødrene i materialet tilhører arbejdsstyrken, men heraf arbejder over halvdelen under 31 timer om ugen, og op mod 30 pct. har under 21 ugentlige arbejdstimer, mens 3-4 pct. er under uddannelse. Den resterende andel – ca. 40 pct. – står helt uden for arbejdslivet.

Tabel 5.2

Mødrenes erhvervsfrekvens [illegible]grad af erhvervstilknytning (ugentlig arbejdstid) synes, modsat hvad man måske skulle forvente, at vise en stigende tendens, *jo yngre barnet er*, og er mest udbredt for de helt små børn under 1 år. Denne tendens er tydelig i næsten alle undersøgelsens områder på trods af et væsentligt lavere serviceniveau med hensyn til offentlig dagpasning for den yngste børnegruppe. En nærliggende forklaring kan søges i, at de

Tabel 5.7

mindste børns forældre for manges vedkommende er yngre og mere nyetablerede forældre, hvor det måske i højere grad end for de lidt større børns forældre er helt nødvendigt med begges indtægt til en rimelig levestandard. Udviklingen på arbejdsmarkedet nødvendiggør desuden for mange af de mere nybagte mødre en ubrudt fastholden til arbejdslivet også i barnets første leveår, da vejen tilbage efter et par år hjemme sandsynligvis vil være mere eller mindre lukket. Denne tendens peger i retning af en fremtidig stigende erhvervshyppighed blandt småbørnsmødrene, hvilket da også er bekræftet af den seneste udvikling.

En sammenligning af de udvalgte højdækningskommuner med lavdækningskommunerne i de spredt bebyggede områder viser, at *dækningsniveau* og *behovsniveau* følges ad, således at der i højdækningskommunerne også er et forholdsvis større omfang af pasningsbehov på grund af mødrenes erhvervsarbejde. Det er først og fremmest andelen af heltidsudearbejdende mødre, der varierer mellem dækningstyperne. Men samtidig er det bemærkelsesværdigt, at erhvervsfrekvensen varierer på et markant højere niveau end serviceudbudet, især for de yngste børns vedkommende. Der er altså en væsentlig del af mødrene, der har erhvervsarbejde uanset manglende mulighed for daginstitutionspasning eller kommunal dagpleje. *Tabel 5.3, 5.4, 5.5 og 5.6*

For de yngste børn er ikke blot erhvervshyppigheden væsentligt højere i højdækningskommunerne, der er også markant flere af de hjemmearbejdende mødre, som er tvunget til at være hjemme på grund af mangel på pasningsmuligheder – 31 pct. i højdækningskommunerne mod 10 pct. i lavdækningskommunerne. *Tabel 9.8*

Hvad der er årsag og virkning i disse sammenhænge, kan ikke afgøres, formodentlig er der tale om en selvforstærkende proces eller en vekselvirkning af faktorer, hvor arbejdsmarkedsforhold spiller en betydelig rolle.

Enlige mødre har væsentligt hyppigere erhvervsarbejde end mødrene fra to-forældrefamilierne, ligesom de enlige forsørgere også gennemgående har en længere arbejdsdag. *Tabel 6.1*

Desuden spiller *antallet af børn under 7 år* en rolle for mødrenes

erhvervssituation, idet erhvervsfrekvensen falder, jo flere mindre børn, der er i familien.

Tabel 6.9

Også *mødrenes uddannelsesbaggrund* har vist sig at være af væsentlig betydning for, om mødrene bliver hjemme eller har tilknytning til erhvervslivet. Over halvdelen af mødrene med kortest mulig skolegang eller uden erhvervsuddannelse er hjemmearbejdende, faldende til 18 pct. for en skoleuddannelsesbaggrund på gymnasieniveau. Ca. to tredjedele af de hjemmearbejdende mødre har ni års skolegang eller derunder bag sig, mens dette gælder for under halvdelen af de erhvervsarbejdende mødre. Sammenlignet med mødrenes uddannelse spiller fædrenes sociale og økonomiske forhold tilsyneladende en væsentligt mindre rolle.

Tabel 8.3

b. Hvordan passes småbørnene?

På landsbasis havde i 1975 ca. 16 pct. af de 0-2-årige børn en offentlig dagpasningsplads fordelt med 9 pct. i daginstitution og 7 pct. i kommunal dagpleje. 37 pct. af de 3-5-årige var i offentlig pasning, fordelt med 34 pct. i børnehave og 3 pct. i kommunal dagpleje.

Tabel 3.1

Disse tal svarer stort set til andelen i daginstitution og kommunal dagpleje blandt de 0-2-årige og de 3-5-årige, der er omfattet af undersøgelsen. Henholdsvis 14 pct. af de 0-2-årige og 35 pct. af de 3-5-årige er i offentlig dagpasning. Herudover passes omkring halvdelen af børnene i begge børnegrupper hjemme af forældrene selv. En tredjedel af de 0-2-årige og 16 pct. af de 3-5-årige i materialet passes privat af andre end forældrene, fortrinsvis i privat dagpleje.

Bilagstabel 5.11

Interesserer man sig udelukkende for de offentlige tilbuds rent pasningsmæssige funktion som hjælp til erhvervsarbejdende forældre, kan det konstateres, at den offentlige pasningsservice langt fra dækker pasningsbehovet. Det gælder i særlig grad for de 0-2-årige børn, hvis mødre har stort set samme erhvervsfrekvensniveau som de 3-5-åriges på trods af et væsentligt lavere serviceniveau for offentlig dagpasning.

Daginstitution og kommunal dagpleje dækker kun knap en

fjerdedel af pasningsbehovet for de 0-2-årige og godt halvdelen for de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende forældre. Der er altså en stor andel familier med pasningsbehov på grund af forældrenes erhvervsarbejde, der må klare sig uden offentlig dagpasning. 44 pct. af de erhvervsarbejdende forældre til de 0-2-årige børn løser pasningsproblemet gennem privat arrangeret dagpleje uden for hjemmet, mens det drejer sig om 15 pct. for de 3-5-årige fra denne type familier. Godt en fjerdedel af de private dagplejer i begge børnegrupper er hos slægtninge, fortrinsvis bedsteforældre.

Pasning i barnets eget hjem af slægtninge, hushjælp eller andre dækker 16 pct. af pasningsbehovet blandt de yngste børn og 11 pct. blandt de 3-5-årige med erhvervsarbejdende forældre.

Herudover er det bemærkelsesværdigt, at omkring en femtedel i begge børnegrupper passes hjemme af forældrene selv enten på skift eller sideløbende med beskæftigelsen. I øvrigt fremgår det, at der blandt de erhvervsarbejdende familier tilsyneladende er en meget ringe hyppighed af mere inferiøre pasningsformer som søskendepasning, tilfældig nabopasning mv. Ud fra forældrenes oplysninger er der også kun ganske få af børnene, der er overladt til sig selv en del af dagen. *Tabel 5.15*

c. Hvem bruger den offentlige dagpasning?

Undersøgelsens resultater viser, at de offentlige dagpasningstilbud: daginstitutioner og kommunal dagpleje først og fremmest opfylder et pasningsbehov på grund af *forældrenes erhvervsarbejde*, selv om udbudet langt fra dækker disse familiers pasningsbehov i de fleste af undersøgelsens områder. De hjemmearbejdende mødres børn har derimod kun ringe andel i tilbudene, for de 0-2-årige næsten ingen og for de 3-5-årige for 11 procents vedkommende – fortrinsvis i halvdagsbørnehave. *Tabel 5.9*

Ud over mødrenes erhvervsstatus har især to forhold vist sig af betydning for brugen af den offentlige dagpasning. Det ene er arbejdsugens længde for de erhvervsarbejdende mødre, det andet er arbejdstidens placering i døgnet.

Hvad angår arbejdsugens længde udnytter den gruppe familier,

hvor mødrene har en ugentlig arbejdstid på 31-40 timer i relativt størst udstrækning den offentlige dagpasning, herefter kommer familier, hvor mødrene arbejder 21-30 timer om ugen. Begge disse gruppers andel af pladserne stiger med stigende dækning. De to ydergrupper af familier, hvor mødrene enten har meget kort ugentlig arbejdstid (20 timer og derunder) eller meget lang (41 timer og derover), benytter i betydeligt mindre udstrækning end de to mellemgrupper offentlig dagpasning i de fleste områder. De samme to ydergrupper anvender samtidig relativt hyppigere end mellemgrupperne pasning hjemme af forældrene selv enten på skift eller samtidig med beskæftigelsen.

Tabel 5.10 og 5.11

Inddeler man de erhvervsarbejdende familier efter mødrenes arbejdstidspunkt i døgnet, viser det sig klart, at de familier, hvor mødrene arbejder uden for normal dagtid, i væsentligt ringere omfang udnytter de offentlige tilbud og i markant større omfang selv passer børnene hjemme, end når arbejdstiden er placeret mellem kl. 7 og 17.

Tabel 5.12 og 5.13

Enlige mødre i erhverv udnytter i langt større omfang den offentlige dagpasning end to-forældrefamilierne med erhvervsarbejdende mødre. Dette gælder også, når de to grupper af mødre har samme ugentlige arbejdstid.

Tabel 6.3 og 6.4

Også *familiestørrelsen* har vist sig af betydning for børnenes pasning. Når der er to eller flere småbørn i familien, passes børnene ikke blot i forholdsvis større udstrækning hjemme af hjemmearbejdende mødre, men når mødrene er erhvervsarbejdende, passes børnene fra disse familier også i relativt højere grad hjemme, enten af andre eller af forældrene selv, sammenlignet med familier med kun ét barn under skolealderen.

Tabel 6.9 og 6.10

Hvad angår familiernes *socio-økonomiske forhold* giver resultaterne af undersøgelsen et klart billede af, at de familier, der i socio-økonomisk henseende er forholdsvis mest ressourcestærke, udnytter de offentlige dagpasningstilbud i relativt større omfang end familier, der er forholdsvis dårligere placeret på den socio-økonomiske skala. Den største forskel viser sig ved inddeling af familierne efter mødrenes skoleuddannelse. Mødre med den længste skoleuddannelse har 3-4 gange så stor en andel af børnene

i daginstitution eller kommunal dagpleje som gruppen af mødre med den korteste skoleuddannelsesbaggrund.

Kapitel 8

De ovennævnte resultater vedrører alle to-forældrefamilier i materialet med hjemmearbejdende eller erhvervsarbejdende mødre. Fordelingen af de offentlige pladser mellem børnene er noget mindre skæv, når man udelukkende interesserer sig for den gruppe familier, der har et formodet pasningsbehov på grund af mødrenes erhvervsarbejde. De offentlige pasningsformer bruges dog også blandt disse familier forholdsvis hyppigst af de relativt bedst stillede familier. Pasningen hjemme af forældrene, som en del af disse familier klarer sig med, benyttes derimod i stigende omfang, jo dårligere stillet socio-økonomisk familierne er. Forskellene i pasningsmønster træder tydeligst frem, når familierne inddeles efter mødrenes uddannelse og arbejdsstilling, fremfor når fædrenes forhold analyseres.

Kapitel 7

Familierne med hjemmearbejdende mødre fordeler sig med hensyn til socio-økonomisk familiebaggrund stort set på linje med familier med erhvervsarbejdende mødre, hvor forældrene selv passer børnene hjemme. Som nævnt udnyttes de offentlige pasningsformer kun i meget ringe omfang af familier med hjemmearbejdende mødre. Blandt den lille del af de 3-5-årige børn fra denne familietype, der går i børnehave, har de socio-økonomisk bedst placerede familier vist sig at være stærkt overrepræsenteret sammenlignet med børnene passet hjemme.

Sammenfattende for alle de børn i undersøgelsen, der er fra to-forældrefamilier med enten erhvervsarbejdende eller hjemmearbejdende mødre, kan det altså fastslås, at langt den skarpeste skillelinje i socio-økonomisk henseende går mellem de børn, der passes af forældrene selv hjemme, hvadenten mødrene er hjemmearbejdende eller erhvervsarbejdende, og de børn, der passes af andre til daglig.

Familiesituationen er for de børn, der udelukkende passes hjemme af forældrene, forholdsvis hyppigere end for børnene passet af andre kendetegnet ved et relativt lavere indtægtsniveau, snævrere pladsforhold i boligen, først og fremmest i de stærkt

urbaniserede områder, og især af kort skoleuddannelse og manglende erhvervsuddannelse for mødrene.

Tallene synes at pege på, at en af mekanismerne for det ovennævnte resultat kan henføres til, at der er fundet en relativ stærk sammenhæng mellem de uddannelsesressourcer, mødrene råder over på den ene side, og deres erhvervstilknytning og arbejdstidsforhold på den anden side. Når mødrene har kortest mulig skolegang bag sig eller manglende erhvervsuddannelse, er de sammenlignet med de bedre uddannede væsentligt hyppigere hjemmearbejdende, eller deres arbejdstidsforhold er, når de er i arbejde, i markant større omfang præget af arbejde på unormale arbejdstidspunkter. Disse arbejdstidsforhold for mødrene er stærkt overrepræsenteret blandt de familier, hvor forældrene selv passer børnene til daglig.

d. Forældrenes ønsker om offentlig dagpasning

Oplysningerne om forældrenes ønsker om offentlig pasning er opgjort for to grupper af familier, der tilsammen udgør ca. 83 pct. af familierne i materialet: 1) familier med erhvervsarbejdende mødre, hvor børnene passes af andre end forældrene, og 2) familier med hjemmearbejdende mødre.

Blandt gruppen af *erhvervsarbejdende* familier med barnet passet af andre er der konstateret udbredte, udækkede ønsker om offentlig dagpasning. Det gælder især for de 0-2-årige børn. Ud over de 30 pct., der er i offentlig pasning blandt de 0-2-årige fra disse familier, er der yderligere udækket ønske om ændring til offentlig plads fra knap en fjerdedel af familierne. For de 3-5-årige er 70 pct. i offentlig pasning, og her ønsker yderligere ca. en tiendedel af alle familierne at skifte fra den nuværende løsning til offentlig pasning. Blandt de privat passede børn drejer det sig i begge børnegrupper om ca. en tredjedel.

Disse gennemsnitstal dækker over en del variation mellem områderne. Interessen blandt de privat passede børns forældre for at skifte til offentlig pasning synes for begge aldersgrupper at stige med stigende dækning i området. For de urbaniserede områder

kan dækningens selvstændige betydning ikke analyseres. Dækningen stiger fra købstæderne til København, og samtidig følger også omfanget af udækkede ønsker med, eller de stiger. I København for de 3-5-årige er ønskerne stort set dækket med 95 pct. af børnene fra de her afgrænsede familier i offentlig pasning. *Tabel 9.1 og 9.2*

De udækkede ønsker er først og fremmest rettet mod daginstitutioner. For de forældre, der har deres barn i kommunal dagpleje, ligger ønskerne om ændring til daginstitution generelt på et forholdsvis lavere niveau end i de private pasningsformer, men stiger også med stigende daginstitutionsdækning. Derimod ønsker daginstitutionsbrugerne stort set ikke ændring af pasningsform.

Daginstitutionerne efterspørges først og fremmest i tillid til, at de vil være gavnlige for barnet. Manglen på tilgængelige pladser er langt den vigtigste grund til, at barnet ikke er i den ønskede pasning efter forældrenes angivelser. De udækkede ønsker vil derfor formodentlig for størstedelens vedkommende kunne dækkes ind ved en udbygning af pladser uden at støde på væsentlige barrierer i form af pris eller åbningstider.

Blandt denne gruppe erhvervsarbejdende familier, der i forvejen får deres barn passet af andre, er der ikke fundet udprægede systematiske forskelle i udbredelsen af udækkede ønsker om offentlig pasning afhængig af familiens sociale og økonomiske forhold.

Blandt familier med *hjemmearbejdende* mødre er der ligeledes konstateret betydelige udækkede ønsker om daginstitution, i øvrigt for størsteparten om halvdagsplads. For alle de 0-2-årige i materialet med hjemmearbejdende mødre er der en tredjedel, der ønsker at få en daginstitutionsplads, mens det drejer sig om en fjerdedel for de 3-5-årige børn. 11 pct. af de 3-5-årige fra denne familietype er i børnehave, de samlede ønsker for denne børnegruppe er derfor stort set på samme niveau som for de yngste børn – 36 pct.

Udbredelsen af ønsker om daginstitution er i begge aldersgrupper lidt mindre i lavdækningskommunerne (ca. en femtedel) end i de udvalgte højdækningskommuner i de spredt bebyggede områ-

der (25-29 pct.) og stiger i øvrigt med stigende urbanisering (og udbud) fra omkring en tredjedel i købstæderne til ca. halvdelen i hovedstadsområdet. I København er 44 pct. af de 3-5-årige med hjemmearbejdende mødre i børnehave, og her er de samlede ønsker på ca. 70 pct. Med undtagelse af København er der ikke større forskel på ønskerne om daginstitution afhængig af børnenes alder – bortset fra, at en del af ønskerne for de 3-5-årige allerede er opfyldt.

Tabel 9.9

Næsten alle familierne med hjemmearbejdende mødre begrunder deres ønske om daginstitution med, at det ville være godt for barnet. 30 pct. af ønskerne er med baggrund i ønsker om erhvervsarbejde for mødrene. Det svarer til ca. en tiendedel af de hjemmearbejdende mødre, for de 3-5-årige børn dog lidt mindre.

Tabel 9.10

De ønsker om halvdagsinstitution, der hidrører fra familier med hjemmearbejdende mødre, vil næppe kunne dækkes fuldt ud ved en udbygning alene. For en stor del af de familier, der ønsker plads, er prisen en barriere, ligesom der er fundet udprægede socio-økonomiske forskelle både i brugen af og i udbredelsen af udækkede ønsker om daginstitution blandt disse familier.

Tabel 9.11

e. Forældrenes tilfredshed med den dagpasning, de benytter

Forældrene har vurderet en række enkeltaspekter ved den pasning, de benytter til deres barn, som hver for sig skal bidrage til at belyse, hvor tilfredsstillende pasningen fungerer for brugerne – barn og familie – i det daglige.

Resultaterne vedrørende *udepasningsformerne* med hensyn til spørgsmålet om, hvordan de fungerer som praktisk støtte og service til forældrene, viser, at forældrene forholdsvis hyppigere angiver problemer af praktisk og økonomisk art, når de benytter daginstitution sammenlignet med dagplejeformerne, især den private dagpleje. Det gælder pasningsproblemer ved barnets sygdom, hvor 56 pct. af vuggestueforældrene angiver, at de ofte eller somme tider har problemer, i den kommunale dagpleje melder 36 pct. af forældrene om sådanne problemer, mens det drejer sig om

14 pct. i den private dagpleje for de mindste børn. Noget lignende gælder for de 3-5-årige.

Tabel 10.7

Hvad angår behov for andre pasningstider og problemer med betalingen er det især vuggestueforældrene, der er belastede sammenlignet med de øvrige udepasningsformer.

Tabel 10.6 og bilagstabel 10.1

Forældrenes mening om barnets forhold under pasningen vidner om en udbredt positiv vurdering af, hvordan barnet befinder sig i pasningsmiljøet. De mindre forskelle, der kan påvises, er som regel i daginstitutionernes disfavør. Der er her relativt lidt flere sammenlignet med dagplejen, der kun synes barnet trives nogenlunde, og at det ikke er særlig knyttet til de voksne. Desuden er der forholdsvis flere af daginstitutionsforældrene, der finder kontakten til personalet utilstrækkelig. Hvad angår barnets beskæftigelse, bedømmes daginstitutionen til gengæld mest positivt. Forældrenes holdning til barnets opholdstid i pasningen skelner imidlertid i væsentlig højere grad mellem de forskellige udepasningsformer, end det er tilfældet for barnets forhold i øvrigt i pasningen. Med samme pasningstid i udepasningen synes daginstitutionsforældrene i markant større omfang end forældre med børn i dagpleje, at børnene ville have bedst af at være der i kortere tid om dagen. Dette gælder i særlig grad for den yngste aldersgruppe.

Hovedindtrykket af forældrenes besvarelser vedrørende de børn, der opholder sig *hjemme* til daglig, er, at en hel del af småbørnene efter forældrenes opfattelse ikke har tilstrækkeligt med beskæftigelsesmuligheder og adgang til jævnlig kontakt med legekammerater. Desuden har en hel del af børnene begrænsede udfoldelsesmuligheder i og omkring familiens bolig. Dette har de fælles med mange af de børn, der passes ude, men det rammer formodentlig i højere grad hjemmebørnenes daglige tilværelse.

f. Forældrenes tilfredshed med erhvervssituationen

Mødrenes og fædrenes tilfredshed med erhvervssituationen er belyst ved hjælp af et spørgsmål om, hvorvidt de ønsker ændring af situationen. Desuden har henholdsvis de erhvervsarbejdende og

de hjemmearbejdende mødre besvaret en række spørgsmål vedrørende deres holdning til de relative følger for familielivet, forholdet til børnene, personlig tilfredshed mv. af deres erhvervssituation.

Hovedresultaterne af disse analyser viser bl.a., at familier med to heltidsarbejdende forældre i væsentligt omfang synes belastet af mangel på tid og kræfter til samvær med børnene og familiens opgaver. 40 pct. af mødrene og ca. en femtedel af fædrene i disse familier ønsker at ændre deres arbejdstid. En relativt svag erhvervstilknytning, eller det at en af forældrene bliver hjemmearbejdende, er som hovedregel ikke nogen løsning for disse familier. Langt størsteparten af de heltidsarbejdende mødre, især de mere veluddannede, har større personlig tilfredshed af deres erhvervsarbejde, end hvis de var hjemmearbejdende. Det er først og fremmest deltid, der er den tillokkende løsning for denne gruppe.

Familier med deltidsarbejdende mødre har tilsyneladende i vidt omfang en forholdsvis tilfredsstillende situation med væsentligt færre ønsker om at ændre erhvervssituationen og en udbredt personlig tilfredshed med at have erhvervsarbejde.

Tabel 11.3 og 11.4

Den personlige tilfredshed er markant mindre udbredt blandt de hjemmearbejdende mødre sammenlignet med de udearbejdende. En hel del trives ikke ved at gå derhjemme hele dagen. Noget under en femtedel har aktuelle erhvervsønsker, hvis de kunne få barnet passet eller få arbejde. Men en hel del (knap 30 pct.) er hjemme, fordi de ikke har råd til at få børnene passet. Det gælder især for de dårligst uddannede mødre.

REFERAT

Denne undersøgelse beskæftiger sig med dagpasning af børn i alderen 0-5 år. Der er lagt vægt på at beskrive og sammenligne forskellige pasningsformer med hensyn til familiebaggrund, forældrenes vurdering af forskellige sider af pasningen, samt hvilke ønsker om ændring familierne har.

Undersøgelsen er tilrettelagt således, at forholdene kan belyses og sammenlignes i kommuner med forskellig dækning med offentlige dagpasningstilbud og med forskellig urbaniseringsgrad. Materialet omfatter i alt 3.754 0-5-årige børn, og oplysningerne er indsamlet gennem postspørgeskemaer til børnenes forældre.

Undersøgelsen har vist, at de børn, der passes i daginstitution eller kommunal dagpleje, kommer fra familier med relativt bedre socio-økonomiske og uddannelsesmæssige ressourcer, end det er tilfældet for især børn passet hjemme af forældrene til daglig.

Der er fundet udbredte udækkede ønsker om ændring til en daginstitutionsplads både fra de erhvervsarbejdende familier med børnene i privat pasning og fra familier med hjemmearbejdende mødre. Omfanget af udækkede ønsker om daginstitution stiger stærkt med stigende daginstitutionsdækning. Dette gælder også for de forældre, der har deres barn i kommunal dagpleje, omend ændringsønskerne her er på et relativt lavere niveau end i de private pasningsformer.

Den personlige tilfredshed med erhvervssituationen har vist sig at være markant mindre udbredt blandt de hjemmearbejdende mødre sammenlignet med de udearbejdende. En hel del af de heltidsarbejdende mødre ønsker dog nedsat arbejdstid.

ABSTRACT

This survey is concerned with day-care of children aged 0-5 years. Emphasis has been placed on describing and comparing different forms of day-care viewed against family background, parental assessment of various aspects of the care and family wishes for a change of the type of care used.

The survey was arranged in such a way that conditions could be elucidated and compared within municipalities with different day-care provision and different degrees of urbanization. The material comprised a total of 3,754 children aged 0-5 years, and the information was collected by means of mail questionnaires sent to the children's parents.

The survey has shown that children who are looked after in a day-care centre or by child minders employed by the local authorities come from families with relatively better socio-economic and educational resources than is the case with especially children who are normally cared for at home by their parents.

Widespread, unmet wishes for a change to a place in a day-care centre were found, both in the case of gainfully employed families whose children were looked after by private (unregistered) child minders, and in the case of families with a non-working mother. The extent of the unmet wishes for a day-care centre place increases sharply with increasing availability of day-care centres. This also applies to parents whose child is looked after by a child minder employed by the local authorities, although the wish for a change is at a relatively lower level than for the privately arranged forms of care.

Personal satisfaction with their occupational situation proved to be markedly less widespread among mothers not going out to work compared with those employed outside the home, However, quite a few of the mothers working full-time would like a reduction in the number of working hours.

269

ENGLISH SUMMARY

A. Purpose

The survey deals with types of care for pre-school children. The age group is limited to children ranging in age from 4 months to their completed 6th year. The lower limit was fixed in order to exclude from the sample those children whose parents had not yet decided on any form of care. The upper limit meets the desire not to include in the survey the special situation of 6-year-olds regarding the use of pre-school classes and early school entry.

Above all, emphasis was placed on describing and comparing various forms of care viewed against family background, parental assessment of different aspects of the care and family wishes for a change of the type of care used.

Here it has been the desire to compare conditions in the light of different public day-care provision in a municipality, assuming that the very supply of places in day-care centres and the availability of municipal child minding is of importance for the parents' knowledge of and inclination to use public day-care, and for the way in which they otherwise solve their child minding problems while they are at work.

The benefit the children derive from their stay in the different care-environments, and the requirements which in the long-term perspective must be made of the children's day-care situation must, however, be viewed in the narrow context of their overall life situation and the contributions of home life to their development. Here, the parents' attachment to the labour market is considered important, influencing not only the children's day-care conditions, but also the framework and content of home life, for example through the connection of the employment situation with the socio-economic, mental and time resources available to the family.

Therefore, part of the purpose of the survey has also been to throw light on the parents' satisfaction with their employment situation, and their wishes for a change thereof as a rough measure of the family's welfare or disadvantageous conditions.

B. Method

The data for the survey were collected by means of mail questionnaires sent to the selected children's parents. Moreover, the families who did not respond to the mail questionnaire were interviewed in a follow-up investigation. The data were collected during the period May-October 1975.

In selecting the children, a distinction was made between two age groups in accordance with the traditional division of public provision of crèches and day nurseries. Thus, the survey comprises two age groups, selected and analysed individually: the 0-2-year-olds (from 4 months up to their completed 3rd year) and the 3-5-year-olds (from 3 years up to their completed 6th year).

In wanting to analyse the specific importance of high and low provision of day-care – independent of population density – we encountered the difficulty that the provision of day-care is strongly related to the degree of urbanization. Therefore, it was not possible to find criteria for high and low provision which could satisfactorily represent municipalities with all degrees of urbanization. In particular, there are level differences between the metropolitan area and the other urban areas. For that reason, the metropolitan area was included as a high provision area and it was 100 per cent represented. In urban areas of other types, children were selected from munipalities with high and low provision respectively for the age group.

Furthermore, according to the purpose of the survey, it was of central importance to include in the different area groupings a sufficient number of children from both day-care centres and municipal child minding, and of children looked after by private child minders. Here, it was necessary to over-represent children in the more rarely occurring combinations of area and type of care.

271

Consequently, separate samples were selected for each of the two age groups from children in, respectively, day-care centres and municipal child minding arrangements within each of the different municipal groupings. This was aimed at obtaining about the same number of children within the different combinations, so that the samples would be suitable for comparison.

In the boroughs, it was not possible to obtain a sufficient number of children in the low provision category, non-typical of this type of urban area, for comparisons to be made between high and low provision in this type of urban area. The selection made in the boroughs can, however, be considered satisfactorily representative of this area as a whole, with a certain reservation for the 3-5-year-olds.

Thus, the specific importance of differences in provision can only be analysed in urban municipalities and rural districts.

Except for this reservation, a sufficient number of answers was successfully obtained to form a basis for comparisons of conditions, and the samples of the two age groups of children must, generally speaking, be considered adequate for the purpose of the survey. A response rate of 87 per cent was obtained, and the information is based on 1,667 children aged 0-2 years and 2,087 children aged 3-5 years.

The answers are weighted, so that the individual combinations of form of care and municipal group are included in the divisions with the same weight as in the total area which the survey represents. Within the two age groups of children, the material can thus be considered a combined whole, but only within the areas covered by the survey. Altogether, in the case of the younger age group, the survey represents 51 per cent of all Danish municipalities, which corresponds to 70 per cent of all 0-2-year-olds; for the 3-5-year-olds, the rate is 56 per cent of the municipalities, corresponding to 66 per cent of all 3-5-year-olds.

Therefore, the survey cannot give a national description of how widespread the different forms of care and the parents' demands are. As mentioned, the main interest has centred on investigating whether the care of the children and the parents' wishes for a place

in a day-care centre or for a municipal child minding arrangement were connected with the families' social and employment situation and with the provision of municipal day-care. With the reservations mentioned, the samples must be considered well-suited to serve this purpose.

C. Main results

(a) The families' attachment to the labour market

The survey clearly shows that the father's traditional role as main supporter is, generally speaking, solid and unshaken, regardless of family conditions as such, and irrespective of area and public day-care provision. Among the fathers whose working hours are known, the greater majority have full-time work, an appreciable number even with a working week of 50 hours (gross) and over.

Table 5.1

By contrast, the mothers' occupational attachment shows a greatly varied picture of different forms and degrees of employment. In pinpointing the conditions determining the families' occupational attachment, and thus their theoretical need for care, it is therefore primarily the mothers' attachment to the labour market which is expected to be decisive.

Nearly 60 per cent of the mothers in the sample belong to the labour force but more than half of them work less than 31 hours a week, and nearly 30 per cent have fewer than 21 weekly working hours, while 3-4 per cent are receiving education. The remainder – about 40 per cent – are outside the labour force.

Table 5.2

Contrary to what might be expected, the mothers' occupational frequency and degree of attachment to the labour market (weekly working hours) seem to show an upward trend *the younger the child is*, and this trend is most widespread for mothers with babies under one year. This trend is evident in practically all areas covered by the survey, in spite of a considerably lower service level as regards public day-care for the younger group of children. A possible explanation which immediately suggests itself is that the parents of many of the younger children are fairly young and more

Table 5.7

recently established, and for them, perhaps more than for the parents of the somewhat older children, it is imperative that both of them are working in order to obtain a reasonable standard of living. Moreover, for many of the "new" mothers, the development on the labour market necessitates an unbroken adherence to the labour force, also in the child's first years of life, as otherwise a return to work after a few years at home is likely to be more or less impossible. This trend points in the direction of a rising occupational frequency in the future among mothers with infants, something which has in fact been confirmed by most recent developments.

A comparison of the selected high provision municipalities with those with low provision in sparsely built-up areas shows that the *level of provision* and the level of demand go together, so that also in the high provision municipalities there is a comparatively greater demand for care due to the mothers' employment outside the home. It is first of all the proportion of working mothers in full-time jobs that varies between the types of provision. But at the same time it is noteworthy that the occupational frequency varies at a markedly higher level than the service provided, especially as far as the younger children are concerned. Thus, there is an appreciable number of mothers in gainful employment regardless of the lack of possibility of day centre care or municipal child minding. *Tables 5.3, 5.4, 5.5 and 5.6*

With regard to the younger children, the occupational frequency is not only essentially higher in the high provision municipalities, there is also an appreciably greater number of non-working mothers who are forced to stay at home because of the lack of possibilities of care – 31 per cent in the high provision municipalities as opposed to 10 per cent in the low provision municipalities. *Table 9.8*

It is not possible to differentiate between cause and effect in these connections: presumably, it is a question of a self-reinforcing process or an interaction of factors where labour market conditions play a considerable role.

Lone mothers are much more frequently in gainful employment

than mothers in two-parent families, just as sole supporters have, generally, a longer working day.

Table 6.1

Moreover, *the number of children under the age of 7 years* plays a role for the mothers' occupational situation as the occupational frequency decreases with increasing number of young children in the family.

Table 6.9

The mothers' educational background has also proved to be of considerable importance as to whether they stay at home or are attached to the labour market. More than half of the mothers with the shortest possible schooling or no vocational training are not employed outside the home, and the rate drops to 18 per cent for those with an educational background corresponding to upper secondary school level. About two-thirds of the mothers not employed outside the home have received 9 years of schooling or less, while this is true of less than half of the working mothers.

Table 8.3

Compared with the mothers' education, the fathers' social and economic conditions apparently play a much lesser role.

(b) How are the young children cared for?

On a national basis, 16 per cent of the 0-2-year-olds were in 1975 cared for in a public day-care centre, with 9 per cent in a day-care centre and 7 per cent in municipal child minding arrangements. 37 per cent of the 3-5-year-olds were in public care, with 34 per cent in day nurseries and 3 per cent in municipal child minding.

Table 3.1

These figures correspond more or less to the proportion in day-care centres and municipal child minding among the 0-2-year-olds and the 3-5-year-olds covered by the survey (Supplement Table 5.II). 14 per cent of the 0-2-year-olds and 35 per cent of the 3-5-year-olds are in public day-care. In addition to this, about half of the children in both groups are cared for at home by their own parents. One-third of the 0-2-year-olds and 16 per cent of the 3-5-year-olds in the sample are cared for privately not by their parents, chiefly by private child minders.

If one is interested exclusively in the purely caring function provided by a public authority as assistance to parents in gainful

employment, it is found that the public provision of day-care does not nearly meet the demand. This applies especially to the 0-2-year-olds, whose mothers have roughly the same occupational frequency as those of the 3-5-year-olds in spite of a much lower public day-care service level.

Day-care centres and municipal child minding only cover just under one-quarter of the demand for care of the 0-2-year-olds, and just over half for the 3-5-year-olds whose parents are gainfully employed. Thus, there is a large proportion of families who, due to their employment, need care but must manage without public day-care. 44 per cent of the gainfully employed parents of children aged 0-2 years solve their care problem by privately arranged day-care outside the home, while this is true for 15 per cent of the 3-5-year-olds from this type of family. Just over one-quarter of the privately arranged day-care in both groups of children is with relatives, chiefly grandparents.

Care in the child's own home by relatives, domestic helps or others accounts for 16 per cent of the demand for care among the younger children, and 11 per cent among the 3-5-year-olds with working parents.

In addition to this, it is noteworthy that about one-fifth in both groups of children are cared for at home by their own parents, either in turn or together with their employment. Among working parents it also appears that apparently, more inferior forms of care, such as care by brothers and sisters or occasional care by neighbours etc. are not encountered very frequently. On the basis of information supplied by the parents, only very few of the children are left to themselves part of the day. *Table 5.15*

(c) Who uses public day-care?

The survey results show that public day-care provision (day-care centres and municipal child minding) above all meets a demand for care because of *the parents' gainful employment,* even if the supply cannot nearly meet such families' demand for care in most of the areas covered by the survey. On the other hand, the children

of non-working mothers receive only a small share of the provision: in the case of the 0-2-year-olds practically no share, and in the case of the 3-5-year-olds 11 per cent – chiefly in half-time day nurseries.

Table 5.9

Apart from the mothers' occupational status, especially two things have proved to be of importance for the use of public day-care. One is the length of the working week for working mothers, the other the placement of the working hours during the 24 hours of the day.

As far as the length of the working week is concerned, the group of families in which the mothers have a working week of 31-40 hours uses public day-care relatively often, followed by families where the mothers work 21-30 hours per week. Both these groups' share of the places increases with increasing supply. The two extreme groups of families where the mothers have either a very short working week (20 hours or less) or a very long week (41 hours or more) use public day-care to a much smaller extent than the two middle groups, and this applies to most areas. At the same time, these same two extreme groups use relatively more often than the middle groups care at home by the parents themselves, either by taking turns or together with their employment.

Tables 5.10 and 5.11

If the working families are classified according to when the mothers are at work during the 24 hours of the day, it is clearly seen that families in which the mothers work outside normal working hours use the publicly provided day-care less frequently and to a markedly larger extent look after the children themselves at home than if the working hours are placed between 7.a.m. and 5.p.m.

Tables 5.12 and 5.13

Lone working mothers make use of public day-care to a much larger extent than two-parent families with working mothers. This also applies if the two groups of mothers have the same weekly working hours.

Tables 6.3 and 6.4

Family size, too, has proved to be of importance for the care of the children. Compared with families with only one pre-school child, then if there are two or more small children in the family, the children are not only relatively more often cared for at home by

277

mothers not employed outside the home, but if the mothers are working, the children in such families are also relatively more often looked after at home, either by others or by the parents themselves.

Tables 6.9 and 6.10

As far as the families' *socio-economic conditions* are concerned, the survey results clearly reveal that families in the higher socio-economic groups make use of public day-care provision relatively more often than families in the lower socio-economic groups. The greatest difference is found if the families are classified according to schooling received by the mothers. Mothers with the longest schooling have 3-4 times as large a proportion of children in day-care centres or municipal child minding as the group of mothers with the shortest schooling.

Chapter 8

The above results all refer to two-parent families in the sample where the mothers are working or not employed outside the home. The distribution of the publicly provided places between the children is less skew if one is exclusively interested in the group of families with an assumed demand for care on account of the mothers' employment outside the home.

Chapter 7

However, among these families, the publicly provided forms of care are also used relatively more frequently by those relatively best off. Care at home by parents, with which some of these families manage, is, on the other hand, the form of care used increasingly the worse off the families are socio-economically. The differences in the pattern of care are seen most clearly if the families are classified according to the mothers' education and occupation rather than the fathers'.

With regard to socio-economic background, families with non-working mothers are distributed roughly as families with working mothers in which the parents themselves look after the children. As mentioned, the public forms of care are used only to a very small extent by families in which the mothers are not employed outside the home. Among the small proportion of the 3-5-year-olds from this type of family who attend a day nursery, the families in the higher socio-economic groups have proved to be heavily over-represented compared with the children looked after at home.

Summarizing for all children in the survey who come from two-parent families with either a working or non-working mother, it can be established that by far the sharpest dividing line socio-economically is between the children who are cared for at home by the parents themselves, regardless of whether or not the mothers are working, and the children who are normally looked after by others.

The family situation for children who are exclusively looked after at home by their parents is, more often than for children looked after by others, characterized by a relatively lower income level, more limited housing conditions especially in areas with a high degree of urbanization, and particularly by shorter schooling and lack of vocational education in the case of the mothers.

The figures seem to indicate that one of the mechanisms of the above result can be traced back to the relatively strong relation found between, on the one hand, the educational resources available to the mothers and, on the other hand, their occupational attachment and working hours. Compared with the more well educated mothers, those with the shortest possible schooling or no vocational education are much more frequently non-working mothers, or if they are working, their working hours are to a markedly larger extent characterized by being placed at abnormal hours. Mothers whose working hours are outside normal hours are heavily over-represented among families in which parents themselves normally care for their children.

(d) The parents' wishes for public day-care

The information on the parents' wishes for public care is compiled for two groups of families who together constitute about 83 per cent of the families in the sample: (1) families with working mothers in which the children are not looked after by their parents and (2) families in which the mothers are not working.

Among the group of *gainfully employed* families whose child is looked after by others, widespread unmet wishes for public day-care were found. This is especially true for the 0-2-year-olds. Apart from the 30 per cent in public care among the 0-2-year-olds

from such families, there is further an unmet wish for a change to a publicly provided place from just under one-quarter of the families. 70 per cent of the 3-5-year-olds are in publicly provided care, and here roughly another 10 per cent of all the families wish to change from their present arrangement to public care. Among the children looked after privately, about one-third of their parents wish to change to public provision, and this applies to both age groups.

These average rates obscure some variations among the areas. Interest in a change to public care among the parents of children cared for by private child minders seems for both age groups to increase with increasing provision in an area. For the urban areas, the specific importance of the available day-care cannot be analysed. The available care rises from the boroughs to Copenhagen, and at the same time there is the same or even a larger number of unmet wishes. In Copenhagen the wishes for the 3-5-year-olds are now more or less met, 95 per cent of the children from the delimited families being in public care.

Tables 9.1 and 9.2

The unmet wishes are principally directed at the day-care centres. For parents whose child is cared for in municipal child minding, the wishes for a change to a day-care centre are generally at a comparatively lower level than for those who have themselves arranged for private care, yet they increase with increasing day-care centre provision. On the other hand, the users of the day-care centres do not wish, generally, to change the form of care.

Day-care centre provision is sought by parents primarily in the belief that it will benefit their child. According to the parents' statements, the lack of available places is by far the most important reason that the child is not in the desired care. Presumably, the unmet wishes can therefore be met in most cases by an increase in the number of places, without encountering any essential barriers in the form of cost or opening hours.

Among this group of gainfully employed families whose child is already looked after by others, no pronounced systematic differences according to the family's social and economic conditions were found in the extent of unmet wishes for public care.

Among the families with *mothers not employed outside the home*, a considerable number of unmet wishes for day-care centre places was also found, incidentally, for the greater part, for half-time places. For all the 0-2-year-olds in the sample whose mothers were not working, one-third would like a place in a day-care centre, while this is the case for one-quarter of those aged 3-5 years. 11 per cent of the 3-5-year-olds from this type of family attend a day nursery, and therefore the collective wish for this group of children is roughly at the same level as for the younger children – 36 per cent.

The extent of wishes for a place in a day-care centre is for both age groups slightly lower in the low provision municipalities (about one-fifth) than in the selected high provision municipalities in sparsely built-up areas (25-29 per cent) and increases, incidentally, with increasing degree of urbanization (and provision) from about one-third in the boroughs to about half in the metropolitan area. In Copenhagen, 44 per cent of the 3-5-year-olds with non-working mothers attend a day nursery, and here the collective wish is about 70 per cent. Except for Copenhagen, there is no great difference according to the children's age as to wishes for a place in a day-care centre – apart from the fact that part of the wishes for the 3-5-year-olds are already met.

Table 9.9

Nearly all families with non-working mothers state as the reason for their wish for a place in a day-care centre that it would be to the benefit of their child. 30 per cent of the wishes are based on the mother's desire for employment. This corresponds to about one-tenth of the non-working mothers, slightly less for the 3-5-year-olds.

Table 9.10

The wish for half-day care in day-care centres expressed by families with non-working mothers can hardly be met fully merely by an extension of the available provision. For a large proportion of the families who want day-care, the cost is a barrier, and pronounced socio-economic differences were also found among these families, both in the use of day-care centres and the extent of unmet wishes for places in these centres.

Table 9.11

(e) The parents' satisfaction with the day-care used

The parents have assessed a number of individual aspects of the care arrangement they use for their child which individually should help illuminate how satisfactorily these arrangements function in practice for the users – child and family – in everyday life.

The results concerning *the forms of care away from home* showing how they function as a practical support and service for the parents reveal that the parents using day-care centres state problems of a practical and economic nature relatively more often than those using child minding arrangements, especially private child minding. This is true for problems of care when the child is ill, in which case 56 per cent of the parents with children in crèches state that they often, or sometimes, have problems. For children in the younger age group, 36 per cent of the parents mention such problems if the children are in municipal day-care, while the rate is 14 per cent if the children are with private child minders. Similar rates were found for the 3-5-year-olds. *Table 10.7*

As regards the demand for alternative times of care and problems of cost, especially the parents of children in crèches are at a disadvantage when compared with other forms of care away from home. *Table 10.6 and Supplement Table 10.1*

The parents' opinion of the child's care facilities indicates a widespread positive assessment of how comfortable the child is in the care-environment. The minor differences which can be seen are as a rule in the disfavour of the day-care centres. Compared with child minding, slightly more parents think that their child feels only fairly happy, and that it is not particularly attached to any of the grown-ups. Moreover, a comparatively large number of the parents with children in day-care centres find the contact with the staff insufficient. On the other hand, the child's opportunities of occupation in day-care centres are judged more positively. There is, however, a much greater distinction in the parents' attitude to the time the child spends in care between the different forms of care away from home than is the case for other conditions of care. With the same time spent away from home, the parents of

children in day-care centres seem to think to a markedly larger extent than parents with children in child minding arrangements that it would be better for them to be there for a shorter time during the daytime. This applies in particular to the younger age group.

The main impression of the parents' responses concerning the children who are normally *at home* is that, in the parents' opinion, many of the small children have insufficient opportunities of occupation and access to regular contact with playmates. Moreover, a number of children have limited scope of action in and around the family's dwelling. They have this in common with many of the children who are looked after away from home, but apparently it affects the daily life of the children who stay at home to a higher degree.

(f) The parents' satisfaction with their employment situation

The mothers' and fathers' satisfaction with their employment situation was elucidated via a question as to whether they wanted a change of their situation. Moreover, both the working and non-working mothers answered a number of questions concerning their attitude to the relative consequences for family life, relations to their children, personal satisfaction etc. of their employment situation.

The main results of these analyses are, for example, that families in which both parents are working full-time seem essentially to be at a disadvantage due to lack of time and energy for being together with the children and for family tasks. 40 per cent of the mothers and about one-fifth of the fathers in these families want to change their working hours. A relatively weak attachment to the labour market, or the possibility that one of the parents stays at home, is, as a rule, no solution for such parents. By far the greater part of the mothers in full-time jobs, especially the more well-educated ones, derive greater personal satisfaction from their employment than if they did not go out to work. It is above all part-time work which is the attractive solution for this group.

The situation of a large number of families in which the mothers work part-time is evidently relatively satisfactory. They have far fewer wishes for a change of their employment situation and widespread personal satisfaction with being in gainful employment is found.

Tables 11.3 and 11.4

Personal satisfaction is markedly less pronounced among non-working mothers compared with working mothers. Quite a few do not feel happy at being at home all day. Well under one-fifth have current wishes for employment if they could have their child cared for or get a job. But quite a large number (just under 30 per cent) stay at home because they cannot afford to pay for having their children looked after. This is especially true of mothers with the poorest educational background.

Bilag A. De fem socialgruppers sammensætning.

[1]Socialgruppe I: Selvstændige erhvervsdrivende i byerhverv med 21 underordnede eller derover, funktionærer i topstillinger eller med akademisk uddannelse, godsejere.

[2]Socialgruppe II: Selvstændige med mellemstore virksomheder og funktionærer med 11-50 underordnede, gårdejere med større gårde, funktionærer med længerevarende, ikke-akademisk uddannelse.

[3]Socialgruppe III: Gårdejere, mindre selvstændige i byerhverv (0-5 underordnede) og funktionærer med 1-9 underordnede.

[4]Socialgruppe IV: Faglærte arbejdere, husmænd, funktionærer med rutinearbejde.

[5]Socialgruppe V: Ikke-faglærte arbejdere og tillærte.

Bilag B. Fripladsgrænser.

Indtil 1. oktober 1975 var følgende indtægtsgrænser gældende for tildeling af friplads i daginstitutionerne (som hovedregel menes forældrenes samlede aktuelle skattepligtige indtægt):

Skattepligtig indtægt:	
Under 20.000 kr.	hel friplads
Fra 20.000 kr. og indtil 30.000 kr.	3/5 friplads
Fra 30.000 kr. og indtil 40.000 kr.	2/5 friplads

Hvis der er mere end ét barn under 18 år i hjemmet, forhøjes de nævnte indtægtsgrænser med 3.500 kr. for hvert barn ud over ét.

Pr. 1. oktober blev aftrapningen af fripladstilskuddene udstrakt over et større indkomstinterval.

Fripladsgrænserne er senest reguleret pr. 1. april 1979. Herefter kræver en hel friplads en indtægt på under 40.000 kr., mens delvis friplads kan opnås af forældre med indtægter på mellem 40.000 og 80.000 kr.

UNDERSØGELSE VEDRØRENDE DAGPASNING AF BØRN

SKEMA I

Til forældre hvis barn passes i
daginstitution

AFSNIT A

Til brug for instituttet.

KORT 01

1. Hvordan trives Deres barn i børnehaven/vuggestuen? (kun ét kryds) — 17

- Trives godt ..... ☐ 1
- Trives nogenlunde ... ☐ 2
- Trives ikke så godt . ☐ 3
- Ved ikke ..... ☐ 8

2. Når barnet skal afsted til børnehaven/vuggestuen, er han/hun så: (kun ét kryds) — 18

- Glad for at skulle afsted ☐ 1
- Har ikke noget imod det .. ☐ 2
- Er ked af at skulle afsted ☐ 3
- Kan ikke afgøres, barnet er for lille ..... ☐ 4
- Ved ikke ..... ☐ 8

3. Hvordan er barnets forhold til de andre børn i børnehaven/vuggestuen? (kun ét kryds) — 19

- Barnet befinder sig godt sammen med de andre børn . ☐ 1
- Barnet føler sig lidt utryg sammen med de andre børn ..... ☐ 2
- Barnet er engstelig for de andre børn ..... ☐ 3
- Kan ikke afgøres, barnet er for lille ..... ☐ 4

4. Hvordan er barnets forhold til de voksne i børnehaven/vuggestuen? (kun ét kryds) — 20

- Især knyttet til én bestemt voksen ..... ☐ 1
- Knyttet til flere forskellige voksne ..... ☐ 2
- Ikke særlig knyttet til nogen af de voksne ☐ 3
- Bryder sig ikke så meget om de voksne ..... ☐ 4
- Ved ikke ..... ☐ 8

5. Synes barnet godt om, hvad det foretager sig i børnehaven/vuggestuen? (kun ét kryds) — 21

- Har det for det meste sjovt og spændende ... ☐ 1
- Keder sig ind imellem . ☐ 2
- Keder sig for det meste ☐ 3
- Kan ikke afgøres, barnet er for lille ..... ☐ 4
- Ved ikke ..... ☐ 8

6. Hvor længe er barnet blevet passet i denne børnehave/vuggestue?

Mindre end 3 mdr.	☐ 1	22
Mellem 3 mdr. og 1 år ..	☐ 2	
Mellem 1 og 2 år	☐ 3	
Mellem 2 og 3 år	☐ 4	
Mellem 3 og 4 år	☐ 5	
Mellem 4 og 5 år	☐ 6	
Over 5 år	☐ 7	

7. Hvad er grunden til, at De har barnet i børnehave/vuggestue?

	Ja 1	Nej 2	
Skal have barnet passet, mens forældrene er på arbejde	☐	☐	23
Mor eller far trænger til aflastning hjemme	☐	☐	24
Ønsker støtte til opdragelsen af barnet	☐	☐	25
Barnet har godt af at komme i børnehave	☐	☐	26

8. Hvad er grunden til, at De har barnet i børnehave/vuggestue frem for i dagpleje?

	Ja 1	Nej 2	
Vi synes, det er bedst for barnet	☐	☐	27
Det er billigere for os	☐	☐	28
Andre søskende passes også i børnehave/vuggestue	☐	☐	29
Passer bedre med forældrenes arbejdstider	☐	☐	30
Kan ikke skaffe anden pasningsmulighed	☐	☐	31
Andet	☐	☐	32

Hvis andet, hvilket _____

9. Hvornår er barnet som regel i børnehave/vuggestue?

Ved de dage, hvor barnet ikke er i børnehave/vuggestue sættes minus. 33-38

Mandag fra kl.____ til kl.____	
Tirsdag fra kl.____ til kl.____	
Onsdag fra kl.____ til kl.____	
Torsdag fra kl.____ til kl.____	
Fredag fra kl.____ til kl.____	
Lørdag fra kl.____ til kl.____	39-46
Søndag fra kl.____ til kl.____	47-54

10. Er barnet i børnehave/vuggestue hele tiden, mens forældrene er på arbejde?

Ja..... ☐ 1 — 55
Nej..... ☐ 2

Hvis der er svaret NEJ, hvordan bliver barnet så passet den øvrige del af tiden:

(gerne flere krydser)

I kommunal dagpleje..... ☐	56
I dagpleje hos bedsteforældre eller anden slægtning..... ☐	57
I privat dagpleje hos andre..... ☐	58
Hjemme af hushjælp..... ☐	59
Hjemme af bedsteforældre eller af anden slægtning..... ☐	60
Hjemme af større søskende..... ☐	61
En nabo ser til barnet..... ☐	62
Passer sig selv..... ☐	63
I børnehaveklasse..... ☐	64
På legeplads med opsyn..... ☐	65
Andet..... ☐	66

Hvis andet, hvilket_____

_____

11. Hvor meget betaler De om måneden for barnet i børnehaven/vuggestuen?
Skriv også, hvis 0 kr. _____kr. — 67-70

Hvor meget betaler De yderligere for pasning af barnet, udover børnehave/vuggestue?
Skriv også, hvis 0 kr. _____kr. — 71-73

12. Hvor længe har børnehaven/vuggestuen åbent til hverdag? — KORT 02

Fra kl._____ til kl._____ — 17-24

Ved ikke..... ☐

13. Er der mulighed for pasning i børnehaven/vuggestuen om lørdagen?

(kun ét kryds)

Ja	☐ 1	25
Ja, efter særlig aftale	☐ 2	
Nej	☐ 3	
Ved ikke	☐ 8	

14. Har De på grund af Deres arbejdstider brug for at få barnet passet i børnehaven/vuggestuen på andre tider, end De får nu?

Ja	☐ 1	26
Nej	☐ 2	

Hvis der er svaret JA, hvor De brug for:

	Ja 1	Nej 2	
a. at kunne aflevere barnet tidligere om morgenen	☐	☐	27
b. at kunne hente barnet senere på dagen	☐	☐	28
c. at få barnet passet om lørdagen	☐	☐	29
d. at få barnet passet om søndagen	☐	☐	30
e. at få barnet passet om aftenen	☐	☐	31
f. at barnet har mulighed for overnatning i børnehaven/vuggestuen	☐	☐	32

15. Har De hel eller delvis friplads?

Har hel friplads	☐ 1	33
Har 3/5 friplads	☐ 2	
Har 2/5 friplads	☐ 3	
Betaler fuld forældrebetaling	☐ 4	
Andet	☐ 7	

16. Har De haft problemer med at få barnet passet, når det er sygt? (kun ét kryds)

Ja, ofte	☐ 1	34
Ja, sommetider	☐ 2	
Sjældent	☐ 3	
Nej, aldrig	☐ 4 gå til sp.18	

17. Hvilke problemer har De haft med at få barnet passet, når det er sygt? (gerne flere kryds)

Jeg har været nødt til at blive hjemme fra arbejde	☐ 1	35
Jeg har været nødt til at sende barnet i børnehave/vuggestue, selv om det ikke var helt rask	☐ 2	36
Jeg har været nødt til at lade barnet ligge alene hjemme	☐ 3	37
Andre problemer i den anledning_____		38
_____		

18. Har De samme syn på børneopdragelse som personalet i børnehaven/vuggestuen?

Ja, i det store og hele	☐ 1	39
Nej, men jeg er alligevel godt tilfreds med deres opdragelse af mit barn	☐ 2	
Nej, jeg er ikke tilfreds med deres opdragelse af mit barn	☐ 3	

Hvis De ikke er tilfreds med personalets opdragelse af Deres barn, er det så fordi:

	Ja 1	Nej 2	
a. de er for strenge med at lære barnet gode spisevaner	☐	☐	40
b. de gør for lidt ud af at lære barnet gode spisevaner	☐	☐	41
c. de er for strenge med renlighedsopdragelsen	☐	☐	42
d. de gør for lidt ud af renlighedsopdragelsen	☐	☐	43
e. de lægger alt for megen vægt på gode manerer	☐	☐	44
f. de gør for lidt ud af at lære barnet gode manerer	☐	☐	45
g. de kræver for meget af barnet	☐	☐	46
h. de behandler barnet alt for småbarnsagtigt	☐	☐	47

fortsættes .....

Spørgsmål 18 fortsat:

	Ja 1	Nej 2	
i. jeg tror ikke, de er rigtig glade for mit barn	☐	☐	48
j. de knytter mit barn alt for meget til sig	☐	☐	49
k. ønsker De at gøre bemærkninger om andre sider af opdragelsen i børnehaven/vuggestuen:			5o

_____

_____

_____

19. Tænker man tilstrækkeligt på barnets sikkerhed i børnehaven/vuggestuen? (kun ét kryds) — 51

- Ja, absolut ☐ 1
- Ja, stort set ☐ 2
- Nej, ikke helt ☐ 3
- Nej, alt for lidt ☐ 4

2o. Synes De, personalet tager sig nok af Deres barn? (kun ét kryds) — 52

- Ja, tager sig næsten for meget af barnet ☐ 1
- Tager sig tilstrækkeligt af barnet ☐ 2
- Tager sig for lidt af barnet ☐ 3
- Barnet er alt for meget overladt til sig selv ☐ 4

21. Snakker De tilstrækkeligt med personalet til at få et indtryk af, hvordan barnet har det i børnehaven/vuggestuen? — 53

- Ja ☐ 1
- Nej ☐ 2

22. Hvor mange timer tror De, barnet har bedst af at være i børnehave/vuggestue?

Flere timer end nu.....	☐ 1	54
Passende som det er nu.....	☐ 2	
Færre timer end nu.....	☐ 3	

23. Vi vil gerne vide, hvor mange forældre, der ønsker at få deres barn passet på en anden måde. Vi vil derfor spørge Dem, om De hellere vil have Deres barn passet i:

(kun ét kryds)

Kommunal dagpleje ..	☐ 1
Privat dagpleje	☐ 2
Ønsker ingen ændring	☐ 3 gå til spm.26
Andet	☐ 7

55

Hvis andet, hvilket _____ 56

_____

24. Hvad er grunden til, at De hellere vil have barnet passet på en anden måde?

	Ja 1	Nej 2	
Det er bedre for barnet	☐	☐	57
Det er mere praktisk for forældrene ..	☐	☐	58
Det er billigere	☐	☐	59
Åbningstiderne passer bedre med forældrenes arbejdstider	☐	☐	60
Andet	☐	☐	61

Hvis andet, hvilket _____

_____

25. Hvad er grunden til, at barnet ikke bliver passet på den måde, De helst ville have det?

	Ja 1	Nej 2	
Den ønskede pasning er for dyr....	☐	☐	62
Der er ingen ledige pladser.....	☐	☐	63
Findes ikke i overkommelig afstand	☐	☐	64
Findes ikke i kommunen.....	☐	☐	65
Andet.....	☐	☐	66

Hvis andet, hvilket_____

_____

26. Hvor tror De, barnet har bedst af at være ved pasning udenfor hjemmet? (kun ét kryds)

I børnehave/vuggestue.....	☐ 1	67
I dagpleje.....	☐ 2	
Foretrækker ikke den ene form frem for den anden.	☐ 3	
Ingen af delene.....	☐ 4	

27. Nogle mener, at det er godt for små børn at komme i børnehave/vuggestue en del af dagen. Andre mener, de hellere skal være hjemme hos forældrene hele dagen. Hvilke af følgende muligheder synes De ville være bedst for Deres barn?

a. at mor passer barnet hjemme hele dagen.

b. at mor passer barnet hjemme den halve dag, og barnet er i børnehave/vuggestue den anden halve dag.

c. at mor passer barnet hjemme den halve dag, og far passer barnet hjemme den anden halve dag.

d. at barnet er i børnehave/vuggestue hele dagen.

e. at far passer barnet hjemme hele dagen.

f. at far passer barnet hjemme den halve dag, og barnet er i børnehave/vuggestue den anden halve dag.

Skriv bogstav

Hvilken mulighed synes De er bedst? _____ 68

Hvilken mulighed synes De er næstbedst_____ 69

De følgende spørgsmål 28 og 29 besvares kun, hvis barnets mor har erhvervsarbejde.

Hvis barnets mor er hjemmegående, bedes De fortsætte på side 10. spørgsmål 30.
(spørgsmålene besvares af barnets mor)

KORT 03

28. Hvilke af følgende virkninger har Deres erhvervsarbejde for Dem selv og familien?

	Ja 1	Nej 2	
a. bedre økonomi	☐	☐	17
b. større personlig tilfredshed for mig selv	☐	☐	18
c. far deltager mere i pasning af barnet/børnene	☐	☐	19
d. barnet/børnene bliver mere selvstændige	☐	☐	20
e. bedre forhold til barnet/børnene	☐	☐	21
f. mindre tid til mig selv og mine personlige interesser	☐	☐	22
g. træt og udkørt af både at passe arbejde, hjem og børn	☐	☐	23
h. for lidt tid og kræfter til samvær med barnet/børnene	☐	☐	24
i. hjemmet bliver forsømt	☐	☐	25
j. dårligere forhold til barnet/børnene, fordi vi er for lidt sammen	☐	☐	26

29. Ville De ønske en ændring af Deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for Dem?

(kun ét kryds)

Ja, ønsker at gå op i arbejdstid	☐ 1	27
Ja, ønsker at gå ned på deltid	☐ 2	
Ja, ønsker at arbejde få timer pr. dag	☐ 3	
Ja, ønsker at være hjemme og passe mit barn/mine børn selv	☐ 4	
Nej, ønsker ingen ændring i min arbejdstid	☐ 5	

Gå herefter til spørgsmål 33, side 11.

De følgende spørgsmål besvares kun, hvis barnets mor er hjemmegående.
(spørgsmålene besvares af barnets mor)

30. Hvad er grunden til, at De er hjemmegående?

	Ja 1	Nej 2	
a. jeg kan ikke få arbejde	☐	☐	28
b. jeg har ikke pasningsmulighed for mit barn/mine børn	☐	☐	29
c. det er for dyrt for os at få barnet/børnene passet	☐	☐	3o
d. har lyst til at passe hjem og børn	☐	☐	31
e. barnet/børnene trænger til mig hjemme	☐	☐	32
f. jeg ønsker selv at opdrage mit barn/mine børn	☐	☐	33
g. jeg vil ikke kunne overkomme både job og familie	☐	☐	34

31. Har det, at De er hjemmegående, nogle af følgende virkninger for Dem selv og familien?

	Ja 1	Nej 2	
a. dårligere økonomi	☐	☐	35
b. større personlig tilfredshed for mig selv	☐	☐	36
c. far deltager min re i pasning af barnet/børnene	☐	☐	37
d. barnet/børnene bliver mindre selvstændige	☐	☐	38
e. bedre forhold til barnet/børnene	☐	☐	39
f. mere tid til mig selv og mine personlige interesser	☐	☐	4o
g. personlig utilfredshed ved ikke at tjene penge selv	☐	☐	41
h. har tid og kræfter til samvær med barnet/børnene	☐	☐	42
i. trives ikke ved at gå derhjemme hele dagen	☐	☐	43
j. dårligt forhold til barnet/børnene, fordi vi går for meget op ad hinanden	☐	☐	44

32. Har De ønsker eller planer om at begynde på erhvervsarbejde?

(kun ét kryds)

Ja, når yngste barn kommer i børnehavealderen	☐ 1	45
Ja, når yngste barn skal i skole	☐ 2	
Ja, når yngste barn er omkring 10 år	☐ 3	
Ja, med det samme, hvis jeg kunne få barnet/børnene passet	☐ 4	
Ja, når jeg finder et arbejde	☐ 5	
Nej, tænker ikke på at tage arbejde	☐ 6	

Det følgende spørgsmål, spørgsmål 33, besvares kun hvis barnets far har erhvervsarbejde. Hvis ikke, gå til afsnit B, side 12.
(besvares kun af barnets far)

33. Ville De ønske en ændring af Deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for Dem?

Ja, ønsker at gå op i arbejdstid	☐ 1	46
Ja, ønsker at gå ned på deltid	☐ 2	
Ja, ønsker at arbejde få timer pr. dag	☐ 3	
Ja, ønsker at være hjemme og passe barnet/børnene selv	☐ 4	
Nej, ønsker ingen ændring i min arbejdstid	☐ 5	

AFSNIT B

De følgende spørgsmål drejer sig om faderens erhvervsarbejde. Ved FAR forstår vi også stedfar eller en anden person, der er i fars sted i hjemmet.

Hvis der ikke bor nogen far i hjemmet, beder vi Dem sætte kryds her ☐ og gå til afsnit C, side 16. 47

34. Hvilket år er faderen født? _____ 48-51

35. Har faderen fuldført en erhvervsuddannelse? 52

Ja ..... ☐ 1
Nej ..... ☐ 2

Hvis JA, er det da en 53

Lærlingeuddannelse ..... ☐ 1
Mindre end 1 års erhvervsuddannelse .... ☐ 2
1-3 års erhvervsuddannelse ..... ☐ 3
3 eller flere års erhvervsuddannelse ... ☐ 4
Akademisk uddannelse ..... ☐ 5

36. Er faderen i gang med en erhvervsuddannelse? 54

Ja ..... ☐ 1
Nej ..... ☐ 2

Hvis JA, er det da en 55

Lærlingeuddannelse ..... ☐ 1
Mindre end 1 års erhvervsuddannelse ... ☐ 2
1-3 års erhvervsuddannelse ..... ☐ 3
3 eller flere års erhvervsuddannelse .. ☐ 4
Akademisk uddannelse ..... ☐ 5

37. Hvilken skoleuddannelse har barnets far?

(kun ét kryds)

Går stadig i skole	☐	01	56-57
7. klasse eller mindre	☐	02	
8. klasse	☐	03	
9. klasse, statskontrolleret prøve	☐	04	
Teknisk forberedelseseksamen	☐	05	
10. klasse statskontrolleret prøve	☐	06	
Udvidet teknisk forberedelseseksamen	☐	07	
Mellemskole uden eksamen	☐	08	
1. real	☐	09	
2. real	☐	10	
3. real uden eksamen	☐	11	
Realkursus uden eksamen	☐	12	
Mellemskoleeksamen	☐	13	
Real-, præliminæreksamen	☐	14	
Gymnasium eller HF uden eksamen	☐	15	
Studentereksamen eller HF	☐	16	
Andet, fx. skoleuddannelse i udlandet	☐	77	

38. Har barnets far erhvervsarbejde for tiden?

(Hvis faderen hjælper i moderens erhverv eller midlertidigt ikke er på arbejde på grund af sygdom, svares også ja)

Ja	☐	1	58
Nej	☐	2	

Hvis der er svaret NEJ:

a. Er faderen for tiden:

Arbejdsløs	☐	1	59
Under uddannelse	☐	2	
Passer hjemmet	☐	3	
Pensioneret	☐	4	
Andet	☐	7	

Hvis andet, hvilket _____

b. Hvornår havde faderen sidst erhvervsarbejde?

Årstal: _____ 60-63

Har aldrig haft erhvervsarbejde ☐

De bedes besvare de følgende spørgsmål, hvis faderen har erhvervsarbejde for tiden, eller hvis faderen har haft erhvervsarbejde inden for de sidste fem år. I sidste tilfælde besvares spørgsmålene ud fra det arbejde, faderen sidst havde.

Hvis faderen ikke har erhvervsarbejde for tiden og ikke har haft det i de sidste fem år, beder vi Dem sætte kryds her ☐ og gå frem til afsnit C, side 16. 64

39. Hvilken form for erhvervsarbejde har/havde barnets far? (kun ét kryds) 65

- Erhvervsarbejde uden for hjemmet ..... ☐ 1
- Erhvervsarbejde i hjemmet ..... ☐ 2
- Hjælper i moderens erhverv uden for hjemmet ☐ 3
- Hjælper i moderens erhverv i hjemmet ..... ☐ 4
- Andet ..... ☐ 7

40. Hvad er/var faderens stilling? (kun ét kryds) 66-67

- Selvstændig i landbrug, fiskeri og gartneri ..... ☐ 01
- Selvstændig i byerhverv ..... ☐ 02
- Deltager i ægtefælles virksomhed ..... ☐ 03
- Medhjælp i hus/på gård ..... ☐ 04
- Lærling/elev ..... ☐ 05
- Ledende/overordnet funktionær eller tjenestemand ..... ☐ 06
- Ikke-ledende/ikke-overordnet funktionær eller tjenestemand ..... ☐ 07
- Faglært arbejder ..... ☐ 08
- Ufaglært arbejder ..... ☐ 09
- Andet ..... ☐ 77

Hvis andet, hvilket _____

301

41. Hvor mange underordnede har/ havde faderen? (kun ét kryds)

0	☐ 01	68-69
1-3	☐ 02	
4-5	☐ 03	
6-10	☐ 04	
11-20	☐ 05	
21-50	☐ 06	
51-100	☐ 07	
101 og derover	☐ 08	
Ved ikke	☐ 88	

42. Hvornår tager/tog faderen normalt afsted på arbejde, og hvornår kommer/kom han hjem?

Tager afsted kl. _____	70-73
Kommer hjem kl. _____	74-77
Skiftende ☐	

43. Hvor stor var faderens indtægt i 1974 - efter at skatten var trukket?

KORT 04

Havde ikke erhvervsarbejde i 1974	☐ 1	17
Under 10.000 kr.	☐ 2	
10.000-19.999 kr.	☐ 3	
20.000-39.999 kr.	☐ 4	
40.000-59.999 kr.	☐ 5	
60.000-79.999 kr.	☐ 6	
80.000-99.999 kr.	☐ 7	
100.000 kr. og derover	☐ 8	
		18

AFSNIT C

De følgende spørgsmål drejer sig om moderens erhvervsarbejde. Ved MOR forstår vi også stedmor eller en anden person, der er i mors sted i hjemmet.

Hvis der ikke bor nogen mor i hjemmet, beder vi Dem sætte kryds her ☐ og gå til afsnit D, side 2o. 19

44. Hvilket år er moderen født? ___ ___ 2o-23

45. Har moderen fuldført en erhvervsuddannelse? 24

Ja ..... ☐ 1
Nej ..... ☐ 2

Hvis JA, er det da en 25

Lærlingeuddannelse ..... ☐ 1
Mindre end 1 års erhvervsuddannelse .... ☐ 2
1-3 års erhvervsuddannelse ..... ☐ 3
3 eller flere års erhvervsuddannelse ... ☐ 4
Akademisk uddannelse ..... ☐ 5

46. Er moderen i gang med en erhvervsuddannelse? 26

Ja ..... ☐ 1
Nej ..... ☐ 2

Hvis JA, er det da en 27

Lærlingeuddannelse..... ☐ 1
Mindre end 1 års erhvervsuddannelse .... ☐ 2
1-3 års erhvervsuddannelse ..... ☐ 3
3 eller flere års erhvervsuddannelse .. ☐ 4
Akademisk uddannelse ..... ☐ 5

47. Hvilken skoleuddannelse har barnets mor? (kun ét kryds)

Går stadig i skole	☐	01
7. klasse eller mindre	☐	02
8. klasse	☐	03
9. klasse statskontrolleret prøve	☐	04
Teknisk forberedelseseksamen	☐	05
10. klasse statskontrolleret prøve	☐	06
Udvidet teknisk forberedelseseksamen	☐	07
Mellemskole uden eksamen	☐	08
1. real	☐	09
2. real	☐	10
3. real uden eksamen	☐	11
Realkursus uden eksamen	☐	12
Mellemskoleeksamen	☐	13
Real-,pigeskole-, præliminæreksamen	☐	14
Gymnasium eller HF uden eksamen	☐	15
Studentereksamen eller HF	☐	16
Andet	☐	77

28-29

48. Har barnets mor erhvervsarbejde for tiden?
(hvis moderen hjælper i faderens erhverv eller midlertidigt ikke er på arbejde på grund af sygdom eller barselsorlov svares også ja)

Ja	☐	1
Nej	☐	2

30

Hvis der er svaret NEJ:

a. Er moderen for tiden:

Arbejdsløs	☐	1
Under uddannelse	☐	2
Pensioneret	☐	3
Passer hjemmet	☐	4
Andet	☐	7

Hvis andet,hvilket ____

31

b. Hvornår havde moderen sidst erhvervsarbejde?

Årstal: _____

Har aldrig haft erhvervsarbejde ☐

32-35

De bedes besvare de følgende spørgsmål, hvis moderen nær erhvervsarbejde for tiden, eller hvis moderen har haft erhvervsarbejde inden for de sidste fem år. I sidste tilfælde besvares spørgsmålene ud fra det arbejde, moderen sidst havde.

Hvis moderen ikke har erhvervsarbejde for tiden og ikke har haft det i de sidste fem år, beder vi Dem sætte kryds her ☐ og gå frem til afsnit D, side 2o. 36

49. Hvilken form for erhvervsarbejde har/havde barnets mor? (kun ét kryds) 37

- Erhvervsarbejde uden for hjemmet ..... ☐ 1
- Erhvervsarbejde i hjemmet ..... ☐ 2
- Hjælper i faderens erhverv uden for hjemmet ☐ 3
- Hjælper i faderens erhverv i hjemmet ..... ☐ 4
- Husassistent, husbestyrerinde uden selvstændig husholdning ..... ☐ 5
- Andet ..... ☐ 7

5o. Hvad er/var moderens stilling? (kun ét kryds) 38-39

- Selvstændig i landbrug, fiskeri og gartneri . ☐ o1
- Selvstændig i byerhverv ..... ☐ o2
- Deltager i ægtefælles virksomhed ..... ☐ o3
- Medhjælp i hus/på gård ..... ☐ o4
- Lærling/elev ..... ☐ o5
- Ledende/overordnet funktionær eller tjenestemand ..... ☐ o6
- Ikke-ledende/ikke-overordnet funktionær eller tjenestemand ..... ☐ o7
- Faglært arbejder ..... ☐ o8
- Ufaglært arbejder ..... ☐ o9
- Andet ..... ☐ 77

Hvis andet, hvilket _____

51. Hvor mange underordnede har/havde moderen?

(kun ét kryds)

0	☐ 01	40-41
1-3	☐ 02	
4-5	☐ 03	
6-10	☐ 04	
11-20	☐ 05	
21-50	☐ 06	
51-100	☐ 07	
101 og derover	☐ 08	
Ved ikke	☐ 88	

52. Har/havde moderen overvejende fast eller skiftende arbejdstid?

Fast	☐ 1	42
Skiftende ...	☐ 2	

53. Hvor mange timers erhvervsarbejde har/havde moderen normalt om ugen? (i hovederhverv)

Antal timer _____ 43-44

54. Hvornår tager/tog moderen normalt af sted på arbejde, og hvornår kommer/kom hun hjem?

Tager afsted kl.____	45-48
Kommer hjem kl. ____	49-52

55. Hvor stor var moderens indtægt i 1974 - efter at skatten var trukket?

(kun ét kryds)

Havde ikke erhvervsarbejde i 1974	☐ 1	53
Under 10.000 kr.	☐ 2	
10.000-19.999 kr.	☐ 3	
20.000-39.999 kr.	☐ 4	
40.000-59.999 kr.	☐ 5	
60.000-79.999 kr.....	☐ 6	
80.000-99.999 kr.	☐ 7	
100.000 kr. og derover.....	☐ 8	54

AFSNIT D

Til slut vil vi gerne stille nogle få spørgsmål om, hvordan De og Deres familie bor.

56. Hvor mange værelser har Deres bolig, bortset fra køkken, bad og entré?
(halve værelser og kamre tæller som værelser)

(kun ét kryds)

1 værelse	☐ 1	55
2 værelser	☐ 2	
3 værelser	☐ 3	
4 værelser	☐ 4	
5 værelser	☐ 5	
6 værelser	☐ 6	
7 værelser eller flere	☐ 7	

57. Hvor stor er Deres udgift til boligen om måneden?
(efter at eventuel boligsikring og skattefradrag er trukket fra)

(kun ét kryds)

0-249 kr.	☐ o1	56-57
25o-499 kr.	☐ o2	
5oo-749 kr.	☐ o3	
75o-999 kr.	☐ o4	
1.ooo-1.499 kr.	☐ o5	
1.5oo-1.999 kr.	☐ o6	
2.ooo-2.999 kr.	☐ o7	
3.ooo-3.999 kr.	☐ o8	
4.ooo kr. eller mere	☐ o9	

58. Hvor mange personer bor normalt i lejligheden/huset?
(eventuelle logerende medregnes)

Antal _____ 58-59

307

59. Bor De i

(kun ét kryds)

- Landbrugsejendom (i brug eller nedlagt) ..☐1
- Etageejendom med grønne områder omkring ..☐2
- Etageejendom i tæt bebyggelse .....☐3
- Villa, fritliggende hus .....☐4
- Rækkehus, gårdhus eller rækkehus .....☐5
- Andet .....☐7

Hvis andet, hvilket _____

60

60. Synes De, at Deres barn har gode muligheder for leg og udfoldelse i Deres bolig indendørs?

(kun ét kryds)

- Ja, udmærkede .....☐1
- Ja, gode .....☐2
- Nogenlunde .....☐3
- Nej, dårlige .....☐4
- Nej, meget dårlige .☐5

61

61. Er De ængstelig for, at Deres barn kan komme noget til, når det leger udendørs i nærheden af boligen?

- Ja..... ☐ 1
- Nej..... ☐ 2
- Barnet er for lille til at lege udendørs..... ☐ 3

62

Hvis der er svaret JA, hvorfor da?

(gerne flere krydser)

- For farligt på grund af trafik .....☐ 1 — 63
- Kan ikke holde opsyn med barnet fra vinduet .....☐ 2 — 64
- De større børn driller .....☐ 3 — 65
- Andet .....☐ 7 — 66

Hvis andet, hvilket _____

62. Hvilke voksne bor til daglig sammen med barnet?

a. Barnets mor? (ved mor forstår vi også stedmor eller anden person i mors sted) — Ja .... □ 1, Nej ... □ 2 — 67

b. Barnets far? (ved far forstår vi også stedfar eller anden person i fars sted) — Ja .... □ 1, Nej ... □ 2 — 68

c. Andre voksne? (fx bedsteforældre eller andre) — Ja .... □ 1, Nej ... □ 2 — 69

Hvis der bor andre voksne, hvor mange? Antal _____ — 70-71

63. Har barnet nogle søskende, som bor sammen med barnet til daglig? — Ja ..... □ 1, Nej ..... □ 2 — 72

(ved søskende forstår vi også halvsøskende eller adoptivbørn)

Hvis nej, gå til spm. 65, side 25

Hvis der er svaret JA:

Hvor mange søskende bor til daglig sammen med barnet?

(hvis ingen i pågældende alder, skriv 0)

a. under 3 år .....Antal ____ — 73

b. fra fyldt 3 år og under 6 år .....Antal ____ — 74

c. fra fyldt 6 år og under 10 år .....Antal ____ — 75

d. over 10 år .....Antal ____ — 76

KORT 05

64. Bliver en eller flere af barnets søskende til hverdag passet af andre end forældrene?

Ja ..... ☐ 1
Nej ..... ☐ 2

17

Hvis nej, gå til spm. 65

Hvis JA, udfyld venligst følgende:

a. ældste barn _____ (Fornavn) _____ (Fødselsår) 18-21

Passes i:	Antal timer ugentlig	
vuggestue ..... ☐	_____	22-23
halvdagsbørnehave ..... ☐	_____	24-25
heldagsbørnehave ..... ☐	_____	26-27
fritidshjem ..... ☐	_____	28-29
kommunal dagpleje ..... ☐	_____	30-31
privat dagpleje ..... ☐	_____	32-33
hjemme af andre end forældre ..... ☐	_____	34-35
børnehaveklasse ..... ☐	_____	36-37
andet ..... ☐	_____	38-39

Betaling pr. måned _____ kr. 40-43

b. næstældste barn _____ (Fornavn) _____ (Fødselsår) 44-47

Passes i:	Antal timer ugentlig	
vuggestue ..... ☐	_____	48-49
halvdagsbørnehave ..... ☐	_____	50-51
heldagsbørnehave ..... ☐	_____	52-53
fritidshjem ..... ☐	_____	54-55
kommunal dagpleje ..... ☐	_____	56-57
privat dagpleje ..... ☐	_____	58-59
hjemme af andre end forældre ..... ☐	_____	60-61
børnehaveklasse ..... ☐	_____	62-63
andet ..... ☐	_____	64-65

Betaling pr. måned _____ kr. 66-69

KORT 06

c. 3.ældste barn _____ _____ 17-20
Fornavn Fødselsår

Antal timer Ugentlig

Passes i: vuggestue ..... ☐ _____ 21-22
halvdagsbørnehave ..... ☐ _____ 23-24
heldagsbørnehave ..... ☐ _____ 25-26
fritidshjem ..... ☐ _____ 27-28
kommunal dagpleje ..... ☐ _____ 29-30
privat dagpleje ..... ☐ _____ 31-32
hjemme af andre end forældrene ..... ☐ _____ 33-34
børnehaveklasse ..... ☐ _____ 35-36
andet ..... ☐ _____ 37-38

Betaling pr. måned_____ _____kr. 39-42

d. 4.ældste barn _____ _____ 43-46
Fornavn Fødselsår

Antal timer Ugentlig

Passes i: vuggestue ..... ☐ _____ 47-48
halvdagsbørnehave ..... ☐ _____ 49-50
heldagsbørnehave ..... ☐ _____ 51-52
fritidshjem ..... ☐ _____ 53-54
kommunal dagpleje ..... ☐ _____ 55-56
privat dagpleje ..... ☐ _____ 57-58
hjemme af andre end forældrene ..... ☐ _____ 59-60
børnehaveklasse ..... ☐ _____ 61-62
andet ..... ☐ _____ 63-64

Betaling pr. måned _____kr. 65-68

65. Er betalingen for pasning af Deres børn/børn et problem for Dem? (kun ét kryds)

- Ja, har svært ved at klare det.. ☐ 1
- Nej, er ikke noget problem..... ☐ 2
- Betaler intet..... ☐ 3

69

66. Hvem har udfyldt dette skema? (kun ét kryds)

- Barnets mor..... ☐ 1
- Barnets far..... ☐ 2
- Forældre i fællesskab..... ☐ 3
- Andre..... ☐ 7

70

67. Hvornår er undersøgelsesbarnet født?

Måned _____ År _____

71-76

Hvis De mener, at der er nogle forhold omkring pasningen af Deres børn, der ikke er blevet tilstrækkeligt belyst, bedes De beskrive dem her.

De må meget gerne give fyldige kommentarer.

HVORFOR DENNE UNDERSØGELSE?

Den periode i en families liv, hvor børnene er små, er både indholdsrig og anstrengende. For nogle familier er det svært at klare alle kravene med økonomien, husførelsen og samtidig give børnene de bedste forhold.

Der er skrevet og talt meget om, hvorvidt mødrene helst skal blive hjemme og passe børnene selv, eller om børnene tværtimod har bedst af at tilbringe en del af dagen udenfor hjemmet, fx i en børnehave.

Sommetider råber erhvervslivet på den kvindelige arbejdskraft, sommetider er det,som om den kan undværes.

Nogle mener, at der skal være daginstitutioner til alle, og at de skal være gratis, andre mener derimod, at de slet ikke skal støttes af det offentlige, således at forældrene skal betale den fulde pris.

Der er ikke nogen mangel på meninger om disse spørgsmål, men der er derimod mangel på viden om, hvordan familier med små børn klarer deres problemer og om deres tilfredshed hermed.

Vi har derfor udvalgt godt 5.000 familier til at deltage i en undersøgelse af disse spørgsmål. De er udvalgt over hele landet i kommuner med få daginstitutioner, i kommuner med mange, i bykommuner, i forstadskommuner og landkommuner. Vi håber på denne måde at få et dækkende billede.

Ideen bag undersøgelsen er at belyse familiernes situation; hvori består deres problemer og hvilke ønsker har de om ændringer. Til syvende og sidst kan undersøgelsen blive vejledning for stat og kommuner om, hvorledes disse problemer kan afhjælpes.

Vi ville gerne have stillet flere spørgsmål til Dem, end vi har gjort, men vi har ikke ment at kunne besvære Dem med flere.

De vil måske undre Dem over nogle af spørgsmålene, fordi det ikke er helt tydeligt, hvad vi skal bruge det til. I nogle tilfælde skyldes det, at spørgsmålene jo skal stilles til mange forskellige familier, og de passer derfor ikke lige godt til alle. I

andre tilfælde skyldes det, at vi søger belysning af nogle ganske bestemte problemer. Jeg skal derfor her nævne nogle af disse problemer.

1) Børnehaver, vuggestuer og kommunale dagplejer findes først og fremmest i bykommunerne, og man ved ikke, hvor mange familier i andre kommuner, som har behov for sådanne institutioner, enten fordi de synes, børnene trænger til det eller på grund af deres arbejde.

2) Man ved heller ikke, hvor mange familier, der har arbejdstid, der ligger udenfor daginstitutionernes åbningstid, og som af denne grund er afskåret fra at benytte dem.

3) Man regner med, at der skal bygges flere børnehaver og vuggestuer i de kommende år - når den nuværende økonomiske krise er overstået. Men man ved ikke, hvor mange forældre der ønsker at bruge dem og hvorfor.

4) Et meget stort antal børn passes om dagen i privat dagpleje eller på anden måde. Men man ved ikke, hvor mange, det drejer sig om, heller ikke hvad forældrene må betale for det, og hvor tilfredse forældrene er med disse ordninger.

5) Der savnes viden om, hvordan børnene trives, hvadenten de er hjemme eller passes om dagen uden for hjemmet. Vi kan ikke i denne omgang spørge børnene selv, men benytter lejligheden til at spørge forældrene herom.

Vi håber også, at De vil benytte den plads, der er afsat sidst i skemaet, til at fortælle os om de problemer, De har mødt, og som ikke er kommet frem i skemaet.

Med venlig hilsen

Jacob Vedel-Petersen
Forskningsleder

UNDERSØGELSE VEDRØRENDE DAGPASNING AF BØRN

SKEMA II

Til forældre hvis barn passes i
kommunal dagpleje

1

AFSNIT A	Til brug for instituttet
1. Hvordan trives Deres barn i dagplejen? (kun ét kryds)	KORT o7
Trives godt ..... ☐ 1	17
Trives nogenlunde .... ☐ 2	
Trives ikke så godt .. ☐ 3	
Ved ikke ..... ☐ 8	
2. Når barnet skal af sted til dagplejen, er han/hun så: (kun ét kryds)	
Glad for at skulle afsted ☐ 1	18
Har ikke noget imod det . ☐ 2	
Er ked af at skulle afsted ..... ☐ 3	
Kan ikke afgøres, barnet er for lille .....☐ 4	
Ved ikke ..... ☐ 8	
3. Er der andre børn under 6 år i dagplejen? (dagplejemoderens egne børn medregnet) Ja ..... ☐ antal____ Nej ..... ☐	19-2o
Hvis der er svaret JA, hvordan er barnets forhold til de andre børn i dagplejen?	
Barnet befinder sig godt sammen med de andre børn ..... ☐ 1	21
Barnet føler sig lidt utryg sammen med de andre børn ..... ☐ 2	
Barnet er ængstelig for de andre børn . ☐ 3	
Kan ikke afgøres, barnet er for lille . ☐ 4	
Ved ikke ..... ☐ 8	
4. Hvordan er barnets forhold til dagplejemoderen? (kun ét kryds)	
Er meget nært knyttet til hende ..... ☐ 1	22
Er temmelig nært knyttet til hende .... ☐ 2	
Er ikke særlig knyttet til hende ..... ☐ 3	
Bryder sig ikke så meget om hende ..... ☐ 4	
Ved ikke ..... ☐ 8	

5. Synes De, barnet har nok at foretage sig i dagplejen? (kun ét kryds)

Ja, har det for det meste sjovt og spændende	☐ 1	23
Keder sig ind imellem	☐ 2	
Keder sig for det meste	☐ 3	
Kan ikke afgøres, barnet er for lille	☐ 4	
Ved ikke	☐ 8	

6. Hvor længe er barnet blevet passet i denne dagpleje?

Mindre end 3 mdr.	☐ 1	24
Mellem 3 mdr. og 1 år	☐ 2	
Mellem 1 og 2 år	☐ 3	
Mellem 2 og 3 år	☐ 4	
Mellem 3 og 4 år	☐ 5	
Mellem 4 og 5 år	☐ 6	
Over 5 år	☐ 7	

7. Har De på noget tidspunkt skiftet dagpleje for barnet, fordi dagplejen ophørte?

Nej	☐ 1	25
Ja, en gang	☐ 2	
Ja, to gange	☐ 3	
Ja, tre gange	☐ 4	
Ja, over tre gange	☐ 5	

8. Har Deres barn tidligere været passet i børnehave/vuggestue?

Ja	☐ 1	26
Nej	☐ 2	

Hvis der er svaret JA,
hvad var grunden til, at De sidst meldte barnet ud af børnehaven/vuggestuen?

	Ja 1	Nej 2	
På grund af barnets alder	☐	☐	27
Af praktiske grunde	☐	☐	28
For barnets skyld	☐	☐	29
Pasningen var for dyr	☐	☐	3o
Flytning	☐	☐	31
Andet	☐	☐	32

Hvis andet, hvilket _____

9. Hvad er grunden til, at De har barnet passet i dagpleje frem for i børnehave/vuggestue?

	Ja 1	Nej 2	
Vi synes, det er bedst for barnet	☐	☐	33
Det er billigere for os	☐	☐	34
Andre søskende passes også i dagplejen	☐	☐	35
Passer bedre med forældrenes arbejdstider	☐	☐	36
Kan ikke skaffe anden pasningsmulighed	☐	☐	37
Andet	☐	☐	38

Hvis andet, hvilket _____

_____

10. Hvornår er barnet som regel i dagplejen?
Ved de dage, hvor barnet ikke er i dagpleje, sættes minus.

Mandag fra kl._____ til kl._____		39-44
Tirsdag fra kl._____ til kl._____		
Onsdag fra kl._____ til kl._____		
Torsdag fra kl._____ til kl._____		
Fredag fra kl._____ til kl._____		
Lørdag fra kl._____ til kl._____		45-52
Søndag fra kl._____ til kl._____		53-60

11. Er barnet i dagplejen hele tiden, mens forældrene er på arbejde?

Ja ..... ☐ 1 — 61
Nej ..... ☐ 2

Hvis der er svaret NEJ, hvordan bliver barnet så passet den øvrige del af tiden? (gerne flere krydser)

I dagpleje hos bedsteforældre eller anden slægtning..	☐	62
I privat dagpleje hos andre.....	☐	63
Hjemme af hushjælp.....	☐	64
Hjemme af bedsteforældre eller anden slægtning.....	☐	65
Hjemme af større søskende.....	☐	66
En nabo ser til barnet.....	☐	67
Passer sig selv.....	☐	68
I børnehaveklasse.....	☐	69
På legeplads med opsyn.....	☐	7o
Andet.....	☐	71

Hvis andet, hvilket_____

12. Har De på grund af Deres arbejdstider brug for at få barnet passet i dagplejen på andre tider, end De får nu?

Ja..... ☐ 1 — 72
Nej.... ☐ 2

Hvis der er svaret JA, har De brug for:

	Ja 1	Nej 2	
a. at kunne aflevere barnet tidligere om morgenen	☐	☐	73
b. at kunne hente barnet senere på dagen.....	☐	☐	74
c. at få barnet passet i dagplejen om lørdagen...	☐	☐	75
d. at få barnet passet i dagplejen om søndagen...	☐	☐	76
e. at få barnet passet i dagplejen om aftenen....	☐	☐	77
f. at barnet har mulighed for overnatning i dagplejen.....	☐	☐	78

13. Hvor meget betaler De om måneden for barnet i dagplejen?
Skriv også, hvis o kr. _____kr. — KORT 08 — 17-2o

Hvor meget betaler De yderligere for pasning af barnet, udover dagplejen?
Skriv også, hvis o kr. _____kr. — 21-23

320

14. Har De hel eller delvis friplads?

(kun ét kryds)

- Har hel friplads ..... ☐ 1
- Har 3/5 friplads ..... ☐ 2
- Har 2/5 friplads ..... ☐ 3
- Betaler fuld forældrebetaling ..... ☐ 4
- Andet ..... ☐ 7

24

15. Hvor mange gange har barnet været syg inden for de sidste tre måneder?

- 0 gange ..... ☐ 1
- 1 gang ..... ☐ 2
- 2 gange ..... ☐ 3
- 3 gange ..... ☐ 4
- Over 3 gange ... ☐ 5

25

16. Har De haft problemer med at få barnet passet, når det er sygt? (kun ét kryds)

- Ja, ofte..... ☐ 1
- Ja, sommetider..... ☐ 2
- Sjældent..... ☐ 3
- Nej, aldrig..... ☐ 4, gå til sp.18

26

17. Hvilke problemer har De haft med at få barnet passet, når det er sygt?

(gerne flere krydser)

- Barnets mor har været nødt til at blive hjemme fra arbejde..... ☐ 1 — 27
- Barnets far har været nødt til at blive hjemme fra arbejde..... ☐ 2 — 28
- Vi har været nødt til at lade barnet ligge alene hjemme ☐ 3 — 29
- Andre problemer i den anledning _____ — 30

18. Hvor ofte er det sket inden for det sidste halve år, at dagplejemoderen har været syg og ikke har kunnet modtage barnet?

(kun ét kryds)

0 gange	☐ 1	31
1 gang	☐ 2	
2 gange	☐ 3	
3 gange	☐ 4	
4 gange og derover	☐ 5	

19. Har De og dagplejemoderen samme syn på børneopdragelse?

Ja, i det store og hele	☐ 1	32
Nej, men jeg er alligevel godt tilfreds med hendes opdragelse af mit barn	☐ 2	
Nej, jeg er ikke tilfreds med hendes opdragelse af mit barn	☐ 3	

Hvis De ikke er tilfreds med hendes opdragelse af Deres barn, er det så fordi:

	Ja 1	Nej 2	
a. hun er for streng med at lære barnet gode spisevaner	☐	☐	33
b. hun gør for lidt ud af at lære barnet gode spisevaner	☐	☐	34
c. hun er for streng med renlighedsopdragelsen	☐	☐	35
d. hun gør for lidt ud af renlighedsopdragelsen	☐	☐	36
e. hun lægger alt for megen vægt på at lære barnet gode manerer	☐	☐	37
f. hun gør for lidt for at lære barnet gode manerer	☐	☐	38
g. hun kræver for meget af barnet	☐	☐	39
h. hun behandler barnet alt for småbarnsagtigt	☐	☐	4o
i. jeg tror ikke, at hun er rigtig glad for mit barn	☐	☐	41
j. hun knytter mit barn alt for meget til sig	☐	☐	42
k. ønsker De at gøre bemærkninger om andre sider af opdragelsen i dagplejen: _____			43

20. Tænker man tilstrækkeligt på barnets sikkerhed i dagplejen? (kun ét kryds)

Ja, absolut..... ☐ 1
Ja, stort set .... ☐ 2
Nej, ikke helt ... ☐ 3
Nej, alt for lidt ☐ 4

44

21. Synes De, dagplejemoderen tager sig nok af Deres barn? (kun ét kryds)

Ja, tager sig næsten for meget af barnet ..... ☐ 1
Tager sig tilstrækkeligt af barnet .. ☐ 2
Tager sig for lidt af barnet ..... ☐ 3
Barnet er alt for meget overladt til sig selv ..... ☐ 4

45

22. Snakker De tilstrækkeligt med dagplejemoderen til at få et indtryk af, hvordan barnet har det i dagplejen?

Ja .....☐ 1
Nej .....☐ 2

46

23. Hvor mange timer tror De, barnet har bedst af at være i dagpleje? (kun ét kryds)

Flere timer end nu..... ☐ 1
Passende som det er nu..... ☐ 2
Færre timer end nu..... ☐ 3

47

24. Vi vil gerne vide, hvor mange forældre, der ønsker at få deres barn passet på en anden måde. Vi vil derfor spørge Dem, om De hellere vil have Deres barn passet i:

(kun ét kryds)

Vuggestue	☐	1	48
Børnehave	☐	2	
Privat dagpleje	☐	3	
Ønsker ingen ændring	☐	4, gå til spm.27	
Andet	☐	7	
Hvis andet, hvilket_____			49

25. Hvad er grunden til, at De hellere vil have barnet passet på en anden måde?

	Ja 1	Nej 2	
Det er bedre for barnet	☐	☐	50
Det er mere praktisk for forældrene	☐	☐	51
Det er billigere	☐	☐	52
Åbningstiderne passer bedre med forældrenes arbejdstider	☐	☐	53
Andet	☐	☐	54

Hvis andet, hvilket_____

26. Hvad er grunden til, at barnet ikke bliver passet på den måde, De helst ville have det?

	Ja 1	Nej 2	
Den ønskede pasning er for dyr	☐	☐	55
Der er ingen ledige pladser	☐	☐	56
Findes ikke i overkommelig afstand	☐	☐	57
Findes ikke i kommunen	☐	☐	58
Andet	☐	☐	59

Hvis andet, hvilket_____

Herfra fortsættes med samme spørgsmål som i skema I, spørgsmål 26-67.

UNDERSØGELSE VEDRØRENDE DAGPASNING AF BØRN

SKEMA III

Til forældre hvis barn passes i
privat dagpleje,
hjemme af andre end forældrene
eller
hjemme af forældrene selv

325

Til brug for instituttet

AFSNIT A

De følgende spørgsmål, spørgsmål 1 til 25 besvares af de forældre, der har deres barn passet uden for hjemmet i privat dagpleje hos dagplejemor, slægtninge eller andre.

Hvis barnet ikke er i dagpleje uden for hjemmet, men fortrinsvis passes hjemme af mor eller far eller af andre, går De til afsnit B, side 1o.

KORT 11

1. Hvordan trives Deres barn i dagplejen? (kun ét kryds)

Trives godt	☐ 1	17
Trives nogenlunde ...	☐ 2	
Trives ikke så godt .	☐ 3	
Ved ikke	☐ 8	

2. Når barnet skal af sted til dagplejen, er han/hun så: (kun ét kryds)

Glad for at skulle afsted	☐ 1	18
Har ikke noget imod det	☐ 2	
Er ked af at skulle afsted .	☐ 3	
Kan ikke afgøres, barnet er for lille	☐ 4	
Ved ikke	☐ 8	

3. Er der andre børn under 6 år i dagplejen? (dagplejemoderens egne børn medregnet)

Ja ..... ☐ antal____ 19-2o
Nej ..... ☐

Hvis der er svaret JA, hvordan er barnets forhold til de andre børn i dagplejen?

Barnet befinder sig godt sammen med de andre børn	☐ 1	21
Barnet føler sig lidt utryg sammen med de andre børn	☐ 2	
Barnet er ængstelig for de andre børn	☐ 3	
Kan ikke afgøres, barnet er for lille	☐ 4	
Ved ikke	☐ 8	

4. Hvordan er barnets forhold til dagplejemoderen?

(kun ét kryds)

Er meget nært knyttet til hende	☐ 1	22
Er temmelig nært knyttet til hende	☐ 2	
Er ikke særlig knyttet til hende	☐ 3	
Bryder sig ikke så meget om hende	☐ 4	
Ved ikke	☐ 8	

5. Synes De, barnet har nok at foretage sig i dagplejen?

(kun ét kryds)

Ja, har det for det meste sjovt og spændende	☐ 1	23
Keder sig ind imellem	☐ 2	
Keder sig for det meste	☐ 3	
Kan ikke afgøres, barnet er for lille	☐ 4	
Ved ikke	☐ 8	

6. I hvilken slags dagpleje passes barnet?

I godkendt privat dagpleje (godkendt af kommunen)	☐ 1	24
I privat dagpleje hos bedsteforældre eller anden slægtning	☐ 2	
I privat dagpleje hos andre	☐ 3	
Andet	☐ 7	

Hvis andet, hvilket _____

_____

7. Hvor længe er barnet blevet passet i denne dagpleje?

Mindre end 3 mdr.	☐ 1	25
Mellem 3 mdr. og 1 år ...	☐ 2	
Mellem 1 år og 2 år	☐ 3	
Mellem 2 år og 3 år	☐ 4	
Mellem 3 år og 4 år	☐ 5	
Mellem 4 år og 5 år	☐ 6	
Over 5 år	☐ 7	

8. Har De på noget tidspunkt skiftet dagpleje for barnet, fordi dagplejen ophørte?

Nej	☐ 1	26
Ja, en gang	☐ 2	
Ja, to gange	☐ 3	
Ja, tre gange	☐ 4	
Ja, over tre gange	☐ 5	

9. Har Deres barn tidligere været passet i børnehave/vuggestue?

Ja	☐ 1	27
Nej	☐ 2	

Hvis der er svaret JA,

hvad var grunden til, at De sidst meldte barnet ud af børnehaven/vuggestuen?

	Ja 1	Nej 2	
På grund af barnets alder	☐	☐	28
Af praktiske grunde	☐	☐	29
For barnets skyld	☐	☐	3o
Pasningen var for dyr	☐	☐	31
Flytning	☐	☐	32
Andet	☐	☐	33

Hvis andet, hvilket _____

_____

10. Hvad er grunden til, at De har barnet i dagpleje frem for i børnehave/vuggestue?

	Ja 1	Nej 2	
Vi synes, det er bedst for barnet .	☐	☐	34
Det er billigere for os	☐	☐	35
Andre søskende passes også i dagplejen	☐	☐	36
Passer bedre med forældrenes arbejdstider	☐	☐	37
Kan ikke skaffe anden pasningsmulighed	☐	☐	38
Andet	☐	☐	39

Hvis andet, hvilket _____

_____

11. Hvornår er barnet som regel i dagplejen?

Ved de dage, hvor barnet ikke er i dagplejen, sættes minus.

Mandag fra kl. _____ til kl. _____		40-45
Tirsdag fra kl. _____ til kl. _____		
Onsdag fra kl. _____ til kl. _____		
Torsdag fra kl. _____ til kl. _____		
Fredag fra kl. _____ til kl. _____		
Lørdag fra kl. _____ til kl. _____		46-53
Søndag fra kl. _____ til kl. _____		54-61

12. Er barnet i dagplejen hele tiden mens forældrene er på arbejde?

Ja ..... ☐ 1 | 62
Nej .... ☐ 2

Hvis der er svaret NEJ
hvordan bliver barnet så passet den øvrige del af tiden:

(gerne flere krydset)

I dagpleje hos bedsteforældre eller anden slægtning	☐	63
I privat dagpleje hos andre	☐	64
I kommunal dagpleje	☐	65
Hjemme af hushjælp	☐	66
Hjemme af bedsteforældre eller anden slægtning	☐	67
Hjemme af større søskende	☐	68
En nabo ser til barnet	☐	69
Passer sig selv	☐	7o
I børnehaveklasse	☐	71
På legeplads med opsyn	☐	72
Andet	☐	73

Hvis andet, hvilket _____

_____

KORT 14

13. Har De på grund af Deres arbejdstider brug for at få barnet passet i dagplejen på andre tider, end De får nu?

Ja ..... ☐ 1 | 17
Nej ..... ☐ 2

Hvis der er svaret JA, har De brug for:

	Ja 1	Nej 2	
a. at kunne aflevere barnet tidligere om morgenen	☐	☐	18
b. at kunne hente barnet senere på dagen	☐	☐	19
c. at få barnet passet i dagplejen om lørdagen	☐	☐	2o
d. at få barnet passet i dagplejen om søndagen	☐	☐	21
e. at få barnet passet i dagplejen om aftenen	☐	☐	22
f. at barnet har mulighed for overnatning i dagplejen	☐	☐	23

14. Hvor meget betaler De om måneden for barnet i dagplejen?
Skriv også, hvis 0 kr.
_____ kr. 24-27

Hvor meget betaler De yderligere for pasning af barnet, udover dagplejen?
Skriv også, hvis 0 kr.
_____ kr. 28-3o

15. Har De haft problemer med at få barnet passet, når det er sygt? (kun ét kryds)

Ja, ofte ..... ☐ 1
Ja, somme tider ..... ☐ 2
Sjældent ..... ☐ 3
Nej, aldrig ..... ☐ 4 gå til spm. 17

31

16. Hvilke problemer har De haft med at få barnet passet, når det er sygt? (gerne flere krydser)

Jeg har været nødt til at blive hjemme fra arbejde ☐ 32
Jeg har været nødt til at aflevere barnet i dagplejen, selv om det ikke var helt raskt ..... ☐ 33
Jeg har været nødt til at lade barnet ligge alene hjemme ..... ☐ 34
Andre problemer i den anledning:_____ 35

17. Hvor ofte er det sket inden for det sidste halve år, at dagplejemoderen har været syg og ikke har kunnet modtage barnet? (kun ét kryds)

0 gange ..... ☐ 1 36
1 gang ..... ☐ 2
2 gange ..... ☐ 3
3 gange ..... ☐ 4
4 gange og derover ..... ☐ 5

18. Har De og dagplejemoderen samme syn på børneopdragelse?

Ja, i det store og hele ..... ☐ 1 | 37

Nej, men jeg er alligevel godt tilfreds med hendes opdragelse af mit barn ..... ☐ 2

Nej, jeg er ikke tilfreds med hendes opdragelse af mit barn ..... ☐ 3

Hvis De ikke er tilfreds med hendes opdragelse af Deres barn, er det så fordi:

	Ja 1	Nej 2	
a. hun er for streng med at lære barnet gode spisevaner	☐	☐	38
b. hun gør for lidt ud af at lære barnet gode spisevaner	☐	☐	39
c. hun er for streng med renlighedsopdragelsen	☐	☐	40
d. hun gør for lidt ud af renlighedsopdragelsen	☐	☐	41
e. hun lægger alt for megen vægt på gode manerer	☐	☐	42
f. hun gør for lidt for at lære barnet gode manerer	☐	☐	43
g. hun kræver for meget af barnet	☐	☐	44
h. hun behandler barnet alt for småbarnsagtigt	☐	☐	45
i. jeg tror ikke, at hun er rigtig glad for mit barn	☐	☐	46
j. hun knytter mit barn alt for meget til sig .	☐	☐	47

k. Ønsker De at gøre bemærkninger om andre sider af opdragelsen i dagplejen:

_____ 48

_____

_____

19. Tænker man tilstrækkeligt på barnets sikkerhed i dagplejen? (kun ét kryds)

- Ja, absolut ..... ☐ 1
- Ja, stort set ..... ☐ 2
- Nej, ikke helt ..... ☐ 3
- Nej, alt for lidt .. ☐ 4

49

2o. Synes De dagplejemoderen tager sig nok af Deres barn? (kun ét kryds)

- Ja, tager sig næsten for meget af barnet .. ☐ 1
- Tager sig tilstrækkeligt af barnet ..... ☐ 2
- Tager sig for lidt af barnet ..... ☐ 3
- Barnet er alt for meget overladt til sig selv ..... ☐ 4

5o

21. Snakker De tilstrækkeligt med dagplejemoderen til at få indtryk af, hvordan barnet har det i dagplejen?

- Ja ..... ☐ 1
- Nej ..... ☐ 2

51

22. Hvor mange timer tror De, barnet har bedst af at være i dagpleje? (kun ét kryds)

- Flere timer end nu ..... ☐ 1
- Passende som det er nu .... ☐ 2
- Færre timer end nu ..... ☐ 3

52

23. Vi vil gerne vide, hvor mange forældre, der har brug for vuggestue, børnehave og kommunal dagpleje. Vi vil derfor spørge Dem, om De hellere vil have Deres barn passet i:

(kun ét kryds)

Kommunal dagpleje	☐ 1		53
Vuggestue	☐ 2		
Børnehave	☐ 3		
Ønsker ingen ændring	☐ 4	gå til afsnit C side 15	
Andet	☐ 7		
Hvis andet, hvilket_____			54
_____			

24. Hvad er grunden til, at De hellere vil have barnet passet på anden måde?

	Ja 1	Nej 2	
Det er bedre for barnet	☐	☐	55
Det er mere praktisk for forældrene	☐	☐	56
Det er billigere	☐	☐	57
Åbningstiderne passer bedre med forældrenes arbejdstider	☐	☐	58
Andet	☐	☐	59

Hvis andet, hvilket _____

_____

25. Hvad er grunden til, at barnet ikke bliver passet på den måde, De helst ville have det?

	Ja 1	Nej 2	
Den ønskede pasning er for dyr	☐	☐	60
Der er ingen ledige pladser	☐	☐	61
Findes ikke i overkommelig afstand	☐	☐	62
Findes ikke i kommunen	☐	☐	63
Andet	☐	☐	64

Hvis andet, hvilket _____

Gå herefter videre til afsnit C, side 15.

AFSNIT B

De følgende spørgsmål 26 til 4o besvares kun af de forældre, der har deres barn passet hjemme af mor eller far eller af andre.

26. Hvordan trives Deres barn ved at være hjemme hele dagen? (kun ét kryds)

- Trives godt..... ☐ 1
- Trives nogenlunde.... ☐ 2
- Trives ikke så godt.. ☐ 3
- Ved ikke..... ☐ 8

65

27. Synes De, barnet har nok at foretage sig derhjemme? (kun ét kryds)

- Ja, har det for det meste sjovt og spændende..... ☐ 1
- Keder sig ind imellem..... ☐ 2
- Keder sig for det meste..... ☐ 3
- Kan ikke afgøres, barnet er for lille.. ☐ 4
- Ved ikke..... ☐ 8

66

28. Leger Deres barn med andre børn i nærheden?

- Ja, ofte .....☐ 1
- Ja, af og til ....☐ 2
- Nej, sjældent ....☐ 3

67

Hvis Deres barn sjældent leger med andre børn, er det da især fordi:

	Ja 1	Nej 2	
a. der ikke er andre børn i nærheden	☐	☐	68
b. der ikke er nogen steder udendørs, de kan lege i sikkerhed	☐	☐	69
c. for lidt plads i boligen til, at de kan lege indendørs	☐	☐	7o
d. barnet bryder sig ikke om at lege med de andre børn	☐	☐	71
e. barnet er for lille	☐	☐	72

KORT 03

29. Hvor ofte har Deres barn besøg af legekammerater i hjemmet?

Daglig	☐ 1	17
Et par gange om ugen	☐ 2	
Hver 14. dag	☐ 3	
Sjældent	☐ 4	
Barnet er for lille	☐ 5	

3o. Hvem passer barnet i hjemmet, mens en af forældrene, eller begge er på arbejde? (gerne flere krydser)

Passes af mor, mens far er på arbejde ... ☐	18
Passes af far, mens mor er på arbejde ... ☐	19
Passes af bedsteforældre ..... ☐	2o
Passes af anden slægtning ..... ☐	21
Passes af naboer, venner ..... ☐	22
Passes af hushjælp ..... ☐	23
Passes af større søskende ..... ☐	24
Passer sig selv ..... ☐	25
Andet ..... ☐	26

Hvis andet, hvilket _____

_____

31. Hvor længe er barnet blevet passet på denne måde?

Mindre end 3 mdr.	☐ 1	27
Mellem 3 mdr. og 1 år	☐ 2	
Mellem 1 og 2 år	☐ 3	
Mellem 2 og 3 år	☐ 4	
Mellem 3 og 4 år	☐ 5	
Mellem 4 og 5 år	☐ 6	
Over 5 år	☐ 7	

32. Har barnet tidligere været passet i børnehave eller vuggestue?

Ja	☐ 1	28
Nej	☐ 2	

Hvis JA,

Hvad var grunden til, at De sidst meldte barnet ud af børnehave/vuggestue?

	Ja 1	Nej 2	
På grund af barnets alder	☐	☐	29
Af praktiske grunde	☐	☐	30
For barnets skyld	☐	☐	31
Pasningen var for dyr	☐	☐	32
Flytning	☐	☐	33
Andet	☐	☐	34

Hvis andet, hvilket _____

Hvis barnet passes udelukkende af forældrene, går De videre til afsnit C, side 15.

Hvis barnet passes af andre end forældrene hjemme, fortsættes med spørgsmål 33.

33. Hvor meget betaler De om måneden for pasningen af barnet hjemme?
(skriv også, hvis 0 kr.) _____kr. 35-38

34. Hvordan er barnets forhold til den, der passer barnet hjemme? (kun ét kryds)

Er sært knyttet til ham/hende	☐ 1	39
Er ikke særlig knyttet til ham/hende	☐ 2	
Bryder sig ikke så meget om ham/hende	☐ 3	
Ved ikke	☐ 8	

35. Tænker den, der passer Deres barn, tilstrækkeligt på barnets sikkerhed? (kun ét kryds)

Ja, absolut	☐ 1	4o
Ja, stort set	☐ 2	
Nej, ikke helt	☐ 3	
Nej, alt for lidt	☐ 4	

36. Synes De, at den, der passer Deres barn, tager sig nok af barnet? (kun ét kryds)

Ja, tager sig næsten for meget af barnet	☐ 1	41
Tager sig tilstrækkeligt af barnet	☐ 2	
Tager sig for lidt af barnet	☐ 3	
Barnet er alt for meget overladt til sig selv	☐ 4	

37. Hvad er grunden til, at De har barnet passet hjemme, frem for i dagpleje eller børnehave/vuggestue?

	Ja 1	Nej 2	
Vi synes, det er bedst for barnet	☐	☐	42
Det er billigere for os	☐	☐	43
Andre søskende passes også hjemme	☐	☐	44
Passer bedre med forældrenes arbejdstid	☐	☐	45
Kan ikke skaffe anden pasningsmulighed	☐	☐	46
Andet	☐	☐	47

Hvis andet, hvilket _____

38. Vi vil gerne vide, hvor mange forældre, der har brug for vuggestue, børnehave og kommunal dagpleje. Vi vil derfor spørge Dem, om De hellere vil have Deres barn passet i:

(kun ét kryds)

Kommunal dagpleje	☐	1	48
Vuggestue	☐	2	
Børnehave	☐	3	
Ønsker ingen ændring...	☐	4 gå til afsnit C, side 15.	
Andet	☐	7	

Hvis andet, hvilket _____

_____

39. Hvad er grunden til, at De hellere vil have barnet passet på anden måde?

	Ja 1	Nej 2	
Det er bedre for barnet	☐	☐	49
Det er mere praktisk for forældrene	☐	☐	50
Det er billigere	☐	☐	51
Andet	☐	☐	52

Hvis andet, hvilket_____

_____

40. Hvad er grunden til, at barnet ikke bliver passet på den måde, De helst ville have det?

	Ja 1	Nej 2	
Den ønskede pasning er for dyr	☐	☐	53
Der er ingen ledige pladser	☐	☐	54
Findes ikke i overkommelig afstand	☐	☐	55
Findes ikke i kommunen	☐	☐	56
Andet	☐	☐	57

Hvis andet, hvilket _____

_____

Herfra fortsættes med samme spørgsmål som i skema I, spørgsmål 26-67.

Bilagstabel 3.1. Landets kommuner, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 0-2-årige børn, samt det gennemsnitlige antal 0-2-årige børn pr. kommune inden for hver kommunegruppe. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Antal. 1975.

[1]Dækningsprocent for:	[a]København og omegn		[b]Købstæder		[c]Bymæssig bebyggelse		[d]Landkommuner		[e]Hele landet	
	[f]Kommuner	[g]0-2-årige pr. kommune	Kommuner	0-2-årige pr. kommune	Kommuner	0-2-årige pr. kommune	Kommuner	0-2-årige pr. kommune	Kommuner	0-2-årige pr. kommune
[2]Daginstitution:										
0	0	-	3	(3.000)	36	409	47	312	86	350
1-4	0	-	6	900	46	460	40	334	92	432
5-9	1	(1.425)	23	1.604	15	582	11	415	50	1.036
[3]10 og derover	20	2.305	24	1.950	3	(613)	0	-	47	2.007
[4]I alt	21	2.263	56	1.607	100	460	98	333	275	786
[5]Kommunal dagpleje:										
0	0	-	13	831	23	320	27	314	63	428
1-9	16	2.524	27	2.433	30	502	27	375	100	1.340
10-19	5	(1.425)	14	836	35	460	42	326	96	505
20 og derover	0	-	2	(450)	12	421	2	(163)	16	410
I alt	21	2.263	56	1.607	100	460	98	333	275	786

Bilagstabel 3.II. Landets kommuner, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 3-5-årige børn, samt det gennemsnitlige antal 3-5-årige børn pr. kommune inden for hver kommunegruppe. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Antal. 1975.

[1]Dækningsprocent for:	[a]København og omegn		[b]Købstæder		[c]Bymæssig bebyggelse		[d]Landkommuner		[e]Hele landet	
	[f]Kommuner	[g]3-5-årige pr.kommune	Kommuner	3-5-årige pr.kommune	Kommuner	3-5-årige pr.kommune	Kommuner	3-5-årige pr.kommune	Kommuner	3-5-årige pr.kommune
[2]Daginstitution:										
0	0	-	0	-	1	(260)	8	257	9	257
1-14	0	-	1	(207)	8	446	30	351	39	364
15-24	0	-	15	1.312	50	495	43	358	108	554
25-49	8	1.580	36	1.872	40	448	16	364	100	1.037
[3]50 og derover	13	2.500	4	(670)	1	(612)	1	(420)	19	1.906
[4]I alt	21	2.150	56	1.604	100	471	98	349	275	787
[5]Kommunal dagpleje:										
0	13	2.500	17	1.427	29	374	30	327	89	871
1-9	8	1.580	37	1.748	62	517	57	376	164	795
10 og derover	0	-	2	(449)	9	471	11	270	22	378
I alt	21	2.150	56	1.604	100	471	98	349	275	787

Bilagstabel 4.I. De indkomne samt opvejede besvarelser for de 0-2-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Antal.

[1]Kommunetype	[a]Vuggestue		[b]Kommunal dagpleje		[c]Ikke-offentlig pasning		[d]I alt	
	A*	B**	A	B	A	B	A	B
[2]København, høj	100	3.070	94	686	89	13.973	283	17.729
[3]Omegn, høj	41	3.657	45	1.583	213	15.313	299	20.553
[4]Købstæder, høj	67	4.931	67	5.016	266	68.831	400	78.778
[5]Købstæder, lav	-	-	-	-	3	490	3	490
[6]Bymæssig bebyggelse, høj	54	507	59	736	168	10.550	281	11.793
[7]Bymæssig bebyggelse, lav	-	-	-	-	110	9.976	110	9.876
[8]Landkommuner, høj	41	130	64	593	28	1.947	133	2.670
[9]Landkommuner, lav	-	-	-	-	158	9.850	158	9.850
[10]I alt	303	12.295	329	8.614	1.035	130.930	1.667	151.739

* A = antal besvarelser.
** B = vægtet antal.

Note: Vægtfaktoren er udregnet på basis af de på udvælgelsestidspunktet tilgængelige tal, jf. kildeangivelse i tabel 4.1.

Bilagstabel 4.II. De indkomne besvarelser samt opvejede besvarelser for de 3-5-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Antal.

[1]Kommunetype	[a]Hel børnehave		[b]Halv børnehave		[c]Kommunal dagpleje		[d]Ikke-offentlig pasning		[e]I alt	
	A[x]	B[xx]	A	B	A	B	A	B	A	B
[2]København, høj	93	10.230	95	1.035	21	21	56	3.466	265	14.752
[3]Omegn, høj	42	9.878	42	1.993	33	107	165	15.589	282	27.567
[4]Købstæder, høj	63	12.565	62	3.289	60	823	131	30.152	316	46.829
[5]Købstæder, lav	62	472	30	39	65	123	17	9.520	174	10.154
[6]Bymæssig bebyggelse, høj	61	1.701	65	994	34	228	80	7.099	240	10.022
[7]Bymæssig bebyggelse, lav	61	969	57	453	56	978	101	8.266	275	10.666
[8]Landkommuner, høj	61	555	62	108	-	-	24	1.652	147	2.315
[9]Landkommuner, lav	64	1.267	59	649	66	367	199	15.567	388	17.850
[10]I alt	507	37.637	472	8.560	335	2.647	773	91.311	2.087	140.155

x A = antal besvarelser.
xx B = vægtet antal.

Note: Vægtfaktoren er udregnet på basis af de på udvælgelsestidspunktet tilgængelige tal, jf. kildeangivelse i tabel 4.I.

Bilagstabel 5.I. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter om de har søskende i bestemte alderskategorier. Procent.

[1]Antal søskende	[a]0-2 år	3-5 år
[2]Ingen søskende mellem 0 og 6 år	58	60
[3]1 eller flere søskende mellem 0 og 3 år[x]	15	31
[4]1 eller flere søskende mellem 3 og 6 år[xx]	27	10
[5]I alt	100	101
[6]Eneste barn eller kun søskende i samme aldersgruppe	73	70

x For de 0-2-årige: kun én eller flere søskende mellem 0 og 3 år.

xx For de 3-5-årige: kun én eller flere søskende mellem 3 og 6 år.

Bilagstabel 5.II. Alle de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, der indgår i undersøgelsen, fordelt efter pasningsform i undersøgelsens områder. Procent.

[1]Pasningsform	[a]København	[b]Omegn	[c]Købstæder	[d]Bymæssig bebyggelse, høj	[e]Bymæssig bebyggelse, lav	[f]Landkommuner, høj	[g]Landkommuner, lav	[h]I alt
[2]0-2 år:								
[3]Vuggestue	17	18	6	4	-	5	-	8
[4]Kommunal dagpleje	4	8	7	7	-	22	-	6
[5]Privat dagpleje, slægtning	4	7	6	14	6	13	5	6
[6]Privat dagpleje, andre	17	19	18	13	22	16	21	18
[7]Hjemme, slægtning	8	4	5	4	6	6	7	6
[8]Hjemme, ikke-slægtning	5	3	4	4	3	0	3	3
[9]Hjemme, forældre	46	42	55	55	63	39	64	53
[10]I alt	101	101	101	101	100	101	100	100
3-5 år:								
[11]Børnehave	76	43	34	27	13	29	11	33
Kommunal dagpleje	1	0	2	2	9	0	2	2
Privat dagpleje, slægtning	0	1	3	0	7	0	1	2
Privat dagpleje, andre	1	5	8	11	7	13	7	7
Hjemme, slægtning	3	4	7	7	5	6	4	5
Hjemme, ikke-slægtning	1	3	4	2	3	0	1	2
Hjemme, forældre	19	44	43	51	57	52	74	48
I alt	101	100	101	100	101	100	100	99

Bilagstabel 7.I. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af de udearbejdende mødres skoleuddannelse, særskilt for fædrenes socialgruppe. Procent.

[1]Pasningsform	[a]Socialgruppe I+II			Socialgruppe III			Socialgruppe IV			Socialgruppe V		
	[b]≤ 9. klasse	TF,ML, R[x]	[c]HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF,ML, R[x]	HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF,ML, R[x]	HF, gymnasium	≤ 9. klasse	TF,ML, R[x]	HF, gymnasium
[2]0-2 År:												
[3]Vuggestue	11	13	24	15	10	9	8	10	25	6	16	24
[4]Kommunal dagpleje	2	11	12	12	9	9	8	11	18	5	8	36
[5]Privat dagpleje	61	34	38	27	64	65	59	56	10	40	55	0
[6]Hjemme, andre	0	33	27	17	15	17	13	10	37	15	5	10
[7]Hjemme, forældre	26	9	0	29	3	0	13	13	11	35	17	30
[8]I alt	100	100	101	100	101	100	101	100	101	101	101	100
3-5 År:												
[9]Hel børnehave	11	37	59	30	53	87	37	55	71	29	35	(83)
[10]Halv børnehave	21	8	7	9	8	1	5	4	4	3	7	0
Kommunal dagpleje	3	4	2	2	7	2	3	4	5	4	11	0
Privat dagpleje	17	21	2	18	5	4	23	25	0	26	10	(17)
Hjemme, andre	33	23	30	15	10	6	9	4	20	13	10	0
Hjemme, forældre	16	8	0	26	15	0	23	8	0	25	28	0
I alt	101	101	100	100	98	100	100	100	100	100	101	100

[x] TF, ML, R = teknisk forberedelseseksamen, mellem- og realskole med eller uden eksamen.

Bilagstabel 9.I. De erhvervsarbejdende mødre til børnene passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning, særskilt for ét-års aldersgrupper. Procent.

	[a]0 år	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
[1]Dækkede ønsker om daginstitution	12	21	19	57	65	75
[2]Dækkede ønsker om kommunal dagpleje	8	16	14	6	3	2
[3]Udækkede ønsker om daginstitution	10	19	29	17	4	3
[4]Udækkede ønsker om kommunal dagpleje	8	3	2	1	0	1
[5]Ønsker ikke offentlig pasning	62	41	36	19	28	19
[6]I alt	100	100	100	100	100	100
[7]Dækkede ønsker om offentlig pasning	20	37	33	63	68	77
[8]Udækkede ønsker om offentlig pasning	18	22	31	18	4	4
[9]I alt ønsker om offentlig pasning	39	59	64	81	72	81

Bilagstabel 10.I. Den månedlige pasningsudgift for erhvervsarbejdende forældre med barnet i heldagsudepasning (over 30 timer ugentlig) særskilt for barnets alder og pasningsform. Procent.

	[a]0-2-årige			3-5-årige		
	[b]Vugge-stue	[c]Kommunal dagpleje	[d]Privat dagpleje	[e]Børne-have	Kommunal dagpleje	Privat dagpleje
[1]Månedlig pasningsudgift ved fuld forældrebetaling:						
[2]1-199 kr.	1	0	5	1	10	4
200-299 kr.	4	3	9	17	7	10
300-399 kr.	20	32	22	76	43	10
400-499 kr.	9	39	31	5	35	60
500-599 kr.	9	23	15	0	4	6
600-699 kr.	40	1	16	0	0	7
[3]700 kr. og derover	16	1	2	0	1	3
[4]I alt	99	99	100	99	100	100
[5]Gennemsnitlig månedlig betaling i kr.	540	429	367	329	290	365

Note: Fordelingen og beregningen af den gennemsnitlige månedlige betaling er ekskl. familier, der ikke betaler for pasningen eller har nedsat betaling.

Bilagsfigur 8.1. De 0-2-årige børn i familier udvalgt efter nettoindtægt og faderens socialgruppe, fordelt efter pasningsform. Procent.*

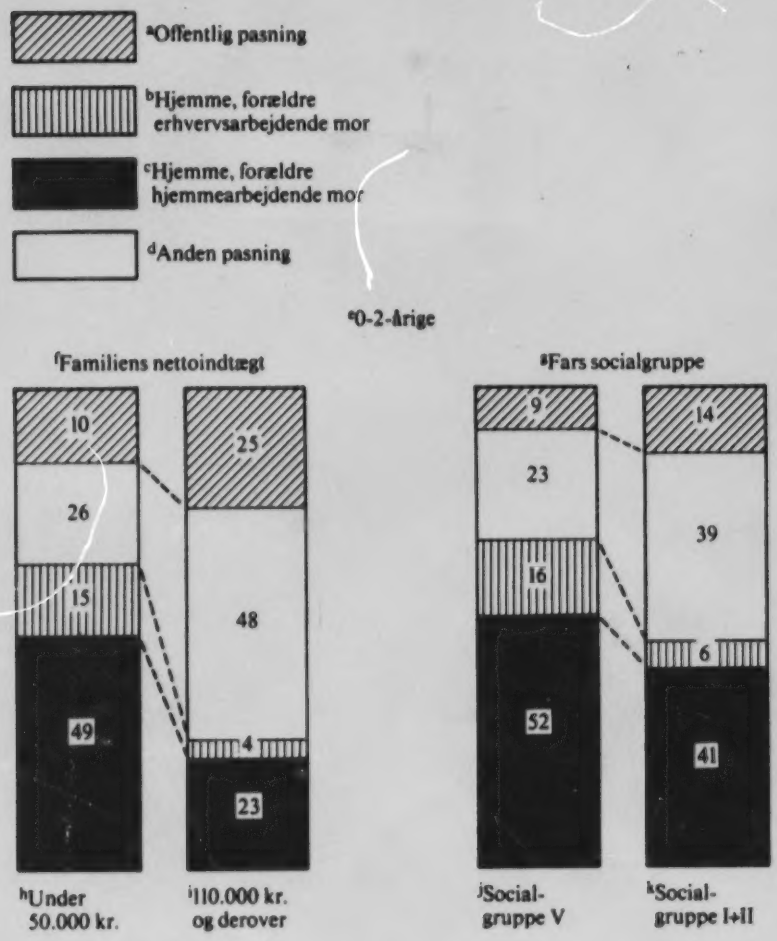

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.2. De 0-2-årige børn i familier udvalgt efter beboelsestæthed og moderens skoleuddannelse, fordelt efter pasningsform. Procent.*

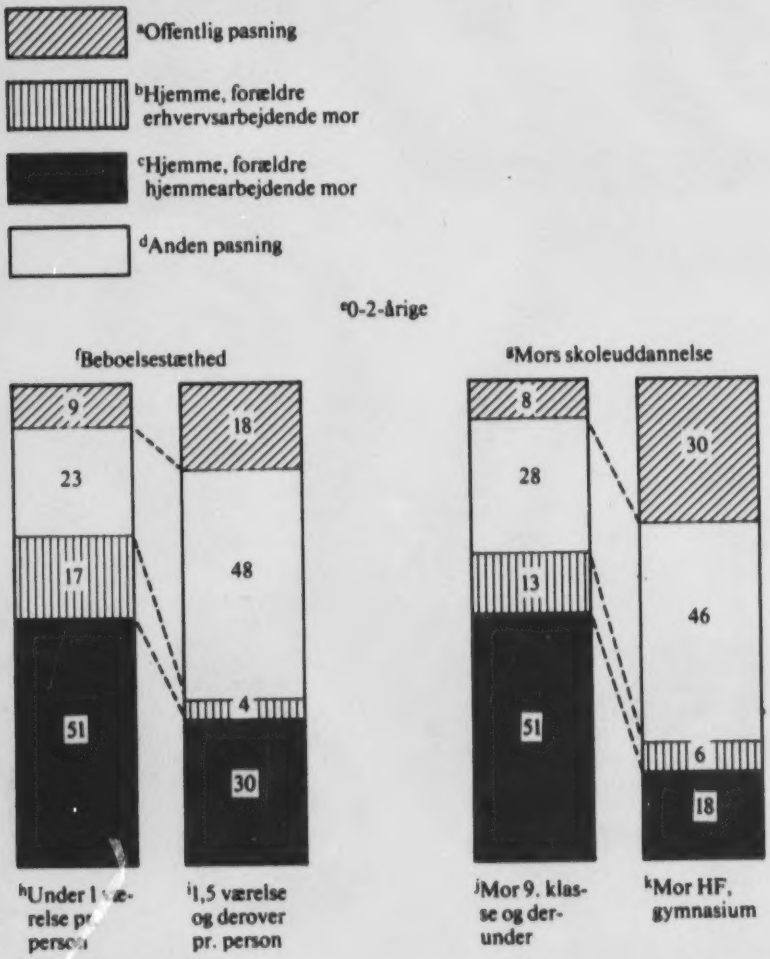

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.3. De 3-5-årige børn i familier udvalgt efter nettoindtægt og faderens socialgruppe, fordelt efter pasningsform. Procent.*

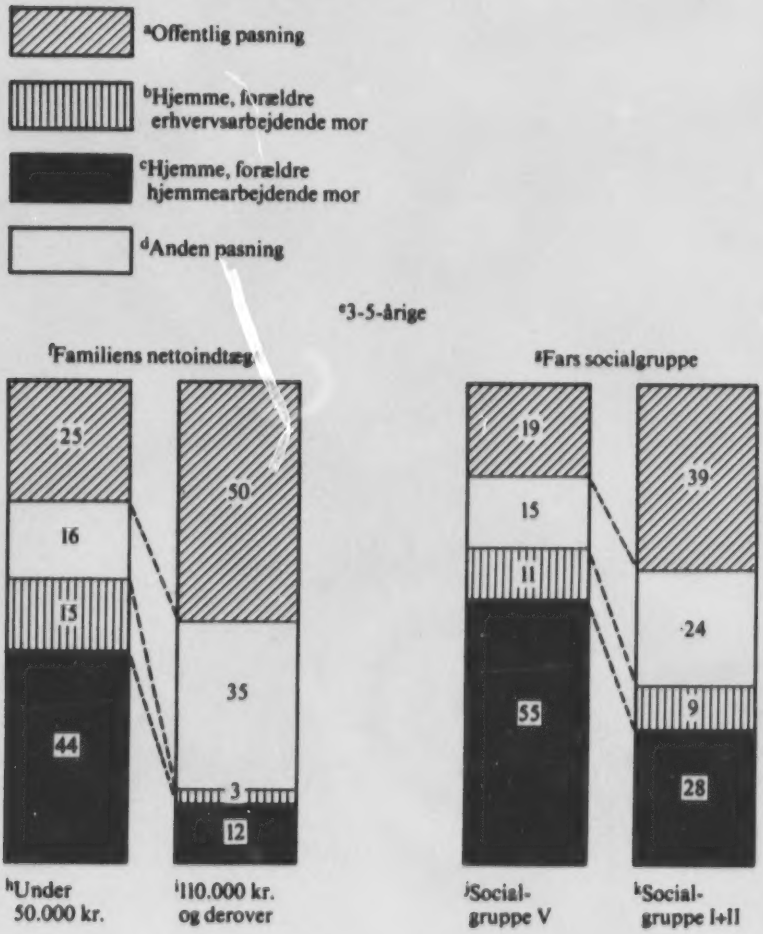

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.4. De 3-5-årige børn i familier udvalgt efter beboelsestæthed og moderens skoleuddannelse, fordelt efter pasningsform. Procent.*

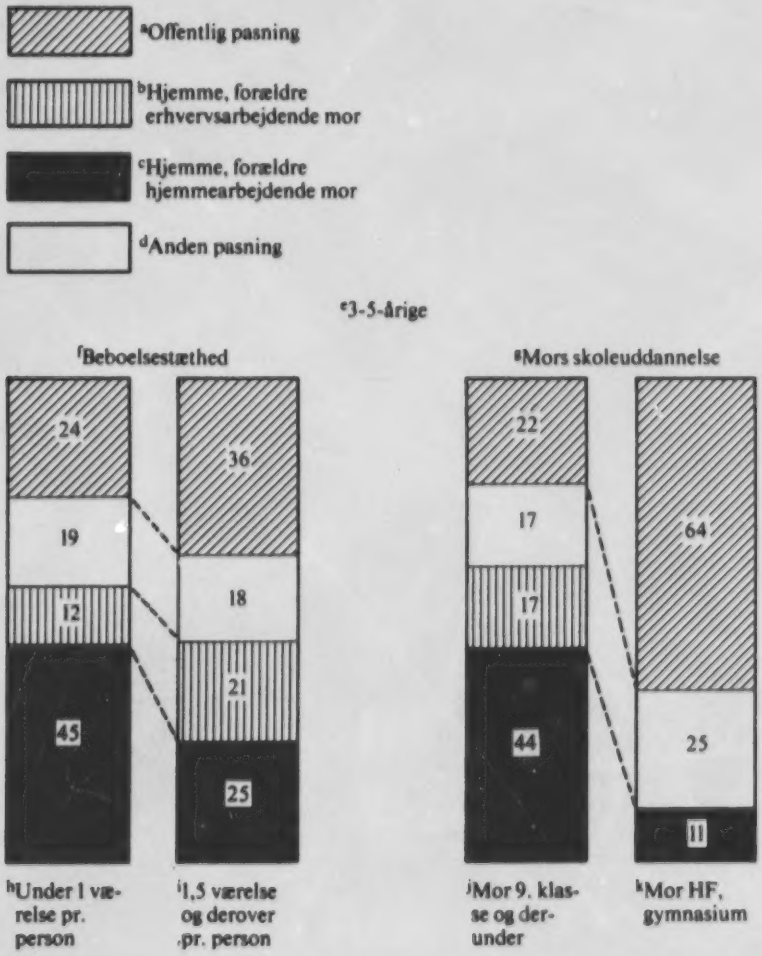

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.5. De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige nettoindtægt. Procent.*

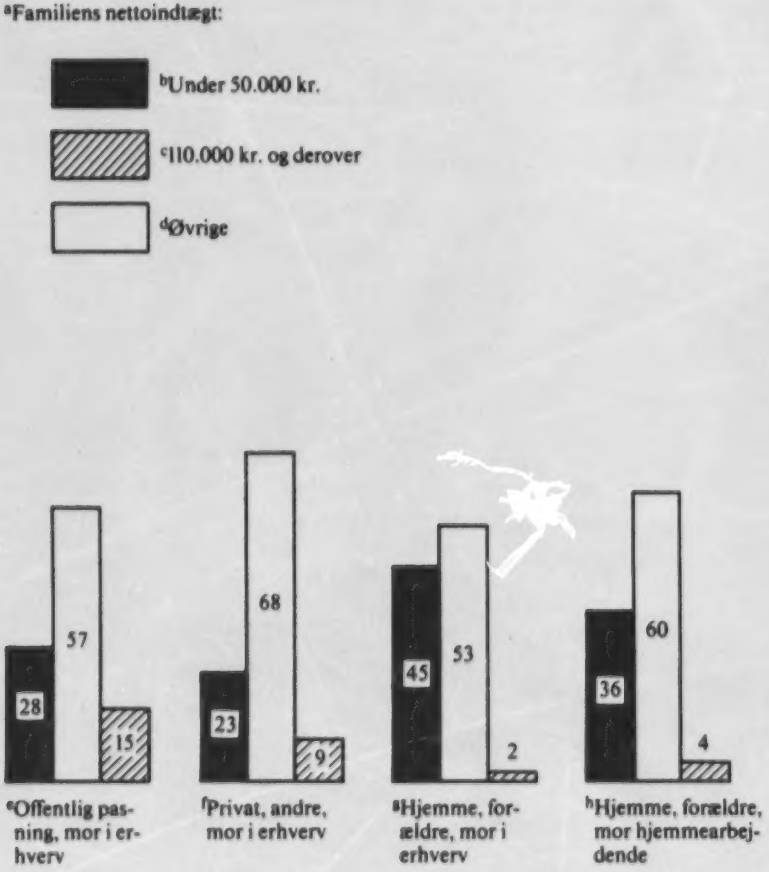

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.6. De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter faderens socialgruppe. Procent.*

[a]Fars socialgruppe:

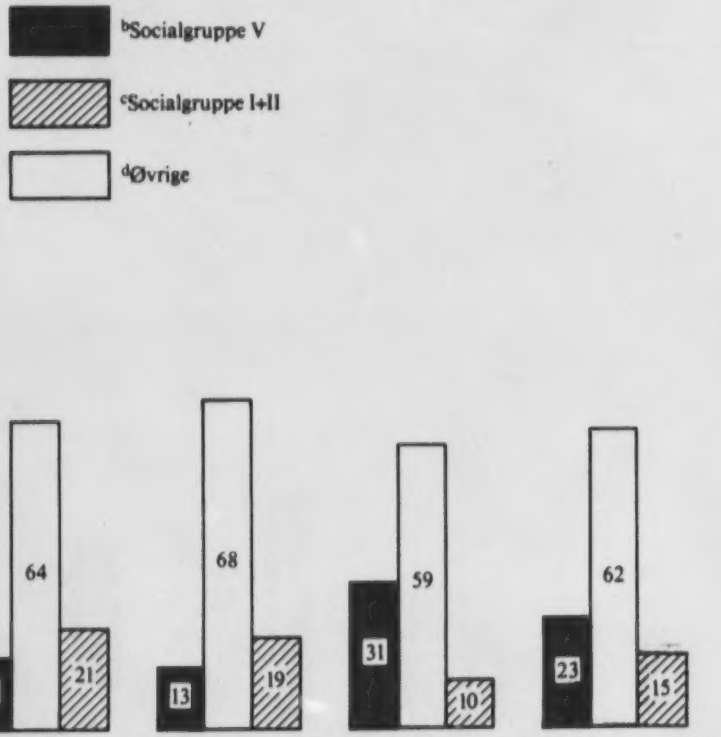

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.7. De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige beboelsestæthed. Procent.*

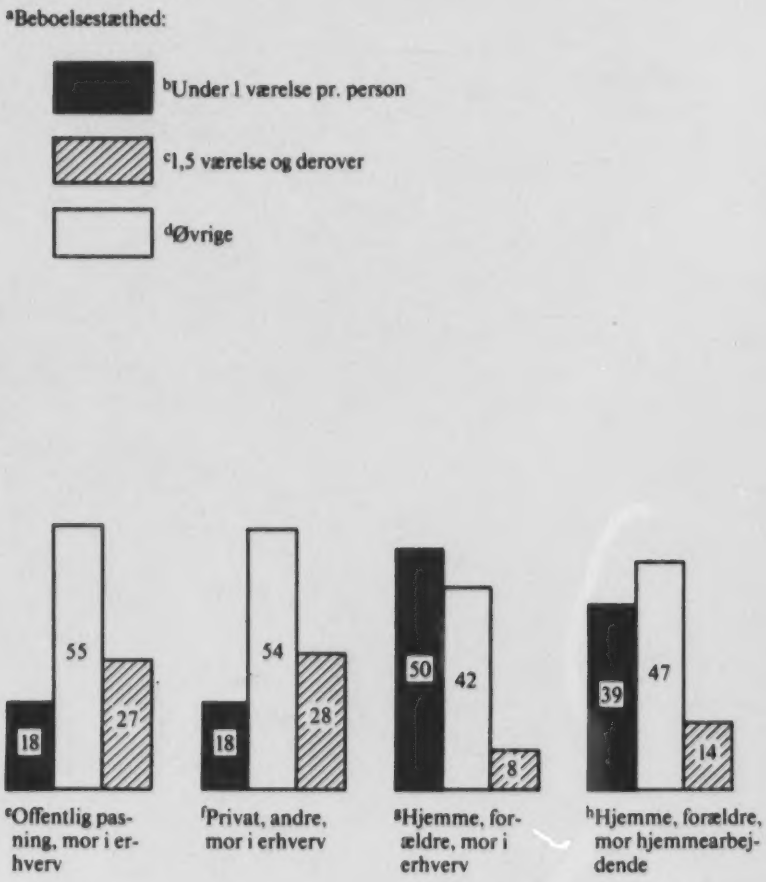

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.8. De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter moderens skoleuddannelse. Procent.*

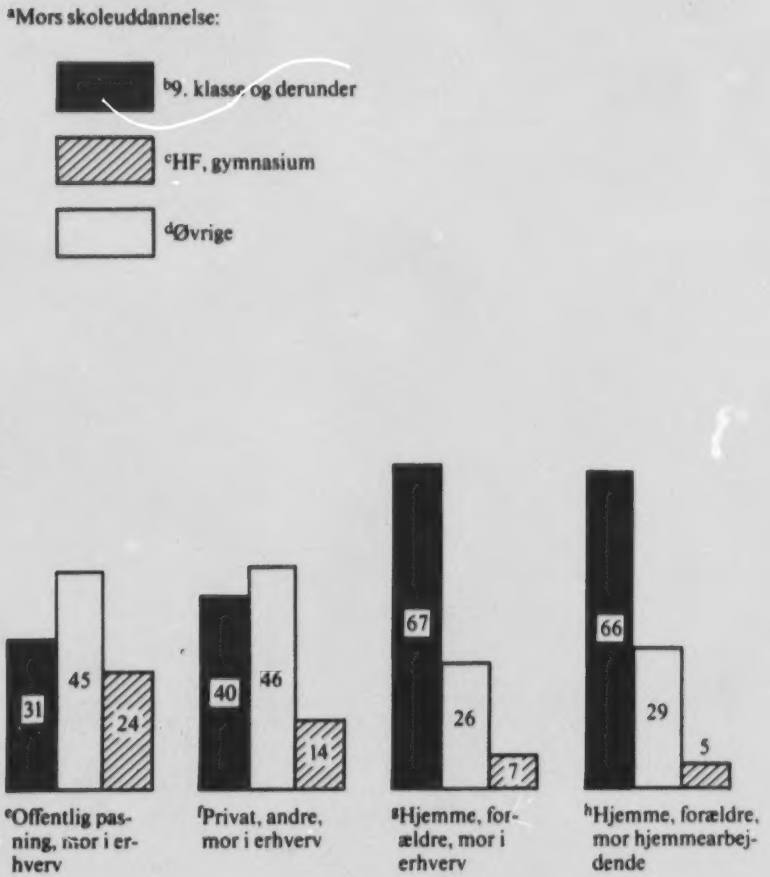

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.9. De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige nettoindtægt. Procent.*

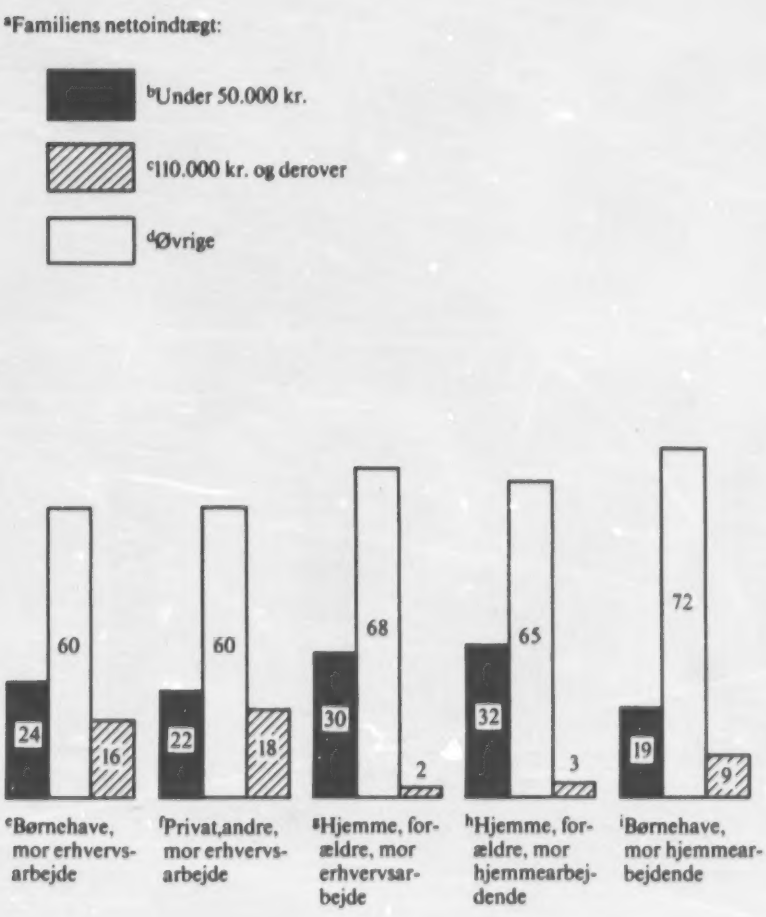

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.10. De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter faderens socialgruppe. Procent.*

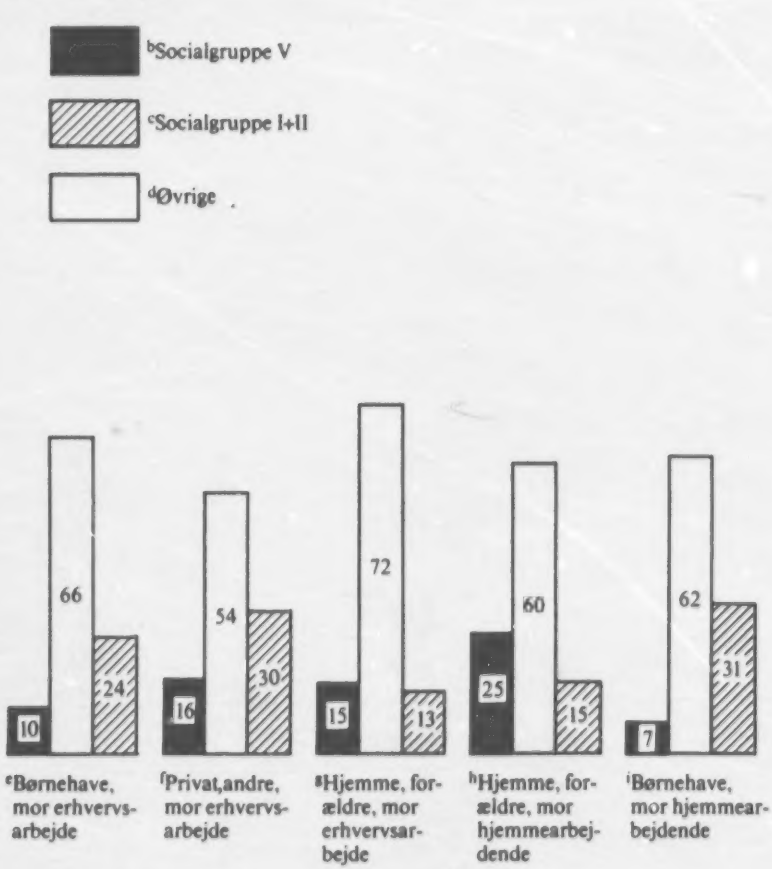

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.11. De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige beboelsestæthed. Procent.*

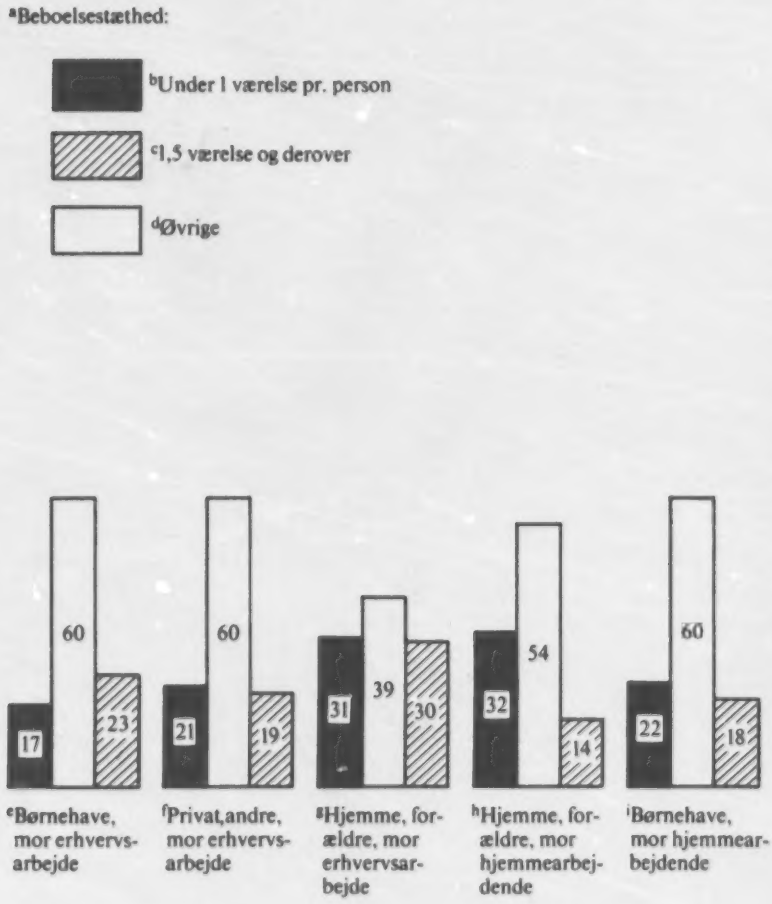

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 8.12. De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter moderens skoleuddannelse. Procent.*

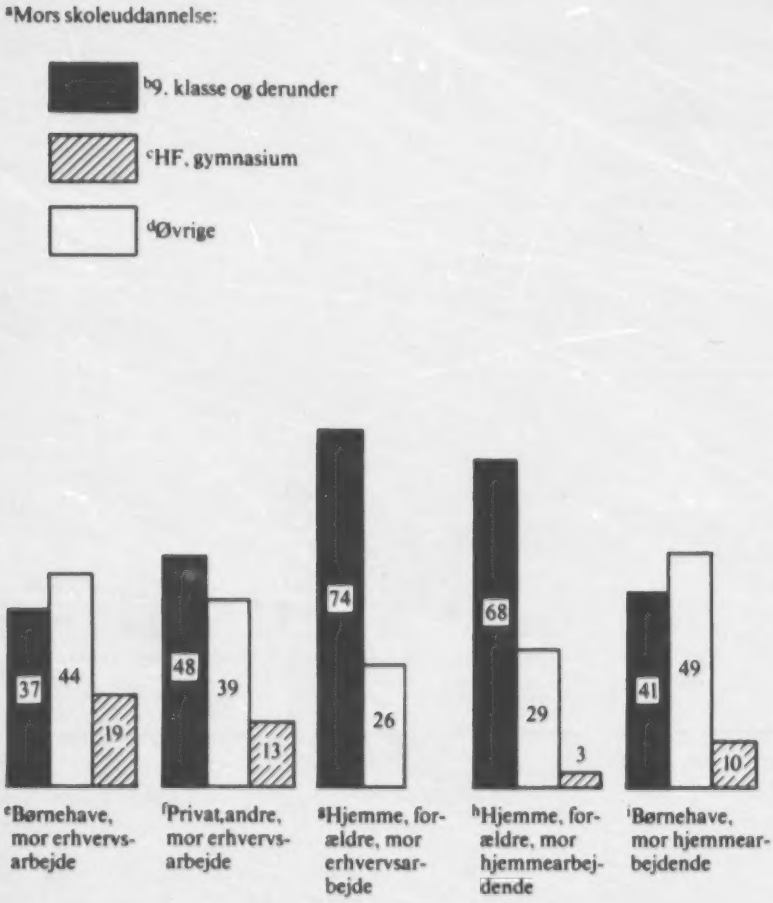

* Kun to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre.

Bilagsfigur 10.1. Indeks for barnets trivsel i forskellige former for udepasning. Antal negative svar for hver familie på fem trivselsspørgsmål. Procent.

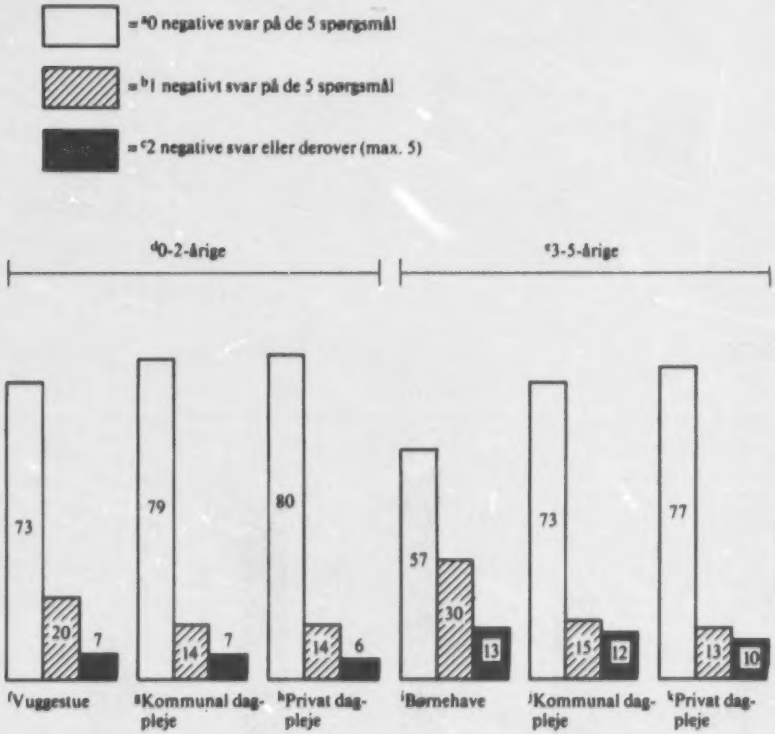

Konstruktion af indeks: max. 5 negative svar pr. familie

1. Generel trivsel:
   a. nogenlunde
   b. ikke så godt
2. Når barnet skal afsted:
   a. ked af det
3. Forhold til andre børn:
   a. føler sig lidt utryg
   b. er ængstelig for de andre børn
4. Forhold til den/de voksne:
   a. ikke særligt knyttet til
   b. bryder sig ikke meget om
5. Beskæftigelsen:
   a. keder sig ind imellem
   b. keder sig for det meste

361

Bilagsfigur 10.2. Indeks for forældrenes tilfredshed med forskellige former for udepasning. Antal negative svar på fire tilfredshedsspørgsmål. Procent.

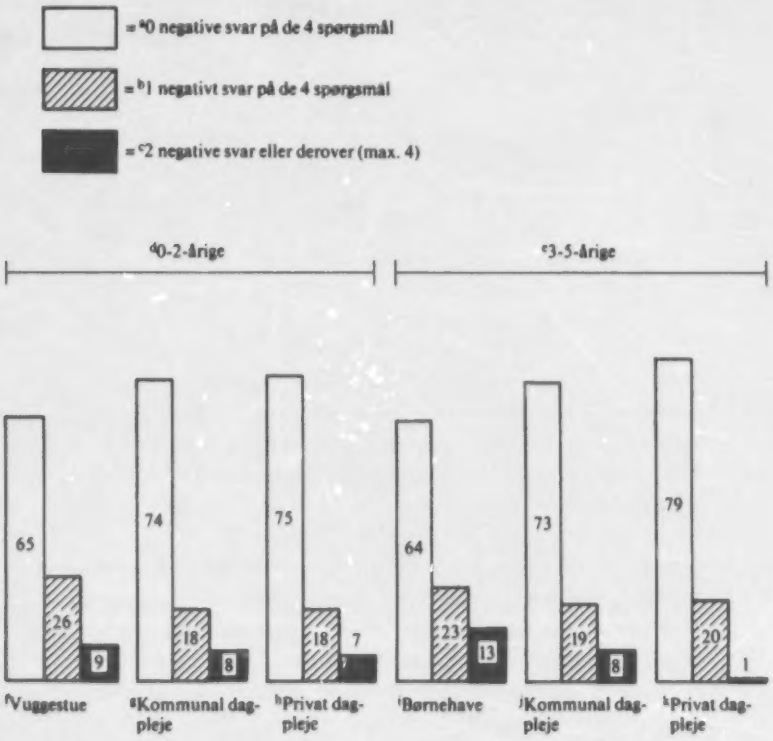

Konstruktion af indeks:

	max. 4 negative svar pr. familie
1. Samme syn på børneopdragelse?	a. nej, men alligevel tilfreds b. nej, jeg er ikke tilfreds
2. Tænkes tilstrækkeligt på barnets sikkerhed?	a. nej, ikke helt b. nej, alt for lidt
3. Tager man sig nok af barnet?	a. nej, tager sig for lidt af barnet b. barnet alt for meget overladt til sig selv
4. Har forældre tilstrækkelig kontakt med personale/ dagplejemor?	a. nej

TABELFORTEGNELSE

Tabel		Side
3.1.	Dækningsprocenten for de offentlige dagpasningsformer, særskilt for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn i hele landet. Antal og procent. 1975	35
3.2.	Dækningsprocent for daginstitution og kommunal dagpleje for de 0-2-årige børn, særskilt for bopælskommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975	36
3.3.	Landets kommuner samt antal 0-2-årige børn, der bor i kommunerne, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 0-2-årige børn. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975	37
3.4.	Kommunernes gennemsnitlige dækningsprocent for kommunal dagpleje (A) og for offentlig pasning (daginstitution + kommunal dagpleje) (B), samt dagplejens procentandel af offentlig pasning (C), særskilt for kommunernes urbaniseringsgrad og for fire dækningskategorier af daginstitution. Børn 0-2 år. Procent. 1975	41
3.5.	Dækningsprocent for daginstitution og kommunal dagpleje for de 3-5-årige børn, særskilt for bopælskommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975	42
3.6.	Landets kommuner samt antal 3-5-årige børn, der bor i kommunerne, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 3-5-årige børn. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Procent. 1975	43

Tabel		Side
3.7.	Kommunernes gennemsnitlige dækningsprocent for kommunal dagpleje (A) og for offentlig pasning (daginstitution + kommunal dagpleje) (B), samt dagplejens procentandel af offentlig pasning (C), særskilt for kommunernes urbaniseringsgrad og for fem dækningskategorier af daginstitution. Børn 3-5 år. Procent. 1975	45
4.1.	De udvalgte kommuner for de 0-2-årige, samt det antal kommuner og antal 0-2-årige børn de repræsenterer, fordelt på undersøgelsens kommunegrupper. Antal	50
4.2.	De udvalgte kommuner for de 3-5-årige, samt det antal kommuner og antal 3-5-årige børn de repræsenterer, fordelt på undersøgelsens kommunegrupper. Antal	52
4.3.	De udvalgte 0-2-årige og 3-5-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Antal	55
4.4	Besvarelsesprocenten for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Procent	56
5.1.	Fædrene til henholdsvis de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter om de har skiftende eller fast arbejdstid, herunder efter deres bruttoarbejdstid i antal timer pr. uge. Særskilt for børnenes pasningsform. Procent	63
5.2.	Mødrene til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter deres erhvervssituation og arbejdstider. Procent	65
5.3.	Mødrene til de 0-2-årige børn, fordelt efter deres erhvervssituation inden for undersøgelsens områder. Procent	65
5.4.	Mødrene til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres erhvervssituation inden for undersøgelsens områder. Procent	66

Tabel		Side
5.5.	Andelen af mødrene til de 0-2-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejde i hjemmet og erhvervsarbejde uden for hjemmet, samt de udearbejdende mødres ugentlige arbejdstid inden for de udvalgte bymæssige kommuner og landkommuner. Procent	69
5.6.	Andelen af mødrene til de 3-5-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejde i hjemmet og erhvervsarbejde uden for hjemmet, samt de udearbejdende mødres ugentlige arbejdstid inden for de udvalgte bymæssige kommuner og landkommuner. Procent	70
5.7.	Børnene i ét-års aldersgrupper, fordelt efter mødrenes erhvervssituation. Procent	72
5.8.	De deltids- og heltidsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter barnets pasningsform inden for undersøgelsens områder. Procent	76
5.9.	Mødrene til de 3-5-årige børn, fordelt efter barnets pasningsform for henholdsvis hjemmearbejdende, deltids- og heltidsarbejdende mødre inden for undersøgelsens områder. Procent	77
5.10.	De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, samt inden for undersøgelsens områder. Procent	79
5.11.	De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, samt inden for undersøgelsens områder. Procent	80

Tabel		Side
5.12.	De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter barnets pasningsform for henholdsvis normal dagtid (mellem kl. 7 og 17) og øvrige tider inden for undersøgelsens områder. Procent	83
5.13.	De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter barnets pasningsform for henholdsvis normal dagtid (mellem kl. 7 og 17) og øvrige tider inden for undersøgelsens områder. Procent	84
5.14.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt på slægtningepasning og pasning af andre inden for hver af kategorierne privat dagpleje og pasning hjemme af andre i undersøgelsens områder. Procent	87
5.15.	Alle de 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform. Procent	88
6.1.	Enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier, fordelt efter mødrenes ugentlige arbejdstid, særskilt for de 0-2-årige og de 3-5-årige børn. Procent	92
6.2.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med ehvervsarbejdende mødre, fordelt efter barnets pasningstid pr. uge i udepasning, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent	93
6.3.	De 0-2-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier inden for undersøgelsens områder. Procent	95
6.4.	De 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier inden for undersøgelsens områder. Procent	96

Tabel		Side
6.5.	De 0-2-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent	101
6.6.	De 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid, særskilt for enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent	101
6.7.	Andelen af de 0-2-årige og de 3-5-årige børn inden for hver af de offentlige pasningsformer, der har supplerende pasningsordning til daglig, særskilt for enlige forsørgere og for to-forsørgerfamilier. Procent	102
6.8.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, sæskilt for enlige forsørgere og for to-forsørgerfamilier. Procent	103
6.9.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter mødrenes erhvervssituation, særskilt for børn med 0, 1 og 2 eller flere søskene under 7 år. Procent	106
6.10.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform, særskilt for børn med 0, 1 og 2 eller flere søskende under 7 år. Procent	107
7.1.A.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent	111
7.1.B.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent	112

Tabel Side

7.2. De 0-2-årige børn fra to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsfom inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent 114

7.3. De 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent 114

7.4. De 0-2-årige børn fra to-forældrefamilier med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent 118

7.5. De 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af familiens samlede nettoindkomst. Procent 119

7.6. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform inden for fire kategorier af fædrenes socialgruppe. Procent 121

7.7. De 0-2-årige børn med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsfom inden for fire kategorier af fædrenes socialgruppe. Procent 122

7.8. De 3-5-årige børn med henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre, fordelt efter pasningsform inden for fire kategorier af fædrenes socialgruppe. Procent 123

7.9. De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af mødrenes skoleuddannelse, særskilt for undersøgelsens områder. Procent 126

Tabel		Side
7.10.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af mødrenes skoleuddannelse for henholdsvis deltids- og heltidsarbejdende mødre. Procent	128
7.11.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af mødrenes skoleuddannelse, særskilt for udearbejdende mødre med arbejdstider kun mellem kl. 6.00 og 18.00 og med arbejdstider uden for dette tidsrum. Procent	129
7.12.	De 0-2-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform, særskilt for mødrenes arbejdsstilling inden for undersøgelsens forskellige områder. Procent	132
7.13.	De 3-5-årige børn fra to-forsørgerfamilier, fordelt efter pasningsform, særskilt for mødrenes arbejdsstilling inden for undersøgelsens forskellige områder. Procent	133
7.14.	De 0-2-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes arbejdsstilling, særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre. Procent	135
7.15.	De 3-5-årige børn, fordelt efter pasningsform inden for forskellige kategorier af mødrenes arbejdsstilling, særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre. Procent	136
8.1.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre, fordelt efter familiens årlige nettoindtægt. For de erhvervsarbejdende mødre vises fordeling særskilt for barnets pasningsform. Procent	142

369

Tabel		Side
8.2.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre, fordelt efter faderens socialgruppe. For de erhvervsarbejdende mødre vises fordeling særskilt for barnets pasningsform. Procent	145
8.3.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med henholdsvis erhvervsarbejdende og hjemmearbejdende mødre, fordelt efter moderens skoleuddannelse. For de erhvervsarbejdende mødre vises fordeling særskilt for barnets pasningsform. Procent	146
8.4.	De 0-2-årige børn med henholdsvis hjemmeabejdende og erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter boligtæthed, særskilt for pasning udelukkende hjemme af forældrene og for pasning uden for hjemmet. Kommunetyper. Procent	148
8.5.	De 3-5-årige børn med henholdsvis hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre, fordelt efter boligtæthed, særskilt for pasning hjemme af forældrene og for pasning uden for hjemmet. Kommunetyper. Procent	149
8.6.	Andelen i børnehave blandt de 3-5-årige børn fra to-forældrefamilier med hjemmearbejdende mødre, særskilt inden for forskellige kategorier af fædrenes nettoindtægt og socialgruppe, samt af mødrenes skoleuddannelse. Procent	152
9.1.	De ehvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for undersøgelsens områder. Procent	162
9.2.	De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for undersøgelsens områder. Procent	163

Tabel Side

9.3. Familier med erhvervsarbejdende mødre, der ikke selv passer børnene til daglig, og som har ønsket ændring af nuværende pasning til daginstitution. Procentandelen, der har svaret »ja« til forskellige begrundelser for ønsket om ændring, samt til forskellige begrundelser for, hvorfor de ikke har barnet i den ønskede pasning. Særskilt for 0-2-årige og 3-5-årige børn. Procent 168

9.4. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, der er passet af andre end forældrene. Procentandelen inden for hver pasningsform, der ønsker ændring til daginstitution eller kommunal dagpleje. Procent 170

9.5. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning, særskilt for familiens nettoindtægt og mødrenes skoleuddannelse. Procent 172

9.6. De erhvervsabejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning inden for forskellige kategorier af mødrenes ugentlige arbejdstid. Procent 173

9.7. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning, særskilt for eneforsørgere og to-forsørgerfamilier. Procent. 174

9.8. De hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn inden for undersøgelsens områder, der har svaret »ja« til følgende begrundelser for at være hjemmegående: 1. har ikke pasningsmulighed, 2. for dyrt af få barnet passet. Procent 176

Tabel		Side
9.9.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning inden for undersøgelsens områder. Procent.	179
9.10.	Familier med hjemmearbejdende mødre, der ønsker daginstitution. Procentandelen, der har svaret »ja« til forskellige begrundelser for ønsket, samt til forskellige begrundelser for, hvorfor de ikke har barnet i den ønskede pasning. Procent	180
9.11.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med hjemmearbejdende mødre, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning, særskilt for familiens nettoindtægt, fædrenes socialgruppe og mødrenes skoleuddannelse. Procent .	182
9.12.	De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn passet af andre, samt de hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning, særskilt for undersøgelsens områder. Procent.	184
9.13.	De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn passet af andre, samt de hjemmearbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig pasning, særskilt for undersøgelsens områder. Procent.	185
10.1.	Andelen blandt de erhvervsarbejdende forældre med barnet i udepasning, der har svaret neutralt eller negativt på forskellige spørgsmål vedrørende barnets trivsel i pasningen. Procent	189
10.2.	De erhvervsarbejdende forældres syn på barnets sikkerhed og på den omsorg, barnet modtager i udepasningen. Procent	192
10.3.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn med erhvervsarbejdende forældre, fordelt efter pasningstid i udepasningen. Procent.	196

Tabel		Side
10.4.	De erhvervsarbejdende forældre med barnet i udepasning, fordelt efter hvor mange timer de mener, barnet har bedst af at være i dagpleje/daginstitution. Særskilt for forskellige kategorier af barnets aktuelle pasningstid. Procent	197
10.5.	Andelen af de erhvervsarbejdende familier med barnet i udepasning, som angiver, at de har svært ved at klare pasningsudgiften, særskilt for pasningsform samt for henholdsvis enlige forsørgere og to-forsørgerfamilier og for familier med forskelligt antal børn under 6 år. Procent	200
10.6.	Andelen af de erhvervsarbejdende familier med barnet i udepasning, som har brug for at få barnet passet på andre tider, end de får nu. Procent	202
10.7.	De erhvervsarbejdende familier med barnet i udepasning, fordelt efter, om de har haft problemer med at få barnet passet, når det er sygt. Procent	204
10.8.	Familier med barnet passet hjemme, fordelt efter hvor ofte barnet leger med andre børn i nærheden, særskilt for de 1½-2-årige og de 3-5-årige børn. Procent	213
10.9.	Svarfordelingen på spørgsmålet om forældrene synes, deres barn har gode muligheder for leg og udfoldelse i deres bolig indendørs, særskilt for forskellige pasningsformer. Procent.	216
10.10.	Andelen af forældre, der svarer »ja« til, at de er ængstelige for, at barnet kan komme noget til, når det leger udendørs i nærheden af boligen, særskilt for forskellige pasningsformer og for 1½-2-årige og 3-5-årige børn. Procent	216
11.1.	Andelen af hjemmearbejdende henholdsvis erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, der har svaret »ja« til, at deres erhvervssituation medfører større personlig tilfredshed for dem selv. Procent	223

Tabel Side

11.2. De hjemmearbejdende mødre til de 0-2-årige henholdsvis de 3-5-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de har ønsker eller planer om at begynde på erhvervsarbejde. Procent 231

11.3. De erhvervsarbejdende mødre til de 0-2-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets pasningsform. Procent 236

11.4. De erhvervsarbejdende mødre til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets pasningsform. Procent 238

11.5. De erhvervsarbejdende fædre til de 0-2-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for hjemmearbejdende, deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets pasningsform. Procent . 242

11.6. De erhvervsarbejdende fædre til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres svar på spørgsmålet, om de ville ønske en ændring af deres nuværende arbejdstid, hvis det var muligt for dem. Særskilt for hjemmearbejdende, deltids- og heltidsarbejdende mødre samt for barnets pasningsform. Procent . 243

11.7. Forældrene til de 0 -2-årige børn, fordelt efter deres besvarelser på spørgsmålet om, hvilke af forskellige muligheder de synes ville være bedst for deres barn. Særskilt for mødrenes erhvervssituation og for barnets nuværende pasningsform. Procent 250

Tabel Side

11.8. Forældrene til de 3-5-årige børn, fordelt efter deres besvarelser på spørgsmålet om, hvilke af forskellige muligheder de synes ville være bedst for deres barn. Særskilt for mødrenes erhvervssituation og for barnets nuværende pasningsform. Procent 251

BILAGSTABELLER

Bilagstabel		Side
3.I.	Landets kommuner, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 0-2-årige børn, samt det gennemsnitlige antal 0-2-årige børn pr. kommune inden for hver kommunegruppe. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Antal. 1975.	348
3.II.	Landets kommuner, fordelt efter dækningsprocent med henholdsvis daginstitution og kommunal dagpleje for de 3-5-årige børn, samt det gennemsnitlige antal 3-5-årige børn pr. kommune inden for hver kommunegruppe. Særskilt for fire grupper af kommunens urbaniseringsgrad. Antal. 1975.	349
4.I.	De indkomne samt opvejede besvarelser for de 0-2-årige børn inden for forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Antal	350
4.II.	De indkomne besvarelser samt opvejede besvarelser for de 3-5-årige børn inden for de forskellige kombinationer af kommunegruppe og pasningsform. Antal	351
5.I.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn, fordelt efter om de har søskende i bestemte alderskategorier. Procent	352
5.II.	Alle de 0-2-årige og de 3-5-årige børn, der indgår i undersøgelsen, fordelt efter pasningsform i undersøgelsens områder. Procent	353

Bilagstabel		Side
7.I.	De 0-2-årige og de 3-5-årige børn fordelt efter pasningsform inden for tre kategorier af de udearbejdende mødres skoleuddannelse, særskilt for fædrenes socialgruppe. Procent ..	354
9.I.	De erhvervsarbejdende mødre til børnene passet af andre end forældrene, fordelt efter dækkede og udækkede ønsker om offentlig dagpasning, særskilt for ét-års aldersgrupper. Procent	355
10.I.	Den månedlige pasningsudgift for erhvervsarbejdende forældre med barnet i heldagsudepasning (over 30 timer ugentlig) særskilt for barnets alder og pasningsform. Procent	356

FIGURFORTEGNELSE

Figur		Side
10.1.	Andelen af negative svar på spørgsmålet om barnet er glad for beskæftigelsen i forskellige pasningsformer. Særskilt for 0-2-årige og 3-5-årige børn. Procent	211
11.1.	Andelen af de henholdsvis hjemmearbejdende og erhvervsarbejdende mødre, der har svaret »ja« til, at deres erhvervssituation medfører større personlig tilfredshed, samt andelen der har svaret »ja« til, at deres erhvervssituation medfører et bedre forhold til barnet/børnene. Særskilt for 0-2-årige og 3-5-årige børn. Procent	226
11.2.	Andelen, der ikke har planer om erhvervsarbejde, blandt de hjemmearbejdende mødre, der har svaret henholdsvis »ja« og »nej« til: 1. Større personlig tilfredshed ved at være hjemmearbejdende. 2. Trives ikke ved at gå derhjemme hele dagen. Procent	234

BILAGSFIGURER

Bilagsfigur		Side
8.1.	De 0-2-årige børn i familier udvalgt efter nettoindtægt og faderens socialgruppe, fordelt efter pasningsform. Procent.	358
8.2.	De 0-2-årige børn i familier udvalgt efter beboelsestæthed og moderens skoleuddannelse, fordelt efter pasningsform. Procent	359
8.3.	De 3-5-årige børn i familier udvalgt efter nettoindtægt og faderens socialgruppe, fordelt efter pasningsform. Procent.	360
8.4.	De 3-5-årige børn i familier udvalgt efter beboelsestæthed og moderens skoleuddannelse, fordelt efter pasningsform. Procent	361
8.5.	De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige nettoindtægt. Procent	362
8.6.	De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter faderens socialgruppe. Procent	363
8.7.	De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige beboelsestæthed. Procent.	364
8.8.	De 0-2-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter moderens skoleuddannelse. Procent	365
8.9.	De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige nettoindtægt. Procent	366

Bilagsfigur		Side
8.10.	De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter faderens socialgruppe. Procent	367
8.11.	De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter familiernes forskellige beboelsestæthed. Procent.	368
8.12.	De 3-5-årige børn inden for forskellige pasningsformer, fordelt efter moderens skoleuddannelse. Procent	369
10.1.	Indeks for barnets trivsel i forskellige former for udepasning. Antal negative svar for hver familie på fem trivselsspørgsmål. Procent	370
10.2.	Indeks for forældrenes tilfredshed med forskellige former for udepasning. Antal negative svar på fire tilfredshedsspørgsmål. Procent	371

TRANSLATION OF TABLES

Table — Page

3.1. Percentage* of national public day-care provision for 0-2-year-olds and 3-5-year-olds. Number and percentage. 1975 35

Heading: a. 0-2-year-olds.

Front column: 1. Registered in. 2. Crèche. 3. Day nursery. 4. Age-integrated day-care centre. 5. Municipal child minding arrangement. 6. Total in public care. 7. Total number of children aged 0-2 years. 8. Full-time day nursery. 9. Half-time day nursery.

* The percentage of public day-care provision indicates the number of children registered in a given form of care as a percentage of all children in the particular group.

Sources: Number of children registered as at 19 March 1975. Reports from municipalities to the Directorate of Social Services.

Population figures are taken from national register figures for 1975.

3.2. Percentage of day-care centre* and municipal child minding provision for 0-2-year-olds according to urbanization degree** of municipality of residence. Percentage. 1975. 36

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country.

Front column: 1. Percentage of provision. 2. Day-care centre. 3. Municipal child minding. 4. Total public care. 5. Child minding as a proportion of public care. 6. Number of municipalities. 7. Total number of children.

* Comprises all types of day-care centres for 0-2-year-olds.

** The degree of urbanization is here defined by the proportion of inhabitants in the municipality living in clustered dwellings and numbering 200 persons or more.

Copenhagen and suburbs, degree of urbanization = 100.

Boroughs, degree of urbanization = 75-99.

Urban areas, degree of urbanization = 50-74.

Rural districts, degree of urbanization = 0-49.

Table | Page

3.3. Danish municipalities (4 categories of municipal urbanization degree) and number of children aged 0-2 years in the municipalities, distributed according to percentage of day-care centre and municipal child minding provision for children aged 0-2 years. Percentage. 1975 37

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country. f. Municipalities. g. 0-2-year-olds.

Front column: 1. Percentage of provision of: 2. Day-care centre. 3. 10 and over. 4. Total. 5. Municipal child minding.

3.4. Average percentage of (A) municipal child minding provision, (B) public care (day-care centre + municipal child minding provision) and (C) child minding as a percentage of public care, distributed according to urbanization degree of municipality and extent of day-care centre provision. Children 0-2 years. Percentage. 1975 41

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country. f. Number of municipalities.

Front column: 1. Percentage of provision of day-care centre. 2. 10 and over. 3. Total. 4. Number of municipalities.

Figures in brackets based on 5 municipalities or less.

3.5. Percentage of day-care centre* and municipal child minding provision for 3-5-year-olds according to urbanization degree og municipality of residence. Percentage. 1975 .. 42

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country.

Front column: 1. Percentage of provision of: 2. Day-care centre. 3. Municipal child minding. 4. Total public care. 5. Child minding as a proportion of public care. 6. Number of municipalities. 7. Total number of children.

* Comprises all types of day-care centres for 3-5-year-olds.

3.6. Danish municipalities (4 categories of municipal urbanization degree) and number of children aged 3-5 years in the municipalities, distributed according to percentage of day-care centre and municipal child minding provision for children aged 3-5 years. Percentage. 1975 43

Table Page

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country. f. Municipalities. g. 3-5-year-olds.

Front column: 1. Percentage of provision of: 2. Day-care centre. 3. 50 and over. 4. Total. 5. Municipal child minding.

3.7. Average percentage of (A) municipal child minding provision, (B) public care (day-care centre + municipal child minding provision) and (C) child minding as a percentage of public care, distributed according to urbanization degree of municipality and extent of day-care centre provision. Children 3-5 years. Percentage. 1975 45

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country. f. Number of municipalities.

Front column: 1. Percentage of provision of day-care centre. 2. 50 and over. 3. Total. 4. Number of municipalities.

Figures in brackets based on 5 municipalities or less.

4.1. Selected municipalities for 0-2-year-olds, the number of municipalities and number of 0-2-year-olds represented, distributed according to the municipal groups covered by the survey. Number 50

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas. e. Rural districts. f. Total. g. Extent of provision. h. High. i. Low.

Front column: 1. Selected municipalities. 2. Municipalities represented. 3. Children aged 0-2 years represented. 4. Municipalities not represented. 5. Total number of municipalities. 6. Children aged 0-2 years not represented. 7. Total number of children aged 0-2 years.

Sources: The division of municipalities according to extent of provision is based on figures available from the Directorate of Social Services at the time of selection concerning the number of children registered in day-care centres and municipal child minding, October 1973.

The population figures are taken from Central National Register information requested by the Copenhagen Statistical Office as at 1 January 1974.

4.2. Selected municipalities for 3-5-year-olds, the number of municipalities and number of 3-5-year-olds represented, distributed according to the municipal groups covered by the survey. Number 52

Table | Page

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas. e. Rural districts. f. Total. g. Extent of provision. h. High. i. Low.

Front column: 1. Selected municipalities. 2. Municipalities represented. 3. Children aged 3-5 years represented. 4. Municipalities not represented. 5. Total number of municipalities. 6. Children aged 3-5 years not represented. 7. Total number of children aged 3-5 years.

Sources: The division of municipalities according to extent of provision is based on unpublished figures from the Directorate of Social Services concerning the number of children registered in day-care centres, October 1973.

The population figures are taken from Central National Register information requested by the Copenhagen Statistical Office as at 1 January 1974.

4.3. Selected children aged 0-2 years and 3-5 years within the different combinations of municipal group and form af care. Number 55

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas. e. Rural districts. f. Total. g. Extent of provision. h. High. i. Low.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Privately arranged care*. 6. Total number of children aged 0-2 years. 7. Full-time day nursery. 8. Half-time day nursery.

* Excluding those children who, via mail questionnaire information and interview responses, proved to be in public care.

4.4. The response rate for 0-2-year-olds and 3-5-year-olds within the different combinations of municipal group and form of care. Percentage 56

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas. e. Rural districts. f. Total. g. Extent of provision. h. High. i. Low.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Privately arranged care*. 6. Total number of children aged 0-2 years. 7. Full-time day nursery. 8. Half-time day nursery.

* The response rate for children in private care is calculated on the basis of the number of mailed yellow questionnaires (for children not in public care) after the deduction of both the number of yellow questionnaires returned with a cross against public care and the number of persons who during the interview based on the yellow questionnaire stated that their child was in public care.

5.1. The fathers of the 0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to whether they have changing or regular

Table

Page

working hours, thereafter according to gross number of working hours, and according to form of care. Percentage. 63

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. At home, not by parents. f. At home, by parents. g. Total. h. Full-time day nursery. i. Half-time day nursery.

Front column: 1. Fathers' working hours. 2. Changing. 3. Regular. 4. Total. 5. Fixed working hours. 6. 1-39 hours. 7. 50 hours and over.

5.2. The mothers of the 0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to their employment situation and number of working hours. Percentage 65

Heading: a. 0-2-year-olds.

Front column: 1. Mothers employment situation. 2. Not employed outside the home. 3. Working. 4. Hereof: 1-20 hours. 41 hours and over. 5. Unemployed. 6. Receiving education. 7. Total. 8. Total 30 hours or less. 9. Total 31 hours and over. 10. Total in labour force.

5.3. The mothers of the 0-2-year-olds distributed according to their employment situation within the areas covered by the survey. Percentage 65

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas, high provision. e. Urban areas, low provision. f. Rural districts, high provision. g. Rural districts, low provision. h. Total. i. Percentage of provision*.

Front column: 1. Mothers' employment situation. 2. Working. 3. Unemployed. 4. Receiving education. 5. Not employed outside the home. 6. Total.

*Comprises the proportion of children in day-care centres and with municipal child minders.

5.4. The mothers of the 3-5-year-olds distributed according to their employment situation within the areas covered by the survey. Percentage 66

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas, high provision. e. Urban areas, low provision. f. Rural districts, high provision. g. Rural districts, low provision. h. Total. i. Percentage of provision*.

Front column: 1. Mothers' employment situation. 2. Working. 3. Unemployed. 4. Receiving education. 5. Not employed outside the home. 6. Total.

*Comprises the proportion of children in day-care centres and with municipal child minders.

Table Page

5.5. Proportion of mothers of 0-2-year-olds gainfully employed at home* and outside the home, and number of hours worked by mothers outside the home, within the selected urban municipalities and rural districts. Percentage 69

Heading: a. Urban areas, high provision. b. Urban areas, low provision. c. Rural districts, high provision. d. Rural districts, low provision. e. Percentage of provision.

Front column: 1. Mothers' employment situation. 2. Employed outside the home. 3. Hereof: 1-30 hours, 31 hours and over. 4. Employed at home. 5. Other. 6. Total.

*Includes home occupation and assisting wives working at home.

5.6. Proportion of mothers of 3-5-year-olds gainfully employed at home* and outside the home, and number of hours worked by mothers outside the home, within the selected urban municipalities and rural districts. Percentage 70

Heading: a. Urban areas, high provision. b. Urban areas, low provision. c. Rural districts, high provision. d. Rural districts, low provision. e. Percentage of provision.

Front column: 1. Mothers' employment situation. 2. Employed outside the home. 3. Hereof: 1-30 hours, 31 hours and over. 4. Employed at home. 5. Other. 6 Total.

* Includes home occupation and assisting wives working at home.

5.7. Children in one-year age groups distributed according to their mothers' employment situation. Percentage 72

Heading: a. 0-2 years.

Front column: 1. Mothers' employment situation. 2. Not employed outside the home. 3. Part-time work (1-30 hours). 4. Full-time work (31 hours and over). 5. Unemployed, receiving education. 6. Total.

5.8. Mothers of 0-2-year-olds who work full-time or part-time distributed according to form of care, within the areas covered by the survey. Percentage 76

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas, high provision. e. Urban areas, low provision. f. Rural districts, high provision. g. Rural districts, low provision. h. Total. i. Percentage of provision. j. Part-time work*. k. Full-time work**.

Table Page

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding. 4. Private child minding. 5. At home, not by parents. 6. At home, by parents. 7. Total. 8. Total public care.

* 1-30 hours weekly.

** 31 hours and over weekly.

5.9. Mothers of 3-5-year-olds, distributed according to form of care used by non-working mothers and those working part-time or full-time, within the areas covered by the survey. Percentage 77

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas, high provision. e. Urban areas, low provision. f. Rural districts, high provision. g. Rural districts, low provision. h. Total. i. Percentage of provision. j. Mothers' employment situation. k. Non-working. l. Part-time. m. Full-time.

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Private child minding plus at home, not by parents. 6. At home, by parents. 7. Total. 8. Total public care, full-time. 9. Total public care.

* Full-time day nursery and municipal child minding.

** + half-time day nursery.

5.10. Working mothers of 0-2-year-olds, distributed according to form of care within different categories of weekly working hours, within the areas covered by the survey. Percentage 79

Heading: a. Crèche. b. Municipal child minding. c. Private child minding plus at home, not by parents. d. At home, by parents. e. Total. f. Total public care. g. Proportion of all working mothers.

Front column: 1. Number of mothers' weekly working hours. 2. Copenhagen. 3. 41 and over. 4. Suburbs. 5. Boroughs. 6. Urban and rural areas, high provision. 7. Urban and rural areas, low provision. 8. Total.

5.11. Working mothers of 3-5-year-olds, distributed according to form of care within different categories of weekly working hours, within the areas covered by the survey. Percentage 80

Table Page

Heading: a. Full-time day nursery. b. Half-time day nursery. c. Municipal child minding. d. Private child minding plus at home, not by parents. e. At home, by parents. f. Total. g. Total public care. h. Proportion of all working mothers.

Front column: 1. Number of mothers' weekly working hours. 2. Copenhagen. 3. 41 and over. 4. Suburbs. 5. Boroughs. 6. Urban and rural areas, high provision. 7. Urban and rural areas, low provision. 8. Total.

5.12. Working mothers of 0-2-year-olds, distributed according to form of care during normal daily working hours (between 7.a.m. and 5.p.m.) and at other times, within the areas covered by the survey. Percentage 83

Heading: a. Copenhagen, b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban med rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Mothers' working hours. h. Normal daily hours. i. At other times.

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding. 4. Private child minding. 5. At home, not by parents. 6. At home, by parents. 7. Total. 8. Total public care. 9. Proportion of all working mothers.

5.13. Working mothers of 3-5-year-olds, distributed according to form of care during normal daily working hours (between 7.a.m. and 5.p.m.) and at other times, within the areas covered by the survey. Percentage 84

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Mothers' working hours. h. Normal daily hours. i. At other times.

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Private child minding. 6. At home, not by parents. 7. At home, by parents. 8. Total. 9. Total public care. 10. Proportion of all working mothers.

5.14. Children aged 0-2 years and 3-5 years whose mothers are working, distributed according to care by relatives and care by others within the categories of private child minding and care at home by others*. By areas covered by the survey. Percentage 87

Table Page

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas, high provision. e. Urban areas, low provision. f. Rural districts, high provision. g. Rural districts, low provision. h. Total. i. Private child minding. j. At home, by others.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Relatives. 4. Others. 5. Total. 6. Proportion of working mothers.

* The category "at home by others" indicates care in the child's home not by parents.

5.15. All 0-2-year-olds and 3-5-year-olds whose mothers are working, distributed according to form af care. Percentage 88

Heading: a. 0-2 years.

Front column: 1. Form of care. 2. Public care. 3. Day-care centre. 4. Municipal child minding. 5. Private child minding. 6. Private arrangement (relative). 7. Approved private child minding arrangement*. 8. Private arrangement (other form). 9. At home (others). 10. At home (relative). 11. At home (neighbours, friends). 12. Domestic help. 13. Brothers and sisters. 14. At home by different persons. 15. At home by the parents themselves. 16. Total.

* Privately arranged child minding approved by the municipality.

6.1. Sole supporters* and two-parent families** distributed according to mothers' weekly working hours, for the 0-2-year-olds and the 3-5-year-olds. Percentage 92

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Sole supporter. c. Two-parent family.

Front column: 1. Mothers' weekly working hours. 2. 1–20 hours. 3. 41 hours and over. 4. Total. 5. Total part-time. 6. Total full-time.

* Including lone working fathers.

** Two-parent families in which the mothers are working.

6.2. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working mothers, distributed according to weekly hours of care away from the home, for sole supporters and two-parent families. Percentage 93

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Sole supporter. c. Two-parent family.

Front column: 1. weekly hours of care. 2. 1–34 hours. 3. 41 hours and over. 4. Total.

Table | Page

6.3. 0-2-year-olds with working mothers, distributed according to form of care, for sole supporters and two-parent families, within the areas covered by the survey. Percentage. 95

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Sole supporter. h. Two-parent family.

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding. 4. Other form of care. 5. Total. 6. Total public care. 7. Number of responses.

6.4. 3-5-year-olds with working mothers, distributed according to form of care, for sole supporters and two-parent families, within the areas covered by the survey. Percentage. 96

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Sole supporter. h. Two-parent family.

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Other form of care. 6. Total. 7. Total public care. 8. Number of responses.

6.5. 0-2-year-olds with working mothers, distributed within different categories of the mothers' weekly working hours according to form of care, for sole supporters and two-parent families. Percentage 101

Heading: a. Sole supporters, weekly working hours. b. Two-parent families, weekly working hours. c. 1–20 hours. d. 41 hours. e. 30 hours.

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding. 4. Other form of care. 5. Total. 6. Total public care.

6.6. 3-5-year-olds with working mothers, distributed within different categories of the mothers' weekly working hours according to form of care, for sole supporters and two-parent families. Percentage 101

Heading: a. Sole supporters, weekly working hours. b. Two-parent families, weekly working hours. c. 1–20 hours. d. 41 hours. e. 30 hours.

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Other form of care. 6. Total. 7. Total public care.

Table		Page
6.7.	Proportion of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds within each of the public forms of care who have a supplementary day-care arrangement, for sole supporters and two-parent families. Percentage	102
	Heading: a. Sole supporter. b. Two-parent family. c. Total.	
	Front column: 1. Form of care. 2. 0-2-year-olds. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Full-time day nursery. 6. Half-time day nursery.	
6.8.	0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working mothers, distributed according to form of care, for sole supporters and two-parent families. Percentage	103
	Heading: a. 0-2-year-olds. b. Sole supporter. c. Two-parent family.	
	Front column: 1. Form of care. 2. Public care. 3. Private child minding (relative). 4. Private child minding (others). 5. At home (relative). 6. At home (others). 7. At home (parents). 8. Total. 9. Private arrangement (relative) out of total. 10. Private arrangement (others) out of total.	
6.9.	0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to mothers' employment situation, for children with 0, 1 and 2 or more brothers and sisters under 7 years. Percentage.	106
	Heading: a. 0-2-year-olds. b. 0 brother or sister. c. 2 brothers and sisters.	
	Front column: 1. Mothers' employment situation. 2. Not employed outside the home. 3. Working. 4. Employed at home or assisting wife working at home. 5. Unemployed. 6. Receiving education. 7. Total.	
6.10.	0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working mothers, distributed according to form of care, for children with 0, 1 and 2 or more brothers and sisters under 7 years. Percentage	107
	Heading: 0-2-year-olds. b. 0 brother or sister. c. 2 brothers and sisters.	
	Front column: 1. Form of care. 2. Day-care centre. 3. Municipal child minding. 4. Private child minding. 5. At home (others). 6. At home (parents). 7. Total. 8. Total care away from the home. 9. Total care at home.	
7.1.A.	0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working mothers, distributed according to form of care within different categories of the family's total net income. Percentage	111

Table Page

Heading: a. Kr 0-29,999. b. Kr 110,000. c. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Other form of care. 6. Total. 7. Total public care. 8. Full-time day nursery. 9. Half-time day nursery.

7.1.B. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds from two-parent families with working mothers, distributed according to form of care within different categories of the family's total net income. Percentage 112

Heading: a. Kr 0-29,999. b. Kr 110,000. c. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Other form of care. 6. Total. 7. Total public care. 8. Full-time day nursery. 9. Half-time day nursery.

7.2. 0-2-year-olds from two-parent families with working mothers, distributed according to form of care within different categories of the family's total net income. Percentage. 114

Heading: a. Kr 0-29,999. b. Kr 110,000. c. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. Public care. 3. Private child minding (relative). 4. Private child minding (others). 5. At home (relative). 6. At home (others). 7. At home (parents). 8. Total. 9. Total (relative).

7.3. 3-5-year-olds from two-parent families with working mothers, distributed according to form of care within different categories of the family's total net income. Percentage. 114

Heading: a. Kr 0-29,999. b. Kr 110,000. c. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. Public care. 3. Private child minding (relative). 4. Private child minding (others). 5. At home (relative). 6. At home (others). 7. At home (parents). 8. Total. 9. Total (relative).

7.4. 0-2-year-olds from two-parent families with mothers working part-time or full-time, distributed according to form of care within different categories of the family's total net income. Percentage 118

Heading: a. Mother working 1-30 hours weekly. b. Mother working 31 hours and over weekly. c. Kr 0-29,999. d. Kr 110,000.

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding 4. Total (relative). 5. Private child minding (others). 6. At home (others). 7. At home (parents). 8. Total. 9. Total public care.

Table Page

7.5. 3-5-year-olds from two-parent families with mothers working part-time or full-time, distributed according to form of care within different categories of the family's total net income. Percentage 119

Heading: a. Mother working 1–30 hours weekly. b. Mother working 31 hours and over weekly. c. Kr 0-29,999. d. Kr 110,000.

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Total (relative). 6. Private child minding (others). 7. At home (others). 8. At home (parents). 9. Total. 10. Total public care.

7.6. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds from two-parent families, distributed according to form of care within four categories of fathers' social group. Percentage 121

Heading: a. Fathers' social group. b. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. total (relative). 6. Private child minding (others). 7. At home (others). 8. At home (parents). 9. Total. 10. Total public care. 11. Full-time day nursery. 12. Half-time day nursery.

7.7. 0-2-year-olds with mothers working part-time or full-time, distributed according to form of care within four categories of fathers' social group. Percentage 122

Heading: a. Fathers' social group. b. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. 30 hours or less per week. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Total (relative). 6. Private child minding (others). 7. At home (others). 8. At home (parents). 9. Total. 10. Total public care. 11. 31 hours and over per week.

7.8. 3-5-year-olds with mothers working part-time or full-time, distributed according to form of care within four categories of fathers' social group. Percentage 123

Heading: a. Fathers' social group b. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. 30 hours or less per week. 3. Full-time day nursery. 4. Half-time day nursery. 5. Municipal child minding. 6. Total (relative). 7. Private child minding (others). 8. At home (others). 9. At home (parents). 10. Total. 11. Total public care. 12. 31 hours and over per week.

Table | Page

7.9. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds from two-parent families, distributed according to form of care within three categories of mothers' schooling, within the areas covered by the survey. Percentage 126

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. ≤ 9 years' schooling. h. Higher preparatory course, upper secondary school.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Private care (others). 6. At home (parents). 7. Total. 8. Total public care. 9. Full-time day nursery. 10. Half-time day nursery.

TF, ML, R = Technical preparatory examination, Middle School and Real School respectively, with or without final examination.

7.10. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to form of care within three categories of schooling received by mothers working part-time or full-time. Percentage . 128

Heading: a. Weekly working hours: 30 hours or less. b. Weekly working hours: 31 hours and over. c. ≤ 9 years' schooling. d. Higher preparatory course, upper secondary school.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Relative. 6. Private child minding (others). 7. At home (others). 8. At home (parents). 9. Total. 10. Total public care. 11. Full-time day nursery. 12. Half-time day nursery.

TF, ML, R = Technical preparatory examination, Middle School and Real School respectively, with or without final examination.

7.11. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to form of care within three categories of mothers' schooling, for women working only between 6.a.m. and 6.p.m. and for those working outside these hours. Percentage 129

Heading: a. Normal working hours (between 6.a.m. and 6.p.m.). b. Other hours. c. ≤ 9 years' schooling. d. Higher preparatory course, upper secondary school. e. All forms of education.

Front column: a. Form of care. 2. 0-2 years. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Private care (others). 6. At home (parents). 7. Total. 8. Percentage distribution of schooling. 9. Full-time day nursery. 10. Half-time day nursery.

TF, ML, R = Technical preparatory examination, Middle School and Real school respectively, with or without final examination.

Table Page

7.12. 0-2-year-olds from two-parent families distributed according to mothers' occupational status and according to form of care, within the areas covered by the survey. Percentage 132

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Salaried employee. h. Worker.

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding. 4. Private care (others). 5. At home (parents). 6. Total. 7. Total public care.

7.13. 3-5-year-olds from two-parent families distributed according to mothers' occupational status, and according to form of care, within the areas covered by the survey. Percentage 133

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Salaried employee. h. Worker.

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Private care (others). 6. At home (parents). 7. Total. 8. Total public care.

7.14. 0-2-year-olds distributed according to form of care within different categories of mothers' occupational status, for mothers working part-time or full-time. Percentage 135

Heading: a. Mother working 1–30 hours weekly. b. Mother working 31 hours and over weekly. c. Salaried employee in leading position, civil servant. d. Salaried employee not in leading position, civil servant. e. Skilled worker. f. Unskilled worker. g. Assisting wife.

Front column: 1. Form of care. 2. Crèche. 3. Municipal child minding. 4. Total (relative). 5. Private child minding (others). 6. At home (others). 7. At home (parents). 8. Total. 9. Total public care.

7.15. 3-5-year-olds distributed according to form of care within different categories of mothers' occupational status, for mothers working part-time or full-time. Percentage 136

Heading: a. Mother working 1–30 hours weekly. b. Mother working 31 hours and over weekly. c. Salaried employee in leading position, civil servant. d. Salaried employee not in leading position, civil servant. e. Skilled worker. f. Unskilled worker. g. Assisting wife.

Table Page

Front column: 1. Form of care. 2. Full-time day nursery. 3. Half-time day nursery. 4. Municipal child minding. 5. Total (relative). 6. Private child minding (others). 7. At home (others). 8. At home (parents). 9. Total. 10. Total public care.

8.1. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds from two-parent families with working or non-working mothers, distributed according to the family's annual net income. Further distributed according to form of care for working mothers. Percentage 142

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Working mothers. c. Public care. d. Private care (others). e. At home (parents). f. All working mothers. g. Non-working mothers.

Front column: 1. The family's net income. 2. Kr 0-29,999. 3. Kr 110,000 and over. 4. Total. 5. Total below Kr 49,999. 6. Total Kr 30-69,999. 7. Total Kr 90,000 and over.

8.2. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working or non-working mothers distributed according to fathers' social group. Further distributed according to form of care for working mothers. Percentage 145

Heading: a. 0-2 years. b. Working mothers. c. Public care. d. Private care (others). e. At home (parents). f. All working mothers. g. Non-working mothers.

Front column: 1. Social group. 2. Total.

8.3. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working or non-working mothers distributed according to schooling received by mothers. Further distributed according to form of care for working mothers. Percentage 146

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Working mothers. c. Public care. d. Private care (others). e. At home (parents). f. All working mothers. g. Non-working mothers.

Front column: 1. Mothers' schooling. 2. 9 years' schooling or less. 3. Technical preparatory examination, middle school and real school, with or without final examination. 4. Higher preparatory course, upper secondary school. 5. Total.

Table | Page

8.4. 0-2-year-olds with working or non-working mothers distributed according to housing density and according to care exclusively at home by parents or care away from home. By type of municipality. Percentage 148

Heading: a. Working mothers. b. At home (parents). c. Care away from home. d. All working mothers. e. Non-working mothers, care at home by parents.

Front column: 1. Copenhagen. 2. Less than 1 room per person. 3. 1-1.49 rooms per person. 4. 1.5 rooms and over per person. 5. Total. 6. Suburbs. 7. Boroughs. 8. Urban and rural areas, high provision. 9. Urban and rural areas, low provision. 10. All types of municipality.

8.5. 3-5-year-olds with working or non-working mothers distributed according to housing density and according to care at home by parents or care away from home. By type of municipality. Percentage 149

Heading: a. Working mothers. b. Non-working mothers. c. At home (parents). d. Care away from home. e. All working mothers. f. At home. g. Day nursery. h. All non-working mothers.

Front column: 1. Copenhagen. 2. Less than 1 room per person. 3. 1–1.49 rooms per person. 4. 1.5 rooms and over per person. 5. Total. 6. Suburbs. 7. Boroughs. 8. Urban and rural areas, high provision. 9. Urban and rural areas, low provision. 10. All types of municipality.

8.6. Proportion of 3-5-year-olds in day nurseries from two-parent families with non-working mothers, according to fathers' net income, fathers' social group and schooling received by mothers. Percentage 152

Heading: a. Proportion in day nurseries.

Front column: 1. Socio-economic groups. 2. Fathers' net income. 3. Kr 0-29,999. 4. Kr 110,000 and over. 5. Fathers' social group. 6. Mothers' schooling. 7. 9 years' schooling or less. 8. Technical preparatory examination, middle and real school, with or without final examination. 9. Higher preparatory course, upper secondary school.

9.1. Working mothers of 0-2-year-olds not cared for by parents, distributed according to met and unmet wishes for public day-care, within the areas covered by the survey. Percentage 162

Table Page

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Percentage of provision.

Front column: 1. Wishes for public care met. 2. Wishes for public care unmet. 3. Do not want public care. 4. Total. 5. Wishes for day-care centre met. 6. Wishes for day-care centre unmet. 7. Wishes for municipal child minding met. 8. Wishes for municipal child minding unmet. 9. Wishes for day-care centre: total. 10. Wishes for municipal child minding: total. 11. Wishes for public care: total.

9.2. Working mothers of 3-5-year-olds not cared for by parents, distributed according to met and unmet wishes for public day-care, within the areas covered by the survey. Percentage 163

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Percentage of provision.

Front column: 1. Wishes for public care met. 2. Wishes for public care unmet. 3. Do not want public care. 4. Total. 5. Wishes for day-care centre met. 6. Wishes for day-care centre unmet. 7. Wishes for municipal child minding met. 8. Wishes for municipal child minding unmet. 9. Wishes for day-care centre: total. 10. Wishes for municipal child minding: total. 11. Wishes for public care: total.

9.3. Families with working mothers who do not normally look after the children themselves and who want a change of the present care to a day-care centre place. Percentage who has answered "Yes" to various reasons for their wish for a change and to various reasons for not using the desired care. For the 0-2-year-olds and the 3-5-year-olds. Percentage 168

Heading: a. 0-2-year-olds.

Front column: 1. Reasons for their wish for a change: 2. Better for the child. 3. More convenient for the parents. 4. Cheaper. 5. Other reasons. 6. Reasons for not using the desired care: 7. Too expensive. 8. No vacant places. 9. Too far away from the home. 10. Not provided by the municipality.

Note: The answer "yes" or "no" is given for each category individually.

Table | Page

9.4. Working mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds not cared for by parents. Percentage within each form of care who wants a change to day-care centre or municipal child minding. Percentage 170

Heading: a. Day-care centre. b. Municipal child minding. c. Private child minding (relative). d. Private child minding (others). e. At home (relative). f. At home (others).

Front column: 1. 0-2 years. 2. Want a change to day-care centre. 3. Want a change to municipal child minding. 4. Wishes for a change to public care: total.

9.5. Working mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds not cared for by parents, distributed according to met and unmet wishes for public day-care, specified for the family's net income and mothers' schooling. Percentage 172

Heading: a. 0-2 year-olds. b. The family's net income. c. Kr 0-29,999. d. Kr 110,000. e. Mother's schooling. f. ≤ 9 years' schooling. g. Higher preparatory course, upper secondary school.

Front column: 1. Wishes for public care met. 2. Wishes for public care unmet. 3. Wishes for public care: total.

TF, ML, R = Technical preparatory examination, Middle School and Real School respectively, with or without final examination.

9.6. Working mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds not cared for by parents, distributed according to met and unmet wishes for public day-care within different categories of mothers' weekly working hours. Percentage 173

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Mothers' weekly working hours. c. 1-20 hours. d. 41 hours.

Front column: 1. Wishes for day-care centre met. 2. Wishes for municipal child minding met. 3. Wishes for day-care centre unmet. 4. Wishes for municipal child minding unmet. 5. Do not want public care. 6. Total. 7. Wishes for public care met: total. 8. Wishes for public care unmet: total. 9. Wishes for public care: total.

9.7. Working mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds not cared for by parents, distributed according to met and unmet wishes for public day-care, specified for sole supporters and two-parent families. Percentage 174

Table Page

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Sole supporter. c. Two-parent family.

Front column: 1. Wishes for day-care centre met. 2. Wishes for municipal child minding met. 3. Wishes for day-care centre unmet. 4. Wishes for municipal child minding unmet. 5. Wishes for public care: total.

9.8. Mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds not employed outside the home who have answered "Yes" to the following reasons for not going out to work: 1. no possibility of care; 2. care is too expensive. Within the areas covered by the survey. Percentage 176

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total. g. Not employed outside the home. h. All families.

Front column: 1. Not employed outside the home because: 2. No available care. 3. 0-2-year-olds. 4. Care is too expensive.

Note: The percentage of "yes" answers is based on mothers not employed outside the home and all families respectively. The two reasons are given as answers to individual questions.

9.9. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds whose mothers are not employed outside the home, distributed according to met and unmet wishes for public care, within the areas covered by the survey. Percentage 179

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total.

Front column: 1. 0-2 years. 2. Wishes for day-care centre met. 3. Wishes for municipal child minding met. 4. Wishes for day-care centre unmet. 5. Wishes for municipal child minding unmet. 6.Do not want public care. 7. Total. 8. Proportion of mothers not employed outside the home out of total.

9.10. Families with mothers not employed outside the home wanting a day-care centre place who have answered "Yes" to various reasons for this wish and to various reasons for not using the desired form of care. Percentage 180

Heading: a. 0-2-year-olds.

Front column: 1. Reasons for their wish for day-care centre: 2. Want to be relieved of the work part of the day. 3. It will benefit the child. 4. Want to find a job. 5. Other reasons. 6. Why is the child not in a day-care

centre: 7. Too expensive. 8. No vacant places. 9. Too far away from the home. 10. Not provided by the municipality.

Note: The reasons are given as "yes" or "no" answers to individual questions.

9.11. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds whose mothers are not employed outside the home, distributed according to met and unmet wishes for public care, specified for the family's net income, fathers' social group and mothers' schooling. Percentage 182

Heading: a. 0-2-year-olds. b. The family's net income. c. Kr 0-29,999. d. Kr 110,000. e. Father's social group. f. Mother's schooling. g. ≤ 9 years' schooling. h. Higher preparatory course, upper secondary school.

Front column: 1. wishes for public care met. 2. Wishes for public care unmet. 3. Wishes for public care: total.

TF, ML, R = Technical preparatory examination, Middle School and Real School respectively, with or without final examination.

9.12. Working mothers of 0-2-year-olds not cared for by parents and mothers of 0-2-year-olds not employed outside the home, distributed according to met and unmet wishes for public care, specified for areas covered by the survey. Percentage 184

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total.

Front column: 1. Working mothers – wishes for public care met. 2. working mothers – wishes for public care unmet. 3. Working mothers – do not want public care. 4. Mothers not employed outside the home – unmet wishes for public care motivated by desire to work. 5. Mothers not employed outside the home – unmet wishes for public care motivated by other things. 6. Mothers not employed outside the home – do not want public care. 7. Total. 8. Working mothers – wishes for public care: total. 9. Mothers not employed outside the home – wishes for public care: total. 10. Wishes for public care: total. 11. Unmet wishes for public care: total. 12. Working (not cared for by parents) + not employed outside the home – proportion of all*.

* Comprises working mothers of 0-2-year-olds not cared for by parents and mothers of 0-2-year-olds not employed outside the home.

Table | Page

9.13. Working mothers of 3-5-year-olds not cared for by parents and mothers of 3-5-year-olds not employed outside the home, distributed according to met and unmet wishes for public care, specified for areas covered by the survey. Percentage 185

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban and rural areas, high provision. e. Urban and rural areas, low provision. f. Total.

Front column: 1. Working mothers – wishes for public care met. 2. Working mothers – wishes for public care unmet. 3. Working mothers – do not want public care. 4. Mothers not employed outside the home – wishes for public care met. 5. Mothers not employed outside the home – unmet wishes for public care motivated by desire to work. 6. Mothers not employed outside the home – unmet wishes for public care motivated by other things. 7. Mothers not employed outside the home – do not want public care. 8. Total. 9. Working mothers – wishes for public care: total. 10. Mothers not employed outside the home – wishes for public care: total. 11. Wishes for public care: total. 12. Unmet wishes for public care: total. 13. Working (not cared for by parents) + not employed outside the home – proportion of all*.

* Comprises working mothers of 3-5-year-olds not cared for by parents and mothers of 3-5-year-olds not employed outside the home.

10.1. Proportion of working parents whose child is cared for away from the home who have answered various questions concerning the child's welfare in the form of care used either neutrally or negatively. Percentage 189

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Day nursery.

Front column: 1. How happy is the child in the day-care centre/child minding. 2. Fairly happy. 3. Not too happy. 4. The child's reaction when it has to leave to go to the place of care. 5. Does not mind leaving. 6. Is sorry to leave. 7. The child's relations to the other children at the place of care. 8. Feels a little insecure together with the other children. 9. Is apprehensive of the other children. 10. The child's relations to the adult/adults at the place of care. 11. Not particularly attached to any adult/adults. 12. Does not care very much for the adult/adults. 13. The child's attitude to occupation. 14. Feels bored at times. 15. Feels bored most of the time.

Note. The answers "the child is too young" and "don't know" are excluded from the percentage calculation.

Table | Page

10.2. Working parents' views on the child's safety and the care received when looked after away from home. Percentage. 192

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Day nursery.

Front column: 1. Is the child's safety given sufficient consideration. 2. Yes, absolutely. 3. Yes, generally speaking. 4. No, not really. 5. No, too little consideration. 6. Total. 7. Does the staff/child minder give enough care to the child. 8. Yes, almost too much. 9. Yes, sufficient care. 10. Too little. 11. The child is left to itself too much.

10.3. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds with working parents, distributed according to number of hours cared for away from home*. Percentage 196

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Care away from home: total. f. Full-time day nursery.

Front column: 1. Number of hours per week cared for away from home. 2. 1–25 hours. 3. 40 hours and over. 4. Total.

* Excluding care in half-time nursery.

10.4. Working parents whose child is cared for away from home, distributed according to the number of hours considered to be best for the child in child minding arrangement/day-care centre. For different categories of the present hours of care. Percentage 197

Heading: a. Day-care centre. b. Municipal child minding. c. Private child minding. d. Care away from home: total.* e. Present number of weekly hours in care. f. 1–25 hours. g. 40 hours.

Front column: 1. It is considered best for the child to have. 2. 0–2 years. 3. More hours than now. 4. Present number of hours suitable. 5. Fewer hours than now. 6. Total.

* Excluding half-time day nursery.

10.5. Proportion of working families whose child is cared for away from home who find it difficult to meet the cost of care. For each form of care, for sole supporters, for two-parent families and for families with a different number of children under the age of 6. Percentage 200

Table Page

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Day nursery.

Front column: 1. All paying working families. 2. Yes, it is difficult to meet the cost. 3. 1 child under the age of 6. 4. 2 or more. 5. Sole supporter. 6. Two-parent family. 7. Pay nothing (excluded from the percentage calculation). 8. All working families.

Note: Families who pay nothing are excluded from the percentage calculation.

10.6. Proportion of working families whose child is cared for away from home who need different times of care than at present. Percentage 202

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Day nursery.* f. Percentage of "yes" answers.

Front column: 1. Do you need other times of care due to working hours. 2. If "yes", do you need them**. 3. Earlier in the morning. 4. Later in the day. 5. On Saturdays. 6. On Sundays. 7. In the evening. 8. Possibility of staying over night.

I = Percentage of "yes" answers within each category is based only on those families needing additional care.

II = The percentage is based on all working families within the form of care.

* Only full-time day nursery.

** The answer "yes" or "no" is given for each category individually.

10.7. Working families whose children cared for away from home, distributed according to problems of care in case of the child's illness. Percentage 204

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Full-time day nursery.

Front column: 1. Problems of care in case of illness. 2. Yes, often. 3. Yes, sometimes. 4. Seldom. 5. No, never. 6. Total. 7. Often plus sometimes.

10.8. Families whose child is cared for at home, distributed according to how often the child plays with other children in the neighbourhood, for the 1½ to 2-year-old children and for the 3-5-year-olds. Percentage 213

Table Page

Heading: a. 1½-2-year-olds. b. At home (not by parents). c. At home (by working parents). d. At home (by mother not employed outside the home). e. At home : total.

Front column: 1. Does the child play with other children in the neighbourhood. 2. Yes, often. 3. Yes, sometimes. 4. No, seldom. 5. Total.

10.9. Distribution of answers to the question whether the parents feel their child has good indoor possibilities of play and scope of action at home, by form of care. Percentage. 216

Heading: a. Day-care centre. b. Municipal child minding. c. Private child minding. d. At home (relative). e. At home (others). f. At home (by working parents). g. At home (by mother not employed outside the home). h. Total.

Front column: 1. Indoor possibilities. 2. 0-2 years. 3. Excellent. 4. Good. 5. Fair. 6. Poor. 7. Very poor. 8. Total.

10.10. Proportion of families who stated that they feared their child might be harmed playing near home, for different forms of care and for the 1½-2-year-olds and the 3-5-year-olds 216

Heading: a. Day-care centre. b. Municipal child minding. c. Private child minding. d. At home (not by parents). e. At home (by working parents). f. At home (by mother not employed outside the home). g. Total.

Front column: 1. Uneasy about play outdoors. 2. 1½-2 years. 3. Yes.

11.1. Proportion of working and non-working mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds who stated that their occupational situation gives greater personal satisfaction. Percentage 223

Heading: a. Weekly working hours: 1-30. b. Weekly working hours: 31. c. All working mothers. d. Mothers not employed outside the home.

Front column: 1. Does the fact that you are not/are employed outside the home have the following effect. 2. Affirmative answer to: Greater personal satisfaction. 3. 0-2 years.

11.2. Non-working mothers of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds, distributed according to whether they wish to or have plans of starting a job. Percentage 231

Table Page

Heading: a. Non-working mothers of 0-2-year-olds. b. Non-working mothers of 3-5-year-olds. c. Cared for at home. d. Full-time day nursery. e. Half-time day nursery. f. Cared for at home. g. All non-working mothers.

Front column: 1. Wishes for or plans of getting a job. 2. Yes, when the youngest child can get a day nursery place. 3. Yes, when the youngest child enters school. 4. Yes, when the youngest child is about 10 years. 5. Yes, immediately, if I could have the child cared for. 6. Yes, if I can find a job. 7. No, I am not considering finding a job. 8. Total. 9. Total f + b + c. Total b + c. Total d + e.

11.3. Working mothers of 0-2-year-olds, distributed according to whether they would prefer a change in the number of their present working hours if it was possible, for mothers working part-time or full-time and for different forms of care. Percentage ..... 23[illegible]

Heading: a. Mothers working part-time (1-30 hours weekly). b. Mothers working full-time (31 hours and over weekly). c. Crèche. d. Municipal child minding. e. Private child minding. f. At home (not by parents). g. At home (by parents). h. All mothers working part-time. i. All mothers working full-time.

Front column: 1. Want a change in the number of working hours. 2. Yes, an increase in the number. 3. Yes, a decrease so as to work part-time. 4. Yes, a few hours a day. 5. Yes, would like to stay at home and look after the child/children. 6. No, do not wish any change. 7. Total. 8. Total "few hours" and "at home".

11.4. Working mothers of 3-5-year-olds, distributed according to whether they would prefer a change in the number of their present working hours if it was possible, for mothers working part-time or full-time and for different forms of care. Percentage 238

Heading: a. Mothers working part-time (1-30 hours weekly). b. Mothers working full-time (31 hours and over weekly). c. Full-time day nursery. d. Half-time day nursery. e. Municipal child minding. f. Private child minding. g. At home (not by parents). h. At home (by parents). i. All mothers working part-time. j. All mothers working full-time.

Front column: 1. Want a change in the number of working hours. 2. Yes, an increase in the number. 3. Yes, a decrease so as to work part-time. 4. Yes, a few hours a day. 5. Yes, would like to stay at home and look after the child/children. 6. No, do not wish any change. 7. Total. 8. Total "few hours" and "at home".

Table Page

11.5. Working fathers of 0-2-year-olds, distributed according to whether they would prefer a change in the number of their present working hours if it was possible. For mothers not employed outside the home and for those working part-time or full-time and for different forms of care. Percentage 242

Heading: a. Mothers not employed outside the home. b. Mothers working part-time (1-30 hours weekly). c. Mothers working full-time (31 hours and over weekly). d. At home (by parents). e. Crèche. f. Municipal child minding. g. Private child minding. h. At home (not by parents). i. Total. j. All working fathers.

Front column: 1. Fathers' wishes for a change in the number of working hours. 2. Yes, an increase in the number. 3. Yes, a decrease so as to work part-time. 4. Yes, a few hours a day. 5. Yes, would like to stay at home and look after the child/children. 6. No, do not wish any change. 7. Total.

11.6. Working fathers of 3-5-year-olds, distributed according to whether they would prefer a change in the number of their present working hours if it was possible. For mothers not employed outside the home and for those working part-time or full-time and for different forms of care. Percentage 243

Heading: a. Mothers not employed outside the home. b. Mothers working part-time (1-30 hours weekly). c. Mothers working full-time (31 hours and over weekly). d. At home + day nursery. e. Full-time day nursery. f. Half-time day nursery. g. Municipal child minding. h. Private child minding. i. At home (not by parents). j. At home (by parents). k. Total. l. All working fathers.

Front column: 1. Fathers' wishes for a change in the number of working hours. 2. Yes, an increase in the number. 3. Yes, a decrease so as to work part-time. 4. Yes, a few hours a day. 5. Yes, would like to stay at home and look after the child/children. 6. No, do not wish any change. 7. Total.

11.7. Parents of 0-2-year-olds, distributed according to what they consider best for their child, for the different forms of care within each category of the mothers' employment situation. Percentage 250

Table Page

Heading: a. Mothers working part-time (1-30 hours weekly). b. Mothers working full-time (31 hours and over weekly). c. Mothers not employed outside the home. d. Crèche. e. Municipal child minding. f. Private child minding. g. At home (not by parents). h. At home (by parents). i. All mothers working part-time. j. All mothers working full-time.

Front column: 1. The best for your child. 2. Mother cares for the child at home all day. 3. Mother at home half day, day-care centre half day. 4. Mother at home half day, father at home half day. 5. Child in day-care centre all day. 6. Father cares for the child at home all day. 7. Father at home half day, day-care centre half day. 8. Total.

11.8. Parents of 3-5-year-olds, distributed according to what they consider best for their child, for the different forms of care within each category of the mothers' employment situation. Percentage 251

Heading: a. Mothers working part-time (1-30 hours weekly). b. Mothers working full-time (31 hours and over weekly). c. Mothers not employed outside the home. d. Day nursery. e. Municipal child minding. f. Private child minding. g. At home (not by parents). h. At home (by parents). i. All mothers working part-time. j. All mothers working full-time.

Front column: 1. The best for your child. 2. Mother cares for the child at home all day. 3. Mother at home half day, day-care centre half day. 4. Mother at home half day, father at home half day. 5. Child in day-care centre all day. 6. Father cares for the child at home all day. 7. Father at home half day, day-care centre half day. 8. Total.

TRANSLATION OF SUPPLEMENTARY TABLES

Table — Page

3.I. All Danish municipalities (4 categories of urbanization degree of municipality) distributed according to the percentage of provision of day-care centre and municipal child minding for 0-2-year-olds, and the average number of 0-2-year-olds per municipality within each municipal group. Number. 1975 348

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country. f. Municipalities. g. 0-2-year-olds per municipality.

Front column: 1. Percentage of provision of: 2. Day-care centre. 3. 10 and over. 4. Total. 5. Municipal child minding.

3.II. All Danish municipalities (4 categories of urbanization degree of municipality) distributed according to the percentage of provision of day-care centre and municipal child minding for 3-5-year-olds, and the average number of 3-5-year-olds per municipality within each municipal group. Number. 1975 349

Heading: a. Copenhagen and suburbs. b. Boroughs. c. Urban areas. d. Rural districts. e. Whole country. f. Municipalities. g. 3-5-year-olds per municipality.

Front column: 1. Percentage of provision of: 2. Day-care centre. 3. 50 and over. 4. total. 5. Municipal child minding.

4.I. Number of answers received and the weighted number of answers for 0-2-year-olds within the different combinations of municipal group and form of care 350

Heading: a. Crèche. b. Municipal child minding. c. Privately arranged care. d. Total.

Table Page

Front column: 1. Type of municipality. 2. Copenhagen, high provision. 3. Suburbs, high provision. 4. Boroughs, high provision. 5. Boroughs, low provision. 6. Urban areas, high provision. 7. Urban areas, low provision. 8. Rural districts, high provision. 9. Rural districts, low provision. 10. Total.

A = number of answers received.

B = weighted number of answers.

Note: The weight factor is calculated on the basis of figures available at the time of selection, cf. Source stated in Table 4.1.

4.II. Number of answers received and the weighted number of answers for 3-5-year-olds within the different combinations of municipal group and form of care 351

Heading: a. Full-time day nursery. b. Half-time day nursery. c. Municipal child minding. d. Privately arranged care. e. Total.

Front column: 1. Type of municipality. 2. Copenhagen, high provision. 3. Suburbs, high provision. 4. Boroughs, high provision. 5. Boroughs, low provision. 6. Urban areas, high provision. 7. Urban areas, low provision. 8. Rural districts, high provision. 9. Rural districts, low provision. 10. Total.

A = number of answers received.

B = weighted number of answers.

Note: The weight factor is calculated on the basis of figures available at the time of selection, cf. Source stated in Table 4.1.

5.I. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to number of brothers and sisters within certain age groups. Percentage 352

Heading: a. 0-2 years.

Front column: 1. Number of brothers and sisters. 2. No brother or sister between 0 and 6 years. 3. 1 or more brothers and sisters between 0 and 3 years*. 4. 1 or more brothers and sisters between 3 and 6 years**. 5. Total. 6. Only child or only brothers and sisters within the same age group.

* for 0-2-year-olds: *only* one or more brothers and sisters between 0 and 3 years.

** for 3-5-year-olds: *only* one or more brothers and sisters between 3 and 6 years.

Table | Page

5.II. All 0-2-year-olds and 3-5-year-olds included in the sample, distributed according to the form of care in the areas covered by the survey. Percentage 353

Heading: a. Copenhagen. b. Suburbs. c. Boroughs. d. Urban areas, high provision. e. Urban areas, low provision. f. Rural districts, high provision. g. Rural districts, low provision. h. Total.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2-year-olds. 3. Crèche. 4. Municipal child minding. 5. Private care (relative). 6. Private care (others). 7. At home (relative). 8. At home (others). 9. At home (parents). 10. Total. 11. Day nursery.

7.I. 0-2-year-olds and 3-5-year-olds distributed according to form of care within three categories of schooling received by working mothers. By fathers' social group. Percentage. 354

Heading: a. Social group: I + II. b. ≤ 9 years' schooling. c. Higher preparatory course, upper secondary school.

Front column: 1. Form of care. 2. 0-2-year-olds. 3. Crèche 4. Municipal child minding. 5. Private child minding. 6. At home (not by parents). 7. At home (by parents). 8. Total. 9. Full-time day nursery. 10. Half-time day nursery.

TF, ML, R = Technical preparatory examination, Middle School and Real School, with or without final examination.

9.I. Working mothers of children not cared for by parents, distributed according to met and unmet wishes for public day-care, in one-year age groups. Percentage 355

Heading: a. 0 year.

Front column: 1. Wishes for day-care centre met. 2. Wishes for municipal child minding met. 3. Wishes for day-care centre unmet. 4. Wishes for municipal child minding unmet. 5. Do not want public care. 6. Total. 7. Wishes for public care met. 8. Wishes for public care unmet. 9. Wishes for public care: total.

10.I. Monthly cost for working parents of 0-2-year-olds and 3-5-year-olds whose child is cared for away from home all day (more than 30 hours per week) for different forms of care. 356

Heading: a. 0-2-year-olds. b. Crèche. c. Municipal child minding. d. Private child minding. e. Day nursery.

Front column: 1. Monthly cost for parents paying the full amount. 2. Kr 1-199. 3. Kr 700 and over. 4. Total. 5. Average monthly cost in Kr.

Note: Families not paying for the care or receiving subsidy are excluded from the distribution and calculation of the average monthly cost.

TRANSLATION OF FIGURES

Figure — Page

10.1. Proportion of negative answers to the question whether the child is happy with its occupation in different forms of care, for the 0-2-year-olds and the 3-5-year-olds 211

a. Negative answers. b. Other answers. c. Care away from home. d. Care at home. e. 0-2-year-olds. f. Crèche. g. Municipal child minding. h. Private child minding. i. At home (not by parents). j. At home (by working parents). k. At home (by mother not employed outside the home). l. 3-5-year-olds. m. Day nursery.

11.1. Proportion of mothers not employed outside the home and working mothers who stated that their employment situation gives greater personal satisfaction, and proportion who stated that their employment situation means better relations to the child/children. For the 0-2-year-olds and the 3-5-year-olds. Percentage 226

a. Proportion who stated greater personal satisfaction. b. Proportion who stated better relations to the child/children. c. 0-2-year-olds. d. 3-5-year-olds. e. Working mothers. f. Mothers not employed outside the home.

11.2. Proportion who have no plans of finding a job among mothers not employed outside the home who gave "yes" and "no" answers respectively to the questions of: 1. Greater personal satisfaction at staying at home. 2. Do you feel happy with staying at home all day. Percentage 234

a. 0-2-year-olds. b. 3-5-year-olds. c. Greater personal satisfaction. d. Not greater personal satisfaction. e. Hereof: no plans of starting a job. f. Not exactly unhappy. g. Do not feel happy.

TRANSLATION OF SUPPLEMENTARY FIGURES

Figure — Page

8.1. 0-2-year-olds in families selected according to net income and father's social group*, distributed according to form of care. Percentage 358

a. Public care. b. Care at home (by parents), working mother. c. Care at home (by parents), mother not employed outside the home. d. Other forms of care. e. 0-2-year-olds. f. Family's net income. g. Father's social group. h. Less than Kr 50,000. i. Kr 110,000 and over. j. Social group V. k. Social group: I + II.

* Only two-parent families with working or non-working mothers.

8.2. 0-2-year-olds in families selected according to housing density and mother's schooling*, distributed according to form of care. Percentage 359

a. Public care. b. Care at home (by parents), working mother. c. Care at home (by parents), mother not employed outside the home. d. Other form of care. e. 0 -2-year-olds. f. Housing density. g. Mother's schooling. h. Less than 1 room per person. i. 1.5 rooms and over per person. j. Mother 9 years' schooling or less. k. Mother higher preparatory course, upper secondary school.

* Only two-parent families with working or non-working mothers.

8.3. 3-5-year-olds in families selected according to net income and father's social group*, distributed according to form of care. Percentage 360

a. Public care. b. At home (by parents), working mother. c. At home (by parents), mother not employed outside the home. d. Other form of care. e. 3-5-year-olds. f. Family's net income. g. Father's social group. h. Less than Kr 50,000. i. Kr 110,000 and over. j. Social group V. k. Social group: I + II.

* Only two-parent families with working or non-working mothers.

Figure Page

8.4. 3-5-year-olds in families selected according to housing density and mother's schooling*, distributed according to form of care. Percentage 361

a. Public care. b. At home (by parents), working mother. c. At home (by parents), mother not employed outside the home. d. Other form of care. e. 3-5-year-olds. f. Housing density. g. Mother's schooling. h. Less than 1 room per person. i. 1.5 rooms and over per person. j. Mother 9 years' schooling or less. k. Mother higher preparatory course, upper secondary school.

* Only two-parent families with working or non-working mothers.

8.5. 0-2-year-olds within different forms of care, distributed according to different family net incomes*. Percentage . 362

a. The family's net income: b. Less than Kr 50,000. c. Kr 110,000 and over. d. Other income. e. Public care, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home.

* Only for two-parent families with working or non-working mothers.

8.6. 0-2-year-olds within different forms of care, distributed according to father's social group*. Percentage 363

a. Father's social group. b. Social group V. c. Social group: I + II. d. Other groups. e. Public care, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home.

* Only for two-parent families with working or non-working mothers.

8.7. 0-2-year-olds within different forms of care, distributed according to housing density* of family dwelling. Percentage 364

a. Housing density. b. Less than 1 room per person. c. 1.5 rooms and over. d. Other housing density. e. Public care, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home.

*Only for two-parent families with working or non-working mothers.

8.8. 0-2-year-olds within different forms of care, distributed according to mother's schooling*. Percentage 365

a. Mother's schooling. b. 9 years' schooling or less. c. Higher preparatory course, upper secondary school. d. Other schooling. e. Public care,

Figure Page

working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home.

*Only two-parent families with working or non-working mothers.

8.9. 3-5-year-olds within different forms of care, distributed according to different family net incomes*. Percentage . 366

a. The family's net income. b. Less than Kr 50,000. c. Kr 110,000 and over. d. Other income. e. Day nursery, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home. i. Day nursery, mother not employed outside the home.

* Only two-parent families with working or non-working mothers.

8.10. 3-5-year-olds within different forms of care, distributed according to father's social group*. Percentage 367

a. Father's social group. b. Social group V. c. Social group: I + II. d. Other groups. e. Day nursery, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home. i. Day nursery, mother not employed outside the home.

* Only two-parent families with working or non-working mothers.

8.11. 3-5-year-olds within different forms of care, distributed according to housing density* of family dwelling. Percentage 368

a. Housing density. b. Less than 1 room per person. c. 1.5 rooms and over. d. Other housing density. e. Day nursery, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home. i. Day nursery, mother not employed outside the home.

* Only for two-parent families with working or non-working mothers.

8.12. 3-5-year-olds within different forms of care, distributed according to mother's schooling*. Percentage 369

a. Mother's schooling. b. 9 years' schooling or less. c. Higher preparatory course, upper secondary school. d. Other schooling. e. Day nursery, working mother. f. Private care, not by relative, working mother. g. At home (by parents), working mother. h. At home (by parents), mother not employed outside the home. i. Day nursery, mother not employed outside the home.

* Only for two-parent families with working or non-working mothers.

Figure Page

10.1. Index for the child's welfare in different forms of care away from home. Number of negative answers to five questions about welfare. Percentage 370

a. No negative answers to the five questions. b. 1 negative answer to the five questions. c. 2 or more negative answers (maximum 5). d. 0-2-year-olds. e. 3-5-year-olds. f. Crèche. g. Municipal child minding. h. Private child minding. i. Day nursery. j. Municipal child minding. k. Private child minding.

Construction of index:	Maximum 5 negative answers per family
1. General welfare	a. fairly happy. b. not too happy
2. When the child has to leave	a. sorry to leave
3. Relations to the other children	a. feels a little insecure. b. is apprehensive of the other children
4. Relations to the adult/adults	a. not particularly attached to any adult/adults. b. do not care very much for the adult/adults
5. Occupation	a. feels bored at times. b. feels bored most of the time

10.2. Index for parents' satisfaction with different forms of care away from home. Number of negative answers to four questions about satisfaction. Percentage 371

a. No negative answers to the four questions. b. 1 negative answer to the four questions. c. 2 or more negative answers (maximum 4). d. 0–2-year-olds. e. 3–5-year-olds. f. Crèche. g. Municipal child minding. h. Private child minding. i. Day nursery. j. Municipal child minding. k. Private child minding.

Construction of index:	maximum 4 negative answers per family
1. The same view on the bringing up of children	a. no, but nevertheless satisfied. b. no, I'm not quite satisfied
2. Is the child's safety given sufficient consideration	a. no, not really. b. no, too little consideration
3. Does the child receive enough care	a. no, too little. b. the child is left to itself too much
4. Do the parents have sufficient contact with staff/child minder	a. no

TRANSLATION OF APPENDIXES

Appendix A. Composition of the five social groups.

Social group I:	Self-employed persons in urban trades with 21 or more subordinates, salaried employees in top posts or salaried employees with academic education, landed squires.
Social group II:	Self-employed persons running mediumsized firms and salaried employees with 11-50 subordinates, farmers holding large farms, salaried employees with longer theoretical but non-academic education.
Social group III:	Farmers, self-employed persons in small-scale urban trades (0-5 subordinates) and salaried employees with 1-9 subordinates.
Social group IV:	Skilled workers, smallholders, salaried employees doing routine work.
Social group V:	Unskilled and semi-skilled workers.

Appendix B. Free place limits.

Up to 1 October 1975, the following income limits applied for free places in a day-care centre (normally the parents' joint current taxable income):

Taxable income:	
Less than Kr 20,000	a whole free place
From Kr 20,000 up to Kr 30,000	a 3/5th free place
From Kr 30,000 up to Kr 40,000	a 2/5th free place

If there is more than one child under 18 years living at home, these income limits are increased by Kr 3,500 for each additional child.
From 1 October 1975, the scaling down of the free place subsidies was extended to cover a wider income interval.
The free place limits were adjusted most recently on 1 April 1979. After that date, an income of less than Kr 40,000 gives a whole free place, while a subsidized free place can be obtained by parents whose income is between Kr 40,000 and Kr 80,000.

LITTERATURLISTE

Bagger, Hedevig: Den danske Børnehave, en Haandbog. København 1891.

Bagger, Hedevig: Folkebørnehaven som Støtte for Hjem og Skole. København 1900.

Bagger, Sofus: Oversigt over Asylvirksomheden i Danmark. Købnhavn 1905.

Betænkning fra Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn om Børnehaveproblemer. Betænkning nr. 337, 1963.

Betænkning fra Børne- og Ungdomsforsorgens Pædagogiske Nævn om Børnehaveproblemer: Betænkning om omlægning af daginstitutionernes struktur. Betænkning nr. 654, 1972.

Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse fra 1972. Nyt fra Danmarks Statistik, nr. 92, 8. maj 1974.

Et Fristed igennem 100 Aar. Valby Børne-asyl 1843–1943. København 1944.

Forslag til Lov om Tilskud til Fremme af forebyggende Børneforsorg. Rigsdagstidende for 1918–19, tillæg A. København 1919.

Hansen, N. Juel: Den Fröbelske Børnehave, dens Maal og Indretning. København 1871.

Jacoby, Hedvig: Deprivationssyndromet og den psykopatiske udvikling. Nordisk psykiatrisk tidsskrift, bd. 23, 1969.

Jespersen, Inge: Er vore vuggestuer rigtigt indrettet? Dansk Institutionstidsskrift, årg. 5, nr. 10, 1969,

Nyborg børnehave og vuggestue 1861–1961. Nyborg 1961.

Platz, Merete: Velkommen til børnehaveklasserne. Socialforskningsinstituttets publikation 76. København 1977.

Redegørelse om udbygningsplaner '79. Socialstyrelsen, København 1979.

Rousseau, Jean Jacques: Émile. Bd. I. København 1962.

Sigsgård, Jens: Folkebørnehave og socialpædagogik. Træk af asylets og børnehavens historie. København 1978.

Socialministeriets cirkulære af 29. marts 1976: Cirkulære om institutioner under kommunerne over visse særlige plejehjem.

Socialstyrelsens cirkulæreskrivelse nr. 581 af 15. juni 1978: Vejledning om formidlet dagpleje.

Statistiske Efterretninger, A, 1979, 12: Den sociale ressourceopgørelse den 11. januar 1978. Danmarks Statistik. København 1979.

STIKORDSREGISTER

A

Afstand som hindring for offentlig pasning 98, 168f., 180f.
Alder, barnets
- mødrenes arbejdstider 65, 69, 71ff.
- mødrenes erhvervssituation 65, 73
- pasningsform 75ff.
- pasningstid 195f.
- søskendes alder 71
- udbud af offentlig pasning 67ff., 73
  - urbanisering 34f., 38ff., 67f., 73ff.
- ønsker om offentlig pasning 165ff., 177f.
- ønsker om ændret erhvervssituation 230 ff., 235, 237ff.

Aldersintegrerede institutioner 28f., 34f.
Arbejdstider
- fædrenes 62ff.
  - ønsker om ændring 241ff.
- mødrenes ugentlige 65ff.
  - barnets alder 71ff.
  - barnets pasningsform 75ff.
  - familietype 91ff.
  - urbanisering 66f.
  - ved forskellig offentlig dækning 69ff.

Arbejdstidspunkt, mødrenes
- barnets pasningsform 82ff.
- skoleuddannelse 129f., 139, 154f.

B

Beboelsestæthed
- barnets pasningsform 147ff.
- urbanisering 148ff.

Betaling for pasning
- hindring for mødrenes udearbejde 176ff.
- problemer 198ff.

Børnehaver
- halvdags 28, 35
- heldags 28, 35
- pladsantal 26, 30
- udvikling (historisk) 18ff.

D

Daginstitutioner
- barnets alder 28f., 34f., 46
- betaling 198ff.
- dækning
  - efterspørgsel 162ff., 179ff.
  - urbanisering 35ff.
- efterspørgsel 162ff., 179ff.
- hindringer for brug 168ff., 181
- lovgivning 25, 29f.
- mødrenes erhvervssituation 68ff., 75ff.
- målsætning 25, 29
- problemer ved benyttelsen 189ff., 206ff.
- socio-økonomisk familiebaggrund 109ff., 141ff.
- tilfredshed 189ff., 224
- udvikling 25, 30f.
- varighed af barnets ophold 195ff.
- ønsker om nedsat arbejdstid 236ff., 242f.

Dagpleje, kommunal
- barnets alder 29, 34f.
- betaling 198ff.
- dækning
  - efterspørgsel 162ff.
  - urbanisering 35ff.
- efterspørgsel 162ff.
- lovgivning 30
- mødrenes erhvervssituation 68ff., 75ff.
- problemer ved benyttelsen 189ff., 206ff.
- socio-økonomisk familiebaggrund 109ff., 141ff.
- tilfredshed 189ff.
- udvikling 30f.
- varighed af barnets ophold 195ff.
- ønsker om nedsat arbejdstid 236ff., 242f.

Dagpleje, privat
- barnets alder 75ff., 88ff., 103f.
- hos bedsteforældre 88ff., 103f., 113ff., 170

420

- mødrenes erhvervssituation 75ff.
- socio-økonomisk familiebaggrund 113ff
- tilfredshed 189ff.
- varighed af barnets ophold 195ff.
- ønsker om nedsat arbejdstid 236ff., 242f.
- ønsker om ændring til offentlig pasning 162ff., 170f.

Dataindsamling 56ff.

E

Enlige mødre
- arbejdstider 92f.
- barnets pasningsform 94ff.
  - urbanisering 95ff.
  - ved forskellig offentlig dækning 97ff.
- erhvervssituation 92f.
- ønsker om offentlig pasning 174f.

Erhvervssituation
- fædrenes 62f.
- mødrenes
  - barnets alder 64ff.
  - barnets pasningsform 75ff.
  - konsekvenser 221ff.
  - tilfredshed 221ff.
  - urbanisering 65ff.
  - ved forskellig offentlig dækning 67ff.
  - ønsker om ændring 229ff.
    - barnets pasningsform 238ff., 240
    - stilling 233, 240
    - ved forskellig offentlig dækning 232f.

F

Familiestørrelse
- barnets pasningsform 106ff.
- mødrenes erhvervssituation 105f.
- urbanisering 105

Fædrene
- arbejdstider 62ff.
  - ønsker om ændring 241ff.
- socialgruppe 120ff., 144
  - barnets pasningsform 120ff., 144

H

Hindringer
- forbrug af offentlig pasning 168,181
- for mødrenes erhvervsarbejde 177f.

Hjemmearbejdende mødre
- barnets alder 65, 71f.
- barnets pasningsform 75
- forhold til barnet 225ff.
- motiver 177f., 229f.
- personlig tilfredshed 222ff.
- socio-økonomiske forhold 141ff.
- urbanisering 65ff.
- ved forskellig offentlig dækning 65ff.
- ønsker eller planer om erhverv
  - barnets pasningsform 230f.
  - tidligere stilling 233
  - ved forskellig offentlig dækning 232
- ønsker om daginstitution
  - barnets alder 178ff.
  - urbanisering 178ff.
  - ved forskellig offentlig dækning 178ff.

Holdninger, forældrenes
- til barnets ideelle pasningssituation 249ff.
- til barnets opholdstid i udepasningen 195ff., 207f.

I

Indtægt, familiens
- barnets pasningsform 110ff., 142f.
- betalingsproblemer 201
- ønsker om offentlig pasning 171f., 182f.

M

Medhjælpende hustruer
- barnets pasningsform 80, 82

Motiver
- til valg af pasningsform 167ff., 180f.
- til at være hjemmearbejdende 177f., 229f.

O

Offentlig dækningsprocent
- barnets alder 34ff., 46, 71f.
- barnets pasningsform 34ff., 75ff.,
- definition 34, 62
- mødrenes erhvervsfrekvens 67ff., 75ff.
- mødrenes planer om erhvervsarbejde 181, 232

- udækkede ønsker om offentlig pasning 162ff., 179ff.
- urbanisering 36ff.

P

Pasningsform, barnets
- beboelsestæthed 147ff.
- familiens indtægt 110ff., 143
- fædrenes socialgruppe 120, 144ff.
- motiver til valg 167f., 180f.
- mødrenes arbejdstidspunkt 82ff.
- mødrenes skoleuddannelse 125ff., 144f.
- mødrenes stilling 131ff.
- mødrenes ugentlige arbejdstid 75ff.
- tilfredshed 187ff.
- urbanisering 36ff., 75ff.
- ved forskellig offentlig dækning 75ff.
- ønsker om ændring 166f.

Pasningstid, barnets
- behov for ændring af 201ff.
- forældrenes holdning til 196f., 207f.
- pasningsform 195f.

S

Skoleuddannelse, mødrenes
- barnets pasningsform 125ff., 144f.
- forældrenes holdning til ideel pasning 196f., 207f.
- mødrenes arbejdstidspunkt 129f.
- mødrenes erhvervssituation 144ff.
- mødrenes tilfredshed med erhvervssituationen 224f. 227
- ønsker om offentlig pasning 171ff., 182f.

Stikprøven 56ff.

Stilling, mødrenes
- barnets pasningsform 131ff.
- mødrenes tilfredshed med erhvervssituationen 224f., 233

Sygdom, barnets
- pasningsproblemer 203ff.
  - barnets pasningsform 204ff.

Søskende
- antal 105
- alder 71
- barnets pasningsform 105ff.

T

Tilfredshed, forældrenes
- arbejdstider 237ff.
- barnets pasningsform 187ff., 249ff.
- erhvervssituation 221ff.
- legemuligheder i og omkring boligen 215ff.

U

Udearbejdende mødre
- barnets alder 69ff., 82
- ved forskellig offentlig dækning 69ff., 82

Undersøgelsens formål 31f.

V

Vuggestuer
- pladsantal 28, 30f., 34ff.
- udvikling 30f.

Å

Åbningstider
- hindring for brug af offentlig pasning 169
- ønsker om ændring af 201ff.

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS SKRIFTER SIDEN 1.1.1979*

PUBLIKATIONER

82 III. Erik Jørgen Hansen, Søren Geckler og Mogens Kring Rasmussen: *Fordelingen af levekårene.* Hovedresultater fra velfærdsundersøgelsen. Bind III: *Den samlede fordeling.*
1980. 442 s. Kr. 99,45 (bd. III + IV).

IV. Erik Jørgen Hansen: *Fordelingen af levekårene.* Hovedresultater fra velfærdsundersøgelsen. Bind IV: *De dårligt stillede.*
1980. 354 s. Kr. 99,45 (bd. III+ IV).

V. Erik Jørgen Hansen: *Fordelingen af levekårene.* Hovedresultater fra velfærdsundersøgelsen. Bind V: *Et sammendrag.*
1979. 116 s. Kr. 21,30.
(The distribution of the living conditions. Main results from the welfare survey. Part I: Theory, method, and summary. Part II: The elements of the living conditions. Part III: The total distribution. Part IV: The badly situated. Part V: Resumé).

85. Per Hübbe: *Invalidepensionistundersøgelserne 5. Forhold efter første ansøgning.*
1979. 170 s. Kr. 46,65. Engelsk summary.
(Surveys of disability pensioners 5. Situation after the first application).

86. Gunnar Viby Mogensen, Henrik Mørkeberg og Jon Sundbo: *Småbyer i landdistrikter.*
1979. 422 s. Kr. 103,50. Engelsk summary.
(Villages in rural areas. Population development and living conditions).

87. Jytte Ussing: *Om abort.*
1979. 87 s. Kr. 25,35. Engelsk summary.
(Facts about legally induced abortion).

88. Rita Knudsen: *De kontante ydelsers størrelse 1978.*
1979. 141 s. Kr. 26,40. Engelsk summary.
(The size of social cash payments – 1978).

---

* En fuldstændig liste over instituttets skrifter kan fås ved henvendelse til instituttet (se adressen side 4).

89. P–H Kühl og Jens Kristian Munk: *Folkebiblioteket og befolkningen.*
1979. 269 s. Kr. 62,90. Engelsk summary.
(The public library and the population).

90. Jan Plovsing og Winnie Jørgensen: *Byfornyelse på Nørrebro.*
1979. 304 s. Kr. 56,80.

91. Ingrid Henriksen, Peder J. Pedersen, Morten Skak og Niels Westergård-Nielsen:
Arbejdsløshedsundersøgelserne 1. Efterspørgsel og udbud på arbejdsmarkedet.
1979. 304 s. Kr. 116,65. Engelsk summary.
(The unemployment surveys 1. Demand and supply of the labour market).

92. Mette Kjøller: *Undersøgelse i den primære sundhedstjeneste 1. Hjemmesygeplejersker.*
Organisation, funktioner og samarbejde.
1979. 432 s. Kr. 60,85. Engelsk summary.
(Survey of the primary health service 1. Home nurses. Organization, functions and co-operation).

93. Mogens Kjær Jensen: *Børn og døgninstitutioner.* En undersøgelse af opvækstmiljøet på døgninstitutioner.
1979. 304 s. Kr. 50,75. Engelsk summary.
(Children and residential institutions. A survey of the environment of upbringing in residential institutions).

94. Ole Svane og Lone Christiansen: *Sikkerhed, sundhed og stress.* Rapport nr. 1 fra undersøgelsen: Sikkerhed og tilskadekomst i træbearbejdende virksomheder inden for møbel-, inventar- og bygningsindustrien.
1979. 267 s. Kr. 81,15. Engelsk summary.
(Safety, health and stress. Report No. 1 from the study: Safety and accidents in wood-working firms in furniture, equipment and building industries).

95. Sten Martini: *Invalidepensionistundersøgelserne 6. Invalidepensionisternes levevilkår.*
1980. 263 s. Kr. 79,15. Engelsk summary.
(Surveys of Disability Pensioners 6. Disability pensioners' living conditions).

96. Anders Rosdahl og Johannes Due: *Arbejdsløshedsundersøgelserne 2. Omfanget af ledighed og sygefravær.*
1980. 151 s. Kr. 55,00. Engelsk summary.
(The unemployment surveys 2. Extent of unemployment and sickness absence).

97. Elisabeth Hultcrantz: *Undersøgelse i den primære sundhedstjeneste II. Sundhedsplejersker.* Organisation, funktioner og samarbejde.
1980. 411 s. Kr. 60,85. Engelsk summary.
(Survey of the primary health service II. Health visitors. Organization, functions and co-operation).

98. Carl Nørregaard, Inge Mærkedahl og Bente Ørum: *Efg. Uddannelsen og eleverne.*
1980. 301 s. Kr. 45,65. Engelsk summary.
(Basic vocational training (Efg). Training provided and the students).

99. Ole Bertelsen: *Den unge familie i 70'erne.* Nogle resultater fra undersøgelsen af familiedannelse og kvinders erhvervsdeltagelse.
1980. 246 s. Kr. 45,00. Engelsk summary.
(The young family in the 1970s. Some results from the survey on family formation and women's employment outside the home).

100. Inger Koch-Nielsen: *Invalidepensionistundersøgelserne 7. Opvækstvilkår og erhvervsbaggrund.*
1980. 116 s. Kr. 42,00. Engelsk summary.
(Surveys of disability pensioners 7. Upbringing and occupational background).

101. Jon Sundbo: *Tilskadekomster – forekomst og risikofaktorer.* Rapport nr. 2 fra undersøgelsen: Sikkerhed og tilskadekomst i træbearbejdende virksomheder inden for møbel-, inventar- og bygningsindustrien.
1980. 242 s. Kr. 70,00. Engelsk summary.
(Accidents – occurrence and risk factors. Report No. 2 from the study: Safety and accidents in wood-working firms in furniture, equipment and building industries).

102. P-H Kühl og Sten Martini: *Psykisk sårbare.* Sociale livsbetingelser.
1981. 234 s. Kr. 75,00. Engelsk summary.
(Psychically vulnerable persons. Their social and living conditions).

STUDIER

38. Mogens Nord-Larsen: *At måle helbred.* En litteraturstudie.
1979. 201 s. Kr. 30,45. Engelsk summary.
(Measurement of health. A study of present literature).

39. Morten Nissen: *Skilsmisser og børn.* En gennemgang af foreliggende undersøgelser.
1980. 64 s. Kr. 22,00.

MEDDELELSER

27. P-H Kühl: *Fritid 1964–75.* Udviklingstendenser i fritidsadfærd og kultur.
1980. 70 s. Kr. 15,20.

28. Henning Friis og Per Vejrup Hansen: *Pensioner og tilbagetrækning indtil år 2000.*
1980. 103 s. Kr. 18,25.

30. Mogens Kjær Jensen: *Sociale problemer og ydelser 1966–1977.* Hovedresultater fra en prøveundersøgelse.
1980. 70 s. Kr. 15,00.

PJECER

9. Erik Jørgen Hansen: *Levekår i velfærdsstaten.*
1980. 48 s. Kr. 20,00.

SMÅTRYK

11. Henrik Mørkeberg: *Overarbejdets udbredelse.* Særtryk fra Økonomi og Politik, 54. årgang, nr. 2. 1980. Ikke i handel.

12 Erik Jørgen Hansen: *På vej mod 2. generation af de nordiske levekårsundersøgelser.*
1981. Ikke i handel.

Alle priser er inkl. 22 pct. moms.

I kommission hos TEKNISK FORLAG, København

Distributed through TEKNISK FORLAG
4, Skelbækgade, DK-1717 Copenhagen V.
Denmark
(Tlf.: (01) 21 68 01)

Socialforskningsinstituttet har i fællesskab med Danmarks Statistik udsendt publikationen:

Levevilkår i Danmark. Statistisk oversigt 1980.
Redigeret af Kirsten Worm.
København 1980. 336 s. Kr. 75,00.
(Living conditions in Denmark. Compendium of statistics 1980).

Denne publikation kan kun købes gennem boghandelen.